

A. 11024

CURS DE LIMBA ROMÂNĂ PENTRU ȘCOLELE SECUNDARE

DE

M. DRAGOMIRESCU ȘI GH. ADAMESCU

CARTE SISTEMATICĂ

DE

CITIRE ȘI COMPUNERI

„ROMÂNISMUL“

PENTRU

CLASA II SECUNDARĂ

Aprobată de Onor. Minister al Instrucțiunii publice prin adresa No. 2738
ser. B. din 15 Martie 1902

DE

Mihail Dragomirescu

Profesor la „Seminarul pedagogic universitar“

Conferențiar de Estetică și Literatură comparată la Universitatea din București

BUCUREȘCI

Editura Librăriei H. STEINBERG

10. — STRADA GABROVENI. — 10

1902

13.506

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
"CAROL I" BUCURESTI
COTA 37656

Dve

RC 32/08

Biblioteca Centrala Universitara
Cota 075.3/14129
Inventar 281626

Sistemul întrebuințat în această carte este proprietatea exclusivă a autorului.

Toate exemplarele vor purta semnătura sa.

BCU-Bucuresti

C281626

Tip. GUTENBERG, Joseph Göbl, București.

ROMÂNISMUL

CUVÎNT DE ÎNTRODUCERE

LA EDIȚIA I

281626 Cartea de citire ce presint astăzi corpului nostru didactic secundar e lucrată după aceleași norme, ca și Cartea de citire pentru clasa I secundară. Față de progresele, pe care presupun că elevii le-au făcut studiind această din urmă lucrare, a trebuit să introduc aci oare-care schimbări în aplicarea acelor norme. Aceste modificări s'ar putea caracteriza precum urmează :

1. Mai întâi, în privința fondului, deosebitele bucăți, grupate în cicluri, nu dezvoltă tot ideea dezvoltată în Cartea de Citire pentru clasa I, ci o idee cu o sferă ce-va mai largă: nu *Patria*, patria mică și reală, ci *Românismul*, patria cea mare și ideală. Este evident, că, după ce s'a atras în mod special atenția elevilor asupra țării lor și asupra datoriei lor către ea, ar fi fost rău să fie lăsați să-și miște sentimentele lor numai în acest cerc. Sufletul omenesc e bogat și în alte sentimente care se pot grupa în mod firesc împrejurul unei idei și mai largi, deși mai puțin intense, decât ideea de Patrie. Este ideea Românismului care are o extensiune mai mare de cât Patriotismul, și ideea de *Umanitate* care e mai cuprinzătoare decât Românismul. Și sufletul copilului nu trebuie să fie strein de nici unul din aceste sentimente. Să-i bată inima

cu putere pentru Patrie, să viseze cu încântare la Româ-
nism, dar să aibă totdeauna inima simțitoare pentru Uma-
nitate. De aceea și urmarea naturală a Cărții de citire
unde se desvoltă ideea de Patrie este presenta Carte de
citire, unde se desvoltă ideea de Românisim, precum ur-
marea acesteia va fi o carte în care, fără să se întunece
ideile de Patrie și Românisim, vom desvolta ideea de Uma-
nitate, patria cea mare a omului.

2. În al doilea rând, păstrându-se «pregătirile» nece-
sare care fac legătura dintre bucăți, s'au simplificat și
variat «tractările». Acum elevul se presupune că știe să
citească mai cu ușurință decât în anul precedent, și atenția
profesorului va fi în mod natural mai puțin îndreptată
asupra părții formale. Fondul și frumusețile lui vor
preocupa din ce în ce mai mult nu numai pe profesor
dar și pe elev, și este bine a se ajuta această desvoltare
firească a preocupățiunii lor. Așa fiind, profesorul va
putea citi mai mult în clasă, va analiza mai mult și-și
va putea permite din când în când să însărcineze și pe
elevi să citească și ei singuri unele bucăți. Bucățile, pe
care profesorul le va da elevilor să le citească singuri,
sînt mici la început și cu foarte puține vorbe necunoscute
de ei, de aceea și explicarea lor poate fi lăsată pe seama
profesorului la ascultare. Mai departe însă, aceste bucăți
devin din ce în ce mai lungi, conținînd din ce în ce
mai multe vorbe și expresii care au trebuință de lămuriri.
Spre a ușura și sarcina profesorului și înțelegerea șco-
larului, am introdus, la aceste bucăți, explicații în josul
paginei. Regret însă că timpul scurt, de care am dispus
pentru alcătuirea acestei cărți, m'a pus în neputință de
a da la *toate* bucățile explicările necesare: e un neajuns
însă, care, cu timpul, sper că va fi înlăturat.

3. Faptul că profesorul va putea citi în clasă mai multe
bucăți, faptul că elevii vor mai putea ei înșiși să citească
singuri acasă alte bucăți, m'au condus la ideea de a in-

troduce în mijlocul ciclurilor mari, mici cicluri de câte două, trei bucăți, care să formeze obiectul unei singure lecțiuni. Unele din aceste cicluri conțin numai bucăți având acelaș subiect și sint alcătuite cu scop de a da elevului un material mai bogat pentru compoziții mai întinse. E o idee împrumutată de la colegul G. Adamescu, și e de-altminteri în concordanță cu mersul natural al ideilor noastre în privința compoziției. Se știe, în adevăr, că noi preferim pentru primele clase, ca compozițiile să fie scoase din bucăți citite¹⁾, iar nu din concepția elevilor, ori-cit de mult ar fi ajutați ei de «planurile» profesorului. Sintem cu totul în contra acestor «planuri», pentru că ele, ori sint inventate de profesor sau de autorul cărții de compoziție, — și în acest cas nu avem nici o garanție că corespund unei *intuiții* reale a obiectelor descrise sau a faptelor povestite; ori sint împrumutate de la bucăți, scrise de autori necontestati, — și atunci nu înțelegem de ce nu i-am da elevului ca izvor chiar acele bucăți de citire, care conțin intuiția originală a faptelor povestite sau a obiectelor descrise. Iar dacă convenim, că e mai folositor să i se dea aceste bucăți, atunci ajungem la ideea susținută de noi, de a da elevilor să facă compoziții scoase din analiza bucăților citite. Negreșit însă că, cu toate resumările, amplificările, prefacerile la care poate fi supusă o bucată de citire, elevul nu va dobîndi toată îndemânarea trebuincioasă la exprimarea ideilor sale. Trebuie, încet-încet, să-i lărgim cercul de inițiativă — și credem că nici-un alt mijloc nu este mai bun decât ca, după ce a făcut compoziții după o bucată, să facă compoziții după *mai multe* bucăți de citire. Aceste bucăți sint *isvoarele* compoziției lui, iar partea de inițiativă personală, care va face acum un pas mai departe, va consta în alegerea

1) *Carte sistematică de citire și compuneri «Patria» pentru cl. I secundară, Cuvînt de introducere.*

particularităților interesante care pot forma împreună un tot. Pentru aceasta n'are trebuință de nici-o altă îndrumare, și profesorul, în afară de părțile formale (ortografie, gramatică, sintaxă, punctuație) n'are de făcut alte observații decât cele privitoare :

- a) La «inceput», «desfășurare», «sfârșit» ;
- b) La proprietatea termenilor întrebuințați ;—și, în fine,
- c) La legătura firească și logică a faptelor.

Ori-ce alt-fel de observații sînt de prisos și mai mult îngreuează decât ușurează practica compoziției. Ast-fel elevul este, într'un fel, liber în ce privește alegerea unei părți din material, dar, într'alt-fel, rămîne strins legat și ținut în frâu, după cum și trebuie, de model.

Cu aceste caracterisări, cred că am redat fisionomia acestei cărți, și sperăm că practica ei nu va fi fără folos pentru studiul limbii române. O încercare cu ea, în ori-ce cas, ar trebui făcută, n'ar fi decât din pricina noutății ei.

Noi mulțumim mai dinainte colegilor, care vor căuta să-și dea seama de valoarea sau nevaloarea ei, asigurându-i că ori-ce observare din partea lor va fi mai bine-venită decât ori-ce alte precepte pedagogice *a priori*.

LA EDIȚIA II

Ediția de față se înfățișează cu oare-care modificări de tractare și completare în partea I, și de material în partea II. Ast-fel, la unele bucăți mai importante, precum la *Vulcan*, *Sobieschi și Români* și *Petrea Dascălul*, (căreia i-am dat locul ce-l merită, scoțînd-o de la sfârșitul cărții), am dat indicații de analiză gramaticală și literară mai amănunțite — relevând și câte-va exemple mai isbitoare de *figuri*, și anume cu deosebire de *metaforă* care este cea mai ușoară și cea mai des întrebuințată dintre

ele. Se va părea poate această inovațiune un pas îndrăzneț. Și așa ar fi, dacă ar fi vorba de un studiu sistematic al figurilor. Aci însă nu e vorba decât de a releva ici și colo câte una din aceste podoabe ale stilului, cu scop de a face mai ușor și mai complect înțeles textul bucății citite, ceea-ce este câteodată tot așa de indispensabil, ca și explicarea vocabularului. Pe lângă aceasta, experiența proprie mi-a dovedit că, dacă se păstrează oare-care măsură și dacă exemplele găsite sînt caracteristice, acest exercițiu de înțelegere a stilului nu este greu pentru elevii clasei II. În ori-ce caz experiența mea ar trebui coroborată și cu experiența altora, și de aceea rog pe aceia din colegii mei, care vor face experiență în acest sens, să mă încunoștințeze și pe mine de rezultatele la care vor fi ajuns.

Tot în partea I, am căutat să reduc la minimum bucățile care nu au explicări în text, rămânând prea puține de acelea care ar mai avea trebuință de ast-fel de explicări. Vremea desăvârșește toate, și sper că în curînd nu va mai rămîne nici-o bucată care să n'aibă comentariul ei.

O îngrijire deosebită am pus la executarea «ciclului lui Mihai Viteazul» și ne permitem a atrage cu deosebire atenția colegilor noștri asupra notelor ce preced acest ciclu.

Din partea II am scos unele bucăți prea grele și prea frumoase pe care am căutat să le pun în clasa III și să le dau o atenție mai mare, în ce privește forma și fondul lor. Bucăți ca *Mihu Copilul*, *Toma Alimoș*, *Dolca*, *Pribeția lui Rareș* și *Pietrele Doamnei* merită nu numai a fi citite în singurătate de elev, ci și studiate în clasă împreună cu profesorul. În schimb, am mai introdus alte câte-va bucăți atrăgătoare, și am trecut în clasa I pe unele mai ușoare cum era *Capra cu trei ezi* și *Vulpea bearcă*, punînd în locul lor altele care erau prea grele pentru clasa I, precum *Tigrul păcălit* și *Harap Alb*.

Cu aceste modificări și completări, sper că această carte se va bucura, la cei ce cultivă cu drag limba română, de aceeași favoare de care s'a bucurat și până acum. Numai grație lor cartea se prezintă astăzi mai completă, și numai grație lor voiu putea să împlinesc lipsurile și defectele pe care chiar de pe acum le văd, dar care cer timp și liniște spre a fi cu totul înlăturate. Până atunci le mulțumesc cu căldură, și rog să nu uite că ori-ce observații din partea lor vor fi primite cu recunoștință.

LA EDIȚIA III

Nici această edițiune, deși îmbunătățită mai cu seamă în privința bucăților ce trebuiesc citite de elev acasă,— nu are forma definitivă. În forma definitivă, ea va trebui să cuprindă explicarea tuturor vorbelor, expresiunilor și construcțiunilor subliniate în bucățile ce se vor citi în clasă. Aceste explicațiuni vor trebui puse, ca și la Cartea de cl. I, la sfârșitul cărții. Când ascultăm o bucată, ca și când căutăm a o explica întrebând mai întâi pe elevi lucrurile ce presupunem a fi știute de unii dintr'înșii, elevii trebuie să aibă bucată înaintea ochilor, pentru ca să se ajute și de context în darea răspunsului. În acest cas însă, dacă explicările sînt în josul paginei, elevul este ispitit să tragă cu ochiul, și atunci răspunsurile lui nu mai sînt o garanție suficientă de știința sau de cugătarea lui. Explicările privitoare la bucățile ce trebuiesc citite în clasă, trebuiesc dar neapărat să fie la sfârșitul cărții.

Nu tot așa stă lucrul cu explicările acelor bucăți pe care le vom da elevilor să le citească acasă. Acestea trebuie să fie cât mai la îndemâna elevului, pentru ca el să nu-și piarză răbdarea tot căutând notițele explicative prin alte părți ale cărții. El trebuie, prin bucățile ce va citi acasă,

să prindă gustul de citit ; iar acest scop nu poate fi ajuns, dacă nu-i vom ușura cât mai mult lucrarea punându-i la îndemână explicațiunile. S'ar mai putea iarăși, ca unii, când notele explicative nu ar fi chiar de desuptul bucății, să se mulțumească numai cu citirea ei, scutindu-se de osteneala de a mai citi explicațiunile. Aceasta însă ar fi o mare pierdere pentru școlar, pentru că n'ar dobîndi decât o înțelegere superficială a textului și nu și-ar însuși în toată puterea cuvîntului materialul prețios al limbei ce el cuprinde. Ast-fel că explicările din josul paginilor, silind oare-cum pe cel ce citește să ia cunoștința de ele, contribuie în mod real la serioșitatea studiului limbii române.

În această edițiune toate bucățile de citit acasă sînt prevăzute în josul paginei cu explicațiunile necesare, și aceasta face superioritatea acestei edițiuni asupra celei precedente.

Spre a sili pe elevi să ia cunoștință și de cele-l-alte eventuale explicări privitoare la bucățile ce se citesc în clasă, și să preîntîmpinăm neglijerea lor, cel mai bun mijloc este să-i obligăm de a scrie acele explicări împreună cu pasagiile la care se referă. Acest rezultat însă nu se poate obține deocamdată cu cartea de față. Sperăm însă că în curînd ea va dobîndi forma definitivă, — și aceasta grație corpului nostru profesoral, care mi-a încurajat până acum activitatea mea didactică și căruia îi aduc aci repetatele mele mulțumiri.

25 Iunie 1902.

MIHAIL DRAGOMIRESCU.

PARTEA I

1.

PATRIA ROMÂNĂ

— Ce patrie ai tu, Române?
E óre *zîna* între *zîne*,
Muntenia, *cu pěr bălaiu*,
Cu 'ntinsele-*î* câmpii de grâne,
Ce, fericită, ca în Raiu,
E apërată de-ai sėi frați,
Danubiũ și Carpați?

— O! patria mĩ-e mult mai mare:
Sînt mai întinse-a ei hotare.

— Ce patrie ai tu, Române?
Moldova, care în suspine
Iși duce amărítul traiu,
Trup sfășiat de mănĩ streine
Și pe câmpie și pe plaiũ;
Ea, care și-a pierdut cu țile
*Frumósele-*î* copile?*

— Mă dore sufletul de ea ;
Dar mult mai mare-i țara mea !

— Ce patrie ai tu, Române ?
E-Ardélul cu *străvechă ruine*,
Cu *munți de aur*, mari păduri ?
E Transilvania ce ține,
In ciuda vrășmășescei uri,
La sînul seü, al nostru ném
Din vremea lui Traian ?

— Ea mi-e *cetate neinvinsă*
Dar patria-mi e mai întinsă :

Ori-unde *cântă și suspină*
O limbă de dulcătă plină,
Dar cu tărie în cuvînt,
Și-a cărei *mamă-a* fost stăpână
A multor némuri pe pămînt ;
Ori-unde sună vitejesc
Cuvîntul românesc ;

De la a Tisei reci isvóre,
Peste Danubiü pân' la *Pind* ;
Și de la Tisa pân' la Mare
Și peste Nistru *rătăcind*,
Se 'ntinde printre noi popóre
A Patriei hotare !

~~~~~

OBSERVĂRI METODICE.—I. **Pregătirea.**—Știm ce e Patria și ce datorii avem către ea. Știm că trebuie s'o iubim ; iar iubirea să ne-o arătăm apărând-o de vrășmași, supunându-ne legilor ei, fiind vrednici și desrădăcinând din noi năravurile rele. Ori de câte ori am vorbit de Patrie, ne-am gândit însă numai la țara noastră, la Ro-

mânia, alcătuită din țările surori Muntenia și Moldova, unite la 1859 sub domnul Alexandru I Cuza. În adevăr, numai de ea putem spune că a fost cucerită de strămoși; că e locuită de urmașii lor, care au moștenit sufletul lor, cu simțirea, credința și obiceiurile lor, și că *este și astăzi* în stăpânirea noastră. Numai de ea dar putem zice că e patria noastră deplină, patria *reală*. Dar în afară de această patrie mică și reală, noi mai avem o patrie mult mai mare, dar *ideală*. Această patrie coprinde, în afară de țara noastră, alte ținuturi, care au fost cucerite și apărute de Romani și de urmașii lor, Românii. Aceste ținuturi sînt locuite și acum de Români, care vorbesc dulcea și voinica limbă românească, simt românește și au aceleași obiceiuri ca și cei-l-alți Români. Aceste ținuturi sînt românești, ar putea face parte din patria noastră, dar nu fac, pentru că sînt în mâinele streinilor. Ele au căzut sub stăpânirea altor popoare, luându-ni-se fie prin silă, când patria noastră nu era încă întemeiată, fie prin violenție, când ea slăbise apăsată de puterea Turcilor. Transilvania cu Banatul, Țara Crișului și Maramureșului sînt ale Ungariei, însă din timpul când încă țara noastră nu se constituise; Bucovina e de mai bine de o sută de ani a Austriei (de la 1777); Basarabia de aproape o sută de ani (de la 1812) a Rușilor. Români mai sînt pe malul drept al Dunării și pe valea Timocului pînă în Balcani, dar mai cu seamă în munții Pindului, în Macedonia stăpînită de Turcia. Din munții Carpați ca niște raze pleacă în toate părțile, spre Tisa, spre Nistru, spre Dunăre și Balcani pînă la Pind, și spre Mare, neamul românesc, dincolo, departe de hotarele pe care România le are acum.

Ce chinuit trebuie să fie sufletul acestor Români, care după limbă, obiceiuri și inimă, trebuie să aibă o patrie, iar după stăpînire, o alta! Cum o să simtă Românul din Ungaria dragoste pentru patria Ungurilor! Cel din Basarabia pentru patria Rușilor! Cel din Bucovina pentru patria Austriacilor?... Stăpînirea streină îi ține legați de ea, dar sufletul lor sboară către patria liberă dintre Dunăre, Prut și Carpați. Și iarăși cum să ne fie nouă, celor de-aici, inima voioasă, când ne gîndim la atâția frați înstreinați, la atîta pămînt care a fost al nostru și care acum e în mâinile streinilor? Țara ne leagă în marginile ei, dar sufletul nostru sboară să se împreune cu sufletul fraților noștri. Ei doresc să se unească cu noi, noi dorim să ne unim cu ei — și toți suspinăm ca din patria reală și mică de azi, să facem o patrie mare, care acum e numai ideală, e numai în sufletul nostru. Cu cât vom iubi patria de acum, cu atît vom dori ca marginile ei să coprindă pe toți Românii; cu atît vom dobîndi inimă să luptăm pentru *românism*. Căci numai

întemeindu-și o țară unde să trăească ei în de ei, Românii își vor întări firea lor, și vor putea da din sînul lor oameni mari, a căror știință, talent și istețime să fie spre folosul întregii omeniri. Numai ast-fel Românii vor face pe pămînt voința lui Dumnezeu care le-a pus în suflet acea fire românească prin care ei se deosebesc de cele-l-alte popoare, și numai ast-fel pot dovedi că au dreptul la viață pe pămînt.

Poesia ce urmează, ne face să simțim că, pe lângă patria cea mică, mai avem patria cea mare, care coprinde tot pămîntul unde se vorbește românește.

II. Tractarea. — Vom citi-o noi o dată. Vor citi-o apoi și elevii strofă cu strofă, cu care prilej le vom explica, prin întrebări și răspunsuri, înțelesul. Vom explica cu deosebire : 1. De ce Muntenia e «zîna cu pîr bălaiu», și de ce Danubiul (Dunărea) și Carpații pot fi numiți frații Munteniei ? 2. De ce Moldova suspină ? 3. Care sînt mâinile streine care o sfășie pe câmpie și pe plaiu ; și care sînt fiicele «cu zile» pe care le-a pierdut ? 4. De ce Transilvania are străvechi ruine și munți de aur ; care e ura vrășmășească în ciuda căreia Românii dăinuiesc în sînul Ardealului ? 5. Care e mama limbii române și de ce zicem că ea e dulce și are «tărie în cuvînt» ? 6. Unde e Pindul ? Vom explica ce e o *strofă*, lucru știut de altminteri din clasa I. (Vezi *obs. met.* de la No. 2 din Cartea de citire «Patria»).

III. Aplicația. — Elevii vor ști s'o citească ; o vor învăța pe dinafară ; vor scrie pe caet cuvintele explicate și le vor ști înțelesul.

Compoziția va avea drept *titlu* «Patria română», iar *cuprinsul*, *tema* sau *ideea generală* va fi : «Ce ținuturi românești au căzut în mâinile altor popoare, și în ce împrejurări ?»

Planul compoziției.—I. *Introducerea* (începutul) : Cum ar fi fost patria noastră, dacă n'am fi avut de vecini, niște popoare mari și răpitoare ?

II. *Desvoltarea* (desfășurarea) : 1. Cum am pierdut țările de peste Carpați ?

2. Cum și când am pierdut Bucovina ?

3. Cum și când am pierdut Basarabia ?

III. *Conclusia* (sfârșitul) : Ce trebuie să dorească ori-ce Român în sufletul său ?

2.

ȚARA ARDÉLULUI

Țările în care locuim noi, Români, sînt nise țări frumoase și bine-cuvîntate de Dumnezeu; iar între ele este cu deosebire frumoasă și plină cu multe și felurite bogății țara Ardélului, *un mîrgăritar de țară*, așa că puține sînt ținuturile pe fața pămîntului, care s'o întrcă.

Ea este înconjurată, jur împrejur, ca o urieșă cetate, cu șiruri de munți puternici, acoperiți pe cóstele lor cu păduri străvechi de stejari și brađi. Din trunchiul acestor munți se rămuresc în lăuntru ei, în tóte părțile, nenumărate șiruri de munți și déluri, care alcătuesc mulțime de văi, *strîmtori saú chei* și *șesuri* mărunte, udate de obicei de pârae, rîulețe și rîuri, care le împodobesc. Prin munții hotarnici străbat, din țările vecine spre lăuntru, mai multe *pasuri*, care despart munte de munte, ca nise brazde urieșe și adânci, și mijlocesc legătura cu văile ținuturilor mîrginașe.

Dacă pătrundem prin aceste pasuri în lăuntru Ardélului, ne vom minuna de frumusețile ce le întălnim pretutindenea. Ici, ni se deschide o vale plăcută udată de un rîuleț, care învêrte rótele unei mori; colo zărim un pârău de munte viguros, ce se aruncă peste përetele de stâncă, ce-i stă în cale, și face o frumoasă *cădere de apă*, care turbură tăcerea codrului străvechiu prin murmurul seú. In altă parte vedem stânci urieșe, cu cóstele lor prăpăstióse și pleșuve, și prin crăpăturile cărora vulturii falnici și-au aședat *sălașurile*. Mai departe vom privi cu plăcere de pe cutare vârf de colină, șesul ce se întinde la piciórele nóstre, înconjurat de déluri, *împoporat* cu sate și brăzdat de rîulețe și pârae, care se par a fi cărări argintii prin verdéța cîmpului.

Din vârful Carpaților vom avea o priveliște largă, încântătoare, până departe în ceta albăstrie, peste deluri și coline; iar la pôle vom zări adesea, în fundul văilor, câte un frumos *ezer*, cu fața liniștită, în care se reoglindesce bolta albastră a cerului și din apa căruia se adapă *cîutele* de munte.

Iar în văi găsim belșug de bucate; pe cóstele munților și delurilor, păduri întinse, vii și pometuri; pe țermurile rîurilor, *rédiuri*; iar în sinul pămîntului, bogate mine de aur, argint, fier și sare.

Tóte acestea: munți și șesuri, deluri și văi, rîuri, pârae și lacuri, stânci prăpăstiose, căderi de ape, pasuri, peșteri și altele asemenea lor, schimbându-se mereu una cu alta, alcătuesc atâtea frumuseți, atâtea mărețe icóne ale naturii, încât toți câți au vizitat țara Ardélului au fost încantați de ele și le-au lăudat.

După S. Moldovan.

OBSERVĂRI METODICE.—I. **Fregătirea.**—Ținuturile locuite de Români, dar care nu sînt în stăpînirea noastră, sînt pline de frumuseți și bogății ca și patria noastră. Ele se vîd a fi pietre prețioase rupte dintr'o măiastră coroană—coroana românismului. Intre toate strălucește Ardealul sau Trasilvania. In bucata următoare ni se descrie Ardealul cu pămîntul, frumusețile și bogățiile ei.

II. **Tractarea.**—La asemenea bucăți, nu vom putea pretinde de la elevi, după întreaga citire, *înțelesul general*, ca la narațiuni. Noi o vom citi mai întâi o dată, pentru ca elevii să se familiarizeze cu conținutul. După aceea vom pune pe elevi s'o citească a doua oară, parte cu parte, și numai atunci le vom cere scoaterea ideii generale pe rînd, din fie-care bucată citită.

După ce vom citi și analiza toată bucata, vom atrage atențiunea asupra deosebirii dintre ea și dintre cele cunoscute până acum. Bucățile învățate în clasa I erau mai totdeauna *narațiuni*, povestiri de *fapte*, care s'au întîmplat sau care s'ar fi putut întîmpla. In această bucată, în loc să se povestească un fapt, ni se înfățișează un *lucru*: țara Ardealului. Infățișarea unui lucru se

face printr'un fel de compoziție numită *descripție*. O descripție are tot trei părți dar care poartă alte numiri : *introducere, dezvoltare și concluzie* sau *încheere*. Eată aceste părți în această compoziție :

I. *Introducerea* : Cum sînt țările românești în genere și care e mai frumoasă și bogată.

II. *Dezvoltarea* : 1. Relieful solului și comunicațiile cu țările vecine. 2. Fericitul amestec de munte, colină și câmpie. 3. Bogățiile Ardealului.

III. *Concluzia* : Impresia ce el face visitorilor.

A treia caracteristică din *dezvoltare* e minunat notată de poetul Coșbuc în următoarea poezie :

PE TÂMPA ¹⁾

Un nor ivit de către-Apus
 Se urcă 'n sus
 Plutind încet spre Miază-noapte.
 Iar umbra lui, pe deal căzînd,
 Acum întunecă pe rînd
Livezi și vii și grîne coapte.
 Vîd drumuri albe 'n zări senine,
 La margini munți, mai jos coline,
 Și, ca pe-o pînză zugrăvit,
 Orașu 'n vale-adînc, sub mine...
 E pace 'n cer și pe pămînt
 Și-abia nestătătorul vînt
 Venit de peste munți, de-aiurea
 Tot spune ce din veac a spus —
 Și până 'n văi, *de-acî de sus,*
Doinește mormurînd pădurea.

III. **Aplicația.** — Elevii vor ști s'o citească și să o analizeze. Vor scrie și vor ști înțelesul vorbelor și expresiunilor explicate.

Odată cu aceasta elevii vor citi singuri acasă poezia următoare și o vor învăța pe din afară. In cas cînd avem vreme, o putem citi în clasă odată cu bucata de mai sus.

In «Vrăbiuță» se arată simțirea de dragoste a Romînului din Patrie (sau cum se mai zice : din Țară) pentru Romîni de dincolo, și ura lui în contra asupritorului Ungur.

La ascultare se vor explica cele trei versuri finale.

Compoziția : Țara Ardealului se va face după schema analizei.

---

1) Un munte ce se ridică chiar în marginea Brașovului, spre Miază-Noapte.

3.

V R Ă B I U Ț Ă

Vrăbiuță de pe del,
 Sbori de grabă în Ardél,
 Și te 'ntorce de îmi spune
 Orî vești rele, orî vești bune!
 Du-te veđi, dacă mai sînt
 Frați de-ai mei pe-acest pămînt;
 Sau dacă i-a omorît
Ungurénul cel urît?
 De-or fi vii, să mă rēpēd
 Intr'o fugă, ca să-î vēd;
 De-or fi morți, să mi-î rēsbun
Cu-o măciucă de alun,
Ce-î bună de descântat
Și morții de rēsbunat.

(Poesie populară).

4.

S A N - M A R I N A

I.

San-Marina astă-đi are
 Sērbătore de păstorî,
 O serbare
 De plecare
 La *Vardar*, ce cură 'n mare
 Alergând pe pat de flori.

II.

1.

Se întinde masă *dalbă*
 Pe un plaiu, lângă *cătun*,
     Cu smântână
     De la *stână*,
 Cu faguri de miere albă
 Și cu vin de la *Zeitun*.

Dintr'o mână 'n altă mână
Cupa 'mpresurată 'n flori
     Trece plină;
     Toți *închină*
 Pentru țara lor română,
 Pentru turme și păstori.

Fluere și cu cavale
 Sună vesele cântări;
     Hora *pasă*
     Lângă masă,
 Iar copiii se *joc* pe vale,
 Ca 'ntr'un vis de desmierdări.

2.

Preoți bine-cuvinteză.
 Și atunci toți s'aū mișcat
     De plecare
     Către mare;
 Turmele înainteză,
 Toți cu totul le-aū urmat.

Caii pórtă în spinare
 Corturi, paturi, așternut,
 Tótă casa,
 Totă masa
 Și veștminte de 'mbrăcare
 Și întregul lor avut.

Mumele în glugi, pe spate,
 Pórtă prunci cu pěr bălaiu
 Saú *mióre*
Lânceđióre...
Clopotele legenate
Sună depărlat pe plaiu.

Turma *bégă*, cânií latrá,
 Caií nechéză ușor ;
 Maí departe,
 La o parte,
 Sub o *măgură* de piétră,
 Cântă 'n *fluer* un păstor.

Și pe cale mic și mare
 Se opresc, *cătând* spre sat
 Cu *plăcere*
 Și *durere*,
 Și-í *trimite fie-care*
Inc'un dulce sărutat.

3.

Séra vine, și păstorii
 La pârău toți se opresc ;
 Și fac focuri
 Și fac jocuri
 Pân' ce *visele-aurorii*
 Peste *géna* lor *plutesc.*

III.

Ast-fel își petrec vieța
 De streini neatârnați,
 Ca cocorii
 Și ca norii,
 Când pe câmpuri de verdéță,
 Când pe munții cei înalți.

D. Bolintinénu.
 (1819—1872).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Transilvania și Bucovina sînt muntoase, dar mai muntoase sînt ținuturile locuite de Români din Macedonia (Armânii, Aromânii). De aceea cea mai mare parte dintr'înșii sînt păstori. Ei s'au fost despărțit prea de mult de Români de la Dunăre, de aceea și limba lor e mult mai deosebită de a noastră. La început n'o înțelegem aproape de loc, fiind amestecată cu sunete și vorbe luate de la Greci și Turci, cu care au fost în atingere multă vreme; dar îndată ce ni se deprinde puțin urechea, începem s'o pricepem și atunci vedem că e cu adevărat limbă românească.

Viața păstorească a Românilor din Macedonia e foarte desvoltată. Iată ce ne spune despre ei D. Bolintineanu, el însuși fiu de Român macedonean :

«Ei se coboară din vârfurile Pindului către văi spre mare și se urcă din nou, după timpurile anului. Cei din Tesalia apar pe la începutul lui Maiu, la poalele măgurilor, aproape de izvoarele Peneului. Pun trei luni, ca să se urce cu încetul; dar, îndată ce se apropie toamna, se coboară din nou. La începutul ernii se află pe lângă Tricala și alte locuri, de unde au fost plecat înainte. Afară de capre și de oi, ei au cu dînșii cai, catări și vite cu coarne. Ei se sub-împart în cete pe văi, unde așează corturile făcute de pîr de capră, pe lângă izvoare și păduri. Femeile îngrijesc de familie, fac pâinea în cuptoare sub pămînt, fac leșia, spală rufele, lau copiii, torc lâna, adună erburi pentru hrana vitelor bolnave, pe care ele le îngrijesc. Toți acești păstori umblă armați. De multe ori se întâmplă să aibă lupte cu tâlharii ce vin să-i calce. Păstorii

sînt supuși la multe nefericiri: la mortalitatea vitelor, asprimea timpului, stîrpirea mamelor de lapte... Păstorii români din Pindul Macedoniei la Sfîntul Dumitru se adună să serbeze o sîrbătoare la Avdela, Perivoli și San-Marina, orașe mari române. După ceremonie, se alege acei bărbați care trebuie să rămîie spre paza caselor ce ei le părăsesc. Se alege oamenii cei mai voinici și mai vîrtoși pentru aceasta. După aceea, preoții citește bine-cuvîntarea și se dă ordin de plecare. Toată mulțimea se mișcă, pleacă în cete. Soții se opresc de mai multe ori, se uită spre locașurile, ce le părăsesc, și strigă în semn de salutare. Cai, cătări, asini, capre, oi, băeți, fete, bătrîni, femei și fete merg înainte. Mama poartă pruncul în glugă pe spate. Cătării poartă bagajele, coliviile cu găini, corturile etc. Păstorii din San-Marina trec spre Kastoria și trec la rîul Vardar. Cei de la Avdela și Perivoli se duc spre Grenevo și văile orientale ale Olimpului. Acești păstori plătesc guvernului capitația și dijma...».

II. Tractarea. — Vom citi-o, după pregătire, mai întîi noi o dată; apoi parte cu parte cu elevii, făcînd recapitulăția fie-căruia dintre cele trei momente ale poesiei: I. *Introducerea*: E vorba de sîrbătorea de plecare pe care păstorii o fac la San-Marina. II. *Desvoltarea*: 1. Ospetul. 2. Bine-cuvîntarea preoțească, plecarea și desfășurarea cortegiului. 3. Popasul de seară. III. *Concluzia*: Viața dulce și liberă pe care o duc păstorii Macedoneni.

Cu această ocașie nu vom uita să facem deosebirea dintre *viața nomadă* a unor neamuri inferioare și între viața Aromânilor, care au locuințele lor stabile, dar care pleacă prin alte locuri numai ca să-și îngrășe oile și, apoi, se întore iar la căminul de unde plecaseră cu cîntări și veselii.

Vom releva și efectele poetice descriptive sau pitorești:

«Clopotele legărate
Sună depărtat pe plaiu».

«Ast-fel își petrec viața,
De streini neatârnați,
Ca cocorii
Și ca norii,
Cînd pe cîmpuri de verdeață,
Cînd pe munții cei înalți».

III. Aplicația. — Elevii vor ști s'o citească și s'o analizeze; vor scrie și vor ști înțelesul vorbelor și expresiunilor.

Compoziția va avea de *titlu*: «Plecarea păstorilor», iar

tema sau cuprinsul va fi: «Cum se scoboară păstorii din Pind către eamnă cu oile din munți la vale după pășune». Planul e în analiză la tractare și poate fi scos și scris pe tablă odată cu citirea analitică a poeziei.

5.

BOCET DIN BASARABIA

Bucură-te *mânăstire*
 Că frumoasă *flóre-ți* vine;
 Da nu vine să 'nfloréscă,
 Ci vine să *vestejéscă*.

Măicuța, când te-a făcut,
Strașnic bine ți-a părut!
 Când a fost la legénat,
 Nu sciü cin' te-a bléstemat,
 Pe măicuța de-ai lăsat!
Cărărușă la fântână —
Cresce érbă și sulcină;
Cărărușă la ocol —
Cresce érbă și mohor;
Cărărușă la vecini —
Cresce érbă și ciulină!
 De-acum *numele din casă*,
Draga mea, are să-ți éasă;
 De-acum *numele din sat*
 Pentru noi s'a străinat.

Incotro eü m'oiü porni,
Ficuliță n'oiü găsi;
 Incotro eü de m'aș duce,
Ficuliță n'oiü aduce:

Diminéța m'oiu scula,
 Păsəri mii oiü asculta,
 Cântec dulce or cânta,
 Pe *ficuța* or căta,
 Florile or înflori,
 Da *puicuța-a* putreçi.

Să te rogi la Dumneđu,
 Și m'oiü mai ruga și eü,
 Să te faci flóre 'nsemnată,
 Să te cunosc vre-o-dată ;
 Din fețișóra ta albă
 Va cresce frumósa *nalbă*,
 Și din ai tői ochișori
 Răsări-vor mândre flori ;
 Și din mândra ta guriță
Odrăsli-va peliniță,
 Ș'or merge fetițele
La stríns pelinițele :
 Eü pe aceste le-oiü plivi
 Și cu lacrămi le-oiü stropi.

(Colecț. de liter. popor. T. Burada).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Basarabia la Miază-noapte are coline pietroase, unde se află și vestita cetate Hotinul, strajă puternică, pe vremuri, în contra năvălirii Polonilor și Cazacilor. Mai la mijloc e păduroasă : pe-acolo e faimosul codru al Tegheciului ; iar la Miază-zi e câmpoasă și băltoasă. În această parte se află cetățile Chilia și Cetatea Albă, una la gura Dunării, alta pe la vėrsarea Nistrului în Marea Neagră, — cetăți pe care le-au luat Turcii, ca să stăpânească Marea, și pe care zadarnic le-a cucerit odată Ștefan cel Mare.— Basarabia e cea mai oropsită dintre ținuturile române. Sub stăpânirea rusească, de când Turcii au dat-o ca pe o provincie a lor în vremea Fanarioșilor, când nu aveam nici oștire nici oameni de inimă, Basarabia este amenințată să se

rusifice cu totul. Școli românești nu sînt ; cărți românești nu putem trimite ; învățătorii și preoții sînt mai toți Ruși. Incetul cu incetul, Românii de acolo sînt nevoiți să-și piardă limba și să se înstreineze cu desăvârșire de noi. — Totuși, Regele nostru Carol, ajutat și de oamenii noștri mari și cu durere de inimă pentru Românii înstreinați, au căutat să împedice acest drum de peire al Românilor basarabeni. El s'a dus la Țarul Rusiei și a dobîndit, acum în urmă, învoirea ca de aci de la noi să putem trimite acolo cărți bisericești, pentru ca Românii de acolo să nu-și uite cu desăvârșire limba. De altminteri poporul român nu și-a uitat graiul. Durerile și bucuriile lui tot în limba românească și le spune. Inima lui nu s'a înstreinat încă. — Aceasta o vom vedea din următoarea bucată, unde o mamă din popor își plînge pe fetița ei moartă.

II. **Tractarea.** — Vom citi și explica mai întîi cele patru d'întîi versuri care formează *introducerea*. Vom citi apoi dintr'o dată cele 15 versuri următoare ale *desvoltării*, în care muma arată trista soartă a fetei, după ce adusese bucurie în casă, cum și pustiiul locurilor ce vor rămîne acum neumblate de fata care a murit. Vom insista cu deosebire asupra acestei părți :

Cărărușă la fântână —
Crește earbă și sulcină....

Vom citi apoi următoarele 10 versuri, în care muma plînge că nici ea, nici paserile, nici florile n'or mai găsi pe copila ei care va putrezî. În fine, ultimele 12 versuri în care se arată prefacerile viitoare ale copilei ; și în fine *încheerea* :

Eu pe-acestea le-oiu plivi
Și cu lacrimi le-oiu stropi,

în care mama vorbește de întristarea ce-o va urmări, în viitor, din pricina pierderii copilei.

Cu această ocazie vom amintî «Povestea unei mame» pe care elevii o cunosc din clasa I.

III. **Aplicația.** — Elevii vor învăța pe de rost *Bocet din Basarabia* ; vor scrie pe caet înțelesul tuturor vorbelor și expresiunilor din amîndouă bucățile ; vor ști să citească «Codrul Tegheciului».

Compoziția, înlesnită și de explicațiile profesorului din *pregătire*, va avea ca *titlu* «Basarabia» ; iar ca *temă* : «Ce fel de țară e Basarabia, a cui a fost, a cui este și când a fost răpită».

6.

CODRUL TEGHECIULUI

Dincolo de Prut, la hotarul Basarabiei, e un codru ce se ch $\acute{e}$ mă Tegheci $\acute{u}$; e lat *mai la trei-deci de mile italienesci* și este pentru Moldoveni ap $\acute{e}$ rarea cea mai tare în potri $\acute{v}$ a *Schișilor*, care de multe ori *l-au năvălit*, dar niciodată nu l-au luat. Și măcar că copacii codrului nu sînt înalți, dar sta $\acute{u}$ f $\acute{o}$ rte deși unul de altul, încât nici pedestrii nu pot să străbată printr'insul, decăt d $\acute{o}$ r pe *potice*, care sînt sciute numai de locuitori. Mai 'nainte se num $\acute{e}$ ra pe acolo peste dou $\acute{e}$ -spre-dece mii de locuitori, care erau ostașii cei mai viteji în t $\acute{o}$ tă Moldova. Iar *acum*, după r $\acute{e}$ sbo $\acute{i}$ ele și c $\acute{a}$ derile cele multe în *robie*, a $\acute{u}$ r $\acute{e}$ mas dou $\acute{e}$ mii. Acești $\acute{o}$ men $\acute{i}$ a $\acute{u}$ cu T $\acute{a}$ tari $\acute{i}$, *megieși* de la *Bug $\acute{e}$ c*, o învo $\acute{e}$ lă, ca pe tot anul să le dea o sumă de *grinși*, pentru că în Basarabia mai totdeuna este lipsă de lemn, și ac $\acute{e}$ stă învo $\acute{e}$ lă o p $\acute{a}$ zesc și p $\acute{a}$ nă în $\acute{d}$ i $\acute{u}$ a de astă- $\acute{d}$ i; iar c $\acute{a}$ nd voesc T $\acute{a}$ tari $\acute{i}$ să calce peste tocm $\acute{e}$ lă și să ia lemn mai mult (care de multe ori se și înt $\acute{a}$ mplă) atunc $\acute{i}$ acești locuitori de pe acolo se ap $\acute{e}$ ră cu m $\acute{a}$ na înarmată, *isbăvind de multe ori biruință*.

D. Cantemir.

(1673—1723).

7.

BUCOVINA

Dulce Bucovină,
Veselă grădină,
Cu pomi roditori
Și m $\acute{a}$ ndri feciori!

Cuib de *păsărele*,
Albe, *sprintenele*,
Care 'n ochii lor
Aū foc răpitor.

Tu, ce ești o flóre
Cădută din sóre
Cu trei alte flori,
A tale surori!
Ele către tine
Privesc cu *suspine*,
Și tu le zîmbesci
Cu zîmbiri *ceresci*.

Dulce Bucovină!
Vântul, ce înclină
Cu aripa lui
Érba câmpului,
Nasce, prin șoptire,
Scumpa amintire
De-un trecut frumos,
Mare, glorios.

Fii în veci voiósă,
Pe cât ești frumósă!
Fie traiul téeu
După gândul meū!
Ah! cine te vede
Chiar în Raiū se crede;
Cine-ī trecător
Te plânge cu dor!

V. Alecsandri.

Facultatea de Filosofie și Litere din București (1821-1890).

281626

~~1955~~

OBSERVĂRI METODICE. — I. Pregătirea. — Bucovina e un cuib de munți cu multe păduri și multe izvoare, care în vechile vremuri ne-au apêrat țara de năvălirile Polonilor. O rețea de frumoase râuri : Nistrul, Prutul, Siretul și, spre Miază-zî de tot, Bistrița, isvorăsc din această grădină și o îmbrățișează de la Apus la Răsărit, iar printre dinsele tot atâtea ramuri de munți ce pleacă din Carpații de la Sud-Vest. E o Transilvanie întoarsă, aceasta fiind deschisă la Nord-Vest, iar Bucovina la Nord-Est. E mai păduroasă, mai răcoroasă și mai veselă decât Transilvania, iar Românii de-acolo trăesc cu Austriacii mai bine decât Românii cu Ungurii, și cu mult mai bine decât Românii din Basarabia; nu e însă așa de măreață și de bogată ca țara Ardealului.

Bucovina este un ținut care va rămânea vecinic scump inimei noastre. Acolo e *Succava*, vechea capitală a Moldovei, de unde Ștefan cel Mare se repezea și isbea oștirile vrăjmașe ce năvăleau în țară. Acolo e mănăstirea Putna, unde el se află îngropat; acolo sînt locurile de vitejie, pe unde Polonii erau întorși din cale când vroeau să cotopească țara.

Bucovina era grădina Moldovei; dar Moldova căzuse sub Turci, și Turcii, în slăbiciunea lor, n'au știut să-i apere pămîntul. Un Domn am avut, care s'a sbuciumat în toate chipurile să păstreze întreg pămîntul Moldovei, dar a fost ucis de trimișii turcești. E Domnul Grigorie Ghica.

În bucata următoare vom vedea ce dulci simțiri îi înspiră poetului Alecsandri, Bucovina, și cu cât dor ne face el să ne gîndim la ea.

II. Tractarea. — Vom citi rînd pe rînd fie-care strofă scoțînd în relief cele patru idei principale din cele patru strofe : I. Poetul se bucură că a ajuns în Bucovina care e o grădină bogată cu bărbați voinici și femei mîndre; II. 1. Ea e o floare frumoasă ca și surorile ei; 2. Cele-l-alte surori (Moldova, Muntenia și Oltenia) o doresc; 3. Șoptirea erbei de pe câmpurile, unde s'au luptat vitejii Moldoveni, aduc aminte de trecutul nostru glorios; III. Poetul îi urează viața voiasă și fericită, și spune cu ce părere de rău pleacă dintr'o țară așa de frumoasă.

Vom trece apoi la bucata «Clădirea Mănăstirii Putna», pe care o vom citi o dată explicînd vorbele și expresiunile arhaice. Vom defini ce e un *arhaism*.

III. Aplicația. — Se va învăța pe dinafară și se va cere, cu deosebire, explicarea strofei III, care e în legătură cu bucata ce urmează. Se vor învăța și se vor scrie vorbele de la amîndouă bucățile.

Compoziția va avea ca *titlul* și ca *temă* «Clădirea mănăstirii Putna». Se va transforma bucata lui Neculce în graiul de azi.

8.

CLĂDIREA MÂNĂSTIRII PUTNA

Ștefan Vodă cel Bun, când s'aŭ apucat să facă mănăstirea Putna, aŭ tras cu arcul *Ștefan Vodă* dintr'un *vârv* de munte, ce este lângă mănăstire; și unde aŭ ajuns săgéta, acolo aŭ făcut *pristolul* în *oltar*; și este mult loc de unde aŭ tras până în mănăstire. Pus-aŭ și pre *trii boerinași* de aŭ tras cu arcul: pre *vătavul* de copii și pre doi *copii din casă*; decî, unde aŭ cădut săgéta vătavului de copii, aŭ făcut *pórta*; iară, unde aŭ cădut săgéta unui copil din casă, aŭ făcut clopotnița. Iară un copil din casă *dic* să fi întrecut pe Ștefan Vodă și să-î fi cădut săgéta într'un delușel ce se chéamă Sion, ce este lângă mănăstire, și este semn un stâlp de piétră. Și *dic* să-î fi tăét capul acolo; dară întru adevăr nu se scie; numai ómenii așa povestesc. Fost-aŭ și bisericuța de lemn întru acel delușel și s'aŭ risipit, fiind de lemn. Și așa aŭ fost făcut mănăstirea de frumósă, tot cu aur *poliită*: zugrăvélă, mai mult aur decât zugrăvélă, și pre dinăuntru și pre din afară, și acoperită cu plumb.

I. Neculce.
(1672-1744).

9.

ALTARUL MÂNĂSTIRII PUTNA

Domnul Ștefan, vitez mare, ce-aũ dat grózã prin pãgãni,
Locaș sfint creștinãtãții astã-đi vrea sã facã dar
 Și, pe *malurile Putnei*, cu vitejii sãi Romãni,
 Insu-și merge sã alégã locul sfintului altar.

Mare *obștie*-l urmézã și pe *culme* se lãștesce,
Precum aburii pe baltã, când lumina asfințesce.

Cãpitani, ostași cu *zale* și cu *paloșe* de fer,
 Pe-aĩ lor cai *sirepi* staũ mândri, ca la semnul de rėsboiũ.
 Al Moldovii *stég de falã fãlfãe falnic în cer* ;
Buciumul vuesce 'n munte, sunã valea de *cimpoiũ*.

Iatã cã lâng'o movilã Domnul Ștefan s'a oprit!
 Totul tace !.. *ochii țintã*, stã poporul neclintit.

Trei ostași cu arce 'n mână pe movilã-acum se urcã ;
 Doi ca *zimbrul*, agerĩ, mândri, 'nalți ca bradul de la munte ;
 Pe-aĩ lor umeri pörtã glugã, la brãu paloș și pe *frunte*
Cũ-a lor lungi și negre plete se cobörã-o negrã țurcã.

Eĩ ades cũ-a lor sãgétã, repeđitã sus în nor,
 Printr'a fulgerilor focuri *aũ oprit vulturũ 'n sbor.*

Multe fiere din cei codri, mulți dușmani tineri, semeți,
 Drept în inimi, drept în frunte aũ simțit a lor sãgeți ;
 Cãci ei sînt arcașii vrednici ai lui Ștefan Domn cel Mare,
 Ce-și gãtesc acum sãgéta s'o *isbescã* 'n depãrtare.

—«Copii, trageți... *eũ vreũ* astã-đi sã mẽ 'ntrec în arc cu voi!»
 Ast-fel đise Domnul Ștefan ; iar voinicii amãndoi

*Se plec, arcele-și încordă, trag... săgețile lor sboră,
Spintecă repede vântul, ce dă foc și vâjiesce,
Se tot duc, se duc ca gândul, și de-abia ochiul zăresce,
Pe câmp departe, departe, locul unde se coboră.*

Ura 'n ceruri se ridică ! Urlă délul, clocotesce.

—«Să trăiți, copii !» le ȳice Ștefan ce-acum se gătesce,

*Sbárnăe córda din arcu-ı, fulgeră săgéta 'n vânt,
Piere, trece mai departe și 'ntr'un paltin vechiü s'a frânt.*

—«Acolo fi-va altarul !» ȳice falnicul *monarc*
Ce se 'nchină și se plécă pe rėsboinicul sėü arc.

—«Să trăescă Domnul Ștefan !» mii de glasuri îi uréză,
Și poporul jos, pe vale, umilit ingenunchieză.

V. Alecsandri.

(1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Bucata precedentă e o bună pregătire pentru citirea acestei poesii, care nu e decât o dezvoltare meșteșugită a ei. In ea vedem cum și-a închipuit «veselul» poet Alecsandri frumoasa sėrbătoare a alegerii altarului mănăstirii Putna.

II. **Tractarea.** — Vom citi-o tablou cu tablou. Fiind o narațiune, îi vom deosebi începutul, desfășurarea și sfârșitul. I. *Inceputul* : Ce vrea să facă Ștefan Vodă pe malurile Putnei ? II. *Desfășurarea* : 1. Înfașurarea poporului și a oștenilor la sėrbătoare. 2. Descrierea arcașilor (înfașurarea și faptele lor vitejești de mai 'nainte). 3. Săgetarea arcașilor. 4. Săgetarea lui Vodă. III. *Sfârșitul* : Uralele și închinarea poporului.

La citire vom atrage cu deosebire atenția : a) asupra înfașurării poporului și căpitanilor, și b) asupra înfașurării arcașilor. Sînt elemente concrete prețioase care ajută pe copii să-și închipuească vechea viață românească.

Vom face observarea, prin întrebări și rėsponsuri, că această bucată, deși e o narațiune cu «început», «desfășurare», și «sfârșit», are totuși părți *descriptive* foarte frumoase. Vom releva înfașurarea

căpitanilor și arcașilor, și cu deosebire din punct de vedere *onomato-poetic*, descrierea steagului, apoi descrierea drumului ce-l face săgeata arcașilor și a lui Vodă Ștefan. Vom spune elevilor ce este o *onomatopee*.

III. **Aplicația.** — Elevii vor ști s'o citească ; vor arăta începutul, desfășurarea, sfârșitul ; vor arăta părțile desfășurării ; vor scrie și vor învăța înțelesul vorbelor și expresiunilor.

10.

COPILUL DIN CASĂ

.....
Trage cu săgeța scutierul mare :
 Unde cade, fi-va porța de intrare.
 Un copil din casă apoi a venit :
Clădi-se-va turla unde a lovit.
 Domnul Ștefan trase unde se va face
 Biserica Putnei, ce 'ntre déluri zace.
 Alt copil din casă a 'ntrecut pe Domn :
 A atins în délul ce-l chemaă *Sion* ;
 Însă Domnul Ștefan țice cu asprime :
 — «Un copil din casă m'a rămas pe mine ?
 Umilit de dinsul, Domn nu mai pot fi :
 Ori eă las domnia, ori el va muri».
 Un bėtrân îi țice : — «Domniă din vechime
 I-ar fi dat lui cinste, fiind-că-a dat mai bine.
 Dómne al Moldovei, tu l-ai pismuit :
Domnul pân' la șerbu-i ađi s'a coborît.
 Dacă-i dai tu morții ceă cu hărnicie,
 Cu acei nemernici ce-ar putea să fie ?
 Vrei să fii Domn mare printre cei mai tari ?
 Pe supuși 'nainte fă-i să fie mari.
 Farul, cât de luciă, focul lui dispare,
 Dacă nu se pune pe-o 'nălțime mare ;

*La o curte, unde meritu-î gonit,
Môrtea și căderea scara i-aû suit.*

Dacă prin răsboie Domnul este tare,
Numai prin dreptate va ajunge mare».

Ștefan se gândesce, apoi a vorbit :

— «O bătrân cu minte, bine ai grăit!

Să se erte dară *cel* copil din casă

Și de ađi să ședă la domnésca masă!»

D. Bolintinénu.¹
(1819—1872).

OBSERVĂRI METODICE.— I. **Pregătirea.**— Am văzut cum Ștefan Vodă, venind din Suceava Bucovinei, la locul, unde e azi mănăstirea Putna, a ales altarul acestei mănăstiri. L-am văzut pe Domnul Ștefan vesel, plin de dragoste către popor și oșteni, și cu deosebire către arcașii săi. Nici-o umbră de întristare, de durere, de mânie nu i-a întunecat sufletul. Unii zic însă precum ne-a spus și cronicarul Neculce în «Clădirea mănăstirii Putna», că Ștefan Vodă s'ar fi mâniat pentru că un copil din casă l-a întrecut, când a dat cu săgeata. În mânia lui — căci Ștefan era «mânios și de grabă vërsa sânge nevinovat» — el vrea chiar să omoare pe acel copil din casă. Dar un bătrân a luat vorba și i-a arătat ce nedrept e să pedepsească pe cei destoinici. Dacă cei destoinici pier, cine să mai apere Patria? Ștefan Vodă a înțeles adâncimea acestei învățături și nu numai n'a ucis pe vrednicul copil de casă, dar i-a dat loc la masa domnească.

E bine cine-va să n'asculte de glasul mâniei repede aprinse, ci să caute a se domoli și a asculta glasul dreptății, care nu se aude decât când sufletul este liniștit și senin.

II. **Tractarea.** — Vom arăta că această bucată, care e o *na-rațiune* n'are început. N'am ști de ce e vorba, dacă n'am fi citit bucățile de până acum; și nu știm de ce e vorba, decât citind mai departe bucată. — Vom citi, rând pe rând, deosebitele momente ale compoziției: II. *Desfășurarea*: 1. După ce trag doi arcași și Domnul, al treilea îl întrece; 2. Supărarea Domnului; 3. Vorba bătrânului. III. *Sfârșitul*: Răsplata arcașului.

Vom atrage atențiunea asupra dreptelor cuvinte ale bătrânului. Sînt așa de drepte, că Vodă a trebuit să se înduplece.

III. **Aplicația.**—Nu se va învăța pe din afară. Se va povesti. Se va învăța înțelesul cuvintelor și expresiilor.

Compoziția. Din aceste trei bucăți, care vor servi drept *isvor*, școlarii vor face o compoziție *mai dezvoltată* decât cele de până acum — lucrarea lunară, cu *titlu*: «Altarul mănăstirii Putna» și cu *tema* sau cuprinsul: «Ștefan cel mare învingând pe vrășmași, vrea să zidească o mănăstire al cărui loc îl alege dând cu săgeata și întrecându-se cu câți-va din copiii săi din casă». Atât planul cât și cuprinsul vor fi lăsate la inițiativa elevilor.

11.

PROVERBE

DESPRE MÂNIE ȘI SUPĂRARE

Omul, când se mânie, e ca focul când se 'ncinge, anevoe se slinge; dă și cu cода și cu gresia; tună și fulgeră; își perde cumpătul și umbletul; unde-o eși să éșă, ori că tunsă ori că rasă.

Dar cine se iușesce, curénd ostenesce; cel ce se pripesce, ades se poticnesce.

Atunci noi rîdem de el și ȓicem:

In ce cămașă s'a mâniaț, în aceea s'o desmânia; cine se oșesce, să bea oșet să-ı trecă.

După mânie, mâniașul adesea se întristéză fără temeiu. Atunci noi ȓicem, privindu-l:

Par'că i s'aũ innecat corăbiile;
Par'că tótă lumea îi e datóre;
Par'că mî-a tors și nu i-am plătit;
Par'că i-a murit curca cu ouă în cuib;
Par'că tot îi ploiuă și îi ninge;
Par'că i-am tăét épa de la gard;
Par'că-și jelesce părinții.

De aceea :

*Să nu te pripesci că o greșesci ;
Mësorã de multe ori și croesce o datã.*

OBSERVĂRI METODICE.—I. **Pregătirea.**—Mâniosul nu vede înaintea ochilor : odată cu vederea i se întunecă și mintea. Nu vrea să știe de părinți, frați, copii ; nu vrea să știe de prieteni și rude. Patria e un nimic înaintea lui ; învățăturile și puterea ei, nimic. Mâniosul se înstreinează deodată de tot ce e omenesc. Și nu numai la suflet, dar și la trup. Mâniosul are o înfățișare sëlbatică. Ochii turburi și înroșiți, fruntea încrețită, părul sbârlit, obrajii vineți, și-și mișcă mânila și picioarele fără rost.

Mâniosul nu se teme de pedeapsă, nu știe de rësplatã ; nu-i condus de mintea luminatã, ci de pornirea oarbã.

Mânia e vrãșmașa minții ; ea preface pe om în fiarã și-l scoate nu numai din sînul Patriei, dar și din rândul oamenilor. Sã ne ferim de mânie. — In bucata urmãtoare vom vedea ce cugetã poporul român despre mânie.

II. **Tractarea.**—Vom citi împreunã cu elevii proverb cu proverb, și le vom explica prin întrebãri și rësponsuri.

III. **Aplicația.** — Elevii vor ști să le explice și vor învăța câte-va pe dinafarã.

12.

CĂINELE SOLDATULUI

Rãnit în rësboe, *soldatul* cãduse
Și, 'n puține zile, chinuit muri,
Departa de-o *mumã*, care îl crescuse
Și care-l iubi.

Sërman, fãrã rude, pe țermurì streine,
N'avea nici prieteni, nici un ajutor ;
Nu era *fințã*, care să suspine
Pentr'un trecător.

Singurul tovarăș de nenorocire,
 Singura-î avere : un câine iubit ;
 Ședea lângă dinsul și 'n mare mâhnire
 Părea adâncit.

Acum tot e gata pentru îngropare,
 Acum *ridic* trupul pe mâini de soldați :
Cinste hotărîtă acelora, care
Mor pentru 'mpărați.

În fruntea *paradei* câinele pornesce,
 Din ochii lui pică lacrimi pe pământ ;
 Ca un iubit frate, el îl însoțește
 Până la mormînt.

Aci se opresce, aci se așază,
 Nimic nu îl face a se depărta ;
Așteptă să-l strige, crede c'o să-l vadă,
 Când s'o deștepta.

Câteodată *cércă pîetra* s'o ridice,
 Câteodată latră dup'un călător ;
 Cuprins de durere : «Vino !» par'c'ar țice,
 «Să-mi dai ajutor».

Apoi, când streinul, de milă, voesce
 A-l trage d'o parte și hrană a-î da,
 El își plcă capul, în pământ privesce
 Și nimic nu *va*.

De două ori nóptea, cu umbrele sale,
Emisferul nostru l-a învăluit,
 Și sermanul câine din locul de jale
 A fost nelipsit.

Dar în dimineața *acea* viitoare,
Pe când se deșteptă omul muncitor,
Zăcea lângă grăpă, mort de întristare,
Căinele Azor!

Gr. Alexandrescu.

(1812—1885).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — 1. *Generală.* Mânia nu poate duce la fapte mari. Nu cu mânia și cu supărarea vom ajunge să ne bucurăm odată de Patria cea mare. Ce folos că ne vom mânia pe popoarele vrășmașe? Ce folos că le vom urî? Mânia sau ura duce la fapte necumpătate, și faptele necumpătate nu ne vor ajuta niciodată să învingem.

Alte însușiri se cer de la cei ce sînt adevărații iubitori ai mării Patrii. Se cere credință în puterile ascunse ale neamului nostru, în Regele nostru și în oamenii noștri mari; se cere statornicie în faptele noastre. *Credința* ne dă puterea suflătească de cumpănire; ea nu ne va lăsa niciodată să ne pornim spre mânia și spre fapte necumpănite. *Statornicia*, care e fiica credinței, nu ne va lăsa niciodată să ne abatem de la dragostea către marea patrie.

Cine nu are credință și statornicie cade în brațele *Trădării*. Trădarea se încuibează în sufletele goale de credință, lipsite de statornicie. Trădătorul, fiind lipsit de credință și statornicie, e lipsit de cumpănă, de socotință, de prudență, și de aceea, deși se pare că lucrează pentru interes, nici măcar propriul său interes nu și-l mulțumește, și cade pedepsit de propriile sale fapte.

2. *Specială.* În bucățile următoare vom face cunoștință cu unele din însușirile pe care trebuie să le aibă cetățeanul patriei celei mari. Și mai întâi *Credința*.

Omul credincios se ține de vorbă: e credincios cuvîntului său, e credincios sie însu-și. El nu-și înșală prietenii, nu se ascunde de ei, și-i iubește cu stăruință și fără șovăire; el nu înșală pe mai marii săi; el nu înșală Patria. Către toți și către toate, el s'arată totdeauna aceea ce este și nu se schimbă niciodată. La vreme de nevoie, patria cea mare în oamenii cei credincioși va avea cei mai puternici apărători, pentru că ei nu se abat niciodată de la datoria lor, — și viața lor, când e să-și împlinescă datoria, nu prețuește nimic pentru ei: ei mai bine mor decât să-și stingă în pieptul lor dragostea pentru neamul lor; mai bine mor decât să înșele și să vînză. Ei sînt adevărații oameni, pentru că numai

acea sînt oameni, care înfruntă moartea și din datoria lor nu s'abat. Ei sînt mai presus de moarte, și adevărații eroi ai omenirii ei sînt. Fericită Patrie care are asemenea fii! Ea nu va perî niciodată.

În poesia următoare vom vedea că credința se află nu numai în sufletul omului, ci și în al animalelor și că rari sînt lucrurile care să ne miște mai mult decît credința, care merge pînă la jertfirea de sine.

II. Tractarea. — Vom citi-o mai întîi noi odată; și vom stabili apoi cu elevii despre ce e vorba. Vor citi-o elevii apoi parte cu parte, cu care ocazie vom explica cuvintele și expresiile neînțelese. Vom face recapitulație după fie-care din cele patru părți ale povestirii. I. *Inceputul*: Un soldat moare printre streini și nu are decît un câine tovarăș de nenorocire. II. *Desfășurarea*: 1. Câinele își arată credința pînă la mormînt, merge înaintea cortegiului, și-i pică lacrimi din ochi. 2. Câinele își arată credința lui la mormînt: a) Așteaptă răbdător la mormînt; b) Cearcă să ridice piatra și latră după ajutor; c) Nu vrea să mănânce; și III. *Sfârșitul*: Câinele moare pe mormîntul stăpînului său.

III. Aplicația.—Elevii vor ști înțelesul; vor scrie și vor învăța înțelesul vorbelor și expresiunilor, deosebind pe cele corecte de cele incorecte.

Compoziția va avea titlu «Câinele credincios»; iar tema: «Un câine, murind stăpână-său printre streini, nu vrea să mai știe de alt stăpîn, nu vrea să mănânce și moare pe mormîntul stăpînului său».

13.

FABRICIŪ

Fórte tare este lăudat Romanul Fabriciū pentru statornicia și inima lui cea dréptă.

Pirus, *craul* Epirului, *oștindu-se* cu Romanii, cerca în fel și chip a-i învinge. Neputënd, el socoti că, dacă ar putea atrage în partea sa pe Fabriciū, povățuitorul ôstei romane, va ajunge cu ușurință să fie Domnul Romei. Decî, sciind că Fabriciū e sărac, cređu că-l

va putea mai ușor *ademeni* cu bani. Spre acest scop îi făgădui o sumă, de care mulți *s'ar fi lăsat orbii*. Inșă Fabriciū, *defăimând* făgăduitul dar, și se: «Romanii au *datină*, că este mai bine și mai frumos a domni ei peste acei ce au aurul; decât să aibă aur său, prin *agonisirea* aurului, să fie domniți de alții». După acēsta, Pirus, socotind că va îndupleca pe Fabriciū într'alt mod, porunci să ascundă un elefant foarte gróznic sub o perdea de pânză, de după care să-l slobódă fără de veste, ca să înfricoșeze pe Fabriciū și să-l plece spre pofta lui; și cugeta el că acēsta e cu puțință, deórece Romanii până atunci nu mai vėduse elefant în pămînturile lor. Dar Fabriciū și de astă dată rămase neschimbat în cugetarea sa; și, când urita fiéră, răcnind, îl îmboldia cu puternicul său nas, Fabriciū începu a rîde ca de nisce lucruri *pruncesci* și și se: «Să scii, o Craiule, că precum aurul tēu cel mult *nu m'a putut vena*; așa nici vederea acestei cumplite fiere nu e în stare a mă înspăimânta și a mă face să spun că simțirea mea nu e romană». Auđind acēsta, Pirus l-a rugat ca, după facerea păcii cu Romanii, să vină la *curte* la dînsul, făgăduindu-î locul cel dîntăi după sine între cei-l-alți amici ai săi. Ci Fabriciū iarăși îi răspunse: «Acēsta, *Craiule*, crede că nu ar fi de folos pentru tine, deórece toți care acum te țin pre tine de craiul lor, m'ar lua pre mine în locul tēu și ar învăța cu de amăruntul *năravul* meu».

După *Florariul* lui P. Lăzărescu.

14.

MĂGARUL

Un măgar, ce slujia la un grădinar, fiind-că i se părea că muncesce prea mult și că nu i se dă de mîncare în

destul, se rugă la D-zeu să fie vîndut la alt stăpîn ca să scape de grădinar. Dumnezeu îl ascultă, și grădinarul își vîndu măgarul unui cărămidar. Dar la acesta era și mai mult de muncă, pentru că, în loc de zarzavaturi, trebuia să care cărămidă. Atunci măgarul se rugă iar lui Dumnezeu să-i schimbe stăpînul. Dumnezeu îl ascultă, și măgarul ajunsese în stăpînirea unui *tăbăcar*. Acesta nu numai că-l punea să care *scórță de stejar* și piei crude ori tăbăcite, dar îl mai și bătea, căci îl credea mai puternic decît se arăta. Atunci măgarul, răsbit de nefericirea în care îl aruncase nestatornicia sa, și se suspină: «Vaî, mie, nefericitul! Mult mai bine ar fi fost să rămîn la locul meu cel d'întâi, să lucrez și să mă deprind cu sôrta ce mi s'a dat; iar nu să trec din stăpîn în stăpîn și să ajung la acest tăbăcar, care de sigur va ajunge să tăbăcescă și pielea mea».

După Esop.

OBSERVĂRI METODICE.—I. **Pregătirea.**—Lipsa de credință duce la nestatornicie. Cel ce n'are încredere în sine nu poate să ajungă niciodată la sfârșitul unei lucrări începute. N'apucă să sfârșească una, și s'apucă de alta. Și cu cât trece de la una la alta, cu atât mai mult s'amețește, cu atât mai mult nu știe ce poate și ce nu poate să facă, și viața începe să-i fie chin. Atunci el începe să blesteme pe oameni că ei sînt de vină, când vina nu e decît în el, că nu s'a ținut cu statornicie de un lucru.

Cel ce n'are încredere în Patria sa n'ajunge niciodată să facă ce-va pentru neamul său. Aci îl vezi că par'că vrea ce-va, dar îndată își ia seama: la ce să mai facă? la ce bun? când Românul nu e bun de nimic și nu poate ajunge la nimic! Cel ce n'are încredere în Patria sa e numai jumătate de om și încurcă cu necredința și cu nestatornicia lui faptele celor care lucrează cu credință în neamul lor și cu statornicie în faptele lor. Un asemenea om este nenorocirea Patriei celei mici și cu atât mai mult al celei mari. Să ne ferim de a fi ast-fel și să nu plecăm urechea noastră la povețele unor asemenea oameni.

În povestirea următoare străvechiul Esop ne-a zugrăvit foarte bine ce pătimește nestatornicul.

II. **Tractarea.** — Această bucată va fi citită odată de elevi în clasă sub supravegherea noastră.

III. **Aplicația.** — Elevii vor ști s'o citească, s'o povestească și să scoată învățătura; vor ști ce fel de compoziție e și câte sfârșituri are. — *Compoziție: titlu «Măgarul»; tema: «Ce-a pățit măgarul nestatornic?».*

15.

V U L C A N

- La gura Siretului,
 Pin postul Sân-Petrului,
 Ian, *mări*, că s'a ivit
 Un *caic* lung, poleit,
 5 Cu postay *verde* 'nvelit.
 Dar în el cine-mi era?
 Era Suliman *Aga*,
 Cu cinci-șeci de Ieniceri,
 Care pörtă 'n brâu *hamgeri*.
 10 Ei *venia* încet, încet,
 De la Dunăre 'n Siret,
Vadurile străbătând,
 Malurile cercetând
 De-un Vulcan, de-un căpitan,
 15 Dușmanul lui Suliman.
 Iată, *mări*, cum *venia*,
 Că pe-un mal se întâlnea
 Cu trei fete moldovence,
Floricele dunărence,
 20 Vorbitóre, cântátóre
Și de pânze 'nălbitóre.
 — «Bună vremea la trei fete!
 De nu sînteți voi *șirete*,

- Spune-ți nouă de Vulcan,
 25 Unde-î *aprigul Bogdan* ?
 Dacă-ți spune voi cu drept
 Răsări-v'ar flori la piept,
Flori cu fețe de bujori
 Și cu ochi de pruncușori ;
- 30 Lucrul vostru să sporască
 Pânzele să se 'nălbescă,
 Cum e cóna de hârtie
 Și flórea de *iasomie* ;
 Iar de nu-ți grăi cu drept,
- 35 *Arde-v'ar dorul în piept* ;
 Lucrul să nu vă sporască,
 Pânzele să nu albescă,
 Ci la sóre să 'nnegrască
 Și la vânt să putredescă».
- 40 Cele fete moldovence,
 Floricele dunărence,
De la mal se depărta
 Și din gură cuvînta :
 — «*Atuncea s'ajungeți voi,*
- 45 *Când își afla de la noi,*
Unde-î badea cel voinic
 Și de Turci nebiruit !»
 Turcii se posomora,
 Pe mal verde cobora
- 50 Și din mers nu se oprîa,
 Pân'ce 'n cale nu zăria
 O *sălcică rămurată*,
 Pe-un isvor rece culcată ;
 Iar sub *salee*-un căpitan,
- 55 *Șoimul ager* de Vulcan,
 Stând la umbră și dormind,
 De-a lui viéță ne 'ngrijind,

- Că de pază *mi-l* păzesce
 Și la capu-*î* *strējuesce*
- 60 Pandelaș, un Grec voinic,
 Cu pistole sub *ilic*,
 Slugă veche și iubită,
*De stăpănu-*î* dăruită.*
 Soliman s'apropia
- 65 Și din gură-așa grăia :
 — «Bre, Pandeli, de vre*î* bani
 Să nu-*î* poți *mânca* doi ani,
 Dă-ne pe Vulcan legat,
*Că-*î* pescheș* de împărat».
- 70 Grecul lacom răspundea :
 — «Dați-m*î* banii, ș'om vedea».
 Soliman se bucura,
 Bani*î* 'n *pólă-*î** număra :
 Dece pung*î* de *irmilic*î**,
- 75 Opt de *rubiele* mici
 Și vr'o trei de *venetic*î** ;
 Iar Pandeli ce făcea ?
 La stăpănu-*î* se ducea
 Și, cu brău-*î* de mătasă,
- 80 Brău cu țesătura d*ésă*,
 Îi lega brațele 'n cruci
 Și-l dăruia rob la Turci.

II.

- Lângă malul ridicat
 Stă *Vulcanul* răsturnat,
 85 *Ca stejarul cel frumos*
In pădure-aruncat jos.
 Imprejuru-*î* adunați
 Ședeau Turci*î* înarmați,

- Și pe rând se întreba,
 90 Că ce mórte i-ar afla ?
 Unii diceau să-l omóre
Cu laț de spânzurătoare ;
 Alții, să-l cufunde 'n apă,
 Alții, să-l înfigă 'n țépă,
 95 Alții, să-l tae pe loc,
 Alții, să-l arunce 'n foc.
 Iar Pandeli i-asculta
 Și la rându-î cuvînta :
 «La cea móră părăsită,
 100 De stăpânul meu clădită,
 Este-o piétră de ráșnit,
 Care însă n'a slujit,
 Și e bună de-aninat
De un gât de vinovat
 105 Și 'n Siret de cufundat».
- Turcii toți evet dicea ;
 Pe Vulcan iute-l ducea
 Și de piétră mi-l lega
 Și 'n Siret îl arunca.
- 110 Apele se deschidea
 Și pe loc se închidea
Cum se 'nchide pe-un mormînt
Gura negrului pămînt.
 Apoi Turcii purcedea,
- 115 La Galați ei se ducea,
Lăsând, îndereptul lor,
Pe luciul apelor,
Văturele ușurele,
Și vërteje 'n cercurele.
- 120 Iar Vulcan se cufunda,
 Până ce de fund el da.
 Când, în fund, el ce făcea ?
 Brăul cu dinții-l rodea,

- Mâna dréptă-și desfăcea,
 125 Din picíore s'opintia,
 La lumină *de eșia*,
 Apoi *greu* el înnota
 Și din gură cuvînta :
 — «*Sărăcuț, amar de miné,*
 130 *Căci un ajutor nu-mi vine,*
 Să mă scóță de la *greu*,
 Să-mi lungéscă *vécul* meu!»
 — «*Voinicele, țin' te bine,*
 Că eú vin, alerg la tine».
- 135 *Copilița sprintenică*
 Săria într'o *luntricică*
 Și cu mânilé *vâslia*,
 Pe Vulcan *de* mi-l scăpa ;
 Iar Vulcan îi mulțumia
- 140 Și cu drag îi cuvînta :
 — «*Mergi acum la tine-acasă*
 Și-ți ia haîne de mirésă
 Și m'astăptă bucurósă,
 Că eú, dac' oiú isbândi,
- 145 Cu tine m'oiú logodi».

III.

- El la *târg* se îndrepta,
 Mamei lui se arăta,
 Iar bētrâna lăcrăma
 Și cu jale cuvînta:
 150 — «*Aléi! dragă, de ești viú,*
 Spune mamei, ca s'o sciú;
 Iar de nú, să te *bocesc*,
Trupul să ți-l pânzuesc,
Podurile să-ți gătesc».

- 155 — «Nu sînt mort, nu m e hoci,
Nici în *p anzi* nu m e 'nveli,
Ci în zdren e m e 'nvelesce,
De m e schimbă calicesce».
Făcea *mă-sa*, cum  icea,
- 160 In calic îl prefăcea!
El pe uli i apuca,
Cr şmele de le cerca,
Cerca una, cerca dou e
Până 'mplin ia tocmai nou e.
- 165 Când a fost *l'al nou elea*,
El în *nuntru* n av lia,
Că 'n lăuntru el v eduse
Pe Pandeli ce-l *vînduse*.
V ind etorul sta culcat
- 170 Tocma 'n fund, pe un *macat*,
L ud andu- i faptele
 i b endu- i păcatele.
— «Noroc bun  i veselie,
Să-m i face i parte  i mie!»
- 175 Căpitane Pandela ,
Tu, ce e ti un bog ta ,
D -m i o frântă de le cae,
Că f omea cumplit *m e tae*
 i p n' la p m nt m e 'nd oe,
- 180 — «M i str eine, m i sărace!
De  i-e f ome, n'am ce- i face,
Că m e  in gre   n elat
De to i banii ce  -am dat
Pe *ist* palo  o elit,
- 185 Cu mănunchiul poleit».
— «Dă-l încóce, *f etul* me ,
Ca să-l cercetez  i e 
 i să- i spun adev rat,
Dac' i fost tu  n elat».

- 190 Grecul bét, paloşu-î da,
Iar Vulcan, cum îl lua,
Ochii 'n sânge-şi încrunta
Ş'apoî aspru cuvînta :
— «Alelei! *fecior de lele,*
- 195 Vîndător *dilelor* mele!
Nu te ţine înşelat
De câţi bani pe el ai dat,
Dar te ţine înşelat
Intr'a cui mână l-ai dat!...
- 200 Alei! fiéră veninósă,
Liftă rea, necredincióasă,
Ce rău, spune, ţi-am făcut,
Turcilor *de m'ai vîndut?*
Orî la mine n'ai avut
- 205 De mâncat şi de bcut,
Haîne bune de 'mbrăcat,
Cal frumos de 'ncălecat?
Ai vroit tu să mor eü,
Dar n'a vroit Dumneđeü,
- 210 *Că de mórte m'a scăpat,*
Să te curăţ de păcat!»
Cum đicea *se şi isbîa,*
Capul Grecului tăia,
Apoî trupu-î târiîa,
- 215 Fără popă, nici *prohod,*
Pân' la capra unui pod;
Şi *podéua* ridică
Şi sub pod îl arunca!
Apoî iar se întorcea,
- 220 Iar pe uliţi purcedea
Şi din Turci el *căsăpia*
Câţi pe mână-î încăpea.

Apoi ıute alerga
 Și voios se cununa
 225 Cu cea fată moldovencă,
 Florică dunărencă,
 Care 'n haine de mirésă
 L-aștepta de mult acasă.

Col. de Poes. pop. V. Alecsandri.
 (1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Lipsa de credință și nestatornicia duc la trădare sau vınzare. Trădarea numai în sufletele goale de credință și lipsite de statornicie se poate încuiba. Ea e cea mai grozavă crimă. Trădarea, ca și mânia, scoate pe om dintre oameni ; dar pe când mânia vine fără știerea omului și-l copleșește ; trădarea se furișează în sufletul lui, cu știrea lui. Mâniosul în furie nu mai e om, e fiară ; trădătorul e mai prejos și de om și de fiară, căci fapta lui nu e de om, iar fiara n'o poate face. Mâniosul e de compătimit, trădătorul e de desprețuit. El nu mai poate avea nici o patrie : nici pe a celui pe care-l trădează, nici pe a celui către care trădează. De aceea Romanii ziceau : «îmi place trădarea, dar urăsc pe trădător». El, dacă isbutește să-și vınză patria, ia bani pentru trădarea lui, petrece, trăește : dar toți oamenii, chiar cei ce s'au folosit de vınzarea lui, își întorc capul de la el, ca de la un lucru necurat și scârbos. E gunoiul societății : toți îl desprețuesc și-l gonesc dintre dânșii.

În bucata următoare vom vedea fapta și pedeapsa unui trădător.

II. **Tractarea.** — În prima lecție vom anunța subiectul, vom analiza pe scurt întreaga bucată ; apoi vom citi prima parte : trădarea lui Pandeli. Elevii o vor reproduce. Vom citi și vom proceda tot ast-fel cu partea a doua : scăparea lui Vulcan, și cu partea a treia : pedeapsa trădătorului. Analiza de mai jos poate servi de îndreptar.

În a doua lecțiune vom insista asupra explicării cuvintelor și versurilor subliniate, cu deosebire asupra celor ce fac figuri :

Apoi Turcii purcedea

Lăsând înderéptul lor
 Pe luciul apelor

Vălurele ușurele
Și vârteje 'n cercurele

(hipotiposă)

«Ca stejarul cel frumos
In pădure aruncat jos»
«Cum se 'ntinde pe-un mormînt
Gura negrului pămînt».

(comparațiuni)

și asupra acelor care au o mai mare însemnătate din punctul de vedere al caracterului, al credințelor poporului român și al culorii locale. In privința caracterului vom releva : purtarea fetelor care nu știu de frica Turcului și nu vor să spue unde e Vulcan, chiar când el le vorbește așa de frumos; voinicia «floarei dunărence» care-l scapă. Din punctul de vedere al culorii locale vom face observații în privința portului : «Banii 'n poală-i număra». In privința credințelor, vom explica pe larg versurile :

«Trupul să ți-l pânzuesc.
Podurile să-ți gătesc».

Cu privire la *poduri* putem lua de îndreptar cele ce scrie d. Marian asupra lor :

«Fie-care om mutându-se din viața aceasta, trebuie, după închiuirea poporului român, înainte de a ajunge întru împărăția cerului, să treacă peste o mulțime de rîuri și pârae, peste care nimeni nu e în stare să treacă fără ajutor.

«Neamurile mai de aproape ale celui răposat, voind a-i înlesni cât se poate de mult trecerea, îi aștern în cale, în cursul petrecerii sale la mormînt, în diverse locuri : pe pragul casei sau al tîndeii, lângă poarta ogrăzii, la răspîntii și în crucile drumului, la intrarea în curtea bisericii și în ținterim, sau pe pragul ușii de la biserică și pe cel de la porțița ținterimului, dar mai cu seamă pe la toate podurile, punțile, rîurile, pâraele, șanțurile și gârlele cele mai însemnate, — câte o bucată de pânză curată de casă și cam de trei coți de lungă, sau câte un ștergar ori câte o pereche de mâneci, ori o năframă, care, în cele mai multe părți din Bucovina se numesc «poduri», în unele însă și «punți». Pe lângă fie-care din podurile acestea, care se aștern totdeauna de-a-curmezișul drumului, trece mortul, sau, mai bine zis, cei ce duc sicriul cu mortul. In multe locuri se mai pune încă și câte un colac, sau o bucată de pâne și câte o luminare de ceară galbenă....

«Fie-care pod, după ce a trecut mortul peste dînsul, se ridică îndată de jos și se dă de pomană dimpreună cu colacul, lumînarea

și banii, legași prin colțuri, unuia dintre petrecători, de regulă unei femei sau unui bărbat sărac.

«Podurile sau punțile acestea, care în cele mai multe părți se încredințează unei femei cunoscute, ca să le aștearnă în calea mortului, se pun, după unii, cu scop ca mortul, când va ajunge la râurile sau pâraele de pe cea-l-altă lume să nu fie nevoit a trece dea-înnotul, sau, neputând trece, să nu fie constrâns a rătăci încolo și încoace pe pământ, ci să aibă peste ce trece, fiind credința că fiecare bucățică de pânză sau ștergar în cea-l-altă lume se preface într'un pod sau punte, care se întinde peste apele cele mai mari și mai greu de trecut, și peste care sufletul poate trece tocmai ca și peste ori-ce pod sau punte din lumea aceasta.

«Causa pentru care se pune în calea mortului numai pânză, ștergare și năfrâmi de pânză, e că pânza fiind foarte chinuită, sufletul să afle ușurință în lumea viitoare.

«Lumînările, care se dau de pomană împreună cu podurile, însemnează, că mortul, când trece peste vre-un pod, și mai ales peste puntea Raiului, le aprinde, ca să-i lumineze, și așa trece mai departe. Iar colacii și banii care se dau în acelaș timp de pomană, sînt meniși pentru vămi, sau, mai bine zis, pentru *stâlpii* podului, pe care trebuie mortul să-i plătească înainte de a trece.

«Cui nu i se pun podurile, acela nu poate trece peste apele din cea-l-altă lume, ci rătăcește neconținut pe lângă țermurile lor».

III. **Analisa.** — I. *Inceputul*: *Despre ce e vorba?* Suliman Aga cu cinci-zeci de Ieniceri caută pe căpitanul român Vulcan să-l răpue. II. *Desfășurarea*: *Ce s'a întâmplat?* A. — 1. Soliman întreabă niște fete, ce înălbeau pânză, de locuința lui Vulcan, dar fetele nu vor să-i spue nimic. 2. Soliman și Turcii lui găsesc apoi pe Vulcan adormit, dar păzit de Pandeli. 3. Turcul cumpără pe Pandeli, care leagă pe Vulcan și-l dă prins. B.—1. Turcii se sfătuiesc cum să-l omoare. 2. Pandeli sfătuiește să-i lege o piatră de râșniță de gât și să-l înnece; Turcii urmează sfatul. 3. Vulcan rupe legăturile cu dinții, ese la fața apei și cere ajutor. 4. O fată sare 'n luntre și-l scapă. 5. Vulcan îi făgăduiește s'o ia de soție după ce s'o răsbuna pe Pandeli. C.—1. Vulcan merge la Galați la mamă-sa care-l crede mort și-i cere niște haine proaste să se îmbrace. 2. Vulcan pleacă și caută prin cârciumi pe Pandeli. 3. Il găsește, cerșește, dar Pandeli îi spune că nu-i dă nimic, fiind-că a fost înșelat cumpărând un iatagan (era iataganul lui Vulcan). 4. Vulcan se preface că vrea să-l cerceteze dacă a fost înșelăciune la mijloc, și-apoi pe loc se descopere. 5. Vulcan judecă pe Pandeli și-l ucide. III. *Sfâr-*

șitul: Ce-a urmat? — După ce mai omoară Turci, se întoarce înapoi și se cunună cu fata care 'l scăpase de la moarte.

IV. **Aplicația.** — 1° *Lecție:* Elevii îi vor ști înțelesul general; o vor resuma în scris.

2° *Lecție:* Vor ști să citească «Vulcan»; vor învăța înțelesul vorbelor și expresiilor necunoscute.

16.

PUI DE LEI

Eroi aũ fost, eroi sînt încă
Și-or fi în n mulum românesc!
Căci rupti sînt ca din tare st nc 
Românii,—ori și unde cresc.

E vița nóstră făurită
De doi bărbați cu brațe tari,
Și cu *voința oțelit *,
Cu minți deștepte, inimi mari.

Și unu-ı Decebal cel harnic,
Iar cel-l-alt Traian cel drept;
Ei, pentru *vatra* lor, amarnic
Aũ dat că-at ția dușmanii piept.

Și din aș  părinți de samă
In veci s'or nasce luptători,
Ce, pentru patria lor mamă,
Vor sta ca vrednici următori.

Au fost eroi și-or să mai fie,
 Ce-or frânge dușmanii cei răi;
 Din *cópsa* Daciei și-a Romei
 În veci s'or nasce pui de lei.

I. Nenițescu.
 (1854—1901).

OBSERVĂRI METODICE. — I. Pregătirea. — Dar în neamul româneasc nu se pomeneste nume de vînzător de țară. Nu se pomeneste în viața neamului nostru un nume ca Efiates de la Greci. Trăgîndu-se din răsboinicii Daci și din măreții Romani, și unii și alții renumiți pentru iubirea lor de țară, Românul are în vinele sale sânge de erou. Au dovedit-o, dănuind în aceste locuri și păstrându-și limba și obiceiurile timp de aproape două mii de ani, cu toate că nu e țară pe fața pămîntului care să fi fost cutreerată și năvălită de mai multe neamuri vrășmașe ca țara noastră. Ori retrăgîndu-se la munți, ori isbindu-i cu putere înapoi, Românii au dat dovezi de vitejie nu numai în luptă, dar și în apărare. Când interesul țării cerea să se retragă din fața vrășmașilor, își ardeau case și avut, și luau calea munților, pentru ca vrășmașul să nu aibă ce să prade și cu ce să se hrănească. Ei făceau aceasta ca niște adevărați eroi, care se jertfeau pentru binele Patriei. Alții, ca să-și scape averile, ca să scape de viața plină de greutate și suferințe din înfundăturile munților, ar fi eșit cu pâne și cu sare înaintea vrășmașului, s'ar fi rugat de ertare și i-ar fi dat chiar ajutor, ca să isbească în frații lor, care și-ar fi apărat țara. Alt-fel s'au purtat Românii. Ei își jertfeau mai întâi avutul, și-apoi își jertfeau viața, numai Patria să dănuiască.

În următoarea poezie se cântă neamul de eroi al Românilor și obârșia lui glorioasă.

II. Tractarea. — Vom citi-o mai întâi noi, cu inimă și însuflețire. Apoi o vor citi-o elevii, scoțîndu-se în relief numai ideea generală: *Românii sînt eroi, căci din Roma și Dacia nu se pot naște decăt pui de lei.*

2° Vom aminti de numele unor ast-fel de compozițiuni (*poesii lirice*) și vom face întrebări asupra poeziilor lirice învățate mai înainte.

III. Aplicația. — Vor învăța-o pe dinafară; vor ști șirul ideilor și înțelesul expresiunilor grele.

17.

SOBIESCHI ȘI ROMÂNII

Pe drumul ce duce către cetatea *Némț*, pe la sfârșitul lui *Semptembrie 1686*, se vedea o óste mergând. După un trup de *lănceri*, ce deschidea *marșa*, urmau două-spre-zece tunuri mari, trase de boi; 5 apoi o cétă de ofițeri călări, în fruntea căroră erau trei: unul în *flórea vârstei*, *posomorit*, *gânditor*, *necăjit*, și doi mai bătrâni. Tus-trei în haine poloneze. În sfârșit, venia *grosul óstei*, *trăsuri*, *bagaje*, *pedestrași*, amestecați în neregulă, cu stégurile strânse, cu 10 capul plecat, *cu armele răsturnate*, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă. Nu se aușia nici *surlă*, nici *tobă*, numai tropotul cailor și pasul ómenilor, ce abia se mișcau, pentru că, de zece zile, caii n'au ros decât cója copacilor și ómenii s'au hrănit numai 15 cu póme.

Și, însă, astă óste, în stare așa *ticălosă*, e aceea care a *înjosit de atâtea ori trufia Semi-lunii*; iar cei trei fruntași ofițeri, sînt *Hatmanii Iablonovschi* și *Potoschi*, și cel din mijlocul lor, însu-și *Ión Sobieschi*, 20 regele Poloniei.

Și cum să nu fie supărat și necăjit vestitul rege! El, *Sobieschi*, *fala Leșilor*, *eroul creștinătății*, *măntuitorul Vienei*, să fie nevoit pentru a două óră a *da pas Turcilor*, a se *retrage dinaintea Tătarilor* și a 25 *Moldovenilor*, a-și privi óstea ticăloșită de lipsa *merindelor*, *oropsită* de dușmanii, care îl urmăză fără a îndrăzni să-și *dee pîept fățiș* cu el și fac pradă tot ce cade, tot ce rămâne pe urmă; a nu întâmpina în drumul său decât o *fiorósă pustietate*!

30 Cum am șis, mergea încet și gânditor. *Hatmanii*,

lângă dînsul, *păziau tăcerea, respectând supărarea sa, de care și ei se împărtășiau.*

— Ce castel este acesta? întrebă Sobieschi, când, ridicând capul, zări pe *sprincéna* délului, înălțându-se
35 *trufașă*, dinaintea lui, cetățuea Némț. *Cu bună semnă* vr'un cuib a tâlharilor *acestor* de Moldoveni.

— La vreme de răsboi, aici Domniî Moldovei obicei-nuesc a-și trimite averile lor, răspuse Potoschi.

— Așa! Să mergem dar, să-l luăm. Oh! vroiu să-mi
40 răsbum pe *Cantemir care mă înșelă* și mă făcu să pierd atăția viteji.

— Eū aș dice să lăsăm cetatea acésta, dise Iablonovschi, și să ne urmăm drumul înainte. Avem *tunuri de câmp* nu de *asalt*.

45 — Ba, pe *numele patronului meu*, nu va dice lumea că o cetate s'a arătat înaintea lui Sobieschi, *fără a i se cuceri*. N'avem tunuri? Vom lua-o dar cu mânilor.

— *Numele Măriei Tale e destul tun*, dise Potoschi.

Truția Polonului, măgulindu-se de acésta *grósă*
50 *lingușire*, fața i se însenină la ideea unei *isbândi* atât de *lesnicóse*, și îndată dete poruncă să se înșire óstea către cetate.

In cetățue se aflaū opt-spre-đece *plăeși* trimiși de *Ispravnicul* de Némț pentru *strejuire*, în lipsa *garni-*
55 *sónei*, care era la *Fălcii*, pe lângă Domnul Cantemir, unde tăbērise armia turcésă. Cu câte-va *césuri* măi înainte sosise un tînér plăeș, al cărui cal asudat *păscea*, *înșelat*, *troscotul* ce creșcea pe lângă ziduri.

— Măi bea o *dușcă*, băete, dise un bētrân, de
60 care se vedea că ascultă toți, și ne spune ce ai măi vėdut la Iași?

— Ce să vėd, tată? Blestemăție! Târgul e 'n jaf; Leșii pradă și desbracă pe bieții ómeni.

— Și apoi dic că-s creștini.

65 — Creștini! Aū prădat bisericile și mănăstirile de odóre. Nu știți încă! S'a dus să ia pe *Sfânta* de la *Trisfetitele*.

— Dómne feresce! ȃiseră plăeșii, făcându-și cruce.

— Așa, urmâ tînêrul, eram acolo, când aū mers
70 să ieă *racla* sfinteï; dar călugărul, simțind, a închis pórta și n'a vrut să deschidă.

— *Puî de om* călugărul, strigară ascultătorii.

— Atunci craïul lor a poruncit s'aducă tunurile, ca să spargă porțile; dar mai întâi a trimes răspuns
75 călugărului, care ședea în clopotniță, să deschidă, ori face mănăstirea praf și pulbere.

— Auđit-ai acolo păgâni!... Și ce-a făcut popa?

— El a răspuns că nu se aștepta s'audă așa vorbă de la un împêrat, care se ȃdice creștin, și că Măria Sa e
80 mare și puternic, póte să facă ceea ce ȃdice, dacā nu se teme nici de Dumneđeū, nici de sfinții lui; dar el nu deschide pórta, ci s'a îngropa sub zidurile bisericii, și apoi lumea va judeca între dînsul, atāt de slab, și între Măria Sa, atāt de tare.

85 Auđind acestea, *Léhul* s'a făcut foc de mânie, și dase acum poruncă să împusce, când *unul din Hatmanii lui i-a ȃdis nu știu ce*. Cum îmi spuneau ómenii, i-a ȃdis că nu se cade să facă așa lucru, să strice casa Domnului, și altele multe... Indestul că l-a în-
90 duplecat să dee pace bisericii.

— Și ce fac acum Leșii la Iași?

— Este o săptămână de când s'aū dus, după ce aū vêđut că nu mai aū merinde pentru oști, și aū purces pe *Bahluiū* în sus, gândind că or găsi de
95 tóte. Dar acolo să vedeți: *Vodă, din lagărul Turcilor*, cum a auđit de acésta, a și pornit după dînșii un *Márzac*, cu o mulțime de Tătari și vre-o 5 *stêguri* de Moldoveni; iar mai întâi a trimes pe loc pe căpitanul Turculeț c'o *stréjă* de călăreți, care, apu-

100 când înainte, a scos toți ómenii de prin sate, a dat
pojar fânului și fânețelor, a ascuns prin gropi grâul și
 orzul, și dușmanul a găsit tot pustiú în drumul sãu, în-
 cât, ajungënd la *Cotnari*, nu găsia să mănânce decât
 pómele copacilor : ba încă, a pus prin bălți și nisce er-
 105 buri veninóse, de care cum béu crăpaú ; și, vai de ca-
 pul lor ! periaú cu sutele și ei și caii ; iar care rămâ-
 nea pe urmă cădea în mânilor Moldovenilor, care, fără
 multă judecată, ori îl spânzuraú ori îl înțepaú.

— Osânda Sfintei Paraschive ! ñise bẽtrânu. Dar
 110 tu cum le-ai aflat aceste tóte ?

— Eú, sciți că m'auți trimes la Iași să vẽd ce mai
 este. Dupã ce s'au dus Leșii, m'am luat cât coala
 pe urma lor până la Cotnar, unde m'am întâlnit cu
 căpitanul Turculeț, care mi le-a spus ; și-apoi, dupã
 115 ce am vẽdut că dușmanii și-au luat drumul spre țara
 lor, am apucat dea-dreptul peste codri... dar óre ce
buciumă strejarul ?

— Fã-i semn să se cobóre de pe zid și să vie încóce.
 Nu trecu mult și plãeșul de strajã, viind, spuse că
 120 o óste mare se apropie de cetate. Indatã toți aler-
 garã la ziduri.

— Leșii sînt ! strigã tînẽrul ce venise de curẽnd și
 pe care l-am auđit vorbind : și-au schimbat drumul
 și vin aici...

125 — La porți flãcãi ! ñise bẽtrânu. Incueți-le și grã-
 mãdiți bolovanii pe ziduri. Așeđati-vẽ toți pe la
metereze. Sã nu ñicã Lẽhul c'a intrat într'o cetate
 romãnescã, ca într'o *țarinã pustie*.

— Dar noi sîntem numai nouẽ-spre-ðece și asta e
 130 o óste întregã, observã unul ; cum sã...

— Tací, mucosule ! il *curmã* bẽtrânu. Te temi
 cã-i peri ! Mare pagubã ! Un *mișel* mai puțin.

— *Vẽnãtorul*, ast-fel înfruntat, se trase rușinat și se
 sui pe ziduri. În vremea acẽsta óstea se apropiase.

- 135 Regele trâmise pe un ofițer, ca să vorbească cu cei din cetate. *Solul* veni la pörtă. Bêtrânul îl salutâ de pe zid.
 — Bine ai venit, domnule! Ce poftesci de la noi?
 — Măria Sa Regele Poloniei, Mare *Ducă* de Lituania... vë face cunoscut ca să vë închinați și să-i cu-
- 140 ceriți cetatea împreună cu tôte averile și merindele; atuncî garnisóna va fi slobodă a eși cu arme și bagaje, fără a i se face nimic; iar, cutezând a se împotrivi, cetatea *se va cotropi* și garnisóna *se va trece* sub ascuțitul săbiei.
- 145 — Du răspuns Măriei Sale, dișe bêtrânul, că laude și îngroziri de astea am mai auzit noi și tot nu ne-am speriat. Mai bine Măria Sa și-ar căuta de drum și ar da pace unor ómeni care nu i-au făcut nimic. Cetatea n'avem gând să i-o dăm cu una cu două, mă-
- 150 car că nu sint în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este *plumbul* din puscă, pe care i-l vom trâmite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenescă să vie în năuntru.
 — *Plecați-vë*, dișe trâmisul, și nu vë puneți capul
- 155 în primejdie.
 — Nu purta grijă de capul nostru, Domnule; gândiți mai bine la al vostru.
 — Incă o dată vë întreb, vë închinați ori ba?
 — Ba.
- 160 *Parlamentarul* se duse. — *Asaltul* începu. Tunurile aședate pe scaune de lemn băteaū neconținut cetatea. Plăeșii răspundeau cu glónțe care *nu făceaū greș*. Fiesce-care împușcătură *obora* câte unul din vrășmași, și mai ales din ofițeri, asupra cărora erau țintite
- 165 *flintele* lor. Leși periaū *fără a face spor*.
 În diūa d'întâi, doi vênători periră. A două și și a treia și, mai cădură cinci și *se râniră* doi. A patra și cădu împușcat însu-și *comandantul artileriei* le-

șesci, dar mai periră trei din Moldoveni. Numărul
170 bravilor scădea pe totă ziua. Séra, adunându-se pe
lângă foc, vedură că au sfârșit *muniițiile* și merindele.

— Ce este de făcut, tată? întrebă tînărul vênător
pe bêtrânul care, rânit la un picior, sta întins pe o
laviță.

175 — Câți au perit d'ăi noștri?

— Dece.

— Și nu mai avem nici praf, nici merinde?

— Nu.

— Dacă-î așa, apoi mâne diminéță, urcă-te pe pórta
180 și légă în vârful *săneței* un ștergar alb: spune că în-
chinăm cetatea, *cu tocmelă* să ne lase slobodî să
eșim, să ne ducem unde vom voi.

Așa se urmă. Leșii primiră tóte condițiile cerute.
Óstea se înșiră în două rânduri, lăsând loc, prin
185 mijlocul ei, ca să trecă garnisóna, și pórta se des-
chise.

Atunci, în loc de o stréjă numerósă, se vedură
eșind șese ómeni, din care trei din ei duceau pe
umerii lor pe alți trei ce erau rânii.

190 — Ce este acésta? strigă Sobieschi, repeđindu-se
călare înaintea lor. Ce sînteți voi?

— Strejării din cetate, răspunse bêtrânul rânit,
din spatele fiului său.

— Cum, atâția sînteți?

195 — Dece din noi au perit *din mila Măriei Tale*.

— Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a-mî omori
atâția viteji? ăise regele. O, asta nu se va trece
așa! urmă turbat de mânie; trebuie o pildă pentru
cei asemenea vouă, și pilda va fi gróznică și vrednică
200 de faptă. Nu meritați a muri de sabie, ci de ștréng.
Spânzurați-i!

Pe loc ostașii înconjurară pe plăeși, care, punénd

jos răniții, își făcură semnul crucii și, rezemându-se pe sănețe, se uitaū cu nepăsare la pregătirile ce se
205 făceau pentru mórtea lor. Ofițerii priviaū cu îndușoare *acéstă scenă*.

— Fie-mi ertat, *Sire*, și se atunci Iablonovschi, apropiindu-se cu respect de regele care ședea posomorit și mânios, a arăta Măriei Tale că acești viteji n'aū
210 făcut decât datoria lor, datorie patriotică și vrednică de totă lauda, și că aū avut norocirea a câștiga făgăduința Marelui Sobieschi, că vor fi stobođi și nesupărați.

— Iți mulțumesc, *vrednice al meū tovarăș de arme*,
215 și se Sobieschi, *ca deșteptat din somn*; iți mulțumesc, că m'ai oprit de a face o faptă *defăimată*. *Ai cuvint*: ómenii aceștia s'aū luptat vitejesce. Să li se dea fiecăruia câte 50 de *zlofi*.

Apoi, înturnându-se către Români :

220 «Voinicilor», și se, «sinteți slobodți; mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri, că ați avut cinstea a vē împotrivi cinci dila Regelui Poloniei».

Indată se făcu loc Moldovenilor, care, luându-și răniții, se îndreptară către munți, în vreme ce óstea
225 se cobora încet la vale; iar cetatea, cu porțile deschise, purtând pe zidurile sale urmele bombelor dușmănesci, rămase singură pe calea înverdită, *ca un mare schelet de uriș*.

C. Negruzzi.

(1808—1868).

~~~~~

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea**. — Am văzut în lecțiunea trecută obârșia Românilor și am dobândit încredințarea că din asemenea obârșie numai eroi putea să nască. Acest eroism, precum am mai spus, s'a arătat și în apărare și în atac. În apărare, Românul își sacrifică avutul; în atac își jertfește viața. În istorioara următoare vom vedea amândouă aceste eroismuri.

Vom face o mică repetiție istorică asupra datelor conținute în această nuvelă.

Pentru aceasta, putem lua drept temeiul cele ce ne povestește Gheorghe Șineai (în *Cronica Românilor* tom. III, sub anul 1686), după Dumitru Cantemir (*Istoria Imperiului Otoman*, Cartea IV, cap. I, §§ 145 și următoarele) :

«Ioan Sobieschi, Craiul Poloniei... a făcut pace cu Petru Impăratul Muscanilor (Rușilor), apoi au trimis la Constantin Cantemir, Domnul Moldovei, să-l tragă în partea sa ; ei acesta i-a răspuns că, având pe fiul său cel mai mare cu câți-va coconi (fii) de boeri chizeși (zâlogi, ostacii) la Turci, nu poate trece la Poloni, dară mai bine poate el ajuta așa pe Poloni, dându-le pe ascuns zăhărea (cele trebuincioase pentru hrană) și înștiințându-i despre sfaturile (planurile) Turcilor. La care răspuns, Sobieschi Craiul au trecut Nistrul la începutul lui Iunie și au mers la Iași, unde au aflat mult vin și multă zăhărea, că Constantin Cantemir, când au părăsit Iașii lăsase acolo pe vornicul Ramandi să adune de toate. Drept aceea, Polonii mult s'au ospătat și toate le-au prădat timp de 14 zile, până ce și seraschirul Biiuclu Mustafa au trecut Dunărea cu 25000 de ostași și cu 800 de Ieniceri și au chemat la sine și pe Sultanul Nareddin cu 30000 de Tătari, și Cantemir încă s'au împreunat (reunit) cu dînsul. Către sfârșitul lui Iunie, Polonii, după ce au prădat toată zăhăreua din Iași cu oaspețele lor, au început a flămânzi, și au trecut Prutul pe la Țuțora, unde, încongiurându-i Turcii, nu-și puteau cerca (căuta) hrană, că, de câte ori eșea din tabără, totdeauna pereau câte trei sau patru sute dintr'înșii : «După ce au venit la atâta lipsă, Craiul Sobieschi s'au nevoit (silit, încercat) să treacă din nou Prutul pe la locul ce se cheamă de lăcuitori Valea Strâmbă, ei de-abia își trecuse oastea de jumătate, și iată au sosit Tătarii și, împresurând pe cei din derăpt, pe mulți au tăeat, pe mulți au prins și pe mulți au înecat în Prut. Mai pe urmă, trecând Prutul cu destulă trudă și pierdere, Craiul neputându-se isbândi despre Turci (neputându-i bate) toată mânia sa o au vârsat asupra Moldovenilor, și au dat slobozenie (voe) ostașilor săi să prade țara. El însuși au ars două mănăstiri în Iași, au răpit odoarele (hainele și vasele sfinte) bisericesti, au luat trupul (moaștele) Sfîntului Ioan Novi din Suceava, cu toate scumpețurile câte erau pe lângă dînsul, ce le dăruise răposății Domni ai Moldovei, și pe Mitropolitul Moldovei (Dosoșteiu) l-au dus rob, pentru că n'au vrut să-i dea lui odoarele sfințite. De aci au mers Craiul la mănăstirea a trei archerei (Trei Erarchi), unde se țin moaștele sfintei Paraschivei din Epivat, și au poruncit să-i dea

moaștele cu toate scumpeturile de lângă dînsele. Ci archimandritul mănăstirii, înțelegând cum au umblat (cum s'a purtat și ce a pățit) Mitropolitul, au închis ușile beseariceii, și trimișilor Craiului le-a răspuns că el mai bine voește a se îngropa sub surpătura beseariceii decât a da visteria (tesaurul) oamenilor de pe lume, (profanilor). Craiul, ca să sperie pe archimandrit, au poruncit să aducă tunurile și s'au lăudat că va strica cu dînsele ușa beseariceii și toate le va lua cu puterea, dacă nu vrea de bună voe să dea o parte din moaștele acelea; ci nici așa plecându-se (înduplecându-se) archimandritul, Craiul, sau de rușine, temându-se ca să nu zică că jefuește besearicile creștinești, sau sfătuit de ai săi, s'au dus de acolo, nedobîndindu-și (neajungându-și) scopul».

Acî, cititorule, înseamnă că tocmai așa au lucrat atunci Craiul cu Polonii săi, culegînd moaștele sfinților, cum fac acum aceia care fură aiu (usturoiu) și ceapă, ca să poată posti postul Săm-Petrului.

De acî merge mai încolo Cantemir (Dumitru) și serie, că după ce au sosit Craiul la Cotnari, Tătarii au otrăvit apa de unde bea Cotnărenii. Drept aceea Craiul cu oastea s'a tras mai încolo, și «ca să nu se vadă că numai în zadar au cheltuit banii, cei de la Patriarhul Romei (de la Papa) dați lui, la întoarcerea sa au luat cetatea Neamțului ce era năpustită (părăsită) de lăcuiitori, dară cu anevoe, pentru-că se întâmplase de au rămas 19 iagheri (Iăger = vînător) moldovenești în cetate. Aceștia au închis porțile cetății, trăgînd podurile, n'au vrut să dea cetatea. Craiul drept aceea, neștiind câți străjeri sînt înăuntru, au bătut cetatea cu tunuri și bombarde în patru zile. Iagherii s'au apêrat bărbătește și au omorît ca la 50 de Poloni, dimpreună cu tunariul lor cel mai mare (comandantul artileriei). Mai pre urmă, a cincea zi, vîzînd iagherii că 10 dintre sine (dintre dînșii) au picat, au închinat cetatea sub condiție ca aceea, ca străjerii să poată merge unde le va fi voea. Vîzînd Craiul că numai șase iagheri es din cetate purtînd pe alți trei soți ai lor, răniți, în spate, dintâi s'a minunat; apoi vrea să-i spînzure pentru rușinea ce-i făcuse, ci Iablonovschî, mașalul (mareșalul) coroanei leșești, n'au lăsat pe Craiu să-și mute (schimbe) făgăduința. Luat-au atunci Polonii și Suceava, aflînd-o goală de lăcuiitori, ci Craiul într'o noapte, povățuit de oare-care Moldovean Turculeț, au fugit din oaste de frica Tătariilor, și Iablonovschî încă i-a urmat cu toată oastea la sfârșitul lui Iulie. Așa s'a sfârșit oștirea Polonilor din anul 1686».

Spre a da o idee de grozăvia acelor vremi mai cităm o bucată din Dumitru Cantemir (Ibid. § 151): «Lăcuiitorii pentru a scăpa de

cruzimea Polonilor și Cazacilor fugeau și se ascundeau în toate părțile, și când aceștia veneau la casele lor, le aflau goale, și erau nevoiți a mânca carne crudă, fără sare, fără gust. Din această pricină se îmbolnăviră de disenterie, care în câte-va zile se lăși atât de mult în oștirea regească, încât nu era noapte să nu moară câte cincisute și mai bine de Poloni. Cantemir încă, auzind de groaznicele cruzimi și profanări ale Polonilor, trimite trupele sale în toată țara, cade pe neașteptate asupra lor, pe când erau răspândiți în toate părțile, prinde din ei mai bine de patru mii și parte îi frige, parte îi trage în țepă sau îi spânzură, și ast-fel, cu felurite chipuri de moarte, le dă pedeapsa de care erau vrednici».

Faptele povestite aci cad în epoca de slăbire a valorii noastre militare: — puțin timp va mai trece și nu se va mai auzi vreme de mai bine de o sută de ani de vitejia românească. Invasiile ruse, austriace și chiar turcești nu vor mai avea acel caracter sângeros pe care l-aveau invasiile holdelor tătărăști, leșești și turcești, în timpurile mai vechi. Nu mai sînt prilejuri să se deștepte în sufletul Românului ura neîmpăcată în contra dușmanului care venea să-l prade cu silnicie sângeroasă. Vrășmașii vor întrebuița în curînd alte mijloace de supunere: blîndețea prefăcută. Și timp de mai bine de un secol, Românul va fi victima acestei blîndeți.

Ca să vedem câtă vitejie a zăcut totdeauna în sufletul Românului; ca să ne încredințăm că numai blîndețea prefăcută a vrășmașului i-au putut amorți puterile de împotrivire, n'avem decît să citim «Sobieschi și Românii», unde vom vedea eroismul Românilor, chiar în vremile de decădere, când trebuiau să asculte în toate de Turci.

II. Tractarea. — 1. *Generală.* Povestirea fiind lungă, vom face tractarea ca la cl. I. După ce vom fi făcut un resumat prin care să interesăm pe elevi la conținutul ei, vom citi-o bucată cu bucată, iar după fie-care bucată elevii vor fi ținuți să reproducă *înțelesul general*. Acest înțeles general, resumat *în scris*, va fi în lecțiunea următoare garanție suficientă că elevii au citit-o.

În decursul tractării generale vom atrage atenția elevilor:

1° Asupra faptului că Românii au dat foc satelor și s'au retras dinaintea oastei polone.

2° Asupra faptului călugărului care n'a vrut să deschiză poarta mănăstirii.

3° Asupra vorbelor bătrînului care înfruntă pe plăeșul care ar fi vrut să predea cetatea fără luptă.

4° Asupra lui Iablonovschi, care, om de cinste și onoare, recunoaște și face și pe Sobieschi să recunoască atât frumusețea faptei călugărului cât și aceea a plăeșilor din cetate.

2. *Specială.* O vom face în a doua lecție. Vor citi elevii, iar noi vom explica, cu ajutorul lor, înțelesul cuvintelor și expresiunilor.

În decursul tractării speciale, în afară de explicarea vorbelor și expresiunilor, cu care elevii sînt dedați din clasa precedentă putem face oare-care observațiuni de limbă și de stil, care pot contribui la o înțelegere mai fină a bucății.

III. **Analisa.** — I. *Inceputul: Despre cine e vorba?* Ioan Sobieschi, regele Poloniei, după ce pradă Iași și vrea să pîngărească bisericile, mergînd din Moldova către țara lui cu o oaste lipsită de hrana trebuincioasă, întâlnește cetatea Neamțului, nu știe că e păzită numai de 19 plăeși, și vrea s'o coprindă, cu toate că unul din generalii săi îi spune că n'au tunuri de asalt. II. *Desfășurarea: Ce se întâmplă?* 1. *Înainte de atacul cetății?* a) Plăeșii, vîzînd armata polonă închid porțile și pun bolovani pe ziduri: ei sînt hotărîți să se împotrivescă. b) Sobieschi cere printr'un trimis să i se predea cetatea. c) Bêtrînul plăeș, de care ascultă toți cei-l-alți, nu vroește, cu toate stăruințele și făgăduințele trimisului. 2. *În timpul atacului?* a) Românii lovesc numai în carne vie și fac pe Sobieschi să creadă că e o întreagă armată. b) Leșii bat cu tunurile de câmp cetatea șiucid în trei zile șapte Români și rănesc doi. c) A patra zi plăeșii ucid pe comandantul artileriei, iar Polonii trei Moldoveni. d) Seara plăeșii vîd că nu mai au nici earbă de pușcă nici merinde și se hotărîsc să se predea, dacă li se dă voie să easă nesupărați din cetate, ei și răniții lor. 3. *După atac?* a) A cincea zi de la începerea atacului, solul plăeșilor merge în tabăra polonă și Sobieschi primește condițiunile. b) Plăeșii es din cetate ducînd pe răniții lor. c) Sobieschi se înfurie fiind-că un număr atît de neînsemnat de plăeși i-au ținut în loc armata întregă, și vrea să-i spînzure. III) *Sfârșitul: Ce a urmat?* 1. *Ce fac Românii?* Așteaptă în liniște moartea ce li se pregătește. 2. *Ce fac ofițerii și oastea polonă?* a) Se înduioșază de soarta plăeșilor. b) Iablonovschi spune regelui că Moldovenii nu și-au făcut decât datoria. 3. *Ce face Sobieschi?* a) Laudă pe Români. b) Ii liberează dîndu-le câte 50 de zloți.

IV. **Aplicația.** — *1-a Lecție:* Elevii vor învăța poezia «Pui de lei» și vor ști să povestească înțelesul general al bucății «Sobieschi și Românii». Vor aduce în scris un mic resumat al ei.

2-a Lecție: Elevii vor ști s'o citească și vor cunoaște înțelesul vorbelor.

18.

PROVERBE

DESPRE FRICĂ ȘI VITEJIE

Românul își bate joc de fricos, și-i ȋdice cȃ stȃ
 pitit ca epurile și ciulesce urechile; se sperie de tȃte
 buruenile; i se face în cap pȃrul mȃciucȃ;

Se sperie de umbra lui

Și se uȃtȃ 'n urma lui;

De o umbrȃ, de-o nȃlucȃ

Frigurile îl apucȃ;

N'are 'mprejur biet nimica

De unde sȃ-și lege frica;

La plȃcinte

Inȃinte

Și la rȃsboiũ

Inapoi.

Iar cȃnd îl vede fugind ũ strigȃ din urmȃ:
 apropie-te crȃng, depȃrtȃzȃ-te cȃmp; fuga e ruș-
 nȃsȃ, dar e sȃnȃtȃsȃ!

Pe cel vitȃz îl laudȃ ȃicȃnd: omul vȃinic nu
 se sperie de tȃte muscele; leȃica numai un puiũ
 face și bun; lupului, de i-ar fi fricȃ de plȃe, ar
 purta ipingea.

Vȃinicul ȃice fricosului:

Deslega-voiũ sacul

Vedȃ-vei pe dracul!

O sȃ cauți în gaurȃ de șarpe sȃ te ascunȃi; și
 ai sȃ strigi:

Eșii morți sȃ intrȃm noi,
 C'a venit vremea de-apoi.

De geaba după răsboiul mulți viteji s'arată ; aceștia sînt viteji cu curaj de găină mîrtă, căci curînd, curînd după răsboiul se vede capul vîtîzului și urma fricosului.

In vreme de răsboiul e mai scump fierul decăt aurul.

OBSERVĂRI METODICE — I. **Pregătirea.** — Firea eroică a Romînului se vede și din proverbele lui, în care el își bate joc în mod cumplit de cei fricoși și laudă pe viteji.

II. **Tractarea.** — Vom citi cu elevii și vom explica proverbele pe rînd, atrăgînd cu deosebire atenția :

1° asupra notelor caracteristice ale fricosului ;

2° asupra proverbelor : «în vreme de răsboiul e mai scump fierul ca aurul».

Din acest din urmă proverb se vede disprețul Romînului pentru averi în vreme de răsboiul ; nu aur de îmbogățire, ci fier de arme — pentru luptă — vrea el.

III. **Aplicația.** — Elevii le vor aduce scrise pe caet iar noi le vom cerceta cu deosebire din punct de vedere ortografic ; le vom asculta în același timp cu «Vulpea și Măgarul».

19.

VULPEA ȘI MĂGARUL

— «*Mintosule*, de unde vii?»

O vulpe, pe măgar vîdînd, l-a întreat.

— «Drept de la leu, de vrei să scii!
Am fost să-l vîd și m'am mirat

Cum a slăbit de tare :

Bêtrân, neputincios, îți pare

O fiéră fórte de nimică

Acel ce când sbiera

Tot codrul tremura,

Iar eũ muriam de frică.

Acum însă mai *toți*
 Cu *córne* sau cu *colți*,
 Cum pot, îl dojenesc,
 Și *frica-i* *rěsplătesc*».

— «Dar tu, eū socotesc, că n'ei fi îndrăsnit
 De leū să te atingi? lui vulpea *a vorbit*.

— «Așa!» măgarul i-a răspuns,
 «Ba cred că l-a pătruns
 Perechea de *copite*
 De mine lui *svârlite!*»

Și sufletele *micī* asemenea urméză,
 Când pe acei căduți din *slavă* *impiléză*.

A. Donici.
 (1806—1866).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — După ce vom stabili prin proverbe caracteristica fricosului și vom face pe copii să rîdă de el, vom întrebuița îndată cele spuse, spre a arăta că fricosul nu e numai un nemernic față de patria lui, gîndindu-se mai mult la primejdia lui decât la primejdia țării, dar e nemernic și ca om, față de semenii lui. Fricosul e fricos în fața adevăratelor primejdii, dar e foarte curajos, când știe că nu e nici o primejdie. Fricosul în acest din urmă cas își arată puterea lui asupra nepuțincioșilor și ne arată printr'aceasta cât e de *mișel* în sufletul său. Aceasta o putem vedea foarte bine din *fabula: Vulpea și Măgarul*.

II. **Tractarea.** — Va fi citită și povestită de copii. Vom atrage atenția asupra particularităților de limbă și stil a căror explicare ajută înțelegerea bucății.

La urmă vom stabili prin întrebări și răspunsuri, cât de josnică a fost fapta măgarului și cât de nemernic și laș a fost el în purtarea lui. Vom cere — știindu-se din clasa I — și numele acestui fel de compunere, și vom căuta cu ajutorul elevilor să mai amintim câte-va fabule din cele învățate altă-dată.

III. **Aplicația.** — Elevii vor ști s'o povestească. O vom asculta odată cu bucata precedentă.

Compoziția va fi o *amplificație*, după modelul din Cartea de citire «Patria» No. 3. Elevii vor căuta să determine împrejurările de timp și loc în care s'a întâmplat fapta Măgarului.

20.

ȚARA MEA

Acolo unde-s 'nalți stejari.
 Și cât stejarii 'nalți imi cresc
 Flăcări cu piepturile tari,
 Ce mórtea 'n față o privesc ;

Acolo unde-s stânci și munți,
 Și ca și munții *nu clintesc*
 Voinicii cei cu peră cărunți
 In dor de țară, strămoșesc ;

Acolo unde-î cer senin
 Și, ca seninul cer, *zimbesc*
 Femei ce pórta l'al lor sîn
 Copii ce pentru lupte cresc ;—

Acolo este țara mea
 Și némul meu cel românesc !
 Acolo eũ să mor aș vré,
 Acolo vréũ eũ să trăesc !

II.

Acolo unde întâlnești,
 Cât ține țara 'n lung și 'n lat,
 Bêtrâne urme vitejesci
 Și osul celor ce-aũ luptat !

Și unde veđi mii de *mormane*
 Sub care-adânc s'aũ îngropat
 Mulțime de oștiri dușmane,
 Ce cu robia ne-aũ cercat ;

Și unde *dorul de moșie*
In totdeauna drept a stat,
 Și bărbătésca vitejie
 A 'mpodobit ori-ce bărbat,—

Acolo este țara mea
 Și némul meu cel românesc;
 Acolo eü să mor aș vré,
 Acolo vréü eü să trăesc!

I. Nenițescu.

(1854—1901).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Am văzut ce oameni voinici și plini de inimă cresc în patria noastră. Și așa e. Nici un ținut din lume n'a fost isbit, n'a fost cutreerat de o mai mare mulțime de popoare streine, ca noi. Și rând pe rând apa a trecut și pietrile au rămas. Totuși apa n'a trecut singură și a mai rupt câte o pietricică și a dus-o la vale. Ast-fel patria noastră e cu o jumătate mai mică decât ce trebuia să fie.

Și nu atât puterea dușmanilor cât mai mult vicleana lor blândețe ne-a mieșorat pămîntul Patriei. Câtă vreme am fost atacați de dușmani, ne-am luptat și ne-am apërat. Polonii, Cazacii, Tătarii Ungurii au năvălit în țară, dar n'au putut să ne ia nici un petec de pămînt. Rând pe rând ei au căzut. Unde este mândrul regat al Polonilor? Unde sînt fioroasele horde ale Tătarilor? Unde sînt semeții Cazaci? Toți au fost înghițiți de puterea Rușilor.

Numai Turcii ar fi putut să ne innăbușască, dar n'au putut. Le-am plătit tribut — dar ne-am păstrat limbă, lege și obicei, și am rămas stăpâni pe pămîntul strămoșesc. Dar au venit vremuri, când am avut a face cu alt-fel de vrășmași, vrășmași blânzi și prietenoși. Aceștia, sub cuvînt că ne apëra de Turci, i-au făcut pe aceștia să ne dea bucăți din trupul țării noastre. Ast-fel am pierdut Bucovina și Basarabia.

Dar acum ne-am deschis ochii. Deși despărțiți sub stăpâniri deosebite, noi Românii trebuie să căutăm să avem aceeași inimă, aceleași gânduri. Să ne păstrăm cu curaj patria cea mică, dar să ne gândim cu drag la patria cea mare; toți Românii să fim la un gând, căci cine știe ce va aduce ziua de mâine! Cu drag dar să

cântăm toți Români «Țara mea» și să ne gândim la «patria cea mare».

II. Tractarea. — Vom citi-o mai întâi noi, cu inimă și însuflare. Apoi o vor citi elevii strofă cu strofă, și fie-care strofă va fi repetată de toți în cor. — Apoi vom reciti rând pe rând cele d'întâi patru strofe scoțând în relief ideea că Români sînt asemănați cu stejarii și cu munții, ce se află în locașurile lor, iar Românele cu cerul dulce și senin (*comparațiuni* constituind partea I a *desvoltării*: cum e poporul român azi); că acolo unde trăesc asemenea oameni este țara poetului (idee ce constituie «punctul de plecare» sau *începutul*), și că acolo ar vrea să trăească și să moară (idee ce constituie încheerea sau *sfârșitul*). Vom procede tot așa cu cele-l-alte patru strofe, scoțând în relief ideea din ele: că în acel pămînt sînt îngropate oasele strămoșilor și acolo vedem mormintele dușmanilor ce sînt martore ale vitejiei românești (partea II a *desvoltării*: cum a fost poporul român în trecut); că acolo e țara poetului (*repetiția-refren* a *începutului*) și că acolo ar vrea să trăească și să moară (*repetiția-refren* a *încheerii*). In fine, vom atrage atenția elevilor că șirul regulat al ideilor din această compoziție este acesta: I. Țara mea este acolo. II. 1. Unde sînt Români viteji și Române senine: 2. Unde se găsească oasele strămoșilor și mormintele dușmanilor; și III. Acolo așa vrea să trăească și să mor. Vom explica ce este *refrenul*.

Vom explica cu ajutorul elevilor particularitățile grele de stil și limbă.

III. Aplicația. — Se va învăța pe din afară. La ascultare, înaintea fie-cărei părți elevul va anunța în vorbire liberă, ce are să spună. Aceasta poezie, fiind în legătură cu pregătirea generală a bucăților următoare, o vom ascultă odată cu ele.

21.

É R N A

Din văzduh *cumplita* érnă cerne nori de zăpadă,
Lungi *troene călătore*, adunate 'n cer grămadă;
Sbóră fulgi, plutesc în aer, ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de ghéță pe ai țării *umeri dalbi*.

Diua ninge, nóptea ninge, diminéța ninge iară,
 Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
 Sórele rotund și palid se prevede printre nori,
 Ca un vis de tinerețe printre aniș trecători.

Totu-î alb: pe câmp, pe déluri, împrejur, în depărtare;
 Plopii, ca *fantasme* albe înșirați, se pierd în zare
 Și pe 'ntinderea pustie fără urme, fără drum,
 Se vęd satele pierdute sub *clăbucii* albi de fum.

Dar ninsórea încetéză, norii fug, doritul sóre
 Strălucesce și desmérdă *oceanul* de ninsóre:
 Iat'o sanie ușórá, care trece peste văi...
 In văzduh voios rėsună *clinchete de zurgălăi*.

V. Alecsandri.
 (1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE.— I. **Pregătirea.** — 1. *Generală.* Și cum să nu fie viteji și să nu să lupte pentru țara lor Români care au o țară așa de bogată și de frumoasă? Ce nu e frumos în țară la noi? Munții și câmpia, dealurile și rîurile; munca și sərbătorile; păsările și florile, timpurile anului și momentele zilei. Mulți au sufletul închis și întunecat: pentru dînșii nimic nu e frumos. Nu se gândesc decât la dînșii, la neplăcerile lor adevărate ori închipuite. Totul li se pare urît. Nu se gîndesc nici la patria cea mică, necum la patria cea mare. Niște asemenea oameni nu pot fi buni fii ai Patriei și cu atât mai puțin buni fii ai Românismului. Dacă nu se înveselesc față de frumusețile Patriei și nu le prețuiesc, — cum o vor iubi și se vor lupta pentru dăinuirea ei?

Adevărații fii ai Patriei au inima deschisă: ei știu să descopere frumus: țile Patriei și pot să se încante de ele. Această încântare le dă putere de lucru și-i face să caute să îndrepteze și să înfrumusețeze ceea ce s'ar dovedi că nu e destul de bine și frumos alcătuit. Din momentul ce inima lui este plină de frumusețile Patriei, el se simte îndemnat să facă tot ce-i stă prin putință, ca tot ce e urît să dispară din cuprinsul ei.

In bucățile următoare vom face cunoștință cu multe din lucrurile frumoase din patria noastră cea mică și din cea mare, și vom

pricepe de ce inima noastră este și trebuie să fie legată pentru vecie de ele.

2. *Specială.* — Nimic nu se pare mai îngrozitor ca ernile noastre. Crivățul vâjje, spulberă zăpada și învârtește fumurile; viscolul se întetește, astupă drumurile, înnemețește călătorii; ciorile, în stoluri rătăcite, sgribulite de frig, se grămădesc pe copacii goi ai pădurilor; lupii urlă și bagă groază în drumețul întârziat. Vai de cel ce n'are foc, haine și hrană!

Și cu toate acestea, fiul cel adevărat al Patriei care din vreme s'a îngrijit, care în timp de vară a muncit fără preget și și-a adunat cele trebuincioase, nu vede earna așa de fioroasă. Ea are frumusețile ei, ca și cele-l-alte timpuri ale anului, iar fiul cel bun al Patriei se bucură de ele. Pe vifor, se'mbracă bine, și e fericit când se simte cald în mijlocul vijeliei înghețate. Pe senin, e fermecător covorul alb ce strălucește sub razele blânde ale soarelui; apoi cerul albastru și adânc; stolurile de sticleți și de vrăbii ce ciripesc în văzduh după mâncare: pânda neagră a ciorilor ce croncănesc și gârâesc căutând hrană pe câmpuri; fumurile ce se ridică a lene din coșuri; sania ușoară cu clopoței; alunecușul cu sâniuța pe coasta dealului — sînt tot atâtea frumuseți. Unde pui frumoasele sêrbători: Crăciunul cel sătul, cu strigătele de Moș Ajun în cântarea cocoșilor, cu colindele lui pline de tainic fior, cu Steaua luminoasă și vicleimul glumeț, cu plugușorul și sorcova cea veselă?

Frumusețea ernei a simțit-o admirabil un poet al nostru, bun fiu al Patriei, Vasile Alecsandri, și iată cum ne-o descrie.

II. **Tractarea.** — O vom citi strofă cu strofă, întrebând pe elevi să ne spună înțelesul general, după citirea fie-cărei strofe: II. 1. Ninsoarea. 2. Ninsoarea pe sfârșite, și lupta soarelui cu norii ce se risipesc. 3. Plopilor albiți și satele ascunse în fum. 4. Incetarea ninsorii și strălucirea în senin a soarelui de-asupra zăpezii. III. Sania cu zurgălăi, care sublinează ca un surîs încântător, întregul tablou.

Această descripție nu are introducere, dar are încheere.

III. **Aplicația.** — Elevii vor ști s'o analizeze. Vor ști pe dinafară «Țara mea» și vor citi singuri acasă «Legenda sticletului».

Compoziția va consta într'o descriere sistematică a ernei, deosebindu-se introducerea, dezvoltarea și încheierea sau conclusia. Vom stabili că introducerea într'o descriere cuprinde de obicei o gândire asupra lucrurilor din care face parte obiectul descris. Așa, bunioară, în descrierea ernei, introducerea ar cuprinde reflecția că ea este unul din anotimpurile anului, și anume cel mai friguros. Vom stabili iarăși, că încheierea cuprinde de obicei impresiunea plăcută sau dureroasă, pe care ne-o face obiectul descris,

sau gradul lui de folosință față de trebuințele omului. Numai «desvoltarea» constituie *partea proprie* care cuprinde descrierea obiectului dat.

Vom căuta iarăși să arătăm, că desvoltarea unei descrieri se face privind obiectul dat din deosebite puncte de vedere, pe care e bine să le consemnăm în *planul* pe care trebuie să-l facem mai înainte de a începe compoziția.

Vom arăta care ar putea fi aceste puncte de vedere la descripția ernei (atmosfera și pământul, oamenii, plantele și animalele; serbătorile și petrecerile, greutatea ernei), și vom face planul complet cu elevii. Elevii îl vor desvolta acasă și vor aduce compoziția în lecția următoare.

22.

LEGENDA STICLETELUI

După ce Dumneșeu a făcut toate paserile de pe pământ și a împărțit fie-căreia hrana cu care să trăească în lume, într'o zi, le-a chemat iarăși pe toate, ca să le *boească*¹⁾ penele în fel și chipuri, căci dintru început penele tuturor paserilor aveau dór o singură colóre.

Toate paserile, de la cea mai mare până la cea mai mică, cum aușiră acéstă veste, se adunară dinaintea lui Dumneșeu, și Dumneșeu pe toate le vopsi.

Iată însă că, într'un târziu, după ce isprăvisé Dumneșeu cu toate paserile și voia să le dea drumul, să se ducă fie-care în tréba lor, vine *tot într'un suflet*²⁾ și sticletele, și se rógă de Dumneșeu să-l vopséscă și pe dînsul.

Dumneșeu, cum îl vèdu, îl întrebă :

— Dar bine, *domnișorule*³⁾, unde mî-ai fost până acum?... De ce n'ai venit și tu cu cele-l-alte sburătóre ?

1) să le dea fețe; să le coloreze; să le vopsească.

2) *idiotism* (expresie ce nu se poate traduce vorbă cu vorbă în altă limbă) prin care sticlelele arată cât de repede a venit, așa de repede, că-par'că i-ar fi eșit sufletul.

3) mângâere în rîs, *ironică*.

— Apoi ce era să fac !... Inainte de a fi auđit porunca ta, Dómnne, *m'am fost vârit* ⁴⁾ prin nisce scai, ca să-mi caut și eú puțină sémînță de hrană. Când am prins de veste și am voit să mă pornesc și eú deodată cu cele-l-alte paseri, m'am împletecit printre scai și atâta m'am sbuciumat, *de* ⁵⁾ nu sciam singur ce să mai fac, ca să scap mai de grabă din încurcătura în care intrasem. Iar după ce am scăpat, tot într'un suflet alergaiú până aici.

Vedând Dumneđeu că sticletele nu din lene sau din nebăgare de sémă a întârđiat, ci din pricina scailor în care *s'a fost încurcat* ⁶⁾, primi să-l vopsescă, dar îndată luă de sémă că în nici una din óle nu era în deajuns vopsea, ca să-i dea peste tot. Atunci prinse a întinge în tóte ólele, și ast-fel, în loc să-i dea o singură culóre, l-a împestrițat cu tot felul de culóri, și cu alb și cu negru și cu roșu și cu galben. Și de atunci penele sticletelui au atâtea *fețe* ⁷⁾. Tot de atunci i-a mai rămas și numirea de domnișor, pentru că așa i-a đis Dumneđeu ; iar scăer pentru că mai mult cu sémînță de scai se hrănesce.

După S. Fl. Marian.

23.

SFÂRȘITUL ERNEI

S'a dus zăpada albă de pe *întinsul țării*,
S'au dus *đilele Babei și nopțile vegherii* ;
Câmpia scóte aburi ; pe umedul pămînt
Se 'ntind cărări, uscate de-al primăverii vânt.

4) mă vârsem

5) în cât

6) se încurcase

7) culóri

Lumina e mai caldă și 'n inimă pătrunde ;
 Prin rîpi adânci zăpada de sôre se ascunde.
 Pâraele umflate curg iute, șopotind,
 Și mugurii pe créngă se vęd îmbobocind.

O Dómne! iat'un flutur ce prin văzduh se pierde!
 In câmpul veșted iată un fir de érbă verde,
 Pe care 'ncet se urcă un galben gândăcel
 Și sub a lui povară îl plécă 'ncetinel.

Un fir de érbă verde, o rađa 'ncălđitoare,
 Un gândăcel, un flutur, un clopoșel în flóre,
 După o érnă lungă și-un dor nemărginit
 Aprind un sôre dulce în sufletul uimit.

V. Alecsandri.
 (1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE.— I. **Pregătirea.**— Dar soarele s'a-propie din ce în ce de noi, se ridică mai sus pe scara cerească: vine primăvara. Și mult se pare greu și urit începutul primăverii, cu viscoalele și gerurile ei târzii, cu noroalele și sloatele ei de totdeauna. Zăpada se topește; pămîntul se desgheață; drumurile neîngrijite se desfundă și roatele carelor intră în nămol până în osie. Vai de vite și drumeți! Apoi podurile de gheață de pe rîuri se înmoae, trosnesc și se rup în sloi plutitori; apele se umflă; undele se năpustesc vijelioase peste maluri, sfăramă poduri și mori, înneacă semănături și sate. Vai de cei ce n'au îngrijit de vreme să se lupte cu primejdiosul vrășmaș!

Fii cei buni ai Patriei n'au însă nici-o grijă. Ei și-au făcut drumuri bune, le-au împietrit — și nu se tem de noroae. Ei fac peste rîuri poduri trainice care înfruntă valurile; ei sapă albia rîurilor și ridică malurile, ca să nu se reverse; ei nu pregetă la muncă și din vreme ca să nu fie o jucărie în mâinile naturii. Și după ce s'a liniștit din partea aceasta, ei au destulă vreme să se bucure de frumusețile primăverii, de frumusețile țării ce tresaltă sub razele soarelui. Ce e mai frumos atunci ca primăvara în patria noastră?

Următoarele bucăți ne arată dulceața primăverii în țară la noi, dulceața pe care ori-ce bun fiu al Patriei trebuie s'o fi simțit.

II. **Tractarea.** — Vom citi-o împreună cu elevii, strofă cu strofă, și, după fie-care strofă, vom pune pe elevi să resume impresiile notate de poet; vom explica expresiile greu de înțeles; vom comenta părțile frumoase, cu deosebire ultimele versuri din strofa III.

Vom face apoi observația că în *Sfârșitul ernei* poetul, vorbind de frumusețile primăverii, nu ne spune nimic de paserile care vin la noi o dată cu primăvara: de berze (care moldovenesce se zic *cocostârci*), rândunici, ciocârlii, ciovlici sau nagâți, etc.; dar că despre ele poetul vorbește în bucata *Oaspeții primăverii*. Această bucată o vom citi în acelaș mod cu elevii, explicând cu deosebire înțelesul strofei IV.

III. **Aplicația.** — Elevii vor învăța pe de rost *Sfârșitul ernei*; vor citi *Oaspeții primăverii*; vor ști expresiile și vorbele explicate din aceste bucăți; vor ști să povestească *Povestea Ciocârliei*.

24.

ÓSPETII PRIMĂVERII

In fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
La Răsărit, sub sóre, un negru punct s'arată:
E *cocostârcul tainic*, în lume călător,
Al primăverii dulce iubit prevestitor.

El vine, se înalță, în cercuri line sbórá,
Și, repede ca gândul, la *cuibu-î* se cobórá;
Iar copilașii veseli, cu pieptul desgolit,
Alérgă, sar în cale-î și-î dic: «Bine-ai sosit!»

In aer ciocârlia, pe case rândunele,
Pe crengile pădurii un *roiú* de páserele,
Cú-o lungă ciripire la sóre se 'ncălđesc
Și pe de-asupra bălții *nagâții* se 'nvêrtesc.

Ah! iată primăvara cu sînu-î de verdéță!
 În luncă-î veselie, amor, sperare, viéță
 Și cerul și pămîntul *preschimbă sărutări*
Prin rațe aurite și vesele cîntări.

V. Alecsandri.
 (1821—1890).

25.

POVESTEA CIOCÂRLIEI.

Pe întinderea ceréscă nu se află, în zori, nici un nou raș, nici un semn de furtună. Numai stelele, *acești ochi veghetori ai nopții*¹⁾, se vîd strălucind în depărtare prin nemărginitul spațiu.

Tot ast-fel e și pe întinderea pămîntéscă. Numai *unde și unde*²⁾ se aude murmurul vre-unui rîurel... Iară *pânele*³⁾ cele verđi și fînețele cele încărcate de tot felul de floricele frumoșe și mirositoare se întind pe șesurile câmpiilor.

Dar iată!... zorile se ivesc și cu ele împreună se deșteptă o păsărică din somnul ei cel dulce de peste nópte. Ea se scólă din roúa cea rēcoritoare și bine-făcătoare a dimineții și, cîntînd rēsunător, se înalță în cercuri spre cer pîna nu se mai vede. Apoi, tot în cercuri, se scobórá, iar cînd e *ca de vr'o două prăjini*⁴⁾ de sus de la pămînt, ca o săgétă

1) (*metaforă*): aceste vorbe ne silesc să asemnăm în mintea noastră stelele cu niște ochi ce vegheză tótă nópte.

2) din loc în loc

3) semănăturile, grânele

4) ca de vre-o țece-cincispredece metri.

se lasă în jos, spre cuibușorul său *cel durat*⁵⁾ pe fața pământului.

Acéstă păsărică e ciocârlia.

Pe cât însă de *sonor*⁶⁾ și de atrăgător e cântecul acestei păsărele, pe cât de plăcut e timpul când ea cântă ; pe atâta, și pôte mult mai atrăgătoare și mai frumoșe, sînt *legendele*⁷⁾ ei.

Eacă una din aceste povești din Bucovina⁸⁾:

Au fost odată, în părțile Răsăritului, un împărat și o împărătesă.

Ei trăiau în pace și se bucurau de toate bunătățile, numai un singur lucru le lipsia : n'aveau nici un prunc.

Ce n'au făcut ? Intrebat-au pe toți ómenii cei învățați ai împărăției, pe toți *vracii*⁹⁾ și doftorii. Ba, la urma urmelor, când vedură că nimeni nu-i pôte ajuta, alergară și pe la vrăjitoare.

Dar de geaba !

Intr'o ți, după ce pierduseră totă nădejdea de prunc, făcu împăratul o petrecere mare, la care se adunară, toți *sfetnicii*¹⁰⁾ împărăției sale împreună cu soțiile lor. Tóte mamele, câte erau de față, se bucurau și își legănau pruncii în brațe, numai împărătesa era fórte tristă, pentru că ea nu avea nici un prunc, pe care să-l desmierde.

Iată însă că, într'o nópte, după acea petrecere, i se arată împăratului în vis o *babă bătrână*¹¹⁾, care îi dișe :

5) cel clădit, făcut, zidit.

6) răsunător.

7) poveștile.

8) Până aci am avut o *descriere*, de aci încolo avem o *narațiune*.

9) doftorii iscusiți ; magii.

10) sfătuitoarii ; dregătorii ; *consilierii*.

11) baba este totdeuna bătrână ; vorba «bătrână» pusă pe lângă «babă» e de prisos : e un *pleonasm*. In vorbirea populară *pleonasmel*e sînt dese.

— Înălțate Impărate ! bucură-te, că împărătesa va naște un prunc. Numai să mîrgă la pârăul din pădurea din marginea orașului și să bea apă dintr'însul.

Impăratul, *cum se zări de diuă*¹²⁾, se duse la împărătesă și-i spuse toate *din fir în păr*¹³⁾. Impărătesa nu mai putu de bucurie, când auzi ; și, fără a pierde mult timp în zadar, se porni și se duse la pârăul din pădurea cea verde și beu apă dintr'însul. Nu mult timp după acesta, împărătesa *iși vedu visul cu ochii*¹⁴⁾, și născu o copilă foarte frumoasă. Copila acesta creștea într'o țî ca într'un an, și într'un an ca în țece... Cine o vedea ađi, mîne n'o mai cunoscea, și cu căt creștea mai mare, cu atăt se făcea mai voinică și mai frumoasă.

După ce creșcu copila și se făcu *fată în flóre*¹⁵⁾, începu a eși în toate diminețile și serile la plimbare, ca să privească răsăritul și apusul Sorelui; și, privind de multe ori cum răsare și apune, ea *se îndrăgi*¹⁶⁾ de dînsul.

Intr'o bună diminéță, ne mai puténd trăi fără Sóre, își puse în gînd să plece în lume după el. Inșă, ca o copilă bună ce era, împărțăși acéstă dorința și maicii sale. Dar maică-sa nu voi s'o lase să plece nicăeri. Ea împărțăși apoi dorința sa și împăratului, dar nici el nu voi s'o lase să plece, căci amândoi o iubiău foarte tare, și nu sciü ce s'ar fi făcut de *scărbă*¹⁷⁾, dacă singura lor fiică i-ar fi părăsit și s'ar fi dus cine scie unde.

Copila de supărare începu *a se usca pe picióre*¹⁸⁾ și în curênd slăbi așa de tare, că de abia se putea *urni*¹⁹⁾ din

12) cum se crapă de diuă

13) de-a fir a păr ; cu amănuntul.

14) i se împlini dorința.

15) fată mare.

16) începu să-i fie drag, să-l iubească, să țină la el.

17) întristare ; mahnire mare.

18) a slăbi, fără să fie bolnavă în pat.

19) mișca.

loc. Vădând acesta, împăratul își călcă pe inimă²⁰⁾, îi dete bine-cuvîntarea părintescă și toate cele trebuincioase de drum și o lăsă să se ducă în lume după Sóre.

Copila, după ce-și luă rămas bun de la părinții săi, se porni spre Răsărit și se duse, se duse timp îndelungat, până ce ajunse la o apă mare, ce curgea foarte repede.

Ce să facă ea acuma? căci pod peste apă nu era și a înnota nu scia; și, chiar de ar fi știut, tot i-ar fi fost peste putință s'o trecă.

Iată însă că, pe când sta ea așa frămîntată de gînduri²¹⁾, vădu că ese din apă o zîină, care îi dîse:

— Gîndul tîu ți se va împlini, dar fericită nu vei fi, fiind-că ți-ai lăsat părinții și nu ți-a fost milă de ei.

Și, cum rosti cuvintele acestea, îndată se făcu un pod peste apa cea mare și fata de împărat trecu dincolo.

Iar după ce trecu, călători iarăși mai departe și se duse, se tot duse, până ce ajunse la o babă bătrână, care păsecea un cârd de gâsce. Baba, cum o vădu, îndată o întrebă, de unde vine și încotro merge? Fata împăratului îi spuse toate din fir în pîr, iar baba îi dîse:

— Eü, draga mătușii, aș putea să-ți scurtez mult calea.

— Dacă mi-ai scurta-o, dîse fata, mare bine mi-ai mai face, mătușică! Și, Dómné! cum ți-aș mai mulțumi pentru fapta dumitale!

Baba, măgulită²²⁾ de vorba fetei, îi dete în mîna dréptă un pomișor, iar în mîna stîngă un inel foarte mic, și îi dîse să facă cruce cu pomișorul, că are să fie bine. Fata, o ascultă, și . . . deodată se vădu ridicată în aer și dusă fără să scie cine o duce; și, cât ai clipi din ochi²³⁾, ajunse la palatul Sórelii.

Pe dinaintea palatului curgea un riü limpede ca lacrima

20) se înduplecă cu greutate.

21) nedomerită; nedumerită

22) lingușită; mîngăetă.

23) într'o clipă.

pe care-l păzea un moșneg. Cel ce vrea să trecă riul trebuia să plătescă bătrânului un ban de argint; altminteri, un an întreg trebuia să rătăcescă prin lume. Călătorea noastră luă îndată inelul, *ce l-a fost căpătat*²⁴⁾ de la baba cea bătrână, și i-l dete moșnegului, ca s'o trecă *de ceea parte*²⁵⁾. Bătrânul luă inelul și o trecu dincolo, *fără să mai întindă multă vorbă*²⁶⁾ cu dînsa.

Ast-fel sosi ea la pórta palatului, intră încetișor în *ogradă*²⁷⁾ și ajunse la ușă. Lângă ușa palatului se afla un câne mare, cu două capete. El, cum o zări, începu a lătra fórte tare și vru s'o sfășie. Muma Sóreului, cum auđi cânele, eși afară; și, vedënd pe călătorea noastră, o întrebă réstit:

— Pe cine cauți tu aici?

Fata, nesciind cine e cea bătrână și nesciind ce e prefăcătoria și minciuna, răspunse:

— Eü caut pe mult iubitul și doritul Sóre, după care alerg de atâta vreme!

Auđind muma Sóreului aceste cuvinte, se făcu foc de mânie și începu a o blestema, dicënd:

— Tu ți-ai părăsit părinții; dar eü nu vréü să-mi părăsesc feciorul! Blestemată să fii, că ai îndrăsnit a veni până aici, ca să amăgesci pe fiul meu!... In pasere să te prefaci, și pasere să rămâi în vecii vecilor!

Și, într'adevër, îndată ce baba rosti cuvintele acestea, tînera copilă, mai 'nainte *de a da ochi cu*²⁸⁾ Sórele, se prefăcu în ciocârlie. De atunci și până în ăiüa de astăđi ea nu l-a uitat; și, când e frumos și senin afară, se înalță cîntând spre cer, către dînsul.

După S. Fl. Marian.

24) ce-l căpătase, dobîndise, primise.

25) pe partea cea-l-altă.

26) fără s'o mai întrebe de unde vine și unde se duce.

27) curte.

28) de a vedea pe.

26.

PASCELE

De Pasci, în satul vesel, căsuțele 'nălbite
 Lucesc sub a lor *malduri* de trestii aurite
 Pe care cocostârcii, *infipți într'un picior*,
 Daū gâtul peste aripă *tocând* din ciocul lor.

Un *scrânciob*, mai la vale, pe lângă el adună
 Flăcăi și fete mândre, ce rîd cu voe bună;
 Și 'n sunet de *viore*, de cobze și de *naiū*
 Se 'ntôrce hora lină, călcând pe verde plaiū.

Bétrâni cu fețe *stinse*, Români cu fețe *dalbe*,
 Românce cu ochi negri și cu *ștergare* albe,
 Pe érba răsărită *fac praznic* la un loc
 Iar pe'mprejur copiii se prind la luptă 'n joc.

V. Alecsandri.
 (1821—1890).

27.

A DOŪA INVIERE

Prim pomî e ciripit și cânt,
 Văzduhu-i plin de-un *roșu* sôre,
 Și sălciile 'n albă flóre —
 E pace 'n cer și pe pămînt:
Rěsuflul cald al primăverii
 Adus-a *dilele 'nvierii*.

Și cât e de frumos în sat!
 Creștinii vin tăcuți din vale
 Și doi, de se 'ntâlnesc în cale,
 Iși ȃdic: «Christos a înviat!»
 Și rîde-atâta sêrbătore
 Din chipul lor cel ars de sôre.

Biserica, pe dël mai sus,
 E plină astăȃi de lumină,
 Că 'ntrêga lume este plină
 De-acelaș gând, din cer adus:
In fapta noastră ne e sôrtea
Și vieța este tot, nu môrtea.

E liniște. Și din altar
 Cântarea'n *stihuri* repetate
 Departe până'n văi străbate —
 Și clopotele cântă rar:
 Ah, Doamne! să le-auȃi din vale
Cum rid a drag și cântă-a jale!

Pe dël se sue 'ncetișor
 Neveste tinere și fete,
 Bêtrâni *cu êrna vieții 'n plete*
 Și 'ncet, în urma tuturor,
 Veȃi șovăind câte-o bêtrână
 Cu micul ei nepot de mână....

G. Coșbuc.

OBSERVĂRI METODICE ¹⁾. — I. **Pregătirea.** — Și cum nu se teme de învioririle firii, tot așa Românul adevărat nu se teme de îndatoririle credinței strămoșești. Când cerul se luminează și razele soarelui deșteaptă pămîntul; când firele mijesc în earbă și

1) La 26, 27.

miei sburdă; când berzele și rândunicele vin la cuibul lor și lanurile semănăturilor de toamnă saltă în spornicia verdeții — bunul Român nu pregetă «să-și muncească trupul cu strașnică cumpătate și sufletul în aspră pocăință», în amintirea patimilor suferite de fiul lui Dumnezeu pentru mântuirea lumii. Și nu pregetă, pentru că bunul Român e sănătos, cumpătat și răbdător. El știe să-și înfrunte poftetele, și să-și le nfrâneze; el știe ast-fel să se facă vrednic de numele de creștin ce-l poartă. Și nu din frica unei pedepse în viața viitoare face el aceasta, dar pentru că vrea și pentru că poate. Iar, cel ce știe să-și înfrâneze pornirile, atunci când ar putea prea ușor să se lase în voia lor, acela e puternic; și cu atât mai mult va avea putința să-și cumpănească faptele când ele vor fi să se potrivească cu pornirile înalte ce-l vor duce la realizarea patriei celei mari.

Și constrângerea la care se supune, tocmai în vremea când firea se deșteaptă, îi dă prilejul nu numai să-și întărească voința, dar și să se bucure cu mult mai mult la sărbătorirea celei mai înălțătoare sărbători, care chiamă pe toți la viață — sărbătoarea Paștelui. Frumoasa sărbătoare în amintirea celui ce a înviat și ne-a înviat sufletele, chemându-le la credință, la nădejde și la iubire — e și mai frumoasă prin faptul, că întregul întins al țării în acest timp se găsește reînviat din amorfirea ernei. — În bucățile următoare, vom vedea cum se deșteaptă sufletul Românului la viață și ce frumos petrece el această sărbătoare, care se împodobește de frumusețile Patriei îmbogățite din viața plantelor și animalelor.

II. Tractarea. — Vom citi mai întâi noi toată bucata *Paștele*; apoi cu elevii, strofă cu strofă, scoțând cele trei idei ce se clasifică după *loc.*: 1. Casele cu berzele. 2. Scrânciobul și hora. 3. Praznicul și jocul copiilor.

Îndată apoi vom trece la bucata *A doua înviere*, care e ce-va mai complicată și-o vom citi de la început parte cu parte, fixând tablourile din fie-care strofă: I. Păsările, cerul, plantele, lumea întreagă e în sărbătoare: Paștele au venit; II. 1. Satul e frumos: creștinii își spun *Christos a înviat*; 2. Biserica e plină de lumină — și din ea sufletele oamenilor se pot umple de lumina vieții. 3. Slujba bisericească s'aude: clopotul resună; III. Oamenii de toate vârstele se ved ducându-se la biserică, să-și umple sufletul de lumină.

III. Aplicația. — Elevii vor ști pe de rost *Paștele*, vor scrie și vor învăța expresiile și vorbele din *Paștele* și *A doua înviere*.

Compoziția va avea ca *titlu* «Paștele», iar ca *temă* «cum se petrece la Paște».

28.

TRANDAFIRUL DE CÂMP

Spun Români că la început, când s'aũ adunat *tóte lemnele* și aũ făcut sfat, ca să-și alégă împărat, a luat *Dumneđeũ cuvîntul* și a *îmbiat pe Vița cu acésta vrednicie.*

Insă Vița a rěspuns că nu póte primi, deórece ea face *póma*, și din póma eĩ se face vin, care e *pentru tótã trebuința.* Ast-fel ea are destulã greutate pe capul sėu nu póte să mai ȳa și grijile împěrației.

Věděnd Dumneđeũ că Vița *nu se prinde a fi* împărat, a *îmbiat* pe Măslin, numit almintrelea și Oliv. Insă nici Măslinul nu a primit acésta *onóre*, deórece și el e la tótã trebuința: buniórá când se face vre-o pomană saũ vre-o masă întru pomenirea celor morți, trebuie să fie și măsline.

Věděnd acésta, a *îmbiat* Dumneđeũ pe *Trandafirul de cãmp*, să fie împărat al lemnelor. Trandafirul de cãmp a primit bucuros. Iar Dumneđeũ l-a bine cuvîntat să fie el împărat peste tóte lemnele de pe fața pãmîntului și nici un *duh necurat* să n'aibă putere asupra lui. Și ast-fel a rěmas Trandafirul de cãmp pãnã în *điũa de ađi.*

De aceea Români din unele părți aũ obiceiũ să punã în séra din spre Sfîntul Gheorghe, rãmurele verđi de trandafir la ferestrele caselor și în *glũ* pe *stãlpi* *porților* și aĩ portitelor și pe la strașinele caselor, — pentru că de dînsul, și decĩ și de casă, nu se póte apropia nici un *duh necurat.*

Ba mulți Români ȳl sãdesc în liveđile lor, pentru că Trandafirul de cãmp e bine-cuvîntat de Dumneđeũ și are dar să depărteze nu numai duhurile necurate, dar și tóte relele.

29.

ARMINDENUL

În frumósa nóstră țară *luna florilor* sosesc;
 Cu senin și cu lumină *điú*a se împodobesc;
 Pe *mlădița mugurie* frunzele se desvėlesc,
 Și de pulbere de aur fluturașii strălucesc.

Prin liveđi acum s'arată *pălcuri* vesele de lume;
 Om cu om se înfrățesc, tóte vorbele sînt glume;
Spre ogóre cerul cată cu ochi bine-voitori,
Și pe fețele voioase bucuria pune flori.

Jos pe érbă staú întinse *lăicere* înflorite,
 Și pe ele se rėsfață *străchinile smălțuite*;
 Pănea albă stă alături cu *mălaúul auriú*,
 Iar departe mari ulcíoare cu *pelin* și cu *rachiú*.

La o vatră pe *cărlige* spânzură *ceaunul* mare,
 Și alătura așteptă *melesteul* țărănesc;
 Mielul gras încet, a lene se învėrte în frigare,
Și găluscele cu clocot în ulcele se sfădesc.

Jos, sub nucul *aromatic*, toți la umbră se așadă;
 Cobza, naúul și vióra pe *Arminden* îl serbėză;
 Sus paharul se ridică, *sănătățile* pornesc,
 Și, cu cât se trece *vinul*, vorbele se înmulțesc....

Un moșneg cu barba albă, *véc bėtrán* cu *gheba 'n spate*,
 Đice: «Multă sănătate! meseni voúe de prin sate; —
 De voiți o primăvară cu flori albe de la Raiú,
 După *datinele* țării, să cinstim pe întâiú Maiú;

Și, de vreți *coșare* pline și de vreți pline *hambare*,
Luna rodelor iubite o primiți voios cu vin ;
 Iar de vreți în bolobóce să nu prindă vinul flóre,
 Faceți, cum făceau străbunii : la Arminden beți pelin».

N. Beldicénu.

OBSERVĂRI METODICE ¹⁾. — I. **Pregătirea.** — Paștele sînt începutul șirului de sêrbători care fac ca Românul, în creștineasca lui credință, să se bucure și mai mult de frumusețile din ce în ce mai covârșitoare ale primăverii. Ba încă, spre a dovedi, că nu e numai creștin, dar că în sângele lui curge sângele viteaz din care se trage, pe lângă sêrbătorile creștinești, el mai păstrează datine și obiceiuri din timpurile vechi, de pe când nu era creștin, iar aceste datini și obiceiuri îi dau prilej de frumoasă petrecere în bogăția de flori, verdeață și cer senin ce-i împodobeste țara. Și pe fie-care din aceste datini și obiceiuri vechi el le explică prin fel de fel de povești, care de care mai frumoase. De ce în unele părți Românii pun în seara de Sfîntul Gheorghe ramuri de trandafiri pe la ferestrele caselor ? De ce în alte părți pun dede-dimineață, la aceeași sêrbătoare, brazde de earbă ? De ce petrec în ziua de întâi Mai și beau pelin ? De ce poartă pelin la brâu la *Injumătățirea praznicului* ? De ce joacă la Moși călușarii ? Pentru multe din aceste obiceiuri și datine moștenite din moși strămoși, Românii, mai cu seamă cei de la țară, care au păstrat viața românească mai curată, au găsit câte-o poveste frumoasă care să întemeze obiceiul sau datina și s'o facă mai atrăgătoare. — În bucata *Trandafirul de câmp* vom vedea cum Românii din unele părți (Bucovina) își explică de ce pun în seara de Sf. Gheorghe ramuri de trandafiri de câmp pe la casele lor, iar în bucata *Armindenul*, arătându-ni-se, ce frumos petrec Românii la 1 Maiu, ni se explică prin gura unui bătrân, de ce trebuie să bea Românii pelin la această sêrbătoare necreștinească, dar moștenită de la străbuni.

II. **Tractarea.** — Vom citi mai întâi cu elevii *Trandafirul de câmp*.

Vom insista asupra *motivului* pentru care atât Vița cât și Mășlinul n'au vrut să împărătească peste «lemne». În adevăr, Măceșul n'are nici o întrebunțare : florile lui frumoase, trandafirii, se scutură, când le atingi, dar sînt cu atât mai plăcute când le vezi încăr-

1) La bucățile 28, 29.

când ramurile gingaşe ; poamele lui, care de departe rumeneşc cu roşata lor vie înfăţişarea-i plăpândă, iarăşi nu se întrebuiţează la nimic; şi tot aşa, trunchiul şi mlădiţele lui; nu sînt de nici un folos arzîndu-le, iar de cioplit, sînt prea subţiri şi prea fragede. Ca şi un împărat Măceşul are vreme să împărătească, şi aci vedem minunata intuiţie a poporului nostru care l-a închipuit pe el de împărat al lemnelor. Din contră, Viţa face struguri, Măslinul măslin; iar vinul şi unt-de-lemnul fac atîta trebuinţă omului. Ele sînt «lemn» folositoare, slujesc pe om, sînt supuse omului: cînd să mai împărătească ?

Vom trece apoi la bucata *Armindenul*. Vom citi-o mai întîi noi repede arătînd că cuprinde trei părţi, care nu se potrivesc întocmai cu cele trei părţi ce trebuie să deosebim la o *descriere*. 1. Descrierea primăverii (în care se cuprinde şi introducerea: «soseşte luna Maiu», şi o parte din *desvoltare*); 2. Descrierea petrecerii, şi 3. Inchinarea bătrînului care explică obiceiul de a bea pelin la 1 Maiu (în care se coprinde şi *încheerea*: «la Arminden beţi pelin»).

Apoi vom citi-o parte cu parte, împreună cu elevii, explicînd expresiile subliniate şi atrăgînd atenţiunea cu deosebire asupra frumoasei *metafore*:

«Şi găluscele în clocot în ulcele se sfădesc»

precum şi asupra *antitesei*: luna roadelor — vin; luna florilor — pelin, din ultima strofă.

III. **Aplicaţia.**— Elevii vor şti să povestească *Trandafirul de câmp*; vor şti să citească *Armindenul*, deosebind cele trei părţi; vor cunoaşte expresiile şi vorbele.

Compoziţia: titlu: «Intâi Maiu»; *tema*: «Să se povestească în formă de scrisoare petrecerea de întâi Maiu».

30.

P Â R Â U L

Prin fînaşele 'nflorite, cu frumoşe *albăstrele*,
Curge ca o bucurie părăeşul cristalin
Şi tot curge şi tot smulge de la malurî floricele,
Şi la vale le tot duce legenate pe-al lui sîn.

Sub o salcie pletósă valul *dörme și suspină*,
 Crengile în jos lăsate pân' la apă *se cobor* ;
Cârtița sub moșinoe duce traiu făr' de lumină,
 Și din érbă scóte capul șérpele șuerător.

Peste apă *săgetéză* rândunica cea voíosă ;
 Pe o trestie subțire, două *presurî sfătuesc* ;
 Fac *buraticii* a plóe prin fânațele *pletóse*,
 Și prin *papura* cea verde bróscele orăcăesc.

Țarca bate și tot sare, când pe-o créngă când pe alta,
 Și pe lunca înverđită *cântă cucul de noroc* ;
 Cu aripele întinse stolori trec *bâtlaniu* balta ;
 Indoind gâtul pe spate, berzele tócă din cîoc.

Pe sub sóre cîocârlia se alintă 'n ciripire,
 Cerul rîde, apa rîde ; fluturașul argintiú
 Înălbesce, în albastru, *ca un fulg de fericire* ;
 Iar în apă se-oglindesc sórele cel auriú...

N. Beldicénu.

31.

C O S I T U L

Faptul dilei se aprinde pe a délurilor frunte
 Și-un riú falnic de lumină se revarsă peste munte,
 Érba cóptă strălucesce ; ea se clatină la vânt
 Și-a ei umbră lin se mișcă în dungî negre pe pămînt.

Iată vin cosașii veselî ; se pun rînd. Sub a lor cósă
 Câmpul ras rămâne verde, *ca o apă luminósă* :
 Unii *brazdele* răstórnă, alții în *căpiți* le-adună,
 Le clădesc apoi în *stogurî* și cu *stuh* le încunună.

Maî de vale 'n cea dumbravă, cu poéna tăinuită,
Unde umbra pare verde și de florî e 'mbălsămită,
 Cósele pe *nicovală* zăngănesc rêsunător...
 Din căpiță în căpiță *dumbrăvéncă* saltă 'n sbor.

V. Alecsandri.
 (1821—1890).

32.

LEGENDA PREPELIȚEI

Dice că ¹⁾ dintr'un început prepelița a fost tótă roșie la pene; dar, neplăcându-i acest vestimînt roșu și voind să aibă altul maî frumos, se duse la Dumneđeű, și-l rugă să-i dea altul. Atunci Dumneđeű se supără pe dînsa, că nu se mulțumesc cu vestimîntul ce i l-a dat, o prinse de códă și o aruncă într'un vas plin cu cenușă, de care se umplu pe tot trupul. Iar parte din códă ei rămase în mánile lui Dumneđeű.

Prepelița, supărată de acéstă primire neașteptată, eșind din vasul cel cu cenușă și mergënd la un pom, începu a-și freca și a-și spëla penele. Dar, frecându-le și spëlându-le, se umplură de cenușă și cele care maî 'nainte rămăsese roșii. De-atunci e prepelița împeștriată, cu pene roșii și cenușii, și n'are códă.

S. Fl. Marian.

OBSERVĂRI METODICE ²⁾.— I. **Pregătirea.** — Acum primăvara e în toiul ei, și de la Dunăre până 'n vârfurile Carpaților, țara noastră se desfășoară; și de la Carpați în trei părți: în spre Răsărit, spre Miază-noapte, spre Apus, până la Nistru și până la Tisa, se desfășoară, ca un raiu, pămînturile românești. Iși saltă

1) Se dice că; popular: «ci-că».

2) La No. 30, 31, 32.

inima privind întinsele ape ale Dunării, albe, încete dar puternice, cum par'că fug de malul de dincolo, pietros și uscat, și se furișează prin verdeața trestiilor, păpurișurilor și semănăturilor verzi și aurii de pe malul nostru. Și cu cât mergem mai spre Miază-noapte cu atât verdeața sporește, viața se înmulțește: mai întâi pe câmpiile bogate, unde privirea se pierde până'n zare, lunecând voios pe de-asupra holdelor mângâeate de adierea vântului leneș; mai apoi, în văile râurilor, între cele două coaste îmbrăcate cu păduri verzi și sate albe, întinsele fânețe în care cântă pitpalacele și cârsteiul și unde locusta și greerii scârțâe de dimineață până seara, în dulcele fâșiit al firelor de earbă ce se 'nălța cu recunoștință către soarele cel aprins și dulce; mai departe brâul dealurilor cu pomi și cu vii, brâu ce strânge mijlocul țării, lucrat cu ridicături și scobituri de smarand, livețile și viile, în care strălucesc diamante, coperișurile hramelor isbite de soare; tot mai departe, tot mai sus, muscelele pline de livezi, de păduri și de pășuni cu flori mirositoare; și, în sfârșit, sus de tot, pe culme, munții uriași, cu codri nepătrunși, cu stânele de oi pe podișurile înverzite și cu vârfurile pleșuve unde tot se mai vede ici și colo câte-o pată albă și curată de zăpadă. — Și din cele-l-alte trei părți ale lumii românești, plecând de la Miază-noapte, de la Răsărit, de la Apus, vom găsi mergând către miezul țării, ca și de la Miază-zi, fermecătoare câmpuri, îmbătătoare dealuri și amețitori munți, frumuseți după frumuseți, până la Carpați, ocrotitorii neamului nostru.

În bucățile următoare vom vedea și vom simți unele din aceste frumuseți și vom învăța să prețuim și mai mult frumusețea țărilor române și cât de mult trebuie să ne fie legate de ele inimile noastre de fii adevărați ai Patriei.

II. **Tractarea.**—1. Vom anunța subiectul bucății *Pârâul*, și vom provoca elevii să-și aducă aminte de frumusețile ce se găsesc la un pârâiaș care trece printr'o luncă înverzită, plină de fân. După ce elevii vor enumăra unele din aceste frumuseți, vom începe împreună cu dînșii citirea poeziei, cerând neconținut explicații asupra impresiunilor din poezie, și căutând ast-fel să întregim nota dată de poet, cu alte note particulare date de elevi; iar unde ei nu vor putea face aceasta, vom interveni noi cu lămuriri.

Când vom da de rândunică și presuri, vom aminti și prepelița sau pitpalacul care face să răsune fânețele cu cântecul lor. Cu acest prilej vom da elevilor să citească acasă *Legenda Prepelitei* în care vedem cum poporul își explică culoarea penelor ei, și pe care o vom pune în legătură cu cele-l-alte legende știute.

2. Vom trece apoi la bucata *Cositul*, arătând că țara e frumoasă

nu numai când Românul povestește și petrece, dar și când muncește, și mai cu seamă când muncește în frumoasele zile de la începutul lui Iunie. Cu această ocazie putem aminti bucata «Plugurile» din cl. I.

O vom citi împreună cu elevii, explicând expresiile grele și o vom analiza după indicațiile de mai jos.

III. **Analisa.** — Nu vom analiza «Pârâul»; vom analiza însă «Cositul» care are momente bine lămurite :

I. *Introducerea*: *Despre ce e vorba?* Earba coaptă, în faptul zilei, așteaptă cositul, strălucind în lumina soarelui. (Înainte de coasă). II. *Desvoltarea*: *Cum se face?* (Acî, avînd o bucată descriptivă cu caracter de *succesiune*, întrebuițăm întrebarea: «cum se face»? iar nu «cum este»? și răspundem enumerînd deosebita acțiunii ce constituie fapta descrisă. Și anume, în cazul de față:) 1. Coasa începe și câmpul rămîne neted în urma coșășilor. 2. Fînul se strînge. 3. Coșășii bat coasele la umbra dumbrăvii. (În timpul coasei). III. *Incheerea*: *Ce urmează?* 1. Paserile zboară pe cositură: semn că cositul s'a sfârșit. 2. (Neexprimat, dar reeșind din simțirea ce ne produce poesia). Cositul este o muncă frumoasă! (După coasă).

IV. **Aplicația.** — Elevii vor ști să citească și să spună înțelesul ambelor bucăți; vor citi singuri acasă *Legenda Prepelitei* și vor ști s'o povestească.

Compoziție: *titlu*: «Cositul»; *tema*: «Frumsețea cositului la noi».

33.

MUNTELE GĂINA

Departa de locuințe omenesci, în singurătatea codrilor străvechi de brađi și fag, *Găina* este unul dintre cei mai frumoși munți ai Ardélului, iar numele îi este cunoscut departe, peste hotarele țării noastre, din cauza așa numitului «târg de fete».

Cărările de munte, care duc la el, se aștern prin frumoase păduri de fag și printre liveđi bogate; ici-colea dăm de isvóre și pârae cu apă curată și limpede ca *crystalul*. După o cale cam de două ore de la *Vidra*, eșind din

păduri, ne apar cele două piscuri ale Găinei. Cel mai înalt dintre ele e pleșuv, cel-l-alt e acoperit cu *făget*, fiind împreunate printr'un mic *podeiș*.

Locuitorii din Vidra povestesc că, odinioară, în *vremile din bătrâni*, când și în munții *Bihariei* se lucrau *băile*, o găină de aur eșia din ele și se aședa pe acest munte, unde își avea cuibul cu ouă de aur. Găina acésta era «*vâlva* băilor». Anume, *băeșii* au credința, că fie-care bae are *vâlva* ei, o ființă *supra-naturală*, care îmbogățește baea cu aur. Când *vâlva* părăsesce baea, în ea nu se mai găsesce aur, și de aceea se crede că băile părăsite nu mai au *vâlva*. Vidrenii voiau să prindă găina cea de aur, dar de geaba, că om pămîntén nu se putea apropia de tainicul ei cuib. Supărată însă de prigonirile Vidrenilor, ea a sburat din aceste locuri și și-a aședat cuibul pe *munții Roșiei*. De atunci nu s'a mai găsit aur în băile din munții *Bihariei*, și au fost părăsite, dar muntelui, pe care se dicea că se află cuibul cu ouăle de aur, i s'a dat numele de «*Găina*».

De sus, de pe culmea muntelui, ni se înfățișează una dintre cele mai mărețe și mai admirabile priveliști. Privirea ne străbate departe, peste munți și văi. În ținutul *Abrudului* zărim *Vulcanul*, apoi munții *Roșiei*, *Muntele-mare* și alte piscuri și șiruri de munți nesfârșite. Mai în apropiere, spre *Mieđă-nópte*, dăm cu ochii de *Zarea Bihariei*, *Pietra-grăitoare*, *falnica Curcubetă* și alți uriași puternici ai munților *Bihariei*, de care se rózemă *Munții-Apuseni*, răsfrându-și ramurile pe *Arieș în jos*.

În munți, peste tot, *elementele naturii* își descarcă puterile cu o furie grozavă. La *Găina* furtunile sînt *năprasnice*. Tunetele lovesc cu putere urieșă în culmile stâncilor, pădurea mugesc și arbori seculari trosnesc, mișcați și ruți de furia *viscolului*. *Muntele*, cufundat în liniște și tăcere, și văile împrejmuitoare, în care numai *tulnicul* păstorilor se aude din când în când, răsună de

sgomot și urlete înspăimântătoare, până ce puterile naturii se *stêmpără*, și întreg ținutul, scăldat în rațele aurii ale sórelui, intră iarăși în liniștea obicinuită.

O dată pe an, pe la mijlocul verii, vin și ómenii, de turbură liniștea Găinei. Aceasta se întâmplă, când se ține în Găina «târgul de fete».

Târgul de fete este o *petrecere populară*, după un *târg* neînsemnat. În ȕiua aceea văile și luncile din împrejurime se *împoporéză* cu *mulțimea ómenilor*. Pădurile, atât de tăcute și liniștite alte dată, în ȕiua târgului rêsună de glume, chiote și cântece de veselie. Totul e în mișcare. Din oricare parte venim, vedem, coborînd de pe culmile delurilor saũ înaintând din văile adânci, cârduri după cârduri, bărbați și femei, călare și pe jos. Toți se îndreptă spre Găina, toți sînt îmbrăcați în haîne sêrbătorești și aũ merinde cu ei. Ici-colea vedem câte unul ducênd furci, *greble*, tulnice, fluere, *etc.*; alții, cu deosebire *Crișeni*, duc spre vîndare în târg funii, óle, póme și legume.

Sus pe Găina avem alte priveriști. Ómenii se adună pe podeiul dintre cele două piscuri ale muntelui. Aici e locul târgului, care în curênd și începe. Se vînd și se cumpără lucruri pentru casă, apoi mîncare și bêtură, și nu lipsesc nici *Slovaci* cu *năframe* și *cartóne*, nici *Jidani* cu cercei, mărgele, flori *artificiale* și alte mărunțisuri.

Pe locul târgului, ómenii își aședă merindele după plac, care unde vrea, dar totuși se ține o rînduelă óre-care. Anume *Moți* cuprind partea de către Rêsărit a podeiului, iar *Crișeni* din *Bulzesci* și din alte sate se aședă în partea de către Apus. Așa a rêmas obiceiul din bêtărâni. Caii sînt duși la o parte și legați de *țaruși*, care sînt bătui în pămînt iarăși din vremile bêtărâne.

Adevêratul târg nu ține mult: două-trei cêsuri. Pe la 10 ore, el se *gâtesce*; ómenii și-aũ cumpărat cele de trebu-

ință și se aședă pe érbă, să prânzescă din merindea adusă de acasă, apoi se începe petrecerea. Buțile cu vin se desfundă, lăutarii încep să cânte, iar în jurul lor se încinge jocul. Și, cu cât încep a se goli butóele, cu atât veselie cresce, përechile jócă tot mai înfocat, chiuiturile se aud tot mai des.

Așa petrec Moții și Crișeniil la târgul din Găina, pe érbă verde și sub cerul liber, până în spre séră, când *sfintul* sóre se plécă spre Apus. Atunci ómenii pornesc către casă, cãrduri-cãrduri, plini de veselie, rîdënd și glumind. Unii, mai *șăgalnici și bine dispuși*, fac câte o *posnă*, de rîde lumea de eil cu haz, și li se duce vestea în șapte sate. Crișanul, *îute la fire* și rëu la mânie, fiind-că nu și-a putut vinde ólele, începe a le sparge cu bëtëul, iar Moțul, voidnd ca ólele cumpërate să ajungă acasă mai *îute* decât el, le dă drumul din dél și până în vale.

La Găina légă cunoscință *fectorii* cu fetele, și multe căsătorii se pun la cale după acésta.

Așa este ađi «târgul de fete» din Găina.

S. Moldovan.

34.

CICÓREA

Pe pârâu de rouă
*Plimbă-mi-se, plimbă*¹⁾,
 Tînără *mlădiță*²⁾
 Prin rouă, desculță:

1) repetiție, ca să arate că fapta are o durată mai mare (ține mai mult timp).

2) tînără copilă fragedă, ca o mlădiță, ca o rămurea (*metaforă*).

Zina florilor,³⁾
 Flórea zorilor,⁴⁾
 Roúă adunându-și,
 Paharul umplându-și,
 Și ea *mi*⁵⁾ se crede,
 Că nimeni n'o vede.

Dar o a *věđut*⁶⁾
 Drăguț sfintul Sóre,⁷⁾
 Și cum o a *věđut*,
 Mult că i-a plăcut
 Și 'n grabă-a *mánat*⁸⁾
 Doi *luceferei*,⁹⁾
Peștorii ei.¹⁰⁾
 In cas' d'aú *intrat*,¹¹⁾
 Ea i-a 'ntâmpinat
 Și *mi*¹²⁾ i-a întrebat:
 — «Doi *luceferei*,
Ospeștorii mei,¹³⁾
*Treceți d'odihniți*¹⁴⁾
 Și *vě* *veseliți!*»

3) împărătésa, crăésa florilor.

4) copila e ca o flóre sădită și înflorită în zori: e fiică a zorilor.

5) *dativ etic*, pus pentru înlesnirea povestirii. El póte să lipséscă, fără să se schimbe înțelesul.

6) dar «a *věđut-o*»; «o a *věđut*», e o *inversiune* neîntrebuițată astăzi.

7) drăguțul Sóre sfint; Sórele cel sfint și drăguț.

8) a trimes.

9) forma *diminutivală* («*luceferei*», în loc de «*luceferi*») ne arată că nu e vorba chiar de doi *luceferi*, ci de ființe omenesci, care pot fi desmerdați pentru calitățile lor.

10) cei ce vin din partea unui flăcău să céră în căsătorie pe o fată.

11) după ce-aú intrat în casă; dacă (cum, îndată ce) aú intrat în casă.

12) *veđi* 5.

13) *micii* mei *ospeși* (*mici*, fiind-că sînt «*luceferei*»).

14) de *vě* *odihniți*, = *ca să vě* *odihniți* + *și vě* *odihniți*.

Dar ei răspundeă,
Din gură-i diceă :

— «*N'am ven't*¹⁵⁾ s'odihnim,
Să ne veselim ;
Ci-am ven't să *pețim*¹⁶⁾
Și să logodim :
*Vrei*¹⁷⁾ pe sfântul Sóre,
Că el e *maï mare?*»¹⁸⁾
Ea, de-i auđi,
Din graiũ le grăi :
— «Ba eũ n'oiũ voi
Sóre *soțior*,¹⁹⁾
Că-i tot călător,
Điũa *peste sate*
Și *nóptea pe ape*».²⁰⁾

Doi luceferei,
Pețitorii ei,
*Se'ntorcend*²¹⁾ la Sóre
I-aũ spus *de urmare*²²⁾
Sórele s'aprinse
De necaz, și đise :

15) formă scurtată (*sincopată*) populară pentru : «venit».

16) să cerem în căsătorie.

17) se înțelege de mire, de bărbat.

18) e maï mare, fiind-că încâldește și dă vieță la tóte. Aci nu e vorba de mărime în volum, ci de însemnătate.

19) de soție.

20) điũa peste lume, peste uscat, peste continent, și nóptea peste ocean. Aci credința celor vechi, că sórele când răsare, răsare din mare, este vedită. Acésta se maï vede și din faptul ca Sórele e numit sfint.

21) *inversiune* pentru «întorcẽndu-se».

22) ce s'a întâmplat ; cum s'a urmat.

— «Lăsa-ți-mi-o 'n pace,
 Că mi-o voiū pface
 In fragedă flóre,
 Flóre de cicóre,
 Cũ-ochii după sóre ;
 Când oiū răsări,
 Ea s'o 'nveseli ;
 Când oiū asfinți,
 Ea s'o ofili ; ²³⁾
 Când oiū scăpeta, ²⁴⁾
 Ea s'o aduna ! ²⁵⁾

Col. de Poesii populare, G. D. Teodorescu.

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Trece primăvara și vine vara : priveliștea țării se schimbă, dar rămâne tot frumoasă. La șes, câmpiile scântează, ca aurul în razele soarelui ; pe de margini, pe răzoare, cicoarea cea albastră străjuește, pe când macul cel roș s'aprinde printre spice pe întinderea lanurilor ; ciocârlia își zice cântecul și secerătorii vin cântând să ia rodul pământului. Dimineța pe dealuri și în văile dealurilor, unde Românul e vrednic, «de jur împrejur, nu mai vedem decât holde, fâneață și livezi. In aer e o răcoare dulce și un miros sănătos . . . Nici-un sgomot, nici-o mișcare, nici-o adiere de vânt nu se simte. Copacii cu frunza neclintită par zugrăviți. Brobonit de rouă, pământul doarme încă în lumina umedă și nehotărîtă a dimineții. . . Spre Răsărit cerul se dogorește, ca de bătea unei flăcări ; o pulbere fină de aur se ridică din spatele codrului și se împrăstie în sus, ca și cum ar sufla-o cu putere gura unui vulcan. Poalele ușoare și crețe de nori, ce plutesc pe bolta albastră, prind a se rumeni pe margini. Deodată o sulită de foc străpunge perdeaua de arbori. Porțile zilei se deschid și 'n valuri curge lumina pe văi. Pământul

23) se va vesteji ; își va lăsa foile 'n jos.

24) voiū apune.

25) Când voiū asfinți, ea își va strînge foile, «s'o aduna» (metaforă). Acastă fire o aū mai vedit «zorelele», «rochea rînduniceii», etc., mai puțin «cicórea».

tresare de somn, vesel și plin de viață, sub calda bine-cuvîntare a soarelui.

«Casele albe ale satelor strălucesc prin livezile de pruni... casele vesele și curate, livezile îngrădite, curțile pline de păsări, fânul strîns cu îngrijire și așezat în pătueac, vitele grase și copiii ru-
meni la față... Mirezme îmbătătoare se împrăstie în aer de pe fânețele bătute de soare. Lanurile își leagă spicele. Pe costișe grânele coapte sînt împânzite de secerători. Cîrduri de fete în cămăși albe și vîlnice roșii se pleacă muncii și își mișcă brațele în tactul unei doine. Dulce răsună valea de glasurile lor. Pe miriști și pe codri alunecă încet umbrele călătoare ale norilor». (*A Vlăhuță*).

Iar la munți brazii își schimbă haina, stejarii și fragii se îmbracă din nou; pe podișurile dintre munți ard focuri la stână și s'aude buciumul: rîurile și pâraele încetează de a se mai rostogoli vijelios; ropotul dulce se aude printre stânci și pe sub arini; și în 'nattul cerului senin se înalță vîrfurile semețe și vecinice. O răcoare dulce cheamă pe oameni de la orașe la munți, să-și odihnească sufletul sdruncinat de muncă și de griji.

În bucățile următoare vom vedea unele din frumusețile ce împodobesc întinsul țării. În «Muntele Găina» vom vedea ce frumoși sînt munții Transilvaniei și vom vedea cum se bucură Moți și Crșienii, Români din munții Abrudului și de pe Criș, de frumusețile lor. În «Cicoarea» vom vedea cât de frumos Români povestesc despre floarea cea albastră, înflorată și bătută, ce împodobește vara răzoarele grânelor.

II. Tractarea. — Elevii o vor citi sub direcțiunea noastră, iar în timpul citirii, pe de o parte vom explica cuvintele și expresiunile grele, pe de alta vom scoate în relief deosebitele părți ale compoziției.

I. Introducerea: *Despre ce e vorba?* Muntele Găina e renumit pentru singurătatea, frumusețea și târgul lui. **II. Desvoltarea:** *Cum este?* A. Muntele: 1. Drumul până la Găina. 2. Explicarea numelui lui. 3. Vremea pe Găina. B. Târgul: 1. Timpul târgului. 2. Plecarea oamenilor la Găina. 3. Facerea târgului. 4. Petrecerea. 5. Spargerea târgului. 6. Intoarcerea de la târg **III. Încheierea:** *Ce urmează?* Târgul de fete nu e ceea ce și-ar închipui cine-va auzind acest nume.

III. Aplicația. — Elevii vor ști să citească, să analizeze și irl ideilor din *Găina și Cicoarea*, vor ști înțelesul vorbelor.

Compoziția: titlu: «Cicoarea», temă: «Pentru ce spune poporul că cicoarea își închide foile după apusul soarelui?». În formă de scrisoare: un elev care a citit-o o povestește altui elev care n'o știe încă.

35.

GRAURIÎ.

Cu firea ei cea arđetóre
 Sosit-a vara înapoi;
 Toți pomii sînt în sêrbătóre,
 In tei stă flóre lângă flóre...
 E dulce vara pe la noi!

Când diminéța se ivesce
Din al văzduhurilor fund,
 Tot câmpul par'că 'ntineresce;
 Iar, deșteptată de pe *prund,*
Ciréda satului pornesce.....

In urma ei un *roiú de grauri,*
 Ca nisce valuri cenușii,
 S'amestecă prin *bălării,*
 S'aședă 'n córne pe la tauri,
 Fac fel de fel de nebunii.

Până ce 'n zarea depártată,
 Spre *lacul trist,* se pun pe drum,
 Și, cum se duc, — *acum și-acum,*
Se mai zăresc încă o dată,
Ca rămășița unui fum.

Duiliu Zamfirescu.

36.

NÓPTE DE VARĂ

*Zărilor, de farmec pline,
Strălucesc în luminis!
Sbóră mierlele 'n tufiş,
Şi din codri nóptea vine
Pe furiş.*

*Cară cu poveri de muncă
Vin încet şi scârţâind:
Turmele s'aud mugind,
Şi flăcăii vin pe luncă
Hăulind.*

*De la gârlă 'n pâlcuři dese
Sgomotoşi copiii vin;
Satul e de vuet plin;
Fumul alb alene ese
Din cămin.*

*Dar din ce în ce s'alină
Tóte sgomotele 'n sat:
Muncitorii s'aũ culcat.
Liniştea-ı acum deplină
Şi-a'nnoptat.*

*Focul e 'nvălit pe vatră,
Iar opaitele-aũ murit;
Şi, prin satul adormit,
Dór vr'un câne 'n somn măi latră
Răguşit.*

Iat'o! Plină, despre munte,
 Ese luna din *brădet*
 Și se 'nalță 'ncet-încet,
Gânditoare ca o frunte
De poet.

Ca un glas domol de clopot,
Sună codrii mari de brad ;
Ritmice valurile cad,
 Cum se sbate 'n dulce *ropot*
Apa 'n vad.

Dintr'un timp și vântul tace ;
 Satul d'orme ca 'n mormînt —
Totu-î plin de duhul sfînt :
 Liniște 'n văzduh, și pace
 Pe pămînt.

G. Coșbuc.

37.

SCĂLDATUL LUI ION

Intr'o ȃi, pe aprópe de Sint-Ilie, se íngrámádise, ca mái totdeúna, o mulțime de trebî pe capul mamei : nisce sumane sá le scótá din *stative* ¹⁾, altele *sá le nividéscá* ²⁾ și sá íncépá a le țese din nou ; un tenc de sumane croite, 'nalt páná ín grindá, áștepta cusutul ; *róta* ³⁾ ședeá ín mij-

1) rěsbóe de țesut.

2) sá áșeze firele țeseturii cum trebue la rěsboiú ; sá le urzescá ; sá áșeze firele ín douě șiruri printre care, prin țesere, se vărá bătătura (veđi 5).

3) rodan — róta mare care, fiind ínvértitá cu mána dréptá, pune ín mișcare fóрте repede, cu ajutorul unei sfori, o rotiță mái micá prin care

locul casei, și *canură*⁴⁾ tórsă nu era pentru *bătătură*⁵⁾; ș'apoi vorba aceea: «Nu ședea că-ți șede norocul»; țevî de făcut la *sucală*⁶⁾; copil de țiuă în albie, pe lângă alți vr'o cinci-șese, care așteptau să le faci de mâncare; trebă era acolo, *nu încurală*⁷⁾; și încă se cerea de grabă, căci venia *cu fuga*⁸⁾ *iar marocul*⁹⁾ de Fălticeni, care acela este ce este. Și mă scólă mama atunci mai de dimineță decât alte dați, și-mi dice cu tótă inima:

— Nică, dragul mamei! veđi că tată-tėu e dus la cósă, căci se scutură ovėzul cela pe jos; și eũ asemenea nu-mi

trece o vergea de fier numită «sucală», în care sînt băgate țevî de trestie; pe aceste țevî, «facem țevă» adică facem cu mîna stîngă să se înfășore cu rînduělă pe țevî firul de lână sau de bumbac ce se desfășoră sau deapănă după un «scul» sau «jurubiță» întinsă pe «vêrtelniță». Vêrtelnița e alcătuită din două stinghiî de lemn puse orizontal în cruci pe un fus ce-î slujesce de picior. La capetele stinghiilor se află găuri în care se pot pune vertical câte-un beț; peste tot patru bețe. Pe aceste bețe se sprijină jurubița cînd o întindem pe vêrtelniță, ca să facem țevă.

4) tort; fir ce se înfășură pe țevî cu ajutorul sucalei; aceste țevî se pun în «suvelniță» sau «suveică», care e un romb lungueț de lemn, scobit la mijloc și avênd în scobitură un bețișor ce se pôte propti dea-curmezișul în lung, și în care se vără țeva cu fir.

5) bătătură e firul care pus pe țevă și-apoi în suveică este vărît dea-curmezișul între cele două șiruri de fire ale urzelii (veđi 2), iar aceste șiruri de fire trec unul în sus și altul în jos și prind bătătura la mijloc, o țes. Acéstă trecere în sus și în jos se face cu ajutorul «ițelor»—care se coboră în jos și în sus cînd cel ce țese apasă cu piciorul pe «vatală». Cînd apasă, o parte din ițe se ridică în sus și trag în sus un șir de fire; o altă parte de ițe se scoboră în acelaș timp în jos, și în acelaș timp trag în jos șirul celor-l-alte fire; printre ele, ast-fel despărțite, se asvârlă cu o mână suveica cu firul de bătătură și cea-l-altă mână o prinde; se apasă cu piciorul pe vatală, ițele de jos trec sus, cele de sus jos, și odată cu ele și șirurile de fire; firul de bătătură e prins la mijloc și țesut, iar șirurile de fire rêmân iarăși despărțite ca să primescă din nou suveica cu un nou fir de bătătură; — ș'asa mai departe.

6) veđi 3.

7) nu glumă; încurală = încurcătură.

8) pe fugă; fuga—fuga!

9) târgul, bîlcîul. Nemțesce «Iahrmarkt».

véd capul de trebî ; tu mai lasă drumurile și stăi lângă *mămuca*¹⁰⁾ de-î *fă țevi*¹¹⁾ și légănă copilul ; c'apoi și eü țî-oiü lua de la Fălticeni o pălăriuță cu *tăsma*¹²⁾ și o *curelușă de cele cu chimeri*¹³⁾, scii colea, ca pentru tine.

— Bine, mamă ; dar în gândul meü, numai eü sciam. Tóte ca tóte ; dar, când auđiam de légănă copilul, nu sciü cum imi venia ; căci tocmai pe mine căduse păcatul să fiü mai mare între frați. Inșă ce era să faci, când te rógă mama ? Dar în țiüa aceea, în care mă rugase ea, era un senin pe cer, și așa de frumos și de cald afară, că-ți venia să te scalđi pe uscat, *ca găinile*¹⁴⁾. Védënd eü o vreme ca asta, *am spărlit-o*¹⁵⁾ la baltă cu gând răü asupra mamei, cât imi era de mamă și de necăjită.

Adevër spun, căci Dumneđeü e de-asupra ! De la o vreme, mama, cređënd că-s prin *livadă*¹⁶⁾, unde-va, ese afară și începe a striga de *de da duhul dintr'insa*¹⁷⁾: «Ióne, Ióne, Ióne!» și Ion pace ! Védënd ea că nu daü răspuns de nicăiri, *lasă tóte în pămînt*¹⁸⁾, și se ia după mine la baltă, unde scia că mă duc ; și când colo, mă vede *tologit*¹⁹⁾ cu pielea gólă pe năsip, cât mi ți-i *gliganul*²⁰⁾ ; apoi, în picíore, fiind la urechi câte o *lespegiórá*²¹⁾ fierbinte de la sóre, cu *argint*²²⁾ printr'insele, și aci săriam

10) mămișica ; mămușóra ; mămica ; mămicul.

11) veđi 3.

12) panglicuță.

13) cingătóre de piele cu «chimir», cu buzunar.

14) ca găinele în praf.

15) am sbughit-o ; am fugit repede și pe furiș.

16) liveđe.

17) de-î eșia sufletul, nu alt-ce-va.

18) lasă tóte la pămînt ; lasă tóte lucrurile baltă, le părăsesce.

19) tolănit, culcat a lene și necuviincios.

20) purcel de porc mistreț ; cogémite ; coșcogea.

21) lespede mică ; piétră turtită.

22) firșóre strălucítóre de «mică», un mineral.

într'un picior, aci în cel-l-alt; aci plecam capul în dreapta și la stânga, spuind cuvintele :

«*Auraș păcarăș*²³⁾,
 «*Scóte apa din urechi,*
 «*Că țî-oiü da parale vechi,*
 «*Și țî-oiü spēla cofele*²⁴⁾
 «*Și țî-oiü bate dobele!*»²⁵⁾

După aceea svârliam pietrole pe rând, în *ștíolnă*²⁶⁾ unde mă scăldam, una pentru Dumneđeü și una pentru dracul, făcënd parte dreptă la amândoi; apoi mă svârliam câte-va de încuiam pe dracul în fundul ștíolnei, *cu bulbuci la gură*²⁷⁾; ș'apoi, huștíulic! și eü în ștíolnă dea-cufundul, să prind pe dracul de-un picior, căci așa ni-era obiceiul să facem la scăldat, *de pe când Adam-Babadam*²⁸⁾. După asta mă mă cufundam de trei ori în rând, pentru Tatăl, Fiul, Duhul Sfînt, și încă o dată pentru Amin. Apoi mă trăgeam încetișor pe o cóstă, la marginea bălții, *cât mi țî-î morunul*²⁹⁾.

Tóte acestea le privia biétă mama, uítată cu mîinile subsuóra; cum e omul necăjit, și de pe un *dámb*³⁰⁾ de *prund*³¹⁾, aprópe de mine. Dar eü n'ó vedeam pe dînsa, căci eram în trebă. În totului-tot, a fi trecut la mijloc vr'ó jumătate de ceas, cât a zăbovit mama acolo, mă vr'ó trei-patru de când fugisem de-acasă, ș'ar fi trebuit

23) vorbe din limba copilărésă, care n'aü un înțeles deslușit.

24) donițele; cofeile; cofițele.

25) tobele.

26) baltă mică; loc mă adânc, unde rămâne apă după ce un rîu de munte se retrage (sécă) de secetă.

27) cu clăbuci, — cu spume — aci e vorba de spuma ce se face în apă când asvărli în ea cu o piétră.

28) de când cu moș Adam; din moși-strămoși.

29) cât mi țî-e gliganul; morun, pesce cartilaginos, (în loc de óse are sgârciü) fórte mare și care trăesce în unele mari fluvii.

30) gâlmă; loc mă ridicat și mă ferit de ape.

31) locul pietros și nisipos de pe marginea apelor.

să începă *a mi se pune sórele drept inimă* ³²⁾, după cum se dice, căci era trecut de amiédă. Inșă eú, în starea în care mă aflam, fiind coprins de fericire, uitasem că mă trăesc pe lume! In sfârșit, mama, *cât era ea de tare de cap* ³³⁾, de la o vreme, pierde răbdarea și vine în vârful degetelor pe la spatele mele, îmi ia tóte haínele frumúșel de pe mal, și mă lasă cu pielea gólă în baltă, *đicéndu-mí cu năduh* ³⁴⁾ :

— Ii veni tu acasă, *coropcarule* ³⁵⁾, dacă te-a rásbi fómea, ș'apoi atuncí vom avé altă vorbă. Și se tot duce.

Ei, ei! ce-i de făcut, Ióne? Fac tuștí! din baltă, ș'o íaú la sánătósa; și așa fugíam de tare pe prund, de sáriaú pietrele, pe care *le stárniam* ³⁶⁾ cu picíórele, cât mine de sus. Și fuga, și fuga, fără să mă mă uit în urmă, până ce daú între *hudiți* ³⁷⁾, pe drumul care ducea la noi acasă. Dar nu merg pe drum, de rușine să nu íntálnesc vr'un om; ci sar în grădină la Costache și merg *tupilúș* ³⁸⁾ prin *pápușoiú* ³⁹⁾; apoi íntr'o hudiță; din hudiță, în grădină la Trásnea, și iar prin pápușoi; și când aprópe să es din grădină, mă simțesc cáníi lui Trásnea, și la mine să mă rupă. Ce-i de făcut? Auđisem eú *din ómení* ⁴⁰⁾ că, dacă vrei să nu te musce cáníi și să te lese în pace, cum íi veđi că sar la tine, *să te tupilezi* ⁴¹⁾ jos la pámint și să-i lași să te latre cât le place, fără să te

32) la amiáđi, dacă stám cu fața către sóre, el vine în dreptul inimei, în dreptul pieptului. La amiédí e și vremea mán căríi.

33) cât era de răbdátóre.

34) cu necaz.

35) lipovene; om de nimica. Románul adesea íntrebuínțézá ca vorbe de dispreț numele altor némurí.

36) le isbíam; le rěscolíam; le dam íntr'o parte și íntr'alta.

37) ulițele; liniile satului.

38) pitulat; pe ascuns; típtil.

39) porumb.

40) de pe la ómení.

41) să te pitulezí; să stai jos pe vine.

urnesci din loc ; căci *ei bat cât bat* ⁴²⁾ și, de la o vreme, te părăsesc și se duc. Și adevărat este ; căci așa am scăpat și eu de câinii lui Trăsnea, atunci când am dat peste păcat cu ei și ei cu mine.

În sfârșit, după ce m'aŭ lăsat câinii lui Trăsnea în pace, am sărit în *răspântenele* ⁴³⁾ unui drum ; de acolo, în grădină la noi, și atunci mi s'a părut că mă aflu în sinul lui Dumnezeu. Și merg eu acum fără pasare prin păpușoiu până în dreptul ogrăzii și mă uit printre gard și văd pe mama *cum se da în vânt după trebi* ⁴⁴⁾, când în casă, când afară ; și-mi era mai mare milă de dînsa, dar și de pantecele meu cel *stocit* ⁴⁵⁾ de apă încă îmi era milă. Și, ne mai putend suferi fόμεa, încep a *mărnăi ugilit* ⁴⁶⁾ printre gard : «Mămucă, eacătă-mě-s». Ș'odată și sar în ogradă, mă înfățișez dinaintea mamei *asa chipos* ⁴⁷⁾ cum eram, îi apuc mâna cusila, o sărut și ȑic, *scâncind* ⁴⁸⁾ : «Mamă, bate-mě, ucide-mě, spânzură-mě, fă ce scii cu mine ; numa dă-mi ce va de mîncare, că mor de fόμε !» Vorba ceea : «*Golătatea încunjură, iară fόμεa dă de dreptul* ⁴⁹⁾». *Ea* ⁵⁰⁾ atunci, cum e mamă cu bunătate, se uită *galiș* ⁵¹⁾ la mine și ȑice oftând :

— Bine-ȑi șade, coșcogeme *cobilizan* ⁵²⁾, *să umbli lela* ⁵³⁾

42) latră cât latră.

43) răspântiile ; răscurile.

44) cum mergea încóce și încolo după trebă.

45) supt.

46) miorlăi umilit.

47) în *ironie* ; în batjocură : așa de frumos (adică așa de necuviincios!)

48) a vorbi trăgănat și cu plâns.

49) cel ce e gol se feresce de ómenii, dar cel flămând merge către ei și cere.

50) și uite.

51) cu ochii lăcrămoși.

52) măgădău ; gligan.

53) să umbli fără căpătăiu, haimana, vagabond.

pe drumuri în *halul acesta* ⁵⁴⁾, și să mă lași tocmai la vreme astea fără *léc* ⁵⁵⁾ de ajutor ! Hai de mănâncă ; dar să ști, că *mi te-ai lehametit de la inimă* ⁵⁶⁾ ; dór să te porți de-acum tare bine, să mai fiú ceea-ce am fost pentru tine ; dar nu știú, *đeú* !

Și, scurtă vorbă, vėdėnd că m'am pus rėú cu mama, *ú gúruesc eú* ⁵⁷⁾ că ce-am făcut n'oiú mai face ; apoi umblu tot cu binișorul pe lângă *dinsa* și *nu es din cuvintul eí afară* ⁵⁸⁾ nici cu fapta, nici cu vorba ; căci «vorba dulce mult aduce» ; la trebi-s hărnicuț, cât se póte ; *derdicam* ⁵⁹⁾ și măturam prin casă ca o fată mare, de n'avea mama grijă, când se ducea unde-va. Și, într'o *đi*, o vėd că mă sărută și-mí *đice* cu blăndețe :

— Dumneđeú *să te 'nđilėscă* ⁶⁰⁾, Ionică, dragul mamei, și să-ți dea tóte darurile sale cele bogate, dacă te'i purta, cum vėd că te porți de-o bucată de vreme încóce.

Atunci eú pe loc am început a plânge, și bucuria mea n'a fost *próstă* ⁶¹⁾. Și mai multă *muștrare* ⁶²⁾ am simțit în *cugetul* ⁶³⁾ meú, decât ori-când. Și, de m'ar fi isgonit de la casă, ca pe un strein, tot n'aș fi rėmas așa de umilit în fața eí, ca atunci când m'a luat cu binișorul !

I. Crėngă.

(1837-1889).

54) această stare ticăloasă, de rís, ridiculă.

55) pic ; fărămă.

56) mi te-am scos de la inimă ; m'ai făcut să mă scărbesc de faptele tale.

57) îi jur ; îi fac jurămínt.

58) nu-í calc cuvintul ; nu mă pun în potriua poruncilor eí.

59) dereticam ; curățiam și aședam lucrurile din casă la locul lor.

60) să-ți dea *đile*.

61) mică ; de nebăgat în sémă.

62) dojană ; părere de rėú.

63) sufletul.

OBSERVĂRI METODICE ¹⁾.— I. **Pregătirea.** — Dar vara încează ; soarele, deși a început să se depărteze de noi încă din primele zile ale lui Iunie, totuși cu razele lui întâlnește pământul încălzit gata, și zădufurile cele mari încep. Atunci omul fuge de căldura soarelui și caută umbra copacilor și, în loc să lucreze, se dă odihnei. Românul cel bun îndură însă toate. El din vreme se învață și cu frigul și cu căldura ; de copil începe a nu se teme de schimbările vremii, și se obicinuește a fi el stăpân pe vreme, nu vremea pe el. Cu capul acoperit de-o pălărie de pae, făcută din spicele crescute pe sînul țării, lui nu-i e teamă de soare, și pleacă voios la muncă, încă din zori, pe când trândavii orașeni sînt cufundați în somnul cel mai adânc. El aspiră în pieptul său răcoarea dulce a dimineții ; privește, cu inima plină, roșăța zorilor, și cu strigăte de bucurie salută cele d'întâi raze ale soarelui, care mîngâie întinsul țării. Pe drum, înaintea lui, vacile satului merg la pășune alene, sberînd și mugind ; stoluri de grauri se ridică din stof și ca un nor viu trec repede și sbârniitor în aer, se întunecă și se luminează rînd pe rînd de razele soarelui, se lasă în cireada de vite și-și caută cu lăcomie hrana.

Încet, încet răcoala erbei înrouate nu se mai simte, frunzele se usucă și lumina albă a căldurii se face din ce în ce mai stăpână până în adâncurile zării. Dar Românului nu-i pasă : la secere, la coasă, la cărat el este înconjurat de mirosul câmpului copt ; se desfătează de fâșiitul porumburilor verzi întunecate ; de scărțiitul prelung și răsunător al cicoarei ; de epurele care trece pe neașteptate dintr'o țarină într'alta ; de prepelița care sbârîne în sborul său de lângă dînsul ; de cântecul fetelor pe lanuri ; de apele zădufului ce străvezii joacă în zare ; de sborul pitulicilor cenușii și sburdalnice ce scapă ca un sfredeluș printre bălării, sau al presurilor galbene ce se leagănă pe o sipică. În depărtare un stol de ciori fâlfâie speriate ; sus vulturul alunecă cu aripele destinse și cuprinde cu privirea câmpia până la Dunăre.

Iar când zăduful e la culme, Românul își îndreaptă pașii spre gârla ce respândește răcoarea printre sălcii și printre răchiți — și s'asvârlă în brațele valurilor ce-l mîngâie, îl răcorește și-l întremează de oboseala de până acum.

Apoi soarele se coboară, amurgul înroșește cerul de jur împrejur, nori înfocați se lungesc de la Miază-zi la Miază-noapte, în spre Apus ; liniștea se întinde peste câmpuri ; noaptea se lasă întremă-

1) La No. 35, 36, 37.

toare peste trupurile obosite, cu luminătoarea ei dulce, luna, și cu miile-i de tainice făclii, stelele.

În bucățile următoare vom vedea unele din frumusețile verii înfocate. Vom citi împreună mai întâi *Graurii* în care vom vedea frumusețea dimineții de vară; apoi *Noaptea de vară*, unde vom vedea ce frumoase sînt serile de vară după ce Românul și-a făcut datoria sa de muncă pentru sine și pentru Patrie; și, în fine, veți citi singuri *Scăldatul lui Ion*, unde veți vedea ce-a pățit un băiat care a vrut să se bucure de plăcerile verii, fără să muncească.

II. Tractarea. — Vom tracta *Graurii*, cum am tractat bucata *Pârâul*. Vom atrage cu deosebire atențiunea asupra justeții și frumuseții ultimei strofe. Vom trece apoi la *Noaptea de vară*. La această bucată, care se va citi de elevi, sub direcțiunea noastră, vom analiza și arăta tablourile: I. Vine noaptea. II: 1. Se întorc vitele, oamenii, de la lucru; copiii, de la joc. 2. Lumea doarme. 3. Rămâne stăpână natura (luna, pădurea, râurile). III. Duhul lui Dumnezeu de-asupra tuturor.

III. Aplicația. — Elevii vor învăța pe dinafară ultimile 2 strofe din *Graurii*; vor ști să citească și să analizeze *Noaptea de vară*; vor ști să povestească *Scăldatul lui Ion*.

Compoziție: titlu: «Vara» tema: «Cum petrece săteanul român o zi de lucru vara».

38.

B A L T A

Aerul e viū și prósplet... El trezesce și învie
Pieptul, inima și ochiī, peste care *lin adie*;
Balta 'n aburī se ascunde *sub un vël misterios*,
Așteptând voiosul sóre, ca pe-un mire luminos.

Ceru 'n zare se roșesce; miī de vrăbīi, *deșteptate*,
Ciripesc și se alungă pe *giređi* netreerate.
Balta vesel clocotesce de-un *concert asurđitor*,
Și din *ochiuri* se înalță *cârd* de rațe, ca un nor.

Printre stuful ce se mișcă, iat'o *luntre vânătoare!*
 Șerpîi lungi se 'ncolăcăză sub a *nuferilor flóre;*
 Rațele, prin *mușunóe*, după trestii se ascund,
 Și pe sus *nagâțiți țipă, lișițile* dau în fund.

Rěspândind fiori de mórte, luntrea, cea de arme plină,
 Când la umbră *se dosesce*, când s'arată la lumină;
 Iar pe mal în liniștire un *bătlan*, pășind încet,
 Țice : «*Nu-î peirea lumii : vânătorul e poet!*»

V. Alecsandri.
 (1821—1890).

39.

VĚNĂTÓREA PE BĂRĂGAN

Óre ce *desfétare* vânătoréscă mai *nețěrmurită*, mai
 senină și mai legénată în dulci și *duióse visări* póte
 fi pe lume, decât aceea *care* o gustă cine-va, când prin
pustiile Bărăganului căruța în care stă culcat abia
 înaintéază pe *căi fără de urme?* Dinainte-î *spațiul ne-*
mărginit; dar valurile de érbă, când *înviat* de o
spornică verdéță, când *ofilite* sub pârlitura sórelui,
nu-î insuflă îngrijirea nestatornicului ocean. În de-
 părtare, pe linia netedă a orizontului, se *profiléază*, ca
 moșoróe de cărtițe uriése, *movilele*, a căror *urzéla* e
taína trecutului și podóba pustietății. De la movila
 Nécșului de pe malul Ialomiței, până la movila Vultu-
 rului din *préjma Borci*, ele stău seménate în *prelargul*
câmpiei, ca sentinele mute și *gârbovite* subt *ale lor*
bětrânețe. La pólele lor *cuibézá* vulturii cei falnicii cu
 late pene negre, precum și cei *sur*, al căror *cíoc ascuțit*
 și aprig la pradă *rěsare hidos* din *ale lor grumazuri*
jupuite și golașe.

De cu zorile, atunci când roşa stă încă *aninată* pe firile de erbă, căruţa s'a pornit de la *conacul* de nópte, şi tocmai când sórele e *de-asupra amîedului*, ea sosese la locul de întîlnire al vînătorilor. Mai ades acest loc este o *cruce de pîetă*, strâmbată din *piûa* ei, sau un *puţ cu furcă*, adică o grópă adîncă de unde se scóte apă cu *burduful*. Trebuie să fii la Paicu, în *gura* Bărăganului, sau la Cornăţele, în *mîedul* lui, ca să găseşti câte o mică dumbravă de vechi *tufani*, sub care se adăpostesc turmele de oi la *póle*, iar mii şi mii de cui-buri de ciorî printre crăcile copacilor. În orî-ce alt loc al Bărăganului, vînătorul nu află alt adăpost, spre a *îmbuca* sau a dormi *diûa*, decât umbra căruţii sale. Dar ce vesele sînt acele întîlniri de una sau două ore, în care toţi îşi povestesc câte *isbîndi* au făcut sau mai ales erau să facă, cum i-a amăgit pasărea *viclénă*, cum i-a purtat din loc în loc şi cum, în sfârşit, s'a făcut nevedută în *sboru-î prelungit*.

După repaos, *colinda* prin pustiú reîncepe cu aceeaşi plăcere.

Când sórele se plécă spre apus, când *murgul* seriî începe a se destinde treptat peste pustiú, *farmecul tainic al singurătăţii* creşte şi mai mult în sufletul călătorului. Un *susur noptatic* se înalţă de pre faţa pămîntului; din adierea vîntului prin erburî, din ţirăitul greerilor, din mii de sunete uşore şi *nedesluşite*, se nasce ca o *slabă suspinare* eşită din *sînul obosit al naturii*. Atunci, prin 'nălţimile vîzduhului, sbórá, cîntînd *ale lor doîne*, lungi *şire* de cocorî....

Dar câte una-una căruţele sosesc la *târta* sau la stîna unde vînătorii au să petrécă nóptea. Un bordeiú acoperit cu pae, o cétă de *dulăi ţepenî*, lătrînd cu inverşunare, iată adăpostul şi *stréja* ce le póte oferi *baciul* de la Rădana sau cel de la Renciú. Din aceste *cată* vînătorii *să-şi întocmescă culcuş* şi *cină*, dacă cum-va n'au avut

grijă a-și aduce așternut și merinde în căruțe. Pe când însă pe sub șure și la vatra bordeiului ospetul și paturile se gâtesc, după cum pe fie-care îl tae capul, *limbele se desmorțesc*; și prin glume, prin râsurî cu hohote, ele răscumpără *lungile ore de tăcere ale zilei...*

Dar chiar și în căruță, *vênatul obosesce*,
Și, dup'o cină scurtă, și somnul a sosit: —

Vânători și căruțași, *mârțoge* și dulăi, culcați toți la pământ, dorm acum duși, la târlă!...

«Singure stelele nopții se uită de pe cer la dînșii; *eî aud cu urechile* tótă acea nenumărată lume de insecte ce se strecóră prin erburî, țîrâind, scârțâind, fluerând, șuerând; și tóte acele miî de glasurî se 'nalță *cu rêsunet potolit în tăria nopții, se limpețesc* în aerul eî răcoros și *légănă în somnie auđul lor aromit*. Când însă vre-unul se deștéptă și clipește ochii, câmpia i se înfățișeză luminată de scânteile strălucitoare ale licuricilor; une-orî cerul se încinge pe-alocurea în depărtare de o vâlvóre roșiatică, provenită din *pârjol*, și un stol întunecos de paseri se strecóră prin nópte...».

Al. Odobescu.
(1834—1895).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Dar vara e pe sfârșite, și timpul vênatului a sosit. Din grăunțele plugarului s'au hrănit și s'au îngrășat atâtea paseri: multe din ele vor fi acum jertfite la rândul lor pentru hrana vênătorului harnic. Prepelițele egoiste și singuratice s'au îmbuibat pe miriști; turturelele drăgăstoase umblă în stoluri peste câmpuri, s'așează în tăcere pe un copac singuratic, și-apoi sfioase se scoboară la pământ să-și umple gușile cu grăunțele risipite. Și tot așa potârnicurile cele repezi la sburat și dropiile uriașe. Dar nu numai pe câmp, dar și în bălți vor fi multe jertfe. Rațele lacome, lișițele tainice, neastâmpăratele becațe și viclenii sitari, care toată vara s'au plimbat nesupărate pe lac și malurile nomoloase ale apelor, îndată ce trece Sfintă-Măria, încep să dea dijmă pentru hrana lor și cad isgonite

cu meșteșug de copoi și isbite fără milă de alicele iscușiților vânători. Și cât de frumoasă nu e țara noastră, când vrei să te îndeletnicești cu ostenelele vânătoriei!

Acî aștepți cum înserează și cum cade noaptea, pe marginea lacului, al cărui luminiș înconjurat de papură și trestie, strălucește pe sub umbrele serii. În tăcerea în care aștepți, privești și ascuți misterioasa viață a rațelor și lișiților, care șuerând trec în stoluri pe de-asupra și, cu un sgomot de valuri risipite, se lasă lângă soațele ce le așteaptă. Stoluri, stoluri vin din zări depărtate și, în liniștea nopții, pe fața apei se abat, se joacă fără astêmpăr — iar tu, ametit de o plăcere vrăjmașă, tragi cu bătae de inimă în cârdul numeros...

Ori de dimineață, prin miriștele pline de rugi de mure, de pâlămizi și de sipică, de pâlcuri de burueni, care cresc acum neșuperate printre clăile așezate la rând prin mijlocul locurilor, pășești cu pas regulat, cu privirea țintă, cu degetul pe trăgaciul, după prepelițele șăgalnice, care, de grase ce sînt, și-au uitat cântecul de-astă primăvară...

Ori zile întregi, veghezi în căruță pe câmpiile întinse ale Bărăganului după dropii și găște sălbătice, care își duc traiul de vară departe de locuințele oamenilor, prin înaltele bălării ale pămînturilor țelinoase, lăsate de vremuri în părăsire...

Ori înhăitat cu sute de oameni, mergi în munți și vènezi fiarele care-și duc traiul în văgăunile munților și prin înfundăturile codrilor, hrănindu-se din oile și vitele rătăcite după earbă tînără pe coastele și pe podișurile munților...

Ori încotro ai merge cu gândul de vânătoare, vei fi încântat de frumusețile Patriei tale. Soarele e mai puțin arzător. Peste întinsul țării se revarsă o liniște dulce și fermecătoare. În depărtare se vîd satele împoporate de copaci, iar în spre largul câmpiei, din loc în loc, cumpenile tainice ale puțurilor. Iar pe cerul senin și luminos de lumina albă a toamnei ce s'a apropiat, fire de păeajen colindă și din când în când se agață de brazele arăturilor care, din loc în loc, încep să arunce câte o pată întunecoasă, pe întinderea aurie. Și ca firele de păeajen călătoresc, spre a aduce viața mai departe, semințele cu aripi ale păpădiei, ale pâlămidei și ale scafeților, care, cu trupul lor creț și țepos și cu capul roșu ca sângele, au ținut toată vara strajă rézoarelor și drumurilor.

În bucățile următoare vom face cunoștință cu câte-va din aceste frumuseți ale țării, în vremea vânătoarei, la baltă, la câmpie și la munte.

II. **Tractarea.** — 1. Vom citi mai întâi *Balta*. Vom tracta-o în chipul cum am tractat «Pârâul».

2. Vom trece îndată la *Vânătoarea pe Bărăgan*, care va ocupa restul lecțiunii. Mai întâi vom arăta părțile acestei descrieri: I. Cât de plăcută e o vânătoare pe Bărăgan. II. 1. Infățișarea Bărăganului; 2. Mersul vânătorilor și întâlnirea lor la conacul de amiazi; 3. Coborîrea serii; 4. Întâlnirea de seara. III. Domnia nopții peste vânătorii adormiți. Vom citi-o apoi bucată cu bucată, punând pe elevi să citească frazele mai lungi de două ori. În fine, vom întreba care sînt părțile ce am deosebit la început în această descriere. Cu aceasta se va termina prima lecție. — În a doua lecție vom explica vorbele și expresiunile subliniate și vom insista cu deosebire asupra însemnătății *epitetelor*:

- «duioase» — visări
- căi — «fără de urme»
- spațiul — «nemărginit»
- «spornică» — verdeață
- valurile de earbă... «înviat», «ofilite»
- «nestatornicul» — ocean
- linia — «netedă»
- sentinelele — «mute și gârbovite»
- vulturii — «cei falnici», «cu late pene negre»
- cîoc — «aprig la pradă»
- grumazuri — «jupuite» și «golașe»
- cruce — «strâmbată din piua ei»
- «vechi» — tufani
- pasere — «vicleană»
- sboru-i — «prelungit»
- farmecul — «tainic»
- susur — «noptatic»
- sunete — «ușoare și nedeslușite»
- «slabă» — suspinare
- sînul — «obosit»
- brâne — «șerpuinde»
- «grațioasa» — imagine
- dulăi — «țepeni»
- «lungile» — ore de tăcere
- «nenumărată» — lume
- răsnet — «potolit»
- auzul lor — «aromit»
- vâlvoarea — «roșiatică»
- stol — «întunecos»

Vom insista asupra epitetelor pentru că sînt admirabile prin justetea lor, și sufletul ori-cărei descripții ele sînt.

III. **Aplicația.**— 1° Lecție : Elevii vor ști pe din afară *Balta* ; vor ști să citească *Vênătoarea pe Bărăgan*, și să-i deosibească părțile.

2° Lecție : Vor ști înțelesul vorbelor și expresiunilor acestei bucăți, vor ști să povestească *Jianul la vênătoare*, pe care o vor ceti singuri acasă, precum și înțelesul vorbelor și expresiilor din ea.

Compoziția : Elevii vor face un exercițiu asupra epitetelor : vor căuta alte lucruri, căroră să li se poată da epitetele ce se găsesc în amândouă bucățile ; vor căuta epitete noi pentru lucrurile care au alte epitete în aceste bucăți.

40.

JIANUL LA VÊNĂTÓRE

Intr'o di intră în curte la noi o căruță cu patru cai și trage la grajd. Tată-meu trimite să întrebe cine a venit ; feciorul se întorce fuga, speriat.

— Cucóne, Jianu !

Mama și noi, copiii, îngălbenisem, iar tata, uitându-se zîmbind către fecior, îi dice :

— Du-te, de-îspune să poftescă, că chiar acum ne-am pus la masă.

Prin grădină se vedea venind un om scurt, îndesat, rumen la față, ras și cu mustața désă și scurtă ; îmbrăcăminteă lui : *dulamă* ¹⁾, pantaloni și *scurteică* ²⁾ ; pe cap, șapcă peste fes ; la brâu, pistóle și un cuțit cu *prăsele* ³⁾ de os, și pușca, în *cumpănă* ⁴⁾, în mâna dréptă.

Tata îl primesce vesel și prietenesce, dându-i mâna să i-o sărute.

1) ipingea, haină lungă de postav ce se îmbracă pe vreme rea.

2) haină mai mult sau mai puțin lungă de o materie subțire, căptușită cu blană.

3) sau plăsele : îmbrăcăminteă, de obicei de os, a mânerului.

4) ținînd-o de la mijloc.

— Ce mă faci Iancule? Bine-ai venit! Şezi, de mâ-nâncă!... Bre! să-î aducă ciorbă; veđi, să fie caldă!

Când am auđit ȑicȑndu-î şi «Iancule», m-î-am ȑis: «Nu mă încape indoelă, el e!» M-î-a venit în minte cȑntecul:

Iancule Jianule!
Îŷi e murgul cam nebun,
Trece Oltul ca pe drum...

*Polcovicul*⁵⁾ Ioniŷă, cum l-a vȑđut de departe, a dat fuga la cornul de vȑnătore; cȑinii alergau în tȑte părŷile chelălȑind, cu botul plin de mȑmȑligă; într'o clipă, Braica, Dudaş, ŷica şi Nȑmŷul sȑriau şi jucau împrejurul cornului de vȑnătore.

— Auđi, Iancule, nici să îmbucăm nu ne lasă Polcovicul; cum te-a zȑrit, numaidecȑt, ha! la vȑnătore!

— Bine face, cȑ e tȑrđiu; de-abia o să avem vreme pȑnă disȑrȑ să întȑrcem doî, treî vȑtuî⁶⁾.

Se scularȑ de la masă, sorbirȑ din cafea, traserȑ de doŷe ori din *ciubuc*⁷⁾. Pletea, Manta, Şuŷă, Dobre puneau *lȑnŷugurile*⁸⁾ de gȑtul copoilor, cȑte doî-doî, şi pornia fie-care cu perechea lui.

Tata da *ordine*⁹⁾ şi *instrucŷiuni*¹⁰⁾ pe a doŷa ŷi, cȑci asta era numȑi un *preludiŷ*¹¹⁾ de vȑnătore.

— Manto, în zori să fiî aici cu *Cojesceni*¹²⁾, şi veđi, dacȑ cum-va vȑrul Costache o fi la Cornesci, spune-î să

5) colonelul. Aci nu e vorba însȑ decȑt de o poreclȑ ce i se da lui Ioniŷă, vȑtaful (intendentul) curŷii boeresci.

6) să ucidem doî, treî epurî.

7) lulea cu ŷȑvȑ fȑrte lungȑ şi avȑnd la capȑtul ce se pune în gurȑ un ŷimburuş de fildeş numit «imamea».

8) lanŷuri subtȑirele

9) porunci.

10) lȑmuriri pentru ca poruncile să pȑtȑ fi îndeplinite.

11) început.

12) locuitorii din Cojesci.

ne găsescă mâne pe Crevedia, dór om încolți lupóicele cele fătate.

.....
 Când răsăria luna, de era două césuri pân' a se crăpa de diuă, curtea era plină de vênători de prin cătunele vecine.

Polcovnicul Ioniță, în mijlocul lor, cu o ladă plină de cutii dinainte, le împărția *érbă și alice*¹³⁾, câte patru umpluturi de pușcă, *desemnând*¹⁴⁾ fie-căruia locul unde să se ție, când *să dea gură*¹⁵⁾ și încotro s'apuce.

— Voi Săbiescenilor, să vă ațineți la Měrul roș. Tu, Dobre, să-mi pui pe Colăcenî, pe Baranga și pe Gămănescenî; să mi-i aședî cu Cojescenîi la lacurile din Mariuța; Pletea să se ducă, să caute la Bolobóce; să nu cum-va să vă aud gura, că vă ia dracul! Țineți câinii legați lângă voi. Manto, când ții simți că a sărit lupóica, dă drumul lui Samson, că ăla, când o da de urma ei o dată, n'o mai slăbesce; lăsați pe Ovreica acasă, că minte și ne înșelă.... Na și ție, băețică, ȕicea unui bėtrân *bondoc*¹⁶⁾, vėrsându-i érbă în *corn*¹⁷⁾ și alice în basma. Veți, să mă dai iar de rușine ca mai deunăđi, de-ai lăsat bunătate de lup să trecă pe lângă tine și să se ducă sănătos.

— Da lasă, đeű, cucóne Ioniță, nu mai ȕice, că ți-am adus alaltăeri doi lupi în loc de unul. De necaz, m'am dus de-am stat trei nopți la pândă lângă *scorbura*¹⁸⁾ fagului celui mare; i-am adus pe amândoi în spinare tocmai de la Ogrăđile Ciobanului. Uite, atunci par'că a

13) bóbe mai mici saű mai mari de plumb pe care le punem în pușcă după érbă (pulbere de pușcă). Când dăm cu pușca, érbă se aprinde, isbucnesce și le asvirle cu putere afară.

14) arătând.

15) să facă gură (larmă, sgomot).

16) mic, scurt, ca un băét.

17) Vênătorii țėrani țin érbă de pușcă, spre a o feri de umeđelă, într'un corn de boű, care precum se scie e scobit pe dinnăuntru.

18) scobitură, mănăcătură din pricina putređirii, într'un copac bėtrân.

fost un făcut. Când era să trecă *spurcăciunea*¹⁹⁾ îmi rezemasem pușca de un copac și scăpăram, să-mi aprind luleua; și, până să iaș de veste, s'a făcut nevăduț prin *hățiș*²⁰⁾, *par'că avea tichiuța dracului în cap*²¹⁾.

Sera, în aprinsul lumînărilor, un car plin cu lupi tineri și bătrâni, cu vulpi și cu epuri, venia cu vânătorii după dînsul. În mijlocul curții, jupănésa Ilinca aședase de-cu-șii o bute cu vin, împrejurul căreia aprinsese patru butoe cu *călți*²²⁾ muți în păcură: zece fete, fiecare la vatra ei, frigeau berbeci și ferbeau mămăligi; un țigan ținea din gură și din cobză istoria lui *Alimoș*²³⁾.

Pletea și cu Manta descărcau căruța cu vânat.

Pusese pe bute un pat de mărăcină, pe care aședase epurii cu botul și cu urechile afară, și cu piciorile la centru; la patru colțuri ale basei eșiau de un cot codele bine îmblănite a patru vulpi legate împreună de gât, de un par înfipt în mijlocul grămeții de epuri, și ținute în piciorile pe par de-asupra capetelor epurilor. Pe o mescioră rotundă ședeau în patru piciorile cinci puș de lup cu gurile căscate către vânători, și de-asupra lor două lupoice *năprasnice*²⁴⁾, legate spate la spate de parul înfipt în masă, formând ast-fel *un fel de monument cinegetic*²⁵⁾, cam în forma *fântânelor moderne adoptate în capitalele țărilor civilisate*²⁶⁾.

19) lupul; lighiôna spurcată.

20) pădure tină și désă, în care cu greu pătrunși.

21) în popor se crede că dracul se pôte face nevăduț punându-și o tichie fermecată în cap.

22) buci; remășițe de la melițatul cănepei. Melițat = curățitul cănepei de partea ei lemnosă.

23) poesia populară în care se povestesc isprăvile lui Toma Alimoș, vechiu boer din Moldova.

24) mari și grozave

25) un fel de clădire vânătorască.

26) fântânelor ce se zidesc în ziua de ađi în orașele de căpetenie din țările înaintate.

Chelărăsa ²⁷⁾ umplea óle cu vin din bute și fetele ajutore cinstiau pe vânători, dându-le împreună cu óla de vin și câte un *hartan* ²⁸⁾ de friptură, o bucată de pas-tramă, un codru de mămăligă, tăetă cu sfóra ș'o *vorbă bună* ²⁹⁾.

— Căutat-o-ai în pân-tece, *nea* ³⁰⁾ Gheorghe, să veđi, dacă nu cum-va avea pe văcșóra nóstră? Ađi, o săptămână, de când ne-a mâncat-o din *coșar* ³¹⁾.

— Bea, Gămănescule, că o să-mi dea mie coconul vul-pea cea împușcată de tine, să-mi fac de érnă o scurteică cu care o să-ți joc la nuntă, că ved eu, că de *cășlegi* ³²⁾ îți puî *pirostiile în cap* ³³⁾.

— Ție, Comane, mi-a đis jupânésa să-ți mai daú o ólá.

— De ce n'ai împușcat bine puîul de lup, măi Sga-bercio, și l'ai trântit viu în căruță, de era să rupă mâna cu colții lui *nea Dumitru Ciuruén*? Ia, uite, colții ca nisce-brice.....

Patru đile, cât a *ședut* ³⁴⁾ Jianul, a fost numai veselie și petrecere; totă nóptea cântau lăutarii și fetele întindeau hora și *bătuta* ³⁵⁾ cu flăcăii.

I. Ghica.
(1817—1898)

27) femeea care ținea cheile de la pivniți, cămări, etc.

28) bucată; de obicei «hartanul» este piciorul întreg al unei păsări fripte.

29) o glumă.

30) nenea.

31) partea din locuință unde se țin vitele érna.

32) carnaval; «dulcele» Crăciunului, când se fac cele mai multe nunți.

33) te însori. Această *expresie metaforică* se întemeează pe asemănarea dintre cununa ce se pune în capul mirelui și miresei la cununie, și între pirostrii (pirostrei, pirostii).

34) a stat în gazdă.

35) un fel de joc, în care jucătorii *bat* pământul foarte repede și foarte energic cu călcăele.

OBSERVĂRI METODICE. — Toate aceste bucăți cât și cea următoare sînt puse acî, în vederea unei compoziții mai dezvoltate: *Vênëtoarea*. Ca să facă aceste compoziții, elevul nu trebuie îndrumat decît pentru fixarea întrebărilor ce constituie «începutul», «desfășurarea» și «sfârșitul». Pentru «început» elevii vor căuta să răspundă la întrebările: *cine?* *cînd?* și *unde?* Vor hotărî, adică, persoana care a făcut vênëtoarea, timpul cînd, și locul unde a făcut-o. Din datele ce se găsesc în bucățile din carte, din amintirile personale de împrejurări (unii elevi pot fi de la cîmp, alții de la munte, alții de la deal) ei vor fi ținuți să alcătuească un început *de cel mult o jumătate de pagină*.

Pentru «desfășurare» elevul, folosindu-se de aceleași izvoare, va căuta să răspundă la întrebarea: *cum?* Va căuta adică să arate deosebita întâmplări ale vênătorii. Spre a înlădia imaginația copiilor și a-i face mai ușor să plăsmuească întâmplări, vom căuta să le arătăm cu ajutorul bucăților citite cât de variate pot fi aceste întâmplări (la baltă, pe cîmp, la deal, în munți, singuri sau cu mai mulți, pe vreme bună sau pe vreme rea, cu isbîndă sau fără isbîndă), și chiar vom căuta să plăsmuim din propria noastră imaginație variații de împrejurări. Vom mai arăta elevilor că, în cursul povestirii deosebitelor întâmplări de vênătoare, se pot face deosebite *descrieri* de locuri, și vom aminti din bucățile citite, unele din aceste descrieri. «Desfășurarea» va fi cel puțin de cinci ori mai mare decît «începutul».

Pentru «sfârșit» elevul va căuta să răspundă la întrebarea *ce-a urmat?* Va căuta adică să arate la ce sfârșit a adus felul și împrejurările în care s'a întîmplat vênëtoarea. Spre a-i îndruma, vom arăta deosebite sfârșituri ale vênătorilor descrise în bucățile citite, mai indicînd și altele posibile.

În afară de observațiile ce se pot face la o compoziție în privința ortografiei, punctuației, etimologiei, sintaxei, la cercetarea compozițiilor vom insista cu deosebire: 1) asupra proprietății termenilor; și 2) asupra înlănțuirii firești a întîmplărilor.

Tot planul compoziției nu va cuprinde decît indicațiile prin întrebări în privința «începutului», «desfășurării» și «sfârșitului»; toate cele-l-alte amănunțimi vor fi lăsate la jocul liber al imaginației elevului.

41.

PETREA DASCĂLUL

Se isprăvise *reșboiul Crimeii*... Doi lordi *engleji*, care *luaseră comanda superioară* a *oștirilor aliate* din Crimeea, aușind că Moldova este încă o *țară primitivă* cu obiceiuri *patriarhale* și cu munți plini de urși, veniră anume de la *Sevastopol* în Galați cu hotărîre de a se desfêta la un vênat de urși, *ceea-ce de mult locuitorii Angliei nu mai pot face în insula lor*.

Ei erau bogați, căci *livrele sterlinge* sunau în buzunarele lor; erau serioși, căci măi nu vorbîiau unul cu altul; erau fuduli, căci se țineaă totdeuna cu gâturile țepene și abia de coboraă ochii pe vre-un obraz omenesc. Nalți și subțiri, și totdeuna bine îmbrăcați și pieptenați, ei *priviaă lumea cu gravitate* prin gémul ochelarilor, vroind par'că într'adins să *pue ôre-care distanță între ei și lume*.

Ei plecară într'o trăsură cu opt *cai de poștă*, pregătita de *părcălabul* din Galați, și apucară drumul spre munte la o moșie, cătră proprietarul căreia aveaă anume *scrisori de recomandație*...

Au mers ast-fel o și întregă pe drumuri nebătute, trecênd prin *vaduri* de riuri, peste șanțuri, *peste podețe ale căror scânduri jucaă sub rôtele trăsurii*, până când, în spre séră, ajunseră la moșia dorită.

Proprietarul, care era vestit de măi înainte de *părcălabie*, îi primi cu mare *alaiu*, ca pe nisce ôspeți aleși. Dulcețile, cafelele negre cu *caïmac*, ciubucele cu imamele de *chihlimbar* se înfățișară pe dată dinaintea lor, după *obiceul pămîntului*; apoi nu trecu mult și proprietarul îi întroduse în *sufragerie*, unde îi

30 *aștepta* o masă bogată, pe a cărei pânză albă figurau cu cinste : *brânzurile* de munte, *păstrăvi* afumați, *bujenița* de căprioră, *cataifurile*, vinurile de *Odobesci* și *Cotnari*, și câte și mai câte alte produse ale țării...

Dupe masă, proprietarul chemă pe vânătorul seü, 35 Petrea Dascălul, și-î porunci ca, a doia ȃi, să ducă numaidecât pe lordii engleji la urși.

— Ascult ! răspuse Petre Dascălul, cu un aer de supunere, ce însemna că porunca stăpânescă va fi negreșit îndeplinită.

40 Petrea Dascălul mergea la urși, ca la un vânat fără nici o însemnătate. El ucisese atâția în vieța sa, încât, ne mai având destule degete la mâni și la picioare, ca să-î numere, *le pierduse*, cum am ȃice, *răbojul* ; numai stăpânul, care-și făcuse felurite *șubi* și așternuturi 45 de picioare din blănilor, ținea anume socotelă de dinșii.

In lunga lui îndeletnicire vânătorescă, el ajunsese să scie anume fie-care urs sau ursóică de câți ani este, câți pui are, în ce *bârlog* șade, la ce pârău se adapă ; 50 și, când stăpânul lui îi ȃicea : «Măi Petreo, să-mi aduci mâne un urs», *el se ducea totdeuna la sigur*.

Și dóră nu era vre-un om *arătos* sau mai deosebit Petrea Dascălul ; din contră, era mic de *stat*, avea chipul *blajin* și ore-care *stângăcie* în mișcări...

55 Engleji chiar, când îl vedură prin sticla ochelarelor așa mic, *nechimos*, îmbrăcat cu suman și cu opinci, se arătară forțe neîncredători.

— Dar, în sfârșit, cine scie ! își ȃiseră ei între dinșii ; aici tóte sint *cıudate* !

60 A doia ȃi, în ȃori de ȃiuă, pe când lordii dormeau mai bine, Petrea Dascălul bātu la ușa lor, îndemnându-î să plece. Ei însă, cu tótă nerăbdarea ce aveau de a da piept cu urșii, nu deschiseră ușa până ce mai întâi nu-și raseră barba, nu-și pieptenară

65 p rul cu îngrijirea obicinuită, ast-fel ca nici un fir
de păr să nu fie smintit de la locul său;  i, g ti i
fie-care de la ghete p n  la pălărie cu c te un costum
no  v n toresc, anume cumpărat din Londra, plecară
70 sus, av nd în urma lor al i patru pu ca i din sat.
Vremea era frumo s , aerul viu  i răcoros,  i în spre
partea  esului, la R sarit, sórele *se  n l ta vesel* pe un
cer *cuprins de foc*. T cu i urca  Englejii la d l, cu pas
regulat  i cu aerul serios al unor  meni ce merg într'o
75 *gravă*  ntreprindere; numai Petrea Dascălul, *blajin*,
cum era el,  i cam *slobod la gură*, mai *schimba din*
c nd în c nd câte o șagă cu tovar ii s i din sat.
Trei c suri întregi e  suir  mere  în sudórea frun ii;
 i nu o dată Englejii se  mpiedic r  de bolovanii de
80 pe drumul strimt  i p etros al muntelui; nu o dată p -
l riile lor, împodobite cu pene de *stru *, se aninar  de
crengile bra ilor; nu o dată se v dur  sili i să dea
m na lui Petrea Dascălul prin locurile *unde prăpastia*
se prea apropia de cărare; dar nu era lucru de mi-
85 rare, ne fiind marii lordi deprin i să umble prin locuri
a a «tari», cum  ic țaranii no tri.

Pe la ami d - i, Petrea Dascălul  i opri într'o
desime mare, unde erau o mulțime de bolovani  i
câte răsturnate, care păreau a fi aduse de *puhoi *.

90 «Aici e ursul!»  ise Petrea Dascălul.

Atunci *figurile lungi  i solemne* ale lordilor se f -
cură  i mai lungi  i mai solemne, căci dorul lor era
acum aproape să fie împlinit: aveau în sf r it să dea
ochii cu *sihastrul Carpaților*  i să aibă ce istorisi
95 despre lupta cu dinsul, c nd se vor  torce în  ara
lor. Ei  i  narmar  puscile, nu fără  re-care bătae de
inimă, de  i, de alt-fel, erau despre uitoari de pri-
mejdii,  i stătură c t-va timp în a teptare; dar ursul
nu se arătă. Atunci e  arunc r  o privire întrebă-

- 100 tóre asupra lui Petrea Dascăluț, iar acesta, înțelegând gândul lor, le arată printre cióte și bolovani, o gaură deschisă, printre care abia ar fi putut intra un om pe brânci.
- «Aici e ursul», adaoase Petrea Dascălul, arătând gura vizuinii. Apoi el și cei-l-alti pușcași, luând câte o ciótă în mâni, începură să facă larmă împrejur.
- 105 «*Sai, Catrină! . . . Nu te da, Gavri! . . . Diha Martine! . . .*» strigaui ei neconținut; însă, cu tótă gălăgia ce făceau, ursul nu vroia să éasă întru întâmpinarea *mosafirilor* sėi.
- 110 «Dórme ca boerii după masă», băgă de sémă Petrea Dascălul; «să-l afumăm, puțin să-ı trecă *mah-muria*».
- Atunci Petrea, căutând cu luare aminte împrejurul vizuinii, găsi o a doúa gaură *tănuită* sub cióte și *frunzarı*, pe care urșii totdeuna și-o păstréză pentru retrageri, la cas de primejdie. El o curăți bine și făcu chiar lângă dınsa un foc de uscături, pentru ca fumul să intre în lăuntru și să siléscă pe urs să
- 120 éasă pe cea-l-altă parte. Dar nici cu acest mijloc nu isbuti, căci, fiind vânt, fumul, în loc să intre în vizuine, se împrăstia în tóte părțile.
- In vremea acésta, *flegmaticii* Engleji începură să dea semne de nerăbdare, cređénd că Petrea Dască-
- 125 lul, în care de la început nu prea avuseseră încredere, era cu adevărat *un șiret ce-ı purta cu vorba*.
- «E trândav ursul», dișe Petrea cam necăjit; «nu-l scoți cu una cu două de la *tabietul* lui... Dar
- 130 «*eú i-s popa!*»
- Apoi el băgă mâna în *torbă*, scóse o lumınărică de cėră albă, o lipi la buza puscii, de-asupra *țelului*, o aprinse, dișénd că la *prohod* trebuie și lumınare, se puse pe brânci și, cu pușca întinsă și înarmată, intră voınicesce în *vizunie*. Lordul cel mai înalt și

135 mai neîncredător, care nu se aștepta la una ca acesta,
 se uita acum nemișcat și cu ochii *holbați*, cum Pe-
 trea Dascălul se târîia încet în vizunie, cum își în-
 troduse mai întâi capul, pe urmă umerii, apoi pi-
 cióarele; iar după ce nu se mai vedeu nimic strigă:
 140 «How original!»¹⁾ însă cu un glas schimbat, ce nu
 i se întâmplase *din diúa luării turnului Malacof*. Iar
 cela-l-alt lord, cuviincios ca totdeauna, își ștergea
 cu batista sudórea de pe frunte, provenită negreșit
 din căldura sórelui, însă *de astă-dată nu repetă* ca
 145 de obiceiú cuvintele tovarășului său.

După câte-va minute de așteptare gróznică, în
 care numai *inimele își păstrasera mișcarea*, se auđi
 deodată un trăsnet de pușcă, urmat de un gemet sël-
 batec, înfricoșat, cu atât mai înfricoșat, cu cât venia
 150 din întunericul de sub pămînt, unde era sciut că
 numai *mórtea putea să hotărască* între om și *fîeră*.
 Apoi se făcu iarăși liniște adâncă, *liniște de mormînt*,
 timp de mai multe minute lungi, nemésurat de lungi,
 în care lordii *abia de-și mai puteau păstra cumpétul*.
 155 *Acu-î acu!*... gândia fie-care în sine. Dar lucru în-
 fiorător: liniștea ținea mereú; *nici un semn nu ve-
 nia de sub pămînt...* Ce se petrecea óre acolo? Ne-
 greșit că nu era bine, de vreme ce Petrea Dascălul
 nu mai eșia la lumină, căci, dacă ar fi fost el în-
 160 vingătorul, ce ar mai fi stat înlăuntru?... Când
 iată... se auđi la gura vizuinii un *foșnet* curios, mai
 mare decât l-ar fi putut face un om, și ciótele și
 pietrele începură să se misce.

Momentul era în adevér *suprem*; lordii, înțepeniți,
 165 cu ochii îndreptați spre vizunie, cu puscile la ochi și
 cu degetele pe trăgători, stăteau *gata să aprindă în
 dihania* ce se vestia, și tâmplele lor se băteau atât

1) Ciudat lucru!

de puternic, încât ochelarii le *jucau* pe nas. Dar spre marea și nemărginita lor mirare, în loc de dihanie, se vedură deodată picioroalele lui Petrea Dascălul, apoi umerii, apoi capul; și, după ce Petrea eși de tot, ținând într'o mână pușca și în cea-l-altă o frânghie, aruncă repede capetul ei celor-l-alți patru pușcași, strigând :

175 «Trageți băeți, virtos!»...

Atunci câte-și cinci începură să tragă din răsuferi, și iată că o *cogemite* ursóica mórtă, lovită drept în frunte și legată cu frânghia de gât, eși de sub pământ.

180 Uimirea Englejilor fu atât de mare, vedând isbânda lui Petrea Dascălul, încât, de astă-dată, *uitându-și demnitatea și distanța socială* ce-î despărția de dinsul, începură să-l *stringă de mână cu o căldură neobicinuită cumpetatului temperament englezesc.*

185 Iar Petrea Dascălul, care atunci pentru prima óră avu fericirea să facă cunoscința cu livrele sterlinge ale *Marii Britanii*, se uita nedumerit, când la *strălucitorea monedă* ce *curgea gârlă* în palma sa, când la lordii cei cu *figurile de un cot*, având aerul a le dice :

«Bani, nu-î vorbă, îi primesc eu; dar voi ce dracul, de vă mirați așa de mine, că dór nu mi-î întâia óră că mă bag în *bârlogul ursului!*»

195 Apoi, după ce fiéra fu aședată la o parte de gura vizunie, Petrea se scărpină în cap, dicând cu glasul său blajin :

«*Socotéla nu-î încheétă* : mai am un mușteriú în bârlog : *cinstita* față a unei *beizadele*.

200 Și iarăși aprinse o lumínare de céră albă, pe care o lipi pe buza puscii, iarăși intră pe brânci în vizunie, iarăși se auđi o împușcătură și apoi un *mormăit* innădușit; și, după vre-o câte-va minute de as-

tă-dată mai puțin lungi, mai puțin înfricoșate decât cele d'întâi, eși Petrea Dascălul cu beizadéua
205 legată de gât și o aședă lângă mumă-sa, *Domnița*
Catarina.

«Î-am *miruit* pe amândoi», dișe el, aședându-se
spre odihnă pe un trunchiū de copac; și era drept
să se odihnescă, căci muncise din greu și cu spor.
210 Îar lordii, care trecuseră peste atâtea mări și țări,
pentru a veni în Moldova, să împusce urși, avură
norocul să-i vadă împușcați gata de mâna altuia și
se întorseră fără măcar *să fi dat foc*, ducând cu dinșii
numai amintirea culésă în mijlocul fiorilor de spaimă
215 despre mijlocul ciudat, cu care se ucid urșii în țara
patriarhală a Românilor.

Cu o parte din livrele sterlinge Petrea Dascălul
și-a măritat o fată, cea din urmă ce-î rămăsese în
casă, iar cu cea-l-altă parte și-a făcut sie-și o *mică*
220 *zestrișoră pentru dīlele bătrâneților*. Nu târđiū după
aceea, proprietarul moșiei primi de la Londra o scri-
sore cu rugăminte să înmăneze lui Petrea Dascălul,
ca semn de neuitare din partea lordilor, *portretele*
fotografice ale lor, însoțite de două puscī fōrte scumpe,
225 eșite din cea mai renumită fabrică a Engliterei, cum
și un număr al diarului. *Diarul Londrei Ilustrat*, în
care era desenată, cu mult adevăr, fīorosa scenă
a intrării lui Petrea Dascălul în vizunia ursului.

N. Gane.

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — În munți s'au
păstrat, în codri măreți și lângă izvoare limpezi, puterile Româ-
nului. Acolo, în vremuri de nevoe, a bătut inima Româanismului.
Acolo, în cetatea Transilvaniei, pe culmile Carpaților din Oltenia,
Muntenia, Moldova și Bucovina; la poalele Parîngului și Negoifului,
Păpușii și Pietrei Craiului, Bucegiului și Istriței, Ceahlăului și
Rarăului, Românii și-au păstrat puterea lor. Acolo aū dăinuit

aproape două mii de ani și au resistat puhoiului de barbari dintru început; iar mai târziu acolo se retrăgeau din câmpia pustiită de dușman, pentru ca să se întărească și să isgonească cu noi puteri hoardele tătarești și turcești. Acolo, luptând cu fiarele sălbatice, și-au oțelit curajul lor, ca să lupte fără frică de moarte cu fiarele omenești care risipiau țara. — În istorioara următoare vom vedea ce curaj au Muntenii noștri și cum unul din ei, *Petrea Dascălul*, a pus în mirare pe doi generali englezi, care veniseră tocmai din focul războiului din Crimeea (1852), să vadă Moldova. Este o povestire (narațiune) împreună cu mai multe descrieri frumoase.

II. Tractarea. — Bucata, fiind mare și având părți cam grele, vom tracta-o ca pe No. 17. Tractarea specială va avea două părți: una în care vom studia elementele compoziției, iar a doua elementele lexicologice și stilistice. Ast-fel, în prima parte vom atrage atenția asupra următoarelor particularități.

1) R. 8—15. *Portretele lorzilor* (descripție). Erau «bogați», «serioși», «fuduli»; apoi «înalți», «subțiri», «dichisiți», «măroși». Se va releva partea comică a acestor lorzi, care mai revine la r. 63—68; r. 91—93; r. 164; r. 189. Lorzii sînt oameni cum se cade: le place ordinea, dar prea se țin mari, iar gătirea și pregătirea lor nu se potrivește cu sălbăticia locurilor unde ei avea să facă vânătoarea.

2) R. 20—23: *Drumul de poștă* (descripție). Vom face comparație între drumurile de atunci și de acum.

3) R. 26—33: *Masa* (descripție). Vom atrage atenția asupra epitelor și asupra deosebirii dintre obiceiurile de atunci și acum (ex. ciubucul), și pricina acestei deosebiri.

4) R. 36—59 și (cu deosebire r. 52—54); r. 75—78 *Portretul lui Petrea*. Vom scoate în relief că era cuviincios și modest, și totuși glumeț. Glumeția lui Petrea o vedem din mai multe note: El era cam «slobod la gură»; «mai schimba, din când în când, câte-o șagă cu tovarășii săi din sat» (r. 76—77). El zice despre urs: «Doarme ca boerii după masă... să-l afumăm puțin să-i treacă mahmuria» (r. 111—113); «nu-l scoți cu una cu două de la tabietul lui. Dar eu i-s popa» (r. 128—129); «la prohod trebuie și lumînare» (r. 132). Spune în gândul lui despre Englezi: «Banii, nu-i vorbă, îi primesc eu; dar voi ce dracul, de vă mirați așa de mine, că doar nu mi-i întâia oară că mă bag în bârlogul ursului» (r. 191—193); iar despre puilul ursului: «Socoteala nu-i încheată: mai am un mușteriu în bârlog: cinstita față a unei beizadele!» (r. 197—198). «I-am miruit pe amândoi» (r. 207).

5) R. 68—86 *Drumul la munte* (descripție).

6) R. 130—145 și 199—206; 168—174. *Intrarea și ȧșirea lui Petrea Dascălul în vizuină* (descripție narativă).

7) R. 87—209. *Impușcarea urșilor* (narațiune). Vom atrage atențiunea asupra părții «dramatice», partea importantă a întregii povestiri: intrarea cea d'întâi a lui Petrea în bârlog și așteptarea plină de teamă a lorzilor (r. 130—175).

În a doua parte, pe lângă explicarea expresiilor subliniate, vom atrage cu deosebire atențiunea asupra *metaforelor*, relevând două-trei mai caracteristice, din cele următoare :

- r. 8. «sunau».
- r. 27. «capetele se înfățișară pe dată».
- r. 29. «ii aștepta o masă bogată».
- r. 72. «soarele se înălța vesel».
- r. 73. «cer cuprins de foc».
- r. 76 «mai schimba din când în când câte-o șagă».
- r. 113 «să-i treacă mahmuria», ca și când ar fi bătut cu o ȧi mai înainte și-acum îl doare capul, (expresie glumeață).
- r. 121—22 «fumul se împrăștia».
- r. 128 «nu-l scofi din tabietul lui» (expresie glumeață).
- r. 147 «inimile își păstraseră mișcarea».
- r. 151 «moartea putea să hotărască».
- r. 156—57 «nici un semn nu venea de sub pămînt».
- r. 166 «gata să aprindă în dihanie».
- r. 177—78 «ursoaica moartă eși de sub pămînt».
- r. 183—84 «să-l strîngă de mînă cu o căldură neobicinuită».
- r. 187—88 «strălucitoarea monetă ce curgea gârlă».
- r. 197 «mai am un mușteriu».
- r. 198 «cinstita (ironie) față a unei beizadele».
- r. 207 «i-am miruit pe amândoi» (expresie glumeață).
- r. 213 «fără măcar să fi dat foc».
- r. 220 «și-a făcut o mică zestrișoară».

Deși sînt și alte figuri, dintre care unele caracteristice (*repetiția*: «nu o dată... nu o dată... nu o dată...» din rîndurile 80—84; *antonomasa* «sihastrul Carpaților» din rîndul 94; *sinecdocela* «dihania» și «zilele bătrînețelor» din rîndurile 167 și 220), totuși vor fi trecute cu vederea, pentru ca să nu se rătăcească atențiunea elevilor, care trebuie concentrată numai asupra metaforelor.

III. **Incheerea.** — Pentru înlesnirea reproducerii înțelesului general, care va face obiectul primei lecții, se va face și analiza

bucății, după următoarea schemă, unde avem în vedere numai *narațiunea*.

I. *Inceputul*: *Despre ce e vorba?* Doi lorzi englezi, după ce se sfârșește resboiul Crimeei din 1852, veniră în Moldova, să facă o vânătoare de urși. II. *Desfășurarea*: *Ce se întâmplă?*

1. Înaintea vânătoarei: *a.* Lorzii sînt bine ospătați la un proprietar moldovean; *b.* Fac cunoștință cu Petrea Dascălul, care nu le inspiră nici o încredere. *c.* A doua zi, Petrea îi duce în munți, la vânătoarea de urși. 2. *Vânătoarea*: *a.* Ajungînd la vizuina unui urs, Petrea și tovarășii săi fac sgomot, dar ursul nu ese. *b.* Fac fum la gura vizuinii, dar ursul tot nu ese. *c.* Pe cînd lorzi pierd răbdarea, Petrea intră în vizuină cu o lumînărică pe buza puscii, și împușcă înăuntru. *d.* Lorzii, auzînd sgomot înfricoșat, cred că urșii au ucis pe Petrea, și așteaptă plini de spaimă cu mâna pe trăgaci eșirea urșilor din vizuină. *e.* În loc de urși ese Petrea care pune pe tovarășii lui să tragă cu o fringhie afară o ursoaică ucisă. *f.* Lorzii, plini uimire dau bani lui Petrea și-i strîng mîna, uitînd de distanța ce-i desparte de el. *g.* Petrea mai ucide și puiul ursoaicei. III. *Sfârșitul*: *Ce-a urmat?* 1. Petrea își mărită fata cu banii lorzilor, iar cu restul ce-i rămîne duce viață fericită. 2. Lorzii pleacă mulțumiți și-i trimit lui Petrea două pusei, portretele lor și un tablou care reprezenta vânătoarea lui Petrea.

42.

ADIO MOLDOVEI

Scumpă țară și frumoasă,
 O Moldovo, țara mea!
 Cine plécă și te lasă,
 E pătruns de jale grea;
 Căci, plutind în visuri line
 Pe-al tîu sîn, ca într'un raiu,
 Dulce-î vieța de la tine,
 Ca o dulce și de Maiu!

Eū te las, țară iubită,
 De-al tēu sîn mă depărtez,
 Dar cu inima *cernită*,
Plâng amar, amar oftez;
 Trist acum, la despărțire,
 De fiori mă simt cuprins
Și-orî-ce dragă nălucire
Pentru mine-acum s'a stins.

Cine scie, cine scie,
 Dacă 'mpins de-al *sôrței vânt*,
 M'oiū întôrce 'n veselie,
 Să sărut al tēu pămînt;
 De-oiū vedea încă vreodată
 Munții tēi *rēsunători*,
 Ce cū-o frunte înălțată
 Se pierd falnic printre nori;

Și-ai tēi codri de verdéță,
 Unde curg, șoptesc ușor
 Reci izvóre, ce dau viéță,
Doine. care dic de dor;
Și-al tēu cer, care zîmbesc
Sufletului românesc,
 Și orî și care mă iubesce,
 Și-orî pe care eū iubesc!

Iată césul de pornire.
 Iată césul mult *amar*:
 Veselie, fericire,
 Eū le las pe-al tēu hotar!
 Și-a mea inimă îți dice:
 O! Moldovo, ce jălesc,
 Adio! rēmâi ferice,
 Ferice să te gălesc!

43.

CÂNTECUL STRĂINĂȚĂȚII

Rătăcesc în căi străine,
 De *căminu*-mî depărtat,
 Petrec vieța în suspine
 Pâinea 'n lacrămî mî-am udat:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine 'n țara mea.

Ah! în țara mea frumoasă
 Am lăsat tată iubit,
 Am lăsat mamă duiósă,
 Ce de plânsurî aũ albit:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine 'n țara mea.

Veđi o culme *muntenéscă*
 Ș'o căsuța dedesupt?
 Este *vatra* părintéscă,
 Unde laptele am supt:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine 'n țara mea.

La străinî am stat la masă
 Și cu ei am ospétat;
 Dar, gândind la mine-acasă,
 Lacrămî riurî am vėrsat:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine în țara mea.

Cine țara își iubesce
 Nu dă lumea pentru ea ;
 Oh ! atunci inima-mi crește,
 Când gândesc a o vedea :
 Fie pâinea cât de rea,
 Tot mai bine 'n țara mea.

Fericiți câți sînt aprópe
 De căminul părintesc !
 De-oiú muri voiú să mă 'ngrópe
 In pămîntul românesc :
 Fie *piétra* cât de grea,
 Tot mai bine 'n țara mea.

G. Crețenu.

~~~~~

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Când cine-va are o țară așa de frumoasă și de fermecătoare, cum să nu-și simtă inima sfâșiată de durere când se depărtează de ea cu frica de a nu o mai vedea niciodată ? Cum să nu se gândească cu fior la țările străine unde, pentru toată viața poate, va rămâne departe de patria sa ? In țară străină nimeni nu te cunoaște, nimeni nu te iubește. Alt neam ești tu, alt neam e străinul. Alta e limba lui, altele credințele lui, altele obiceiurile lui : cum să se lipească inima ta, care se încântă la auzul unei alte limbi, care se întărește de alte credințe și tresaltă la vederea altor obiceiuri — cum să se lipească inima ta de inima lui ? Poți trăi bine în țări streine ; cu bani poți avea toate bunătățile acolo, dar hrană pentru îndulcirea și întărirea sufletului tîu n'ai să găsești ; căci ce folos dacă străinătatea îți poate arăta multe, când numai tu le vezi și numai singur le guști ? Daca n'ai puțința ca cele ce prinzi în sufletul tîu să le faci hrană întăritoare pentru sufletul din care a pornit sufletul tîu, pentru sufletul patriei tale, ce folos pentru tine ?

In următoarele bucăți vom vedea ce simte sufletul adevăratului fiu al Patriei, când părăsește pămînturile românești, și ce nefericit se simte el departe de căminul părintesc.

II. **Tractarea.** — 1. Vom citi împreună cu elevii mai întai *Adio Moldovei*, explicând vorbele și versurile subliniate.

După ce vom citi-o, vom arăta părțile poeziei : I. Poetul și-arată

jalea părăsind Patria. II. Frumusețile Patriei pe care le va dori: munți, codri, izvoare, doine, cer. III. Ureează fericire Patriei.

2. Vom citi tot ast-fel și în aceeași lecție *Cântecul străinătății*.

Părțile compoziției: I. Poetul și-arată jalea că e străin. II. 1. Dorul lui de părinți; 2. Dorul de casa părintească; 3. Neputința de a-și stinge dorul printre străini; 4. Dorința de a-și revedea Patria și de a fi îngropat acolo. III. *Refrenul*:

«Fie pâinea cât de rea
Tot mai bine 'n țara mea

cu *varianta* de la sfârșit:

«Fie piatra cât de grea
Tot mai bine 'n țara mea»

Vom atrage atențiunea elevilor asupra faptului că amândoe aceste poesii sînt *lirice*, pentru că în ele se exprimă niște *simțiri* ale poezilor care le au făcut. Vom face pe elevi să-și reamintească și alte poesii lirice învățate.

3. Tot în această lecție vom tracta și *Proverbele despre purtare între străini*, însă ca unitate metodică a parte.

III. **Aplicația.** — Elevii vor învăța o poezie pe dinafară și câte-va proverbe.

44.

PROVERBE

DESPRE PURTAREA INTRE STRĂINI

Orbul, când dă de perete, crede că s'a isprăvit lumea, dar cine întreabă nu greșesce și mult trăesci, multe vești; mult umbli, multe învești.

Deci mergi în țară străină, dar ia aminte: Când treci prin țara orbilor, închide și tu un ochi. Să nu crezi că tot ce se sboră se mănâncă, ci amintesce-ți că corb la corb nu scote ochii, și că cu rîma mică prinzi peștele mare. Sfăluiesce-te și cu cel mic și cu cel mare și pe urmă hotărăsce tu singur.

Ai cumpăt la vorbă : *pune-ți lacăt la gură, căci de multe ori limba tae mai mult decât sabia. Ori și ce-va mai bun decât tăcerea, ori taci, căci limba indulcesce, limba amărăsce, limba dulce mult aduce, dar dintr'o vorbă și-aprinzi pae în cap, și pe drept cuvânt, căci șérpele până nu-l calci pe códă nu mușcă, și de nu este foc, nu ese fum.*

Când glumesci, între străini ca și între prieteni, *glumele să-ți fie ca sarea în bucate, ca să nu-ți dică : vorbe bune dar nesărate ; căci, în adevăr, nu e meșteșug a găti mâncare ci e meșteșug a o potrivi din sare.*

*Cu risul și cu glumele
Se culeg tómnă prunele,*

dar

*Pe mulți prieteni în lume
Ii facem dușmani prin glume*

căci și de e glumă, nu e bună!

Dacă te împrietenesci cu un străin și vrei ca prietenia lui să fie trainică, nu-l cerceta prea mult deórece

*Mai rara vedere
Este mai cu miere ;
Rara întâlnire
E mai cu iubire.*

Să n'ajungă să-ți dică :

*A cășunat ca baba pe mormînt ;
De nu l-aș vedé par'e'aș mai trăi ;
Par'că-l știu în spinare ;
Vătășel de mahala,
A plecat a colinda ;
Prieten al mesei nu al nevoii.*

Cu deosebire între străini, *prietenul bun e comoră*. Dar când ți-l alegi, gândește-te, că nu *hainele fac pe om de treabă*, că *prietenul cel bun nu-ți laudă nebuniile*, și, *dacă vezi că prietenul ți-e miere, atunci nu căuta să-l mănânci tot*. Intre străini prietenia e de mare folos, căci *prietenul la nevoie se cunoște*, și *prietenul vechi e ca vinul, care, pe cât se înveștesce, cu atât mai cu gust se bea*. Însă *dacă ai prieten nerod, fii tu înțelept*; altminteri ajungi să zici: *mai bine e cu un vrăjmaș înțelept, decât cu un prieten nerod!*

Nu fii mândru în țara străină, chiar *dacă scii că cel c'un ochi e domn în țara orbilor*. Altminteri *ceea-ce omul singur își face, nimeni nu-i poate desface*.

OBSERVĂRI METODICE.—I. **Pregătirea.**—Și totuși de multe ori și străinătatea este bună. De la străin putem învăța multe pentru folosința neamului. La străini putem vedea mai bine relele de care trebuie să ne ferim și bunurile, de care trebuie să ne folosim. Intre străini simțim cât e de scumpă Patria, între străini ne încercăm sufletul cu amărăciuni pline de învățătură, între ei ne învățăm cu deosebire să trăim bine unii cu alții. Căci străinul nu eartă și trebuie să fii cu inima totdeauna deșteaptă, ca să nu-l superi. Pentru a trăi bine cu el și a învăța de la el tot ceea ce neamul cere spre propășirea lui, trebuie să știi să atragi prin purtarea ta simpatia la care sângele tău de alt neam nu-ți dă dreptul. Această purtare, pe care un copil răsfățat în sânul familiei sale sau în sânul Patriei nu-l poate câștiga, îl câștigă cu deosebire în societatea străinilor și se numește *politețe*.

În privința aceasta Poporul Român, care trăește și acum în mare parte printre străini, ne dă multe învățături în proverbele sale.

II. **Tractarea** și III. **Aplicația.**—Vezi No. precedent.

45.

CÂNTECUL LUI MIHAIŪ VITÉZUL

Auđit-ați de-un Oltén ?
De-un Óltén, de-un Craïovén,
Ce nu-ı pasă de Sultan ?

Auđit-ați de-un vitéz,
Care vecinic șade tréz,
Când e țara la necaz ?

Auđit-ați de-un MihaiŪ,
Ce sare pe șapte cai,
De strigă Stambulul vai ?

El e Domnul cel vestit,
Care 'n lume a venit
Pe luptat și biruit.

Spue rîul cel oltén,
Spue valul dunăren
Și codrul călugăren,

Câte lupte aŭ privit,
Câte oști aŭ mistuit,
Câte óse-aŭ înălbit ?

Mulți ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din Iad !

Spue corbiŭ munților
Și fierele codrilor,
Care-a fost nutrețul lor ?

Fost-aũ *leșuri* tătărăscî
Și turcescî și ungurescî
Date 'n săbiî românescî!

Alelei Mihaiũ, Mihaiũ!
Că de noi milă nu ai,
Să ne scapi de-amar și vai!

Colect. de *Poesii populare* V. Alecsandri.
(1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE ¹⁾. — I. **Pregătirea.** — 1. *Generală.*
Nu numai Moldova, pe care o cântă poetul, e frumoasă și aprinde
în noi dorul de ea, dar toate țările române, unde auzim dulcea
limbă a mamei, unde trăesc amintirile din viața strămoșilor noștri,
săpate în piatră sau păstrate în credințe, cântece sau obiceiuri:
toate sînt frumoase, în nici una nu ne găsim străini, și de toate
depărtându-ne simțim cum ni se strînge inima de dorul lor. Aceste
țări frumoase și scumpe inimei noastre și care e «patria noastră
cea mare», unde înflorește neamul nostru, neamul Românilor, au
putut fi când-va unite într'un singur mănunchiu, prin vitejia unui
Domn fără seamăn de viteaz, Mihaiu Viteazul. Dacă al ar fi știut
să ghicească și vicleșugurile străinilor, precum știa să le spargă
rândurile cu brațul său, atunci de mult am fi simțit bătînd inima
noastră liberă și fără grijă, în hotarele «patriei celei mari». Dar
vicleșugurile și iscusința străinilor a fost mai mare decât virtutea
lui, și opera lui de unire a Munteniei, a Moldovei care pe atunci
avea și Bucovina și Basarabia, și a Ardealului s'a dărâmat, precum
dărâmat a fost el însu-și înainte de vreme.

2. *Specială* — În bucățile următoare vom vedea unele din fap-
telo viteazului Domn. Și mai întâi, în *Cîntecul lui Mihaiu Viteazul*,
vom vedea, cum în vremuri de restriște Poporul Român și-a adus
aminte de dînsul, l-a cântat și l-a chemat în ajutor. Vom vedea
apoi în bucata următoare, *Mihaiu Viteazul osândit la moarte*, cum
Mihaiu mai înainte de a fi Domn, pentru că iubea prea mult po-
porul pe care Alexandru-cel-Rău îl storcea, ca să plătească bani
Turcilor, a fost osândit la moarte, dar a scăpat prin falnica și

1) La bucățile 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51 care formează ciclul lui
Mihaiu.

viteaza lui înfățișare care a speriat pe călău și a entusiasmat pe boerii și poporul ce erau de față.

În *Biruința de la Călugăreni* vom vedea una din cele mai vitejești fapte ce s'au văzut vreodată. Acolo vom vedea cum «Hasan Pașa» care era trimis să înconjoare armata românească pe la spate, pătește cea mai mare rușine pe care o poate păți un soldat, iar în bucata următoare *Hasan Pașa* vom vedea și mai viu vitejia Domnului nostru și mișelia Turcului.

Chiar când Domnul Mihaiu, din pricina împrejurărilor, este învins, găsește prilejul să arate inima lui cea mare și vitează. Ast-fel în *După bătălia de la Mirăslău* și în *Mihaiu scăpând stindardul* vom vedea cu ce curaj se luptă și ce fapte face ca să scape steagul țării. Iar în *Cea din urmă noapte a lui Mihaiu* vom vedea de ce simțiri și gânduri înalte și generoase sufletul său a fost hrănit. Ast-fel el a rămas, prin iubirea lui de libertate, prin aspirațiile sale către o mare patrie, prin îndrăzneala lui, un model viu de imitat pentru urmași.

II. Tractarea. — În tractarea tuturor acestor bucăți vom insista mai cu seamă : 1) asupra conținutului, analizând deosebitele *idei* ce coprind ; și 2) asupra elementelor de compozițiune, deosebind aceste elemente în *discriptive* și *narative*.

În privința punctului 1) facem observațiunea că de aci încolo vom putea tracta cu mai multă libertate decât până acum analiza bucăților, și anume, vom putea să nu mai grupăm ideile din compozițiune, după cele trei momente clasice («început», «desfășurare», «sfârșit», pentru narațiune, — «punct de plecare» sau «introducere», «desvoltare», «încheere» sau «concluziune» pentru descripții și poesii lirice), ci vom putea deosebii numai ideile principale, care pot fi mai multe decât trei, sau, fiind trei, putem găsi între ele alte relațiuni decât cele ce se găsesc între cele trei momente știute. Ast-fel în *Cântecul lui Mihai Viteazul* putem deosebii patru idei : Prima — de la început până la «Spue rîul cel oltean» — e compusă din două părți : *a*) întrebările («Auzit-ați de-un Oltean.... Auzit-ați de-un Mihai»), și *b*) răspunsul («El e Domnul....»). A doua ține până la «Spue corbii....» și e compusă iar din două părți : *a*) întrebările despre mulțimea oștilor biruite, conținute în șase versuri, și *b*) răspunsul prin care se arată această mulțime (trei versuri). A treia e compusă iarăși din două părți : *a*) întrebările în privința dușmanilor uciși (trei versuri), și *b*) răspunsul prin care ni se spune numele acestor dușmani (iar trei versuri). În fine, a patra idee este invocațiunea poetului popular către Mihai să vie să scape Poporul Român de nefericiri (ultimele trei versuri). — În acelaș chip putem procede

și cu cele-l-alte bucăți însă căutând totdeauna să punem cât se poate mai mult interes în formularea în mod abstract de către elevi a conținutului acelor părți ce am deosebit împreună cu ei.

În privința punctului 2) avem de observat următoarele:

Nu vom insista asupra deosebirii dintre elementele *narative* și *descriptive* decât acolo unde ele sînt absolut evidente și unde frumusețea descripției sau narațiunii ne îndeamnă la aceasta. Ast-fel în *Cântecul lui Mihai Viteazul*, partea de la început până la «Spue rîul cel oltean» este evident descriptivă. Prin întrebările ce și le pune singur poetul popular ne arată, descriindu-ni-l, pe Mihai ca «Oltean», «Craiovean», fără frică de puterea Sultanului», «viteaz» «vecinic deștept și cu ochii în patru» și foarte îndemnatic» (sare pe șapte cai). Dar mai pe urmă, deși elementele descriptive se continuă arătându-ni-se mulțimea dușmanilor pe care Oltul, Dunărea și Călugărenii i-au văzut luptând, mistuindu-se și putrezind, uciși de săbii românești, ele nu credem să fie tot atât de evidente pentru mintea copiilor; de aceea nici nu le vom releva.

În *Mihai Viteazul osândit la moarte* sînt trei locuri descriptive caracteristice: a) descrierea mulțimii poporului; b) a gâdelui și c) a înfățișării lui Mihai. E mai greu de arătat că admirabila descriere a friicii călăului e tot descriptivă («un tremur groaznic îl apucă: ridică satârul, voește a isbi, dar mâna-i cade, puterile-i slăbesc, groaza-l stăpânește, și trântind la pământ satârul, fuge!...») deoarece elementele simultane ale descripției sînt amestecate cu elemente succesive. Toate cele-l-alte părți ale bucății sînt evident narative și elevii vor pricepe ușor natura lor.—În bucata narativă *Biruința de la Călugăreni* nu găsim aproape de loc elemente descriptive. Vom atrage deci atențiunea elevilor numai când narațiunea devine vie precum: a) Năvala lui Mihai: «El smulge o secure...» până la «Această faptă eroică....» și b) Spargerea oștirii turcești și căderea lui Sinan: («In zadar Ienicerii»... până la «El era p'aci să piară...»). În *Pașa Hasan* avem admirabile elemente descriptive când poetul ne descrie cum îi părea de frică Pașei Hasan Voevodul erou, și anume strofa: «Sêlbaticul Vodă e 'n zale și fer»... cu minunata onomatopee din versul al doilea. Mai greu e de arătat elevilor de clasa II că și fuga Pașei, înfricoșat de moarte, este tot descriptivă, deși avem a face cu elemente succesive. E greu în adevăr să-i faci să înțeleagă că toate faptele ce compun fuga lui, descriu unul și acelaș lucru, care însă e sufletesc: frica. De aceea putem trece peste el, accentuând numai asupra frumuseții fondului. Se va putea ușor releva însă vioiciunea narațiunii din strofă: «Cu tropote roibii»..., precum și caracterul narativ al întregii

bucăți. — In narațiunea *După bătălia de la Mirăslău* găsim trei părți descriptive : a) mahnirea învinsului erou ; b) descrierea Mureșului și c) descrierea calului găsit de ostașii lui Basta. Părți narrative mai pline de vioiciune nu se găsesc. — In *Mihai scăpând stindardul* avem elemente descriptive în : a) descrierea nopții : («Noaptea se întinde....») și în b) descrierea lunii : «Luna după dealuri».... Deși bucată e o narațiune, elemente narrative sînt destul de puține. In fine, *Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul*, deși se pare că e o narațiune, nu e decît o descripție întretăeată cu câte-va elemente narrative. Tocmai pentru că trebuie o înțelegere mai dezvoltată ca să se dovedească aceasta, nu se va insista asupra elementelor de compoziție, ci numai asupra fondului : iubirea de țară și libertate a marelui erou.

Negreșit aceste analize nu se pot face, dacă elevul nu-și dă seama mai întîi de înțelesul vorbelor și fraselor. După îndelungul exercițiu de vorbe ce se presupune că au făcut până acum, elevii vor avea trebuință numai de puține explicări de vorbe, care pot fi făcute de profesor, incidental, fără să stăruească asupra lor. afară numai dacă se întîlnește vre-un exemplu mai interesant. Ast-fel în *Cîntecul lui Mihai Viteazul*, spre exemplu, am putea insista asupra cuvîntului «nutreț» care în poezie e întrebuițat cu alt sens decît cel obicinuit. «Nutreț» acolo are înțeles de «hrană», «nutriment» ; pe cînd azi, în vorbirea curentă, e întrebuițat mai mult în sensul de «hrana rumegătoarelor domestice». Tot așa am putea insista asupra cuvintelor «a găti» și «urmări» întrebuițate în *Mihai Viteazul osândit la moarte* cu sensul de a «pregăti» și «a urma». Și așa mai departe.

Resumînd și sistematisînd cele zise până acum, ar fi bine ca tractarea deosebitelor bucăți de citire să se facă de-acum în colo ast-fel :

I) Vom face mai întîi noi cu sau fără ajutorul elevilor, un scurt resumat al subiectului.

II) Bucata se va citi pe rînd de câte un elev (noi vom interveni numai cînd va fi prea greu) și anume fragmentar — fie-care fragment cuprinzînd o idee principală — iar cei-l-alți elevi vor fi puși să rezume după fie-care fragment ideea cuprinsă într'însul. Tot după citirea fie-cărui fragment vom explica vorbele și expresiunile necunoscute.

III) Vom face cercetarea stilistică, relevînd elementele narrative și descriptive.

IV) Elevii vor face un scurt resumat al întregii bucăți, accentuînd părțile însemnate.

III. **Aplicația.**—Vom păstra obiceiul de a da elevilor și unele bucăți de citit acasă, cu sau fără obligațiunea de a aduce însemnare de vorbe necunoscute, de șirul ideilor sau de elementele descriptive și narrative. În aceasta ar consta aplicația.—Distribuirea materiei, subiectele compozițiilor și obligațiunile elevilor rămân la chibzuința profesorului.

Facem observație numai că bucățile ale căror cuvinte și expresii grele sînt însemnate în josul paginei sînt destinate să fie cetite acasă; iar cele ale căror cuvinte și expresii sînt subliniate și explicate la sfârșitul cărții sînt destinate a fi tractate în clasă

46.

MIHAIŪ VITEZUL OSÂNDIT LA MÔRTE

Crudul *Alexandru Vodă*¹⁾ nu întârziă a se înspăimânta de marele nume al *Banului*²⁾ Mihaiū. Voia să-l piérdă cu ori-ce chip; și, neîndrăsnind a-l prigoni pe față, trimise ucigași, ca să-l ucidă în taină³⁾. Dar Banul descoperi din vreme cursa ce *i se gătia*⁴⁾ și, cu tótă dragostea ce poporul avea pentru dînsul, necredîndu-se sigur în Craiova, fugi spre Constantinopol. unde-l chemase socrul său, *vistierul Ion, ce era capichehaia*⁵⁾ al țării. Însă, prins fiind în cale de ómenii lui Alexandru, ce-l pândiaū, fu adus în Bucuresci, unde Domnul,

1) Alexandru-Vodă, ȕis cel Rěū, a domnit în Muntenia în anii 1592—1593. După el se sui pe tron Mihaiū-Vodă Vitezul.

2) Mihaiū era Ban (gubernator) al Craiovei, avēnd în stăpānire Oltenia.

3) pe furiș; în ascuns.

4) mai bine: *i se pregătia*.

5) Ión sau Iane Cantacuzino, fusese vistier (ministru de finance) și Ban al Craiovei înainte de Mihaiū, iar acum era capichehaia, adică agent diplomatic sau reprezentant al Domnului român pe lângă Sublima Poartă (Sultan). *Capichehaea* pl. *capichehaele* e de genul masculin.

trăsnit de mânie ⁶⁾, îl învinovăți *de* ⁷⁾ trădător și răsvrătitor, și îl închise în pușcărie spre a fi pus la *caznă* ⁸⁾ și apoi ucis.

Temându-se ca poporul să nu se ridice înfuriat și să scape pe prințul său, Alexandru Vodă hotărî a-i grăbi mórtea. Într'o zi puse de-l scóseră din pușcărie legat și-l porni la locul osândeii. Mulțimea poporului *urmăria* ⁹⁾ pe osândit tristă, *jalnică* ¹⁰⁾ și tăcută, vedënd că cea din urmă *speranță* ¹¹⁾ de mântuire *se va curma cu capul aceslui june bărbat eroú* ¹²⁾. În cale, trecënd pe la biserica Albă, pe vremea liturghiei, spun că-l lăsară să intre în biserică; și el, rugându-se, făgădui lui Sfîntul Nicolae, *fiindu-i hramul* ¹³⁾, că, de-l va mântui, are să-i facă mănăstire în numele lui,—precum a și făcut, de se numesce acea biserică acum *Mihaiú-Vodă* ¹⁴⁾.

Sosind la locul unde trebuia să priméscă mórtea, *gádea* ¹⁵⁾ cu *satárul* ¹⁶⁾ în mână, cu inima crudă, cu ochii sângeroși, se apropiă de osândit;

6) turbat de mânie; furios; nu mai vedea înaintea ochilor de mánios ce era.

7) mai bine: «că este».

8) munci; chinuri; torturi.

9) mai bine: *urma*. Astăđi se đice că «urmărim» numai pe cine-va căruia vrem să-i facem rău.

10) plină de jale; cu lacrămii în ochi.

11) nădejde.

12) se va nimici odată cu mórtea acestui tiner bărbat vitéz.

13) Mai clar: «care era hram (patron) bisericii și se serbătoria atunci».

14) Biserica Mihaiú-Vodă se află în Bucuresci, pe partea dréptă a Dâmboviței pe o movilă ce ține de délul Spirii, în apropiere de Arsenal (arsenal=locul unde se păstrează, se dreg (repară) și se fabrică arme ostășesci.)

15) calăul, călăul; gelatul, gélatul; hoheriul.

16) bardă mare cu mâner lung.

dar, când aținti privirea *asupra jertfei*¹⁷⁾ sale, când vedu acel trup măreț, acea căutătură sêlbatică și înfiorătoare, un tremur gróznic îl apucâ: ridică satârul, voesce a isbi, dar mâna-î cade, puterile-î slăbesc, gróza-l stăpânesce și, trântind la pământ satârul, fuge printre mulțimea adunată împrejur, strigând în gura mare, că el nu îndrăsnesce a ucide pe acest om.

În zadar ómenii *ce presidaũ la osândã*¹⁸⁾ cerură a se împlini porunca domnescă; nimeni nu se mai putea găsi a lua locul *gâdei*¹⁹⁾.

Acéstã întâmplare minunată înfioră mulțimea cu o mișcare *electrică*²⁰⁾: ea vedu într'însa un semn ceresc, prin care Dumneșeu voia păstrarea acestuĩ om, și un glas *detunător*²¹⁾ de milă, de ertare, eși din pieptul acelei *glóte*²²⁾. Boerii și poporul luară pe osândit în mijlocul lor și, ducându-se la palatul *Voivodului*²³⁾, cerură ertare. Vrând, nevrând, Domnul fu silit a se îmblânzi și a-ĩ dărui vieța. Peste puțin, prin mijlocirea vistirului Ión, Mihaiũ, împacându-se de tot cu Domnul, primi iarăși cinstea și *dregătoria*²⁴⁾ sa²⁵⁾.

N. Bălcescu.

(1819—1852).

17) asupra celui ce avea să fie tăet (jertfit, sacrificat). Jertfã = victimã.

18) ce priveghiaũ să se aducã la îndeplinire osânda.

19) sau «gâdeluĩ».

20) care trece deodată prin toți ca un curent electric.

21) sgomotos ca tunetul.

22) acelei mulțimi; aceluĩ popor amestecat.

23) Domnului; luĩ Vodã.

24) funcțiunea, postul, slujba sa: Bãnia Craiovei.

25) Iată cum ne spune *Șincai* (II sub an. 1591) că povestesc acéstã întâmplare un scriitor Ungur care, ca Ungur ce e, vrea cu ori-ce preț să înjo-

47.

BIRUINȚA DE LA CĂLUGĂRENI

Sórele acum căta spre *sfințit*; Români se luptase cu eroism, dar, osteniți de o luptă lungă și nepotrivită, *ei se plecară* numărului celui prea covârșitor al dușmanului. Bătălia se putea privi acum ca pierdută de dînșii, dacă vre-o împrejurare nu-î va ajuta și o *sórtă mai blândă nu le va străluci*; Mihaiu însă, ca totdeuna liniștit și *trufaș* în primejdie, mai avea încă o nădejde; el trimisese de dimineță să cheme lângă dînsul, o cétă de pedestrime, ce se afla departe de tabără... Sosi-va ea óre la vreme?... De la dînsa atârna *sórtă* bătăliei.

Sta să apună sórele după orizont, când vestea veni că ajutorul așteptat a sosit. Acest ajutor însă, ce ai noștri și-l închipuiau tare, nu era decât o cétă de 300

séscă pe acela care bătuse pe Unguri de atâtea orî și ca Domnitor al Ardélului îi pusese sub călcăiul său stăpânitor.

«Subt Alexandru al III, aú fost Mihaï Vodă Vitéz sau Mihail V, ban de Craiova, despre carele așa scrie óre-cine la Hevenși: «Lucruri de pe vremea lui Mihaï Vodă.—Mihaï Vodă aú fost mai înainte ban de Mehedie, după aceea s'aú făcut ban de Craiova, care deregătorie (funcțiune) e cea mai de frunte între deregătorii Valahiei..... Acest Mihaï Vodă a avut rudenie (unchiú de pe mumă, după scriitorul Valther) pe Iane Vistiernicul, carele și el fusese mai înainte ban de Craiova, și era om înțelept. Iane Vistiernicul acesta cu darurile și purtarea sa cea bună atáta făcuse lui Alexandru, Domnul Muntenese, (atát il îndemnase, atát se ținuse de capul lui), de (incât) pe Mihaï l-a făcut ban de Craiova. Iane Vistiernicul locuia la Țarigrad, Mihaï Banul în Craiova și se înțegeau la olaltă. S'aú întâmplat de (că) Alexandru Vodă s'aú mániaț pe Mihaï, care faptă înțelegend-o Iane, aú chemat pe Mihaï (nepotul său de soră) la Pórtă, să-l facă Domn Valahiei. Pornind așa dar Mihaï cu semenî și trecend Dunărea și-aú adus și muerea (soția) și pe fiul lui. Pátrașcu, cu sine; și pre muere o aú lăsat ascunsă între mueri (femei) próste (de ránd), iară pre fiul său la nisce țigani, la care așa s'aú ținut

pedestrași din Ardél, *cu pușci*. Mihaiu, fără a pierde vreme, căută *de a se folosi* de acest neînsemnat ajutor și de reîmbărbătarea oștirilor sale, ca să smulgă biruința de la vrăjmași. El își plimbă privirea pe câmpul bătăliei, vede mișcările Turcilor și după dînsele își pregătesce pe ale sale. Sinan-Pașa, vădend retragerea Românilor, *luase inimă* și vrea a-î desface și a-î răsfira de tot. Spre acest sfârșit, în capul *rezervei* sale, el umblă să trecă podul spre a isbi pe ai noștri în frunte, în vreme ce Hasan-Pașa cu *Mihnea-Vodă*, din porunca lui, alergău prin pădure, să-î lovescă pe la spate. Mihaiu atunci se aședă cu ceta de curend sosită la capul podului spre a întâmpina pe Sinan, trimite pe căpitanul Cocea *cu 200 Unguri* și alți atâția Cazaci pedestri, ca să ia pe vrăjmași pe la spate, și Albert Kiraly aședă cele două tunuri, ce le redobîndise de la Turci, într'o bună poziție și stă gata a trăsni pe vrăjmași, de vor îndrăsni a trece podul. Sfârșind aceste pregătiri, Mihaiu cugetă în inima sa, că împrejurarea cere *neapêrat* vre-o faptă eroică spre a descuraja pe Turci și a îmbărbăta pe ai săi. El hotărâsce atunci a se jertfi, ca altă dată, și *a cumpêra* biruința cu primejdia vieții

(cu care s'a deprins așa de mult), cât de-abea s'a cunoscut, când s'a înturnat tată-său Mihaï înapoi. Alexandru Vodă, înțelegend de pornirea Banului Mihaï, a trimis după el să-l prindă și să-l aducă la densus. După ce l-a adus, la atata (mânie) a ajuns Alexandru Vodă de (încât) pre Mihaï Banul după puține zile l-a scos să-î tae capul. Intru aceea s'a întâmplat de țiganul care era hoheriü (călău) era tare bêt¹⁾, Acesta vădend că Mihaï Banul este (acela) căruia trebuie să-î tae capul, s'a spăimântat și, lepădând sabia, a fugit. Așa, nefind cine să tae capul lui Mihaï Banul, boeri s'a rugat de Alexandru Vodă, de l-a ertat, Acesta s'a întâmplat la Bucuresci. Intru acest tip (chip), fiind mântuit Mihaï Banul, Iane Vistierul atata s'a nevoit, până ce iarăși i-a făcut credemint și la Alexandru Vodă și la Pörtă» (adică le-a câștigat încrederea în favoarea lui Mihaï).

1) Ungurul spunend acesta vrea să micșoreze impresia pe care Mihaï a făcut-o călăului.

sale. El smulge o secure ostășescă de la un soldat, se aruncă în *colóna* vrăjmașă, ce-l amenința mai de aproape, dobóră pe toți ce se încercă a-î sta în potrivă, ajunge pe Caraïman-Pașa, îi sbóră capul, isbesce și *pe alte capete* de vrăjmași și, făcând minuni de vitejie, se întorce la ai săi, plin de *trofee* și fără a fi rănit. Acéstă faptă eroică înfióră pe Turci de spaïmă, iar pe Creștini îi însufleșesce. Sinan, vedënd acéstă, spre a da curaj la ai săi, *ia ofensiva* și trece podul. Dar deodată se vede oprit în față de Mihaiü, ca de un zid *de pîetără tare*; în dos isbit cu o furie înfocată de căpitanul Cocea; și, în cóstă, trăsmit de tunurile aședate pe dél de Albert Kiraly, care, bätënd în mulțimea îndesată a Turcilor, le găuresce rândurile și le pustiesce tótă *aripa dréptă*. *Indërëtnicul* vizir, fără a-și pierde cumpëtul, isbutesce a-și întocmi oștile în rânduélă; dar o isbire nouë a lui Mihaiü în fruntea armieï, pustiiirile furióse ale lui Cocea de dinapoï, fierbintele și ucigëtorul foc al tunurilor lui Kiraly sdrobesc iar acéstă rânduélă; și Turciï, minunați de îndrăsnëla cu care Româniï, pe care-î priviaü ca biruiți, îi isbesc acum, încep a fugi reslățiți. Satirgi-Mahomed-Pașa, trăgëndu-se înapoï, fu rănit și îndată, schimbând retragerea în fugă, dete cel d'întâiü semnalul neorândueliï, și tótă armia musulmană se întorse în risipă spre *baltă*. În zadar Ienicerii se țin semeți în potriva a lor noștri și caută a le răspunde cu focurile lor, căci cele-l-alte cete, spăimântate de aceste isbiri împreunate, la care nu se așteptăü, reschirându-se, îi întore și pe dînșii înapoï. În zadar Sinan mustra pe ostașii ce fugiaü, acum cu cuvinte ocărîtore, acum bätëndu-ï cu măciuca sa *înfierată*, silind în tot chipul a-ï pune în rânduélă și a-ï întorce la bătae: glasul lui este *nesocotit* și nici o putere omenescă nu mai póte opri în loc valurile sgomotóse ale fugarilor, care se prevăliaü cu furie și repede spre pod, cätându-și mân-

tuirea în trecerea lui. La capul acestui pod stau îmbulzite în neorânduélă *artileria, cavaleria, pedestrima*, împingându-se *de a trece care de care* mai înainte; dar, vedând că nu pot încăpé toți pe dînsul, mulți din Turci fură siliți a se arunca în baltă, unde își aflară mórtea. Intre aceștia fură și Pașii Haider, *beîlerbeîul* de Sivas (Capadocia), Husein, *beîul* Nicopolei, și Mustafa, feciorul lui Aîas-Pașa. Ei se cufundară în mocirlă, unde fură uciși. Bêtrânul Sinan însu-și, fu târit de ai săi și, în graba fugii sale, fu călcat în picîórele cailor și apoi, împuns de sulița unui ostaș român, cădu călare de pe pod, și-și pierdu *chîlulaful, feregéua* și doi dinți, ce singurî mai avea în gura lui. El era p'aci să piérá sau să cadă în mînile Românilor, dacă din norocirea lui, un voinic soldat din oștile Rumeliei, anume Hasan, nu s'ar fi aruncat după dînsul, ca să-l scape; și, lăsându-i calul înnămolit în lut, îl scóse pe umeri și-l duse în *tabără*. Vestea morții vizirului se împrăștiá între Turci, și cei ce se mai împotriviau deteră și ei dosul. Români, cu furia lor obicînuită și *electrizați* încă prin isbândă, îi goniră din urmă, ca pe nișce turme de vite, până îi vâriră în *tabăra lor*. Hasan-Pașa și Mihnea-Vodă, ce veniau să înconjure pe ai noștri, aflând că Sinan a pierit și óstea lui e biruită, se trag înderăt spre tabără. Intr'acel minut Mihaiu alerga într'o parte și într'alta prin tabăra turcésă, căutând pe Sinan; când, vedând de departe pe Hasan-Pașa, se luă după dînsul, strigându-i să stea, de e vitéz, să se lupte cu dînsul piept la piept; și *când de când* era să-l ajungă cu paloșul; dar Hasan fugia înspăimântat și nu se putea ținé pe picîóre de gróză. El merse *de-și ascunse rușinea* într'un crâng spinos, de unde de abia a două di cuteză a eși la ai săi.

Nóptea opri măcelărîrea armatei musulmane și o păzi de a fi cu totul sdrobită și risipită. Români se întór-

seră *triumfători* în tabăra lor, încărcăți cu prădăi bogate. Pe lângă tunurile lor, ce și le redobândise, alte tunuri mari de ale dușmanilor, cași mulți și mai multe stéguri, între care și stégul cel verde și sfânt al *proorocului*, fură trofeele acestei strălucite zile. Trei mii de Turci zăceau în câmpul bătăliei. Pierderea Românilor era încă simțitoare, căci Turcii se apăraseră cu curagiū. Apele Neajlovului se roșiseră de sângele vërsat în acea zi.

N. Bălcescu.
(1819—1852).

48.

PAȘA HASSAN.

---

*Pe Vodă-l zăresce călare, trecënd
Prin șiruri cu fulgeru 'n mână,
Și 'n lături s'asvârle oștirea păgână,
Căci Vodă o 'mparte, cărare făcënd,
Și 'n urmă-i se 'ndesă, cu vuet curgënd,
Oștirea română.*

*Cu tropote roibiū, de spaimă pe mal
Rup frënele 'n sbucium și saltă;
Turcimea 'nvrăjbită se rupe de-olaltă
Și cade 'n mocirlă, un val după val,
Iar fulgerul Sinan, isbit de pe cal,
Se 'nchină prin baltă.*

Hassan de sub pōla *pădurii* acum
Lui Mihnea-i trimete-o poruncă:
În spatele-oștirii muntene s'aruncă
Urlând lenicerii prin flinte și fum,
Dar pașa rămâne alături de drum,
Departa pe *luncă*.

Mihaiu îl zăresce ș'alege vr'o doi,
 Se 'ntorce și plécă spre *glótă*,
 Ca *volbura* tómnai se 'nvérte el rótă
 Și intră 'n *urdie* ca lupu 'ntre oi
 Ș'o frânge degrabă ș'o bate 'napoi
 Ș'o vântură tótă:

«Stăi, pașă o vorbă de-aprópe să-ți spun,
 Că nu te-am găsit nicăirea —»
 Dar pașă-și pierduse și capul și firea:
 Cu frêul pe cómă el fuge nebun,
 Că 'n ghéră de fiéră și 'n gură de tun
Maî dulce-î peirea:

Sêlbaticul Vodă e 'n zale și 'n fer
 Și zalele-î *zurue crunte*,
 Gigantică pòrt'o *cupolă* pe frunte,
 Și vorba-î e tunet, *rêsufletul* ger,
 Iar barda din *stânga-î* ajunge la cer
 Și *Vodă-î un munte.*

«Stăi, pașă! să piéră ađi unul din noi —»
 Dar pașă maî tare zoresce;
 Cu scările 'n còpse fugaru-și lovesce
 Și gâtul i-l bate cu pumnii-amândoi;
 Cu ochii de sânge, cu barba vulvoi,
 El sbórá *șoimesce*

Turbanul îi cade și-l lasă căduț;
 Iși rupe cu mâna vestmintul,
 Că 'n largile-î haîne se 'mpiedecă vântul,
 Și lui i se pare că 'n loc e ținut:
 Alérgă de gróza peirii bătut,
Mănâncă pămîntul;

Și-î dârdâe dinții și-î galben perit,
 Dar Alah din ceruri e mare!
 Și Alah scurtéză grozava-i cărare,
 Căci pașa-i de taberi aprópe sosit!
 Spahiî din corturi se 'ndésă grăbit,
 Să-î dee scăpare.

Și 'n césul acela Hassan a jurat
 Să zacă de spaîmă o lună;
 Vêdut-ău și Beîi că fuga e bună
 Și bietului pașa dreptate i-au dat,
 Căci Vodă, ghîaurul, în toți a băgat
 O gróză ne bună.

G. Coșbuc.

49.

DUPĂ BĂTĂLIA DE LA MIRĂSLĂU

Dușmanii se apropiaû să-l împresóre, și Mihaiû, cu inima despîcată de durere nu se putea smulge din acel loc. Toți respectaû acea tăcută și adâncă mâhnire; cu tóte acestea dușmanii se apropiase; trebuia *a fugi*¹⁾: acésta strigaû cu rugare către Mihaiû soții lui. El, Mihaiû!... el!... să fugă? O! nu!... Generalii sêi, prietenii sêi iubiți, îl înconjóră, îl rógă, îl îndémná, îl târâsc. El se hotărî, în sfârșit. Mai întâi însă, porunci să-î aducă stégul cel mare, stégul țării. Acest stég, fórte vechiû și privit de Români ca sfint, era de damasc alb, avênd zugerăvit un corb pe un *câmp*²⁾ verde, purtând

1) mai bine: «să fugă».

2) partea ce formează fondul unui tablou; *fondul*; partea colorată uniform pe care se zugerăvesc figurile tabloului.

În cîloc o cruce roșie îndoită. Mihaiu puse de-l scóse de pe lancea, de care era atârnat, și-l ascunse în sínul său, dând ast-fel exemplu ofițerilor săi de făcură asemenea, spre a scăpa cât mai multe stéguri se putu. După aceea, dând pintenî calului și lăsându-î frêul pe voe, luă fuga însoțit de ofițerii săi, de câți-va Poloni și de alți călăreți, ce putură scăpa, căci dușmanii impresurase pe Mihaiu și trupa sa, ei erau p'aci să-î închidă de tóte părțile la mijloc și pe toți să-î prindă, de mai întârđiau cătuși de puțin. Mihaiu fu de aprópe *prigonit*³⁾ în fuga sa de călărimea polonă și de alți cavaleri dintre dușmani *avênd*⁴⁾ cea mai mare dorința, ca să aibă cinstea *a-l duce*⁵⁾ prins lui *Basta*⁶⁾.

Ast-fel Mihaiu ajunse la malul Mureșului, în vecinătate de satul cel ars, Mirăslău. Rîul era lat, adânc și plin de trupurile ostașilor ce *se încumetaseră*⁷⁾ a-l trece; cu tóte acestea nu era alta de făcut, căci dușmanul era în spate. Mihaiu nu stătu de loc în cumpênă: el se asvârli în apă, incredințându-se în puterea agerului său armăsar. Așteptarea lui nu fu înșelată; *generosul fugar*⁸⁾, de și obosit de truda acelei ȓile, luptă împotriva valurilor întărătate ale rîului, înnotând cu putere și, ferind pe călărețul său de orî-ce primejdie, îl trecu pe cel-l-alt mal al rîului; dar acolo el se opri sleit de putere, și Mihaiu, vêdênd neputința lui, descălecă și, recunoscêtor pentru slujba ce i făcuse, cu acea dragoste ce are călărețul pentru calul său, soțul său iubit, el îl

3) a prigoni se ȓice mai mult în înțeles moral și e tot una cu *a persecuta*. Aci, mai bine: «a urmări».

4) care avea.

5) să-l ducă.

6) Basta, general, de ném italian, în serviciul Impêratului Austriei.

7) se încercaseră; îndrăsniseră; își luaseră inima în dinți; avusese curagîul.

8) Franțuzism: le généraleux coursier = calul (telegarul, bidiviul) inimos

mângăiâ, îi trase cõma frunþii, îl sãrutã i apoi îi dete drumul sã mERGã slobod pe cãmpie. Acest cal, cu deosebire frumos, *roïb* ⁹⁾ înfocat, de *viþã turcESCã curcitã* ¹⁰⁾, fusese trimis în dar lui Sigismund Batori, când era prinþ de Ardél, de Vicenzi de la *Mantua* ¹¹⁾. De la Sigismund el *încãpuse în mânã* ¹²⁾ lui Mihaiũ, i, pãrãsit fiind într'ast-fel de *dînsul* ¹³⁾, el picã în mâinile ostaþilor lui Basta, care mult se minunã de frumuseþea lui.

N. Bãlcescu.
(1819—1852).

50.

MIHAIÛ SCÃPÃND STINDARDUL

Nóptea se întinde, i din *géna sa* ¹⁾
Argintóse *lacrãmi* ²⁾ peste florí vERSA.

Dar, setos de lupte, în vãi depãrtate,
Un eroũ în nópte încã se mai bate.
Singur el se luptã în acele vãi,
Unde mânã morþii a culcat pe-ai sEi.
Dar, sub mii de braþe trebuie ³⁾ sã caþã...
Trece printre Ungurí, *fãrã ca sã-l vadã*, ⁴⁾

9) rocat deschis.

10) nEM turcesc amestecat cu alte nEMurí.

11) oraș în Italia.

12) cãduse în mânã ; încãpuse pe mânã.

13) Mihaiũ.

1) céþa ; aburii noþþii

2) roũã

3) Sub-înþeles : el (eroul)

4) corect : *fãrã ca sã fie vEãut*.

Și stindardul țării el înfășurând,
 Către sîn îl strînge înapoi *cătînd* ⁵⁾;
 Și, în umbra nopții, armăsarul-i sboră,
Ca o 'nchipuire albă ⁶⁾ și ușoră;
 Spre o apă lată calul s'a 'ndreptat,
 De maghiari răsboinici fuge 'ncunjurat.

Luna după déluri, mergînd să se culce,
 Îi arată calea și-i surîde dulce.
Cei ce îl preurmă ⁷⁾ se opresc pe maluri;
 Dar Mihaiu cu calul se aruncă 'n valuri;
 Și, *de-aceea parte* ⁸⁾ singur ajungînd,
 El îmbrățișeză calul-i spumegînd;
 Apoi scôte frêul, încă alb de spume,
 Și îi dice: «Liber mergi de-acum în lume!»

D. Bolintîneu.
 (1819—1872).

51.

CEA DIN URMĂ NÓPTE A LUÍ MIHAIŪ VITÉZUL

Ca un glob de aur luna strălucia,
 Și pe-o vale verde oștile *dormia*,
 Dar, p'un *vârf de munte*, stă Mihaiu la masă
 Și pe dalba-i mână fruntea lui se lasă;
 Stă în capul mesei, între căpitani,
 Și *rechemă dulce tinerii săi ani...*

---

5) privind cu repeđicîune.

6) Ca o «vedenie», ca o «arătare». Aci se spune că nu roib, ci alb era calul lui Mihaiu.

7) cei ce îi iaă urma; cei ce-l urmăresc (gonesc).

8) de partea cea-l-altă.

Viéța nóstră trece ca *suava* roăă,
 Când speranța dulce ne surîde nouă;
 Ast-fel, astă-dată, viéța lor *cura* :
Cugetele triste nu-î mai turbura.

Luna varsă rađe dulci și argintóse,
Austrul le suflă *cómele pletóse* ;
 Căpitaniî tórnă prin pahare vin
 Și în sănătatea lui Mihaiü închin ;
 Iar Mihaiü se scólă și le mulțumesc,
 Și, luând paharul, ast fel le vorbesce :
 «Nu vė urez viéță, căpitaniî mei,
 «Din potrivă mórte, iată ce vă *cei* !
 «Ce e viéța nóstră în sclavie óre?—
 «Nópte fără stele, șiüă fără sóre.
 «Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor
 «Merită să-l pórte spre rușinea lor !
 «Sufletul lor nu e mai pre sus de *fierul*
 «Ce le 'ncinge brațul... iaü de martor cerul !
 «Dar Românu nu *va* câmpuri fără flóri,
 «Dile lungi și triste fără sėrbători.
 «Ast-fel e vulturul ce pe piscuri sbórá :
 «Aripele tae-i, că ar vré să mórá !
 «Ast-fel e Românu... și Român sînt eü
 «Și sub jugul barbar nu plec capul meü !»

D. Bolintinénu.
 (1819—1872).

CICLUL ÎNȚELEPCIUNII

OBSERVĂRI METODICE. — **Pregătirea** ¹⁾. — Dar încercarea viteazului Domn n'a isbutit. Vitejia lui a îngrozit pe vrăjmași, dar vrăjmașii aveau mai multă istețime, și, când au văzut că nu pot învinge cu arma, au căutat să-l învingă cu istețimea. Ast-fel a căzut marea lui operă, și, odată cu ea, și dînsul.

Nu e destul dar vitejia pentru a întări Românismul, ci mai trebuie înțelepciune. Numai ast-fel ne putem feri de loviturile dușmanilor. Această înțelepciune se deșteaptă și se desvoltă în sufletul nostru mai cu seamă când soarta ne isbește. Și multă vreme după moartea viteazului Domn ne-a isbit soarta: Românul ajunsese să-și părăsească și casă și tot, să se retragă în sînul codrilor și în văgăunile munților, ca să se apere de la adăpost în contra străinilor ce pusese stăpânire pe țară. Conducătorii noștri, isbiți din toate părțile, luau drumul străinătății, veneau iarăși în țară și iar erau nevoiți să plece, când nu cădeau sub loviturile dușmanului. Din aceste nenorociri mintea Românului s'a deșteptat și a început să învețe a se feri de uneltirile străinilor. În bucățile următoare, vom vedea la ce slujește omului deșteptăciunea și cum ea, unită cu un suflet drept, este de cel mai mare folos. Înțelepciunea pentru dreptate și vitejia, acestea au fost însușirile sufletești, care ne-au dat mai târziu puțința să jucăm Hora Unirii, să ne dobîndim deplina Independență și să câștigăm dreptul de a ne cultiva limba și obiceiurile chiar dincolo de hotarele Patriei.

Cu deșteptăciune prinzi pe înșelător: *Deșteptăciunea lui Zadig*.

Cu înțelepciune știi să dai lecții de purtare fiilor celor răi ai Patriei și să-i aduci la calea cea dreaptă: *Lecuirea neomeniei*.

1) La bucățile 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58 și 59, care formează ciclul înțelepciunii sau istețimii.

Poporul nostru a plăsmuit chipul de înțelepție, iscusință, istețime, deșteptăciune în «vulpe». Dar vulpea e rea, ea n'alege ce e bun de ce e rău. În *Vulpea fricoasă* vom vedea, cât e de folositor să ai cunoștințe de oamenii cu care trăești, mai cu seamă când sînt străini. Cunoscînd firea lor, știi când trebuie să te ferești de dușman și când trebuie să n'ai nici o grijă de el. În *Judecata vulpii* vom vedea cât de mult slujește istețimea față de cei nedrepti și lacomi. Dar în *Ariciul și Vulpea* vom vedea că deșteptăciunea nu slujește la nimic, dacă ai firea rea. Firea rea te împinge la fapte rele, fapta rea îți ia liniștea minții și limpezimea ei. Atunci și un om de nimic te poate înșela : și ast-fel vom vedea cum micul și mutul Ariciu înșală pe isteța Vulpe.

Omul înțelept nu-și pierde niciodată vremea în zadar : el știe ce poate și ce nu poate, și nu s'apucă niciodată de ceea-ce nu poate. În *Știuca și Motanul*, vom vedea, cât de puțin înțeleaptă a fost Știuca vrînd să s'apuce de lucruri peste puțința ei. Iar în *Dănilă Prepeleac* vom vedea, cât de rău ajunge omul fără deșteptăciune și cât de bine îi merge, dacă e deștept.

52.

DEȘTEPTĂCIUNEA LUI ZADIG

Ajungînd în *némul său*, Setoc începu trebile sale cerîndu-și înapoi cinci sute *unghii* de argint de la un Ovrei, pe care-l împrumutase față cu doi martori ; dar acești martori muriseră, și Ovreiul găsia prilej de a ține banii, mulțumind lui Dumnezeu, că i-a înlesnit mijlocul de a puté înșela pe Arab.

Setoc își descoperi necazul către Zadig, pe care-l făcuse *sfetnicul* său.

— În ce loc ai împrumut Ovreiul cu acești bani ?

— Pe o piétră mare, răspunse neguțătorul, ce este aproape de muntele *Orebului*.

— Ce fel de fire are *protivnicul* tău ?

— Este un *amăgitor*, disse Setoc.

— Dar eũ te întreb, dacã e vorbãreþ sau tãcut, deþtept sau *neprevãdãtor*.

— El e cel mai rãu *platnic*, rãspunse Setoc, ãi cel mai *flecar* dintre toþi cãþi cunosc.

— Ei bine, adãugã Zadig, dã-mi mie voe sã *es eũ*, *în locul teũ*, la judecatã.

El chemã pe Ovreiũ *înaintea dregãtorului* ãi vorbi aþa :

— *Perina scaunului dreptãþii !* Viũ a cere de la acest om, *în numele stãpãnu-meũ*, cinci sute de unghii de argint, ce nu *va sã-i* rãspunã.

— Ai martori ? *Þise judecãtorul*.

— Ba nu, cãci aũ murit ; dar a rãmas o piãtrã mare, pe care s'a numãrat banii, ãi, dacã *vei pofti* Mãria Ta, ca sã se aducã, nãdãjduesc cã va mãrturisi ce-va ; noi vom aþtepta aici, Ovreiul ãi eũ, pãna o vor aduce. Trimite eũ s'o aducã cu cheltuãla stãpãnu-meũ, Setoc.

— Fõrte bucuros, rãspunse judecãtorul ;—*ãi începu a cãuta alte trebã*. Dupã ce trecu cãt-va timp la mijloc, el întrebã :

— Ei bine nu v'a mai venit piãtra ?

Ovreiul, rãdãnd, rãspunse :

— Mãria Ta, vei aþtepta aici pãnã *mãnã*, ãi piãtra tot nu va veni, cãci e mai mult de *þese miluri* departe de aci, ãi trebuie cel puþin cinci-spre-dece ómeni, numai ca s'o misce.

— Prea bine, strigã Zadig, spuneam eũ cã piãtra va mãrturisi ce-va : fiind-cã acest om o scie, este destulã dovadã, cã pe ea i s'aũ numãrat banii.

Ovreiul, vãdãndu-se prins, fu silit numai decãt *a mãrturisi* adevãrul.

Judecãtorul porunci sã-l lege de piãtrã ãi sã nu-i dea mãncare ãi bãuturã, pãnã nu va plãti cele cinci sute de unghii, — care furã rãspunse *fãrã zãbavã*.

Robul Zadig ãi piãtra *furã vestiþi fõrte mult* *în tõtã Arabia*.

(Zadig de Voltaire, dupã trad. lui Cãpãþinenu, 1831).

53.

LECUIREA NEOMENIEI

Doi negustori tineri, *spun*, că se 'nsoțiră, ¹⁾
 După negoț *ambii* ²⁾ prin țară eșiră.
Colindând ³⁾ prin sate, în lunga lor cale,
 Odată 'nserară la un sat, *pe-o vale*; ⁴⁾
 Și, *să mâe nóptea*, ⁵⁾ *aũ tras* ⁶⁾ împreună
 La o casă care le-a părut mai bună.
 Un bătrân le ese îndată 'nainte,
 Și, cu un chip vesel, cu blânde cuvinte,
 Întâi *ii salută*, ⁷⁾ apoi merg în casă.
 Unde ei cerură *întâi și 'ntâi masă* ⁸⁾.
 Bătrânul le dîse: «*Nițel* ⁹⁾ fiți în pace,
 Că, despre mâncare, vom face ce-om face».

Deci, până ce masa bătrânul s'o pue,
 De vre-o noutate i-'ntrébă să-î spue.
 Vorbind una-alta cu toți împreună,
 Precum se întâmplă, mai mulți când s'adună,
 Din ei unul ese *și calul și-adapă* ¹⁰⁾.
 Bătrânul atuncea pe cel-l-alt întrébă,

1) «spun» ómenii ; se spune ; se povestese.

2) amândoi. Vorbă care n'ar trebui întrebuințată.

3) *Metaforă* : «mergînd» din sat în sat, *ca și cum* ar «colinda» din casă în casă.

4) satul putea să fie și pe dél. Aci vorba e pusă pentru *rimă*. Rima e potrivirea sunetelor de la sfârșitul a două sau mai multe versuri.

5) să *petrecă* nóptea ; să stea să dórma în nóptea aceea.

6) *aũ mers* să găzduescă.

7) le dă «bună diua» ; le uréză «bine venire» ; le dîce «bine-ați venit !»

8) mai 'nainte de tóte masă. Masă = de mâncare e o *metonimie*: locul pentru lucrul pus pe acel loc.

9) puțin timp.

10) corect ar fi : «să-și adape calul» sau «calul să-și adape». Con-

Țicând: «*Cum*¹¹⁾ se pare, voi frați sînteți, pôte,
 Căci vë vëd *prea bine*¹²⁾ semênând *la tôte*¹³⁾».
 Dar el îi rësponse: «*Vrei dór*¹⁴⁾ *joc a-ți bate*¹⁵⁾?
 Să ferescă *cerul*¹⁶⁾ să am așa frate!
 Că atât dór are: chip și trup ca omul,
 Dar poți să-ı dai pae *ca și la tot boul*¹⁷⁾».
 Vorbind ei acestea, vine cel de-afară,
 Și ei vorba 'ndată *spre alte*¹⁸⁾ — o schimbară.
*Puțin*¹⁹⁾ dacă trece, și *cesta-l-alt*²⁰⁾ ese,
 Iar bêtânul, care *curios*²¹⁾ fusese,
 Ș'acestuia încã îi face 'ntrebare,
 Țicând: «Te rog, spune-mi, frați sînteți, îmi pare;
 Căci semënași *eaca*²²⁾ la chip *cu 'ntregime*²³⁾,
 La *tótã făptura*²⁴⁾ și²⁵⁾ la înălțime».

structura e schimbată din pricina *rimei*. De și «adapă» cu «întrebă» nu se potrivește bine, tot se potrivește mai bine decât «adape» cu «întrebă».

11) precum

12) se rapórtă la «semênând», nu la «vëd».

13) mai bine decât «în tôte», precum se obicînuiesce.

14) pôte; cum-va; se pare.

15) inversiune cam silită, în loc de «a-ți bate joc» sau «să-ți bați joc».

16) Dumneđeu. *Metonimie*: locul în locul ființei ce trăiesce în acel loc

17) ca la ori-ce bou.

18) aceste cuvinte pot fi scóse afară, fără să sufere înțelesul. In vorbirea obicînuită se ȓice: «schimb vorba» fără nici un alt adaos. Vorbele «spre alte» au fost puse de poet pentru *mësura*, ca să se împlinescã un număr anumit de silabe.

19) sub înțeles «timp».

20) în loc de «cest-l-alt», fiind-cã poetului i-a trebuit o silabă mai mult.

21) doritor de a afla.

22) pôte să lipsescă. E o vorbă care ajută pe poet să împlinescã *mësura* versului.

23) se rapórtă la «semënași», și se pôte înlocui mai bine cu «în totul», «perfect», «ca două picături de apă», «aidoma».

24) mai bine: «întregă făptura».

25) ar trebui adăogat un «chiar». Altminteri «la înălțime» ar fi de prisos după ce a ȓis «la tótã făptura».

Dar ș'acesta-î dice: «Te amăgesci, tată:
 Să-mi fie el frate n'aș vré niciodată²⁶⁾;
 Că-î asin²⁷⁾ de cei mari, ce nimic nu simte:
 Să-î pui să mănânce *tărățe* 'nainte»²⁸⁾.
 Bêtrânul, în urmă, *dacă*²⁹⁾ a aflat,
 Că unul de altul ambiî joc își bat,
 Se scólă îndată, caut'o *copae*³⁰⁾,
 Merge și o umple până sus cu pae,
 Apoi încă una *asemenea*³¹⁾ ia.
 Și, câte 'ncap, pune *tărățe* în ea;
 Și pline-amândóuë le aduce 'n casă,
 Le pune 'nainte³²⁾, pe pat, fără masă.
 Dară negustorii l-întrebă deodată:
 «De ce ne pui astea înainte, *tată*³³⁾?»
 «Poftiți!» el răspunse, *că vë dau eu încă*³⁴⁾;
 Că asinul, boul de astea mănâncă».
 Ei unul pe altul în ochi se priviră,
 Și unul de altul *în față*³⁵⁾ roșiră.
 Bêtrânul atunci *gura-și înarméză*,³⁶⁾
 Și învățătura ast-fel *și-o urméză*,³⁷⁾
 Dicënd: «Copii tineri! rău să nu vë pară
 De acéstă glumă ce-o fac astă-séră;

26) *Inversiune*: n'aș vré niciodată să-mi fie frate.

27) mai cuviincios decât «măgar».

28) se rapórtă la «să-î pui». *Tărățe*=restul de la cernutul făinei.

29) îndată ce; cum.

30) *trócă*; albie mai mică și în care nu se mai póte spăla.

31) se rapórtă la «una»: «o *copae* asemenea cu cea-l-altă».

32) înaintea lor, a negusturilor.

33) negustorii sînt tineri de tot și pot să-î dîcă bêtrânului «tată».

34) în loc de: că vë mai dau eu.

35) de prisos. Pus pentru *mësură*.

36) *Metonomie* și *metaforă*. *Metonomie*: «gură» în loc de «cuvîntare»: mijlocul pentru lucrul mijlocit. *Metaforă*: «înarméză» în loc de «pregătesce».

37) și-o desfășóră; și-o cuvîntéză.

Că omul, cât are în lume vieță,
Totdêuna 'nvață și tot nu se 'nvață; ³⁸⁾
 Și voi de acésta aveți trebuință,
 Numai de-ați lua-o cu bună-voință.
 Ast-fel ȃic: nu-ı bine ca omul vr'odată
 Pe-un *alt* ³⁹⁾ să defaıme, *să-ı pue vr'o pată*, ⁴⁰⁾
 Mai vırtoș pe-acela care-l însoțesce, ⁴¹⁾
 Cu el împreună în vre-un fel trăesce;
 Că, cu nătărăul, cel bun nu s'adună
Rușinea ș'onórea nu pot fi 'mpreună; ⁴²⁾
 Pentru că cu cine omul se'nsoțesce,
 Că-acela de-o sémă lumea-l prețuesce.
 A umbla *pre* ⁴³⁾ sine mai bun să se facă,
 Defaımând pe altul, nu póte să placă;
 Căci e o *ȃicală* ⁴⁴⁾ mai de toți *vorbită*: ⁴⁵⁾
 «Omul la om trage și vita la vită».

Anton Pann.
 (1794—1854).

54.

VULPEA FIROSCÓSĂ ¹⁾

Intr'o vie părăginită își făcuse culcușul o vulpe. Acolo fėtase și crescuse mai multe rânduri de puı. Stăpânul viei era un pierde-vară, care aștepta să-ı dea cine-va mură în gură. In tóte verile își croıa la planuri, cum

38) compară proverbul: «Omul cât trăesce învață și tot móre ne-
 învățat».

39) mai corect: «altul».

40) *Metaforă*: să-l vorbescă de rău; să-ı scótă nume rău.

41) lipsesce un «și»: «care-l și 'nsoțesce».

42) compară: «Viața și robia nu pot sta împreună» (Danil Sihastrul).

43) *arh.* = pe.

44) proverb; ȃicetóre.

45) mai corect: «spusă».

1) *firoscósă*; corupție populară din filosofă».

să-și lucreze via ; dar nu punea mâna să facă nimic. Via din ce în ce se păraginîa.

Cei din urmă puî ai vulpii se făcuse cățelandri. Incepuse și ei a sări din cuib. Intr'una din țile, unul dintre puîi de vulpe țice mamei lor : «Mamă ! nu e bine de noi». «Dar de ce, mă ?» întrebă mumă-sa. «Am auțit ațî pe stăpânul viei», răspunse cățelandrul de vulpe, țicînd : «Mă, da ce mare aũ crescut bălăriile astea ! Săptămăna «viitóre am să pun s'o ²⁾ sape». «Tăcețî din gură și cătațî-vă de trébă», le țise vulpea bėtrână, *cunosc eũ cine este* ³⁾ stăpânul viei». Vara trecu și nici o *postață* ⁴⁾ de pămînt nu fu *ridicatã* ⁵⁾ din vie. In vara următóre, cățelandrii își făcuseră și ei fie-care câte un culcuș. Eșînd la vênătóre fie-care în cotro putea, auțiră iarășî pe stăpânul viei, care venîa din când în când să-și vață via, că are de gînd să șî-o sape. «Mamă!» țise unul, după ce se adunară cu toțîi împrejurul bėtrânei vulpi, «am auțit ațî pe stăpânul viei, că are să pue să smulgă cu mîinile *buruénul* ⁶⁾ din vie și să-ı dea o sãpătură *țépěnã*, ⁷⁾ cãci prea s'a *întelenit* ⁸⁾ pămîntul». «Ia cătațî-vě de trébă, asta vě spun eũ, și n'ascultațî la *flénca* ⁹⁾ lui», țise bėtrâna. Trecu și vara asta, și nici un buruén nu se clinti din loc. In cea-l-altă vară ce sosi, cățelandrii de vulpe se făcuse *cum se cade* ¹⁰⁾ și fie-care din ei avea cățelandri.

2) via.

3) sciũ eũ ce fel de om este.

4) șușenițã ; *postață* : fãșie ; sfoarã (*catacresã*) ; o parte îngustă și lungă dintr'un loc mai mare.

5) sãpatã.

6) buruenile ; bălăriile.

7) sãpătură adâncã.

8) s'a întãrit prin rãdãcinele erburilor carî aũ crescut nesupěrate timp de mai mulțî anî.

9) vorbire neseriósã ; flecãrie.

10) mari : aci «cum se cade» n'are întelesul de «cuiincios» pe care l-are de obiceiũ.

Intr'una din zile, se adunaseră toți vulpoii și vulpile cu cățelandrii lor la vulpea bătrână și-și spuseră: «Mamă! am auzit ađi pe stăpânul viei, că de s'ar usca mai bine buruénul, căci are de gând să dea *pârjol* ¹¹⁾ viei la toamnă, căci și așa nu-î aduce nici un folos, și apoi vrea să *limpedescă* ¹²⁾ locul». «Ei, dragii mei, acum să *vă luați ale trei fuóre* ¹³⁾ și să *vă risipiți* ca puii de *potârniche* ¹⁴⁾, care în cotro va vedé cu ochii, căci nebunul este în stare să facă o asemenea *becisnicie* ¹⁵⁾».

P. Ispirescu.
(1830—1887).

55.

JUDECATA VULPII

Un om mergea odată la tréba lui, prin nisce munți. Alătura drumului, aude un glas *milogindu-se* ¹⁾ și grăind: — Fă-ți milă și pomană, creștine, și *mă scapă* ²⁾ de la peire.

— Cine ești tu și unde te afli?

— Ia aici, aici, în *văgăuna* ³⁾ asta. Fă bine, *asa să trăesci* ⁴⁾, și dă la o parte piétra de de-asupra.

11) foc.

12) *Metaforă*: în loc de «să curețe». Când cureți par'că limpedesci.

13) popular dar mai cuviincios decât: «să *vă luați tálpășița*» sau «să *vă luați catrafusele*».

14) pasere din aceeași familie cu găina, dar e mai mică și e sélbatică.

15) nemernicie; lucru fără noimă; ticăloșie.

1) rugându-se; plângénd ca milogii (cerșetorii).

2) tot așa de bună formă, de și mai puțin lámurită decât «scapă-mé».

3) grópă adâncă și strímtă săpată de ploii sau de alte împrejurări naturale.

4) *expresie populară* prin care cel ce cere uréză sănătate celui de la care nădăjduesce ajutor. Nu o întrebuițéază decât cel care este și se crede cu mult mai pre jos decât cel de care se rógă.

Omul *caută*⁵⁾ în dreapta, caută în stânga, și dă de văgăuna de-asupra căreia era un pietroiu mare.

*Ce să veđi d-ta?*⁶⁾ Acolo era culcușul unui balaur. Pe când se afla încolăcit și dormia, iată că un colț de piétră, gróznic de mare, se desface din munte și *prévălindu-se*⁷⁾ cade drept peste văgăuna balaurului și-l închide acolo. Șarpele, svác! în sus, svác! în jos, ca să éasă. Aș! *unde era pomana aea*⁸⁾. Piétra era mare și astupa intrarea văgăunii, *de*⁹⁾ nu rămăsese loc deschis nici cât să bagă degetul. Se svârcolia balaurul în ghiara morții de fóme, de sete și de ostenélă, și, ca să scape d'acolo, era *peste póte*¹⁰⁾.

Rugăciunile șarpelui immuiară inima omului, care *se pune de*¹¹⁾ *caută o pârghie*¹²⁾, se luptă cu bolovanul de piétră, și, încet, încet, îl dă nițel la o parte de-asupra văgăunii, atât cât putea șarpele să éasă.

— *Bogdaproste!*¹³⁾ că mai vėđui odată lumina sórelui; mai pot să suflu și eu în voce, ție balaurul... Gătesce-te acum, omule, că am să te mănânc. Nu mai pot, uite, de fóme; *sint lihnit de la inimă*¹⁴⁾.

5) aci se póte întrebuița și «cată»=a privi și «caută»=a cerceta, pentru că omul privesce în tóte părțile căutând.

6) întrebare care înlesnesce și face mai vie povestirea.

7) rupându-se și rostogolindu-se la vale.

8) *expresie gluméță populară*, prin care arătăm că zadarnic se cercă cine-va să isbutescă.

9) încât.

10) peste puțință; *imposibil*; nici într'un chip.

11) =se pune și caută+se pune să caute.

12) orî-ce lemn sau drug de fer cu ajutorul căruia putem mișca și da la o parte greutatea mari.

13) mulțumim lui Dumnezeu. O expresie pe care o ție cine-va, când primesce ce-va de pomana. Mai póte avea și înțelesul: «să fie de sufletul răposatului său răposaților!».

14) sint sfârșit de la inimă (stomac); mor de fóme: nu mai pot de fóme.

— Ce stai tu de vorbești, balaure? D'apoi eu ți-am făcut bine. Asta să-mi fie ore răsplată?

— Bine, nebine, nu voi să știu. Răsplătire la noi nu scrie.

Și deodată *se încovrigă*¹⁵⁾ împrejurul omului și-l cuprinse, de acesta nu se mai putea mișca de loc.

— Stăi frate, mai dăse omul; ast-fel ți-e dreptatea? Eu nu mă cunosc vinovat cu nimic. Să mergem la judecată!

— Să mergem, dacă vrei, la judecată. Dar eu îți spun că o să pierzi. Totuși, ca să nu poți a te plânge că te-am mâncat pe nedrept, așdem și la judecată! Numai, grăbesce pașii, că mi-e fôme de tot.

Și, *mai slăbind pe om din chingă*¹⁶⁾, acesta apucă pe câmp cu pași grăbiți și tremurând de frică....

În calea lor întâlnește o vulpe și se îndreptară către dînsa.

— Vulpe, începu omul a dăce, iată ce bine am făcut eu balaurului acesta, și iată ce rău *va*¹⁷⁾ să-mi facă el mie. Cu dreptul e? judecă tu!

— *Ce-ai dăse, ce-ai dăse?*¹⁸⁾ — întrebă vulpea. Omul își mai spusese încă o dată focul ce-l ardea.

— Ca să judec, trebuie să merg la fața locului, să ved eu cu ochii mei și să aud cu urechile mele. Alt-fel nu știu să judec.

15) se făcu covrig împrejurul omului; îl înfășură strîns; se încolăci jur împrejur.

16) mai slăbindu-l din strînsore. «Chingă» este curéua sau fășia care, fiind legată de o parte a șelei și fiind petrecută pe sub pantecele calului se lăgă de partea cea-l-altă a șelei printr'o cataramă, putend fi mai mult sau mai puțin strînsă, după cum vrem ca șéua să stea mai mult sau mai puțin fixă pe spinarea calului.

17) forma *auxiliară* în loc de cea *predicativă* «vrea». *Arhaism.*

18) *Repetiție interogativă*, din care vedem că vulpea începe să se facă că nu pricepe; chiar de la această întrebare simțim șiritenia vulpii: ea se face că nu înțelege, pentru ca să aibă vreme să se gândească la cele ce avea de făcut în împrejurarea de față.

Se învoiră și plecară la fața locului. Și, ajungând aci, începu omul să spună *șiretenia pricinei*¹⁹⁾.

— Eacă ici, în văgăuna asta, ședea balaurul încolăcit și pietroiul ăsta *năprasnicul*²⁰⁾, cădând din munte îi astupă eșirea. Trecând eu p'aici, șarpele mă rugă să-l scap de peire. Eu vruî să-î fac bine: mă luptaiu, dăduî bologvanul nișel la o parte și-î făcuî loc să ăsă. El, *dacă eși*,²¹⁾ mă cuprinse, cum îl veđi, încolăcindu-se peste *mădulă-rile*²²⁾ mele, și acum voesce să mă mănânce.

— Așa este balaure ?

— Așa, da! Fiind-că ast-fel cere dreptatea.

Vulpea se mai gândi nișel și răspunse :

— Măi frate, *deslușiți-mă*²³⁾ bine, că eu nu pricep *așa advocătesce*²⁴⁾. Spune, omule, șiretenia din capul locului și arată-mi și cu mâna.

— Iată, în văgăuna asta de ici, pe care o veđi cu ochii, sta șarpele încolăcit și astupat acolo de pietroiul ăla *ma...*²⁵⁾.

— În văgăuna asta, ădiseși, întrerupse vulpea. Ce, smintit ești, mă? Nu se pôte una ca asta!.. Spune drept omule !

— Drept spun.... Așa este balaure ?

— Tocmai precum spune omul.

— Fie că mie nu-mi vine să cređ că pôte să încapă o așa *namilă*²⁶⁾ de trup într'o văgăună atât de micuță. Trebuie să veđ cu ochii mei, ca să cređ.

Șarpele vru ca să încredințeze pe vulpe. Se descovrigă de pe om, se târasce, se strecoră în văgăună, încet, în-

19) șirul, (rostul; desfășurarea; povestea) afacerii.

20) *colosal*; *enorm*; foarte mare.

21) după ce; (îndată-ce; cum) eși.

22) *membrele*; deosebite părți ale trupului.

23) lămurii-mă: spuneți-mi lămurit, clar, limpede.

24) adică «așa cu vorbă multă».

25) omul vrea să ădică «marele», dar e întrerupt.

26) mărimă. Veđi și 20, dar se ădice numai pentru ființe însuflețite.

cet, încolăcindu-se, ca să încapă. În vremea asta, vulpea face un semn cu ochiul, omului. Acesta o pricepe. Și tocmai când balaurul ținea vulpii:

— Acum veđi!

— Vėd.

— Ei, cređi?

— Cred.

— Judecă după dreptate.

— După dreptate judec, — omul puse umėrul, *se opinti cu desnădėjduire*²⁷⁾ dete pėetra la loc, și clapc! acoperi văgăuna din nou.

Vulpea țise:

— Așa cere dreptatea!

P. Ispirescu.

(1830—1887).

56.

ARICIUL ȘI VULPEA

Un biet epure, odată, fiind împușcat de vėnător și nefiind atins de alice ca să cađă mort îndată, se tări el, cum putu, și se ascunse într'un *hățis* de tufe, unde socotia să scape cu viėtă; dar aci îl ajunse cėsul cel din urmă, și muri.

Ariciul, *sfredeluș*, cum l-a lăsat pe el Dumneđeu, dede peste acest epure mort. Ariciul mic, epurele mare, nu putea, vedeți d-vóstră, să începă dintr'un tot întreg să mănânce; dede el *tărcóle* epurelui, și, de unde voia să apuce, îl scăpa. Iși lingea buzele bietul ariciu, se uita *cu jind* și, ca să îmbuce și el măcar o dată, era peste póte.

²⁷⁾ împinse din tóte puterile; se încordă din rėșputeri.

Ariciul s'ar fi mulțumit cu puțin, ca să se sature, dar trebuia altul să începă. Ce să facă? Se gândi el, se mai răsândi, și iată că *o luă papuc la drum*, să caute, dór de-ar găsi pe cine-va, cu care să-și împartă norocul.

Și mergând, ce merse, întâlnește o vulpe. Ariciul prinse a dice:

— Bine te-am găsit, cumetă vulpe, am dat d'un *chilipir*, și aş vré să-l împart cu *un creștin al lui Dumnezeu*. Mie îmi ajunge, *te miră ce*. Numai să fie cine-va care să-l fărâmițeze.

— Bună să-ți fie inima, cumetre ariciu. Mulțumesc Domnului, că mi te scóse în cale. *E, ce mai ala bala?* Pare-mi-se că vorbăia d'un chilipir. Bine ai făcut că te-ai gândit la mine. Aidem mai curând, și voi face împărțelă dréptă.

Ariciul miroși că *n'o să ésa la vâpsea*, după graiul și fómee ce vedea el că arată vulpea. Dar vulpea sciu să-l încredințeze, și el, înduplecându-se, *o luă tipa, tipa* înainte, și vulpea după dînsul.

Ajungând la locul cu pricina, ariciul arată vulpii chilipirul, peste care dase el, și o rugă să-l împărțescă precum îi fusese vorba.

Vulpea, cum vedu epurele, se repeđi ca un *găman* și începu a sfâșia dintr'însul și a înghiți *hăltacele* pe nemestecate.

Iși uitase de împărțelă.

Ariciul se întorcea pe lângă vulpe și voia să se apropie, să apuce și el o dată măcar; vulpea îi arăta colții și se întorcea cu códa spre dînsul.

— Așa ne fu vorba, cumetă vulpe? Asta ți-e dreptatea?

Dar vulpea n'avea timp de vorbă. Rupea și înghiția *ca de frica morții*.

După ce isprăvi, începu a-și linge mustețile și, întorcându-se către ariciu, îi duse:

- Ce ȃiseși, ce ȃiseși, *cumetrele*, cȃ nu auȃii bine?
 — Așa dreptate făcuși?
 — Eũ am făcut dreptatea pȃnteceluĩ. Așa se cuvenia.
 — Dar dreptatea cerescȃ, care s'a pogorit din cer pe pȃmĩnt, așa ȃice?
 — Eũ nu cunosc altȃ dreptate, decȃt dreptatea pȃnteceluĩ.

— Eũ cunosc și o dreptate a dreptȃții, rȃspunse ariciũl; și, dacȃ vrei sȃ te creȃ cȃ ai urmat dupȃ cum mĩ-ai fȃgȃduit, sȃ mergi, sȃ puĩ laba pe dĩnsa și sȃ jurĩ. Alt-fel, nu te creȃ.

Vulpea, care nu scia altȃ dreptate decȃt aceea ce o spusese dĩnsa și, *voĩnd sȃ fie creȃtȃ de ariciũ cȃ spusele ei erau curatul adevȃr*, primi sȃ mȃrgȃ cu dĩnsul sȃ jure.

Ea habar n'avea de cele ce *umbla sȃ facȃ* ariciũl și, sciĩndu-l și *puřintel* la trup și fȃrȃ putere, nu se ĩngriji de nimic și merse dupȃ dĩnsul.

Ajunserȃ. Ariciũl, arȃtȃnd tulpina unui copac, ȃise:

— Aci, la rȃdȃcina ȃstuĩ copac, este culcușul sfintei dreptȃți. Tu pune laba aci și jurȃ pe pielea ta de vulpe, cȃ, tot ce ai fȃcut, cu dreptul fu sȃ faci așa.

Vulpea rȃnji de prostia ariciũlului, cum de nu scia el cȃ dreptatea este cu cel mai mare și mai tare; și, ca sȃ-i arate cȃ așa a fost cu dreptul sȃ facȃ, și fȃrȃ a bȃnuĩ ce-va, puse laba acolo.

Ea, veȃi, nu credea ĩn altȃ dreptate decȃt ĩn dreptatea lȃcomiei. Ariciũl, cum veȃu, sȃri și el pe laba vulpii și ȃise:

— Apasȃ bine și jurȃ.

N'apucȃ sȃ isprȃvȃscȃ vorba, și clapc! vulpea se simți apucatȃ de labȃ. Ce era? Eacȃ o cursȃ. Ariciũl *ochise* cum, ĩn revȃrsatul zorilor, un vȃnȃtor așeȃdase cursa la rȃdȃcina aceluĩ copac mare, cum o acoperise cu frunzet, și acolo duse pe vulpe.

Ea începu a se svârcoli, a chelălăi de durere, și se rugă de ariciu, să o scape din mâna dreptății.

Ariciul acum se făcea, ca și dînsa, că n'aude, nu vede. In cele din urmă, țise :

— Așa cere dreptatea.

Vulpea începu să croască la șiretlicuri, și se rugă de ariciu să facă ce o face, să-î dea drumul. Înțelese și vulpea acum ce era acea sfintă dreptate ; dar fu prea târziu.

Ariciul îi răspuse :

— Tu vezi acum de te căește de faptele ce ai făcut în lume, și lasă șiretlicul ; iată vine duhovnicul să te spovedească.

Pasă-mi-te veduse pe vânător că se apropia, ca să-și cerceteze cursa. Iar el se duse p'aci încolo.

P. Ispirescu.
(1830—1887).

57.

ȘTIUCA ȘI MOTANUL

Nu-î bine, când *pânzarul* se-apucă de cusut,
Iar croitorul de țesut.

Și este sigur totdeauna,

Că cine multe întreprinde

Nu scóte 'n capăt *nici pe una*,

Ba încă-adesea rîsul lumii își aprinde.

O știucă prea colțată, *jaluză*, de soiū rēū,

Vedēnd odinióră

Motanul de la móră

Cum tot vénéză șóreci, *căđu la el mereū*,

Cu multă rugămintă, s'o ție la vênat.

— «Dar spune-mi: cunoscî ore

«Tu astă vênătore?»

O întrebă motanul. — «Nu-î lucru *minunat*»,

Răspunse mândră știuca, «de-a prinde șoriceii,

«Când prindem *costrășei*!»

— «Prea bine! hai la trébă! Tu dar vei lua séma

«Aprópe de *lăptoc* ;

«Iar eũ», țise motanul, «mă duc să păzesc vama

«Pe lângă poloboc.

«Toți șórecii din móră,

Aice aũ să-ți vie; *véneză-î și-î omóră*».

Plecând atunci motanul, s'a apucat de trébă

Și *fórté* 'n grabă

Mulțime de *șoricărit*

El a vênat, a omorît;

Apoi și la tovarăși aũ mers, dar ce să vadă!

Maĩ, maĩ murinda știucă, ciuntată, fără códă,

Pe care șórecii *i-aũ ros,*

Abia *ruga*, prin semne, s'o ducă pân' la baltă.

Motanul, credincios,

A dus-o; dar îi țise: «Vecină! de-altă-dată

«Păzescé-ți rânduéla:

Nu te-apuca de ce nu poți

La cap să scoți,

«Și nu-ți maĩ vâri botul unde nu-ți fierbe óla».

A. Donicĩ.

(1808—1866).

58.

DĂNILĂ PREPELEC

I.

Erau odată într'un sat doi frați, și amândoi erau în-surați. Cel mai mare era harnic, *grijuliv* ¹⁾ și *chiabur* ²⁾, pentru că, unde punea el mâna, punea și Dumnezeu mila; dar n'avea copii. Iar cel mai mic era sărac. De multe ori fugia el de noroc și norocul de dinsul, căci era le-neș, *nechitit la minte și nechibzuit* ³⁾ la trebî; și apoi mai avea și o mulțime de copii! Nevasta acestui sărac era muncitoare și bună la inimă, iar a celui bogat era *pestriță la mațe* ⁴⁾ și foarte sgârcită. Vorba veche: «*tot un bou și-o belea* ⁵⁾». Fratele cel sărac — sărac să fie de păcate — tot avea și el o pereço de bou, dar colea: porumbi la pěr, tineri, 'nalți de trup, țepoși la corno, amândoi *culalbi* ⁶⁾, *țintați* ⁷⁾ în frunte, *ciolănoși* ⁸⁾ și grași, cum sînt mai buni de înjugat la car, de eșit cu dinșii în lume și de făcut trebă. Dar plug, grapă, *telégă* ⁹⁾, sanie, car, *tânjelă* ¹⁰⁾

1) care-și grijesc (își vede) de lucruri cu băgare de sémă; *meliculos*

2) bogat.

3) prost la minte și neîndemânatec la trebî; nu se gândia bine când vrea să facă un lucru, și nu-l putea face bine când s'apuca de el.

4) De cei ce sînt rēi poporul ȃice că au mațe pestrițe.

5) adică, ori-ce lucru de folos își are greutatea lui. Boul e prețios, dar trebuie îngrijit: e o greutate pentru cel ce-l are, o belea.

6) cu vârful codei alb.

7) cu o pată mică albă în frunte.

8) grași; cu ciolanele (ósele) puternice.

9) cărucioră, de obicei cu două róte.

10) Partea carului, de care se înțepenesce jugul se numesc «proșap». De proșap putem înnădi tãnjala care e tot un fel de proșap, numai nu e înțepenită de car, ci *mobilă* (mișcătoare).

cârcee ¹¹⁾, *cósă*, *hrépcă* ¹²⁾, *ţepoi* ¹³⁾, *greblă* ¹⁴⁾, şi câte alte lucruri ce trebuiesc omului gospodar, nici că se află la casa acestui om nesocotit. Şi, când avea trebuinţă de asemenea lucruri, totdeauna supăra pe alţii, iar mai ales pe frate-său, care avea de toate. Nevasta celui bogat de multe ori făcea ڃile fripte bărbatului, ca să-l pótă *descotorosi* ¹⁵⁾ o dată de frate-său. Ea ڃicea adesea-ori:

— Frate, frate, dar *pita-î* ¹⁶⁾ cu bani, bărbate.

— Apoi de, măi nevastă, sângele apă nu se face. Dacă nu l-oiu ajuta eu, cine să-l ajute?

Nevasta, ne mai având încotro, tăcea şi inghiţia noduri. Tóte ca tótele; dar carul său era *haîmana* ¹⁷⁾. Nu treceaú două ڃile la mijloc, şi se tređia la uşa ei cu Dănilă, cumnatul său, cerënd să-î împrumute carul: ba să-şi aducă lemne din pădure, ba făină de la móră, ba căpiţi din ţarină, ba multe de tóte.

— Măi frate, ڃise într'o ڃi cel mai mare istuia-l-alt, *mă-e lehamite* ¹⁸⁾ de frăţia noastră!... Tu ai boi; *de ce nu-ţi închipuesci* ¹⁹⁾ şi un car? Al meu *l-ai hârbuit* ²⁰⁾ de

11) două cârlige ce slujesc să se înnădescă de proşap tânjala, la un car ce trebuie traş cu patru boi.

12) un fel de pieptene mare ce se pune la cósă, pentru ca să întórea şi să aşede brazda frumos.

13) furcă cu dinţi de fier mai scurţi şi mai dreپţi decât ai furcii de lemn. Furca slujeste la strînsul brazdelor cosite; ţepoiul la asvârlitul snopilor.

14) un fel de pieptene mare cu dinţi rari şi cu o códă lungă. Cu ajutorul ei spargem bolovaniî prea mari de pe brazdele (tarlalele; straturile) de zarzavat şi croim rândurile unde sădim răsaturile. Ea slujeste şi la curăţit curţile de gunoiu.

15) a scăpa; desbăra.

16) pânea este. Pita = pâine mare, rotundă.

17) haî-hui; haîmana; *vagabond*; pierde-vară; om fără căpătăiu. Acii nu e vorba de un om şi numai prin *metaforă* se aplică la car.

18) Vorba mai puţin joşnică decît: «mă plictisesci»; m'am săturat.

19) de ce nu-ţi faci; de ce nu puî la cale să-ţi faci; de ce nu-ţi întocmesci?

20) l-ai hodorogit; l-ai sdruncinat; l-ai stricat.

tot. *Hodorog în colo, hodorog* ²¹⁾ pe dincolo, carul se strică. Și apoi scii vorba ceea: «*dă-ți popo pintenii și bate épa cu călcăele*» ²²⁾).

— Apoi de, frate, ȕise ista-l-alt, scărpinându-se în cap, ce să fac?

— Ce să faci? Să te învêț eu. Boii tîi sînt mari și frumoși; ia-î și-î du la ȕarmaroc, vinde-î, și cumpêră alȕii mai mici și mai eftini; iar cu banii rêmăși cumpêră-ȕi și un car, și eacă te-ai făcut gospodar.

— Ia, scii că nu m'ai învêțat rêu? Așa am să fac.

ȕicênd aceste, se duce la dînsul acasă, își ia boii de funie și pornesce cu ei spre târg. Dar, cum am spus, omul nostru era *un om de aceia, căruia îi mâncau căniî din traistă* ²³⁾ și tôte trebile, câte le făcea, *le făcea pe dos. Târgul* ²⁴⁾ era cam departe și *ȕarmarocul* ²⁵⁾ pe sfârșite. Dar cine pôte împotriva lui Dănilă Prepeléc? (că așa îi era porecla, pentru că atâta *odor* ²⁶⁾ avea și el pe lângă casă, făcut de mâna lui). El *tuflesce cușma* ²⁷⁾ pe cap, o îndesă pe urechi și habar n'are: «*nici nu-î pasă de Năstasă, de Nichita nici*

21) *Onomatopoeie*: vorbe ce imită sgomotul carului, când merge pe un drum bolovănos.

22) Proverb (ȕicală sau ȕicêțóre) prin care poporul își rîde de cel care, ca să se facă grozav, se lipsesce de un lucru folositor și apoi se vaită că nu-l mai are. (Popa și-a lepêdat pintenii și apoi a fost nevoit să-și bată épa cu călcăele).

23) un om așa de nătâng, ne ajutat, că n'ar fi băgat sémă nici când căiniî ȕ-ar fi luat demâncarea din traistă.

24) le făcea tocmai cum nu trebuie (ca neómennii).

25) târgul, orășelul; ȕarmarocul = bâlciul, sau «târgul» dar nu cu înȕeles de «orășel», ci cu înȕeles de loc unde ómenii se adună la ȕile anu-mite, unii ca să vindă ce au de prisos, alȕii ca să cumpere ce le trebuie.

26) Prepelécul este un fel de cuer țărănesc de pus ólele, după ce au fost spălate, ca să se usuce. Când acest cuer are cuele mai mari și mai bine înȕepenite, iar prăjina, în care sînt înfipete, e înaltă, prepelécul pôte servi cui-va, care se urcă pe el ca pe o scară, să pázescă semênaturile.

27) el își trântesce (își îndesă) căciula în cap lovind-o peste fund cu palma.

atâta»²⁸⁾. Mergând el cu Duman și Tălășman ai săi, tot înainte spre iarmaroc, tocmai pe când suia un dél lung și trăgănat, alt om venia din spre târg cu un car nou ce-l cumpăraseră chiar atunci și pe care-l trăgea cu mâinile singur... *la vale cu proptele și la dél cu opintele*²⁹⁾.

— Stăi prietene! ȕise cel cu boii care se tot smunciau din funie, vędęnd *troscotul*³⁰⁾ cel fraged și mândru de pe lângă drum. Stăi puțin cu carul c'am să-ți spun ce-val

— Eü aș sta, dar nu prea vrea el să stea. Dar ce ai să-mi spui?

— Carul dumitale par'că merge singur.

— D'apoï... mai singur, nu-l veđi?

— Prietene, scii una?

— Sciü, dacă mi-ı spune.

— *Haı să facem trępă*³¹⁾; dă-mi carul și na-ți boii, Nu vręü să le mai port grija în spate; ba de fân, ba *ocol*³²⁾, ba să nu-ı mănânce lupii, ba de multe de tóte... Oiu fi eü vrednic să trag un car, mai ales dacă merge singur.

— *Șuguesci*³³⁾, măi omule, *orı ți-ı într'adins*?³⁴⁾

— Ba nu șuguesc, ȕise Dănilă.

— Apoï dar te vęd că ești bun *mehenghiü*...³⁵⁾, ȕise cel cu carul; m'ai găsit într'un chef bun; haı, noroc să dea Dumneđeu! Să-ți aibi parte de car, și eü de boi!

Apoï dă carul, iși ia boii, plęcă pe costișă, într'o parte

28) Proverb prin care se arată nepăsarea cuı-va. De Năstase (cutare) nu-ı pasă de loc, iar de Nichita (cutare) și mai puțin.

29) la valetrebuind să-l opręscă, la dél trebuind să-l împingă ca să męrgă.

30) érba măruntă cu tulpina subțire și târıtóre, cu frunzele mărunte, și care crește pe marginea drumului; érba calului.

31) haı să facem trępă; ai să să facem schimbul (târgul).

32) împrejmuire; țarc: îngrădire fără acoperiș unde se țin vitele.

33) glumesci?

34) orı vrei cu dinadinsul?

35) șiret; priceput să-și facă trebile; isteț. Aci îi ȕice mehenghiü lui Prepelęc în ironie (în rıs), dar fără ca acesta să bage de sémă.

spre pădure, și se cam duce ³⁶⁾). Ista-l-alt, adică Dănilă, dice în gândul său :

— *Taci, că-î buche* ³⁷⁾: *l-am potcovit* ³⁸⁾ bine... De nu cum-va s'ar răsândi ! Dar par'că nu era țigan, să întorcă ³⁹⁾.

Apoi își ia și el carul și pornesce tot la vale, înapoi spre casă.

— Aho ! car nebun, aho ! Când te-om încărca *sdravên* ⁴⁰⁾ cu saci de la móră, ori cu fân din țarină, atunci să mergi așa !

Și cât pe ce, cât pe ce, să nu-l ție carul înainte ⁴¹⁾. Dar de la o vreme valea s'a sfârșit și s'a început un dél ; când să-l sue la dél, sue-l, dacă poți ! . . . *Hârți* ⁴²⁾ în colo ; *scârți* ⁴²⁾ în colo. . . . carul se da înapoi.

— Na ! car mi-a trebuit, car am găsit.

Apoi cu mare greú *hortoesce* ⁴³⁾ carul într'o parte, îl opresce în loc, se pune pe *proțap* ⁴⁴⁾ și se așterne pe *gânduri* ⁴⁵⁾.

36) Vorbele «cam mai» ne dă să înțelegem că cel care luase boii se strecoră și se face nevedut repede-repede, de témă ca nu cum-va Dănilă să nu se ia după el și să întorcă învoela. Dar Dănilă nu se gândia la așa ce-va.

37) taci, că mi-a eșit tréba bine !

38) l-am tras pe sfóră ; l-am înșelat fără să bage de sémă.

39) să întorcă târgul făcut ; să-și ia vorba înapoi.

40) mult ; strașnic ; cu vârf și îndesat.

41) să nu-l întrécă (să nu-î ia înainte) carul.

42) *Interjecție onomatopoeică* arată scârțietura ce se aude la car, când Dănilă vrea să-l misce din loc.

43) artoesce ; hartoesce ; hartesce ; artesce. Deosebite forme ale ace-luiaș verb care însemnă: cârmesce sau cârnesce într'o parte un *vehicul* (cărufă, car, trăsură).

44) partea de dinainte a carului, la al căreia căpătâiu se pune jugul. Deosebirea dintre «proțap» și «tânjală» e că proțapul este înțepenit la car, e fix (în tocmai ca «oiștea» la căruță sau trăsură), pe când «tânjala» este mobilă și se pune înaintea proțapului. Veđi și mai sus, No. 10.

45) se pune (cade) pe gânduri.

— Mă! . . . asta încă-î una! De-oii fi eü Dănilă Prepeléc, am prăpădit boii; iar de n'oiü fi eü acela, apoi am găsit o căruță. . . Ba e Prepeléc, ba nu-î el. . .

Când iată un om trecea iute spre târg c'o capră de vinđare.

— Prietene, ڏise Dănilă, *nu mi-î da capra ceea* ⁴⁶⁾, să-î dau carul ista?

— Apoi . . . de . . . capra mea nu-î *de cele săritore* ⁴⁷⁾ și-î bună de lapte.

— Ce mai la dél, la vale; bună, nebună, na-î carul și dă-mi-o!

Cela nu se pune la pricină ⁴⁸⁾; dă capra și ia carul. Apoi așteplă, până vin alte care de-l légă dinapoia lor și se duce în tréba lui spre casă, lăsând pe Dănilă gură-cască tot pe loc.

«Bun», ڏise Prepeléc. «Ia, pe ist cu capra, sciü incaltea că *bine l-am boit* ⁴⁹⁾».

Ia apoi și el capra și pornesce iar spre târg. Dar capra tot capră: se smucia în tóte părțile, încât îi era acum lehamite de dinsă.

— De-aș ajunge mai de grabă în târg, ڏise Prepeléc, să scap de *răea* ⁵⁰⁾ asta.

Și, mergënd el mai departe, eacă se întâlnește cu un om ce venia de la târg c'o găscă în brațe.

— *Bun întâlniș* ⁵¹⁾, om bun, ڏise Dănilă.

— Cu bine să dea Dumneđu!

46) n'ai vrea óre să-mi dai?

47) de cele care sar și se cațără pe garduri, șanțuri și pripóre, ca să-și caute hrană.

48) sau «acela nu se pune de pricină», adică «nu se pune împotrivă»; «nu se împotrivesce»; «se învoesce».

49) bine l-am păcălit! «A boi» în înțeles (sens) propriu înseamnă «a vopsi».

50) pacoste; lucru aducător de necaz, ca răea.

51) bine ne-am găsit; întâlnirea noastră să ne fie spre bine.

— Nu vrei să facem schimb? Să-ți dau capra asta și să-mi dai găscă.

— N'ai nemerit-o, că nu-i găscă, ci-i gânsac; l-am cumpărat de sămînță.

— Da, dă-mi-l, dă-mi-l! că-ți dau și eu o sămînță bună.

— De mi-i da ce-va adaus, pôte să ți-l dau: iară de nu, norocul găscilor de acasă.

În sfârșit, *dur la dél dur la vale* ⁵²⁾, unul măi dă, altul măi lasă, și Prepeléc *mărită* ⁵³⁾ capra, apoi înșfacă gânsacul și plcă tot înainte spre târg. Când ajunsese în târg, gânsacul țipa, cât îi lua gura: ga! ga! ga!

— Na! c'am scăpat de dracu și-am dat peste tată-său; aista mă asurdesce. Las' că *te însor eă* ⁵⁴⁾ și pe tine acuși, măi *buclucașule!* ⁵⁴⁾

Și, trecend pe lângă un negustor cu pungi de vîndare, dă gânsacul pe o *pungă de cele pe talger* ⁵⁵⁾ cu *baerile lungi de pus în gât* ⁵⁶⁾. Ia el punga, o sucesce o învêtesce și apoi dice:

— «*Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o!* ⁵⁷⁾ Dintr'o përeche de boi, *dea măi mare dragul* ⁵⁸⁾ să te uiți la ei, am rămas c'o pungă gólă. Măi, măi, măi, măi! Dór sciü că nu mi-i acum întâiași dată să merg la drum; dar par'că dracul mi-a luat mințile».

52) expresie, dicere saü *dicton* prin care se arată lupta de vorbe dintre vîndător și cumpărat, până se face vîndarea. «*Dur*», interjecție onomatopoeică care arată sgomotul ce-l face un lucru care «se dă dea-dura» (se rostogolesce la vale).

53) Sens *figurat (metaforic)* pentru «vinde».

54) Veđi No. 53. «*Buclucaș*» cel care face bucluc (încurcătură; necaz; nevoe).

55) o *pungă de cele* cu fundul ca talerul.

56) *baeră = șnur*; fir împletit din măi multe fire subțirele de lână bumbac, mătase saü chïar pïele. «*De pus în gât*» = de pus după gât.

57) Proverb prin care se arată că cine-va a făcut o stricăciune, fără să vrea (un lucru fără îndemănare).

58) de măi mare dragul; să nu te măi saturi (cu privirea).

Maî şade el cât şade, de cască gura prin târg, şi apoi îşi ia tâlpăşiţa spre casă. Şi, ajungând în sat, se duce drept la frate-său, *ca să-i ducă bucurie* ⁵⁹).

— Bine v'am găsit, bădiţă!

— Bine ai venit, frate Dănilă! Da mult ai zăbovit la târg.

— Apoi dă, bădiţă: *m'am pornit cu graba şi m'am întălnit cu zăbava* ⁶⁰).

— Ei, ce veste ne maî aduci de la târg?

— Ia nu prea bună! Bieţii boişorii mei *s'aaaă* ⁶¹) dus ca pe gura lupului! ⁶²)

— Vr'o *dihanie* ⁶³) a dat peste dinşii, ori ți i-a furat cine-va?

— Ba i-am dat eu singur cu mâna mea, bădiţă.

Apoi spuse din capăt totă întâmplarea... pe unde a fost şi ce a păţit: iar, la urma urmelor, şise:

— Şi apoi ce maî atâta vorbă lungă! Dintr'o përeche de boi, m'am ales c'o pungă, şi apoi şi asta-i *putie* ⁶⁴), bădiţă dragă.

— Mă! da drept să-ţi spun, că mare *nătărău* ⁶⁵) maî eşti!

— Apoi dă!... bădiţă, până aici, tôte au fost cum au fost; da de acum am prins eu la minte... Numai, ce folos? Când e minte, nu-i ce vinde; când e brânză, nu-i *bărbântă* ⁶⁶). Eaca îţi dau şi dumitale punga asta, că eu

59) *Ironie*: dice «bucurie» ca să se înţelégă «necaz».

60) Dicare prin care arătăm că am întârziat maî mult decât am fi vrut.

61) Felul cum e scris, cu maî mulţi «a», arată că trebuie să pronunţăm pe «a» prelung, spre a face să se simtă mirarea şi părerea de rău pentru cele ce făcuse.

62) ca şi când ar fi fost mâncaţi de lupi.

63) fieră; animal sëlbatie şi crud.

64) fără nici un ban în ea.

65) nătâng, ticălos şi fără căpătăiu.

66) putinică unde se pune lapte bătut la păstrare (în munşii Moldovei); putinică de păstrat brânză.

n'am ce face cu dînsa. Și, te mai rog, *pe toți Dumne-deii* ⁶⁷⁾, să-mi mai împrumuți o dată carul și boii, s'aduc nisce lemne din pădure la nevastă și la copii, că n'au scântee de foc în vatră, sërmanii! Și apoi, ce-o da Dumne-deu! Cred că nu te-oiu mai supëra.

— *Ptiu!* ⁶⁸⁾ mă! dîse frate-sëu, după ce l-a lăsat să sfârșască. Se vede că Dumne-deu a umplut lumea asta cu ce-a putut. Eacă-ți mai dau o dată carul, dar asta ț-a fi cea *de pe urmă* ⁶⁹⁾.

Lui Dănilă atâta i-a trebuit. Ia acum carul cu boii frăține-sëu și pornesce. Cum ajunge în pădure, chitesce un copac, care era mai mare, și trage carul lângă el: și, fără să dejuge boii, începe a tăia copacul, să cadă în car deodată. Trebi de ale lui Dănilă Prepeléc!... Bocănesce el cât bocănesce, când pârri! cade copacul peste car, de-l sfarmă, și peste boi, de-i ucide.

— Na! că făcu *pacostea* ⁷⁰⁾ și frăține-meu. Eî, eî, acum, ce-i de făcut?... Eu cred, că ce-i bine nu-i rău: Dănilă face, Dănilă trebue să desfacă. Mă duc să vëd: n'oiu putea *smomi* ⁷¹⁾ pe frate-meu, să-mi împrumute și épa, să fug apoi cu ea în lume; iar copiii și nevasta să-i las în scirea Celui de sus.

Așa dîcînd, pornesce și, mergînd prin pădure, s'a rătăcit. După multă trudă și buimăcélă, în loc să ésa la drum, dă de un heleșteu și, vëdînd nisce *lișițe* ⁷²⁾ pe apă, svârrr! cu toporul într'insele, cu chip să ucidă vre-una

67) conjurare sau *obsecrație* din care se vede credința păgână în mai mulți zei.

68) *interjecție onomatopoeică* ce imită scuipatul (stupitul) și arată disprețul, în mod josnic, către un om.

69) sub înțeles: «dată» sau «oră».

70) nenorocire pe neașteptate și nemeritată.

71) a înșela cu binișorul.

72) un fel de rațe sëlbatice mici, negre și foarte sglobii, ce se dau adînd și stau foarte mult sub apă.

și s'o ducă *peșcheș* ⁷³⁾ frăține-sëu. Dar lișițile, nefiind chióre nici mórte, au sburat; toporul s'a cufundat, și Prepeléc a rëmas *bătënd în buze* ⁷⁴⁾.

— Măi!... că rëu mî-a mers astăđi! Ce đi pocită! Se vede că *mî-a luat cine-va din urmă* ⁷⁵⁾.

Apoi dă din umere și pornesce. Măi merge el cât măi merge, până ce cu mare greú găsesce drumul. Apoi o ia *la papuc* ⁷⁶⁾ și hai! hai! hai! hai! ajunge în sat la frate-sëu, și pe loc cârpesce o minciună, care se potrivea, ca nuca în përete.

— Frate, măi fă-mî bine și cu épa, *să mân boii dea-că-lare!* ⁷⁷⁾ În pădure a plouat grozav și s'a făcut o *mázgă* ⁷⁸⁾ și un ghețuș, de nu te măi poți de feliiu ținea pe picior.

— Mă! đise frate-sëu, se vede că tu ai fost *bun de călugărit* ⁷⁹⁾, iar nu de trăit în lume, să necăjesci ómenii și să chinuesci nevasta și copiii. Haiti! *lipsesci* ⁸⁰⁾ dinaintea mea și du-te *unde a dus surdul róta și mutul épa* ⁸¹⁾, ca să nu măi aud de numele tëu!

— Épa! Las' pe Dănilă! că scie el unde a duce-o: să-și íee ertăciune de la boi și điuă bună de la car. Apoi ese pe ușă, pune mâna pe épă și pe o secure și *tunde-o!* ⁸²⁾

73) dar; plocon; poclon.

74) rëmas păcălit.

75) m'a fermecat; m'a vrăjit luând pămînt din urma pasului meú și făcënd din el farmece (vrăji).

76) o ia la picior; se pune pe cale; merge.

77) fiind călare să mân (*conduc*) boii.

78) udătură. Are o tãrie măi mică decăt: «glod» sau «noroiu», iar acestea la rëndul lor, au o tãrie măi mică decăt «mocirlă» sau «nãmol».

79) bun de a fi călugăr, care, precum se scie, nu se pricepe în trebile pãmîntesci, ci numai în cele cëresci.

80) lipsesce sau «să lipsesci!»

81) Đicere prin care poporul arată drumul cel măi lung cu care amenință în blestem pe cine-va.

82) ia-o la sãnătósă; pãrlesce-o; ia-o la gónă, fugi pe neașteptate și repede.

II

Când se trezesce frate-său, ia épa, dacă ai de unde? Prepeléc era tocmai la heleşteul din pădure să caute toporul. Aici, îi trăsni în cap lui Dănilă că el ar fi bun de călugăr, după vorba frăţină-său.

— *Am să durez* o mânăstire pe pajiştea asta, de are să se ducă vestea în lume, şise el. Şi deodată se şi apucă. Face mai întâi o cruce şi o înfige în pământ, de însamă locul. Apoi se duce prin pădure şi începe a chiti copacii trebuitori. Ista-î bun de *amânare*, cea de *tâlpi*, ista de *grinđi*, ista de *tumurugi*; cea de *costoróbe*, ista de *tócă*; şi tot aşa, *dondânind* el din gură, eaca se trezesce dinantea lui cu un drac ce eşa din éz.

— Ce vrei să faci aici, măi omule?

— Da nu veđi?

— Ştăi, mă! nu te apuca de *năzbătii*. Ézul, locul şi pădurea de pe aici sînt ale noastre.

— Póte-î şise că şi raşele de pe apă sînt ale vóstre, şi toporul meu din fundul ézului. *Voii învęta* eú să puneţi stăpânire pe lucrurile din lume, cornoraşilor!

Dracul, neavénd ce face, *huştiuliuc!* în éz şi dá de scire lui Scaraoschi, despre *omul lui Dumneđeú*, cu *năravul dracului*. Ce să facă dracii? Se sfătuesc între dinşii, şi Scaraoschi, *căpitenia* dracilor, găsesce cu cale să trimetă pe unul din ei, cu un burduf de bivoli plin cu bani, să-l deé pusnicului Dănilă, ca să-l póta *mătura* de acolo.

— Na-ţi mă, banii! şise dracul trimes, şi *să te cărbănesci* de aici, că, de nu, e rău de tine.

Prepeléc se uită la cruce, se uită la drac, şi la banii... dá din umere, şi apoi şise :

— Aveţi noroc, spurcaşilor, că mi sînt mai dragi banii decăt pusnicia; că v'aş arăta eú voúe. Dracul răspunde :

— *Nu te pune în pórá*, măi omule, cu împératul Iadului, ci mai bine ia-ţi bănişorii şi caută-ţi de nevoi.

Apoi lasă banii și se întornă în heleșteu, unde găsesec pe Scaraoschi tare mâhnit pentru pierderea unei comori așa de mari, *cu care ar fi putut dobândi o mulțime de suflete*. Prepeléc în acest timp *se chitța* cum ar face să vadă banii acasă la dînsul.

— Bun, țise Dănilă. *Nici asta nu se ia din drum*. Tot mănăstiri să croesci, dacă vrei să te bage dracii în samă, să-ți vie cu banii de-a-gata la picior și să te facă putred de bogat.

Pe când se îngrija el cum să ducă banii acasă, eacă un alt drac din ladă i se înfățișează înainte, ȳicându-i :

— Măi omule ! stăpânul-meu s'a răsândit ; el vrea măi întâi să ne cercăm puterile și apoi să ieși banii.

— Ia acu-i acu, țise Prepeléc în gândul său, oftând. Dar este o vorbă : *«tot bogatul mintos, și tinerul frumos»*. Dănilă măi prinsese acum la minte.

— Puterile ? Ei, cum și în ce fel ?

— Iată cum : Dintru 'ntâi și dintru 'ntâi, care dintre noi amândoi va lua épa ta în spate și va înconjura ézul de trei ori, fără s'o pue jos și să se resufle, ai aceluia să fie banii.

Și, cum țise, și umflă dracul épa în cărcă și într-o clipă, înjură ézul de trei ori. Prepeléc, vedând atâta putere din partea dracului, nu-i prea venia la socotélă : dar *tot își ținu firea* și țise :

— Măi Michiduță ! dór eú te credeam măi tare decât ești. Așa-i că tu ai luat épa în spate ? însă eú ți-o lua-o numai între picior ;—și îndată se și asvâle pe épă și înjură ézul de trei ori, fără să se resufle. Dracul atunci se miră mult de asta și, ne măi având ce țise, *iscodi* alta.

— Acum să ne întrecem *din fugă*, țise el.

— Măi Michiduță ! da cu mine ți-ai găsit că poți tu să te întreci din fugă ?

— D'apoi cu cine ?

— Vino încóce să-ți arăt eũ cu cine !

Apoi merge împreună cu dracul în nisce *porumbi*, unde vede un epure dormind și-l arată.

— Veđi tu colo pe cine-va ghemuit jos și mititel ?

— Vəd.

— Acela-ı copilul meũ cel maı mic. Aține-te ! Și când l-oiũ trezi din somn, să te ieı după el. Și odată și strigă : u ! ta ! na ! na ! na ! !...

Atunci epurele sare, și dracul după el. Fug ei cât fug, și de la o vreme dracul pierde urma epurelui. Până acum toți rideaũ de Prepeléc, dar acum a ajuns să ridă el și de dracul. Pe când Dănilă *se ținea de inimă* de prostia dracului, eacă și acesta *se înturna* gâfâind.

— Mă ! da sprinten și *sprințãroiũ* copil maı aı, drept să-ți spun ! Când aprópe, aprópe să pun mâna pe dınsul, i-am pierdut urma, și *să te duci duluță !*

— Samenă tătãnã-sėũ, *sireicanul*, đise Dănilă. Ei ? maı aı poftă să te 'ntreci și cu mine ?

— *Ba maı puneți pofta 'n cuiũ. . .* Maı bine să ne *ıntrecem la trântă*.

— Din trântă ? *Dór de ț-e greũ de viață*. Mă ! tot am auđit pe bătrâni, că dracii nu-s proști, d'apoi, cum vəd eũ, tu numai dai în gropi, de prost ce ești. Ascultă : eũ am un unchiũ bătrân de 999 de anı și 52 de săptãmâni, și, de-l veı trânti pe dınsul, atunci să te încerci și cu mine, dar cred că *ț-a da pe nas !*

Đicend acestea, pornesce înainte și face semn dracului cu mâna, să vie după el. În fundul pădurii, sub nisce stânci, se afla o vizunie de urși, peste care dase Prepeléc, umblând câte odată, ca pusnic *ce se găsia*, după vlăstări sėlbatice și după smeură. Ajungend ei aprópe, Dănilă đise :

Eaca lăcașul unchiului meũ. Intră în lăuntru ; aı să-l găsești dormind în cenușă, cu nasul în tăciuni. De vorbit,

nu p^ote vorbi, c^ă m^ăselele și dinții i-au c^ădu^t m^ăi bine de o mie de ani...

Dracul n'are ce face... Intră în lăuntru și începe a-și purta codița cea *bârligată* pe la nasul unchi^ășului. Atâta i-a trebuit lui moș Ursilă, și apoi, las pe dînsul ! Deodată sare mânios din b^ârlog, *haț!* dracul *subsu^oră* și-l stringe cu atâta putere, de era bîetul drac ș^ă-și dea sufletul, și ochii i-au eșit afară din cap c^{ât} cepele de mari.

— Na ! nu cauți și-o găsești, țise D^ănilă, care privia de departe *v^ălmășagul* acesta și se strica de rîs. Dar nu sci^u ce face dracul, c^ă face el ce face și, cu mare gre^u, scapă din labele lui moș Ursilă. D^ănilă, cum vede pe drac bun *t^éf^êr*, se face c^ă-l sc^ote !...

— Ia las, m^ăi omule, las ! nu-ți m^ăi face obraz. Dacă ai sciut c^ă ai un bunic aș^a de *grobian*, pentru ce m'ai îndemnat s^ă m^ăe lupt cu el ?

— Da ce ? nu ți-a plăcut ? Hai și cu mine !

— Cu tine, și numai cu tine, m'oi^u întrece din chiuit ; și care a chiui m^ăi tare, acela s^ă ia baniⁱ.

— Bun !... țise D^ănilă în g^ând ; las c^ă te-oi^u chiui e^u !...

— M^ăi Michiduță ! Ia chiue tu înt^âi^u, s^ă aud cum chiui. Atunci dracul se crăcesce cu un picior la *asfînțit* și cu altul la r^êsărit, s'apucă sdrav^ên cu m^âna de *torțile* cerului, *cas^că o gură c^{ât} o șură* și, c^ând chiue o dată, se cutremur^ă p^ămîntul, v^ăile r^êsună, m^ările clocotesc și pescii din ele se sperie ; dracii es afară din éz, c^{ât}ă frunză și érbă, și o *lécă*, de nu s'a risipit bolta cerului. D^ănilă însă ș^edea c^ălare pe burduful cu baniⁱ și, țin^êndu-și firea, țise :

— M^ă ! da numai aș^a de tare poți chiui ? e^u m^ăi nu te-am auđit. Incă o dată !

Dracul chiue și m^ăi grozav.

— Tot nu te-am auđit. Incă o dată !

Dracul chiue și a treia óră, aș^a de tare, de credeaⁱ c^ă s'a rupt ce-va într'insul.

Acum nu te-am auzit nici atâta... Aşa-î c'a venit şi rândul meu ?

— Mai aşa !

— Măi Michiduţă ! când oiü chiui eü, ai să asurdesci şi ai să să-ţi sară creerii din cap, înţeles-ai tu ? Insa eü *îţi priesc bine*, dacă-î vré să mă ascultî.

— In ce fel ?

— Ia să-ţi leg ochii şi urechile cu un ştergar, dacă vré să mai trăesci.

— Légă-mi cum scii şi cu ce scii, numai să nu mor !

Atunci Dănilă légă strîns cu un ştergar gros de *câlţi* ochii şi urechile dracului, ca la «baba órba» ; apoi ia o *drughinătă* grosă de stejar în mână, şi pac ! la tâmpla dracului cea dréptă, una.

— A . . . leü ! destul, nu mai chiui !

— Ba nu ! stăi *Sarsailă*, tu cum ai chiuit de trei ori ? Tronc ! şi la stînga, una.

— Va . . . leü ! destul !

— Ba nu-î destul : şi-î mai trage şi în numele *Tatălui*, una.

— A . . . uleo ! strigă dracul îngrozitor, şi, cu ochii legaţi, cum era, *văicărindu-se* grozav şi svârcolindu-se ca şerpele, se aruncă în éz, spunénd lui Scaraoschi cele întâmplăte şi că nu-î de şuguit cu vrăjitorul acesta.

Dănilă însă ofta din greu lângă burduful cu bani şi se tot frăménta cu gândul, ce-î de făcut ? Când eacă al treilea drac i se înfăişeză înainte, cu un *buzdugan* straşnic de mare în mână, pe care îl trântesce la pămînt şi dice :

— Măi omule ! Ia acum să te vöd. Cine-a svârli buzduganul ista mai tare în sus, ai aceluia să fie banii.

— Na Dănilă ! dise el în gândul seü, aşa-î c'ai sfeclit-o ? Dar vorba ceea : *nevoea învaţă pe cărauş*. Ia svârle-l tu întâi, măi *dracule* !

Atunci dracul ia buzduganul de códă şi, când îl svârle,

se sue așa de tare, de nu se mai vede; și abia după trei zile și trei nopți, cădând jos, cu mare strășnicie s'a cufundat în fundul pământului, de s'a u sguduit temeliile lumii.

— Ia svârle-l și tu acum, și se dracul îngâmfat.

— L-oiu svârli eă, *nu te îndârji*; dar scôte-l mai întâi la fața pământului, cum a fost și la tine.

Dracul ascultă și-l scôte:

— Haiți! mai repede, mai repede, că n'am timp de așteptat.

— Mai îngăduesce puțin, *tartorule*, că *nu te trag co-piți de pôle*.

Dracul îngădue, căci *n'are încotro*. Nu trecu mult și ziua se căldori. Cerul era limpede și luceferii sclipitori rîdeaă la stele; iară luna, scoțend capul de după nori, se legena în văzduh, luminând pământul.

— Da nu-l mai asvârli, omule?

— Ba am să-l svârl de-acum: dar îți spun înainte să *te ștergi pe bot despre dînsul*.

— De ce?

— Eaca de ce: veți tu colo în lună nisce pete?

— Le ved.

— Acolo-s frații mei *din ceea lume*. Și, Dómnne! mare nevoie mai aă de fier pentru potcovit caii. Uită-te bine și veți cum îmi fac semn cu mâna, să le daă buzduganul ista; — și odată pune mâna pe dînsul.

— Stăi, nepriceputule! că buzduganul ista îl avem lăsat moștenire de la strămoșul nostru, și nu-l putem da pentru tótă lumea, — și odată-î și smuncesce buzduganul din mână și fuge cu el în éz, *spunend* lui Scaraoschi ce era să pățescă cu buzduganul. Atunci Scaraoschi, îngrijit și mânios grozav, chemă înaintea sa tótă drăcimea și bătu din picior, strigând:

— Acum, în clipă, să se alégă unul dintre voi, care

să mergă și să *afurisască* pe acest *prolet* și vrășmaș cumplit.

Pe loc și vine unul înaintea sa, tremurând.

— Să trăiți, *Mârșăvia voastră!* Eă mă duc să îndeplinesc nelegiuita voastră poruncă.

— Mergi! și dacă-ți fi meșter și-ți isbuti, să scii *c'am să te fac mai mare.*

Atunci dracul pornesce c'o falcă în cer și cu una în pământ și într'o clipă și ajunge la pustnicul Dănilă.

— Măi omule, ți se dracul, tu, cu *șmichiriile* tale, ai turbat totă drăcimea; de acuși am să te vâr și eu în *tóte grozile* morții. Hai să ne blestemăm, și care, dintre noi amândoi, a fi mai meșter acela să ia banii! Și odată și 'ncepe dracul a *boscorodi* din gură și a descânta, *că nu scii ce face, de-ți pocnesce* lui Dănilă un ochi din cap. Săracul Prepeléc! se vede că i-a fost scris, tot el să răsplătască și păcatele epei frăține-său, ale caprei, ale gânsacului *logodit* și ale boilor uciși în pădure.

Dómne! multe mai are de pătimit un pustnic adevărat! Prepeléc pustnicul se stricase acum de tot cu dracul... Ș'apoi ce este mai gingaș decât ochiul! — Dănilă crăpa de durere! dar, *orî cât de tare*, el tot își ținu inima cu *dinți* și ți se :

— Nu mă sperii tu cu de alde aceste, *demon* spurcat ce ești. Am să te fac să-ți musci mânilor și să mă pomenesci în totă viața ta!

— Dă, dă, nu mai dondăni atâta din gură, și blestemă și tu acum, să te vâd cât ești de meșter.

— Ai să ieși burduful cu banii în spate și ai să mergi la casa mea, căci blestemurile părintesci nu-s la mine. Înțeles-ai?

Și, cum ți se, încalecă și Dănilă pe burduf; iară dracu-și umflă în spate și sbóră iute ca gândul *taman* la casa lui Dănilă Prepeléc. Copiii și nevasta lui, când au văzut un bivoli sburând pe sus, *au rupt-o la fugă*, înspăimân-

tați. Dănilă însă a început a-i striga pe nume, și ei, cunoscând glasul lui, s'au oprit.

— Dragii tatei băeți! Ian veniți încóce și aduceți cu voi și blestemurile părintesci: *ragila* și pieptenii de pieptenat călți!

Băeții încep a curge toți, care din cotro, cu blestemurile părintesci în mână. *Îi venise acum și lui Dănilă apă la móră.*

— Puneți mâna, copii, pe *jupânul* ista, și începeți a-l blestema cum îți ști mai bine, ca să-i placă și dumisale...

Atunci, *lasă pe copii*, că și dracul fuge de dinșii. Au tăbărit cu toții pe dînsul și *l-au schingiuit* după placul lui Dănilă. S'a început dracul a țipa *cât îi lua gura* și, scăpând cu mare greú din mâinile lor, *hârcăit și stălcit* cum era, a lăsat și bani și tot, și *s'a dus pe urlați după cei-l-alți.*

Iară Dănilă Prepeléc, ne mai fiind supărat de nimeni și *scăpând acum de-asupra nevoii*, a mâncat, a bătut și s'a desfătat până la adânci bătrânețe, vedându-și pe fiii fiilor săi împrejurul mesei sale.

I. Créngă.
(1837-1889)

59.

PROVERBE

DESPRE NERODIE ȘI NEGHIOBIE ¹⁾.

*Nerodul, la orî-ce fie
Pe loc dice că îl scie;
Nerodului i se pare
Că tóte 'n palmă le are,*

1) Orânduite din nou după Anlon Pann.

Nerodul, când e 'ntrebat
 Cine e mai mare 'n sat,
 El pe loc răspunde: «eü,
 Că 'ntărât căinii mereü»;
 Până se găsește-o mână
 Să-l scuture din țărână!
 Nerodul și cu nebunul,
 Amândoi, sînt frați ca unul.

Cu nebunul să nu-ți pui nici în clin nici în mănecă. El nu scie nici ce e lae, nici ce e bălae; nu asudă nici la del, nici la vale; tu-î faci cu ochiul, el îți face cu capul; iar unde-s ochii înțeleptului, este mâna nebunului.

Nerodu 'ntăi o croesce
 Și 'n urmă se socotesce:
 Gură are de vorbit
 Și cap n'are de gândit;
 Ne gândind, ne socotind,
 Se pomenesce vorbind.

Cine să apucă să învețe pe nerod, nu se osibesce de nebun. Căci

Tu stai să-l înveți de bine,
 Și el te 'nvață pe tine;
 C'o țin de córne se uită
 Și tot strigă că e ciută¹⁾;
 Di-î tu lui ori cât îți place
 Că el tot ce scie face,

căci pe nebun nu poți să-l aduci la cunoscință. N'a ajuns la riü, și și-a ridicat pólele 'n brăü; nu-l primesce în sat, și el întrébă de casa párcă-

1) fără córne.

labului; strigă de la munte, ca să-l audă de la
Dunăre; și,

Ca să scutéscă din cale,
De cu séră a plecat
Și în tindă s'a culcat.

Nerodul, tótă-a lui nerođie
E de la părinți moșie,
căci din códa pisicii sită de mătase nu se face;
în tivga sécă cât să sufli, nu poți s'o umfli; și min-
tea de-ar cresce pe tóte cărările ar pasce-o și
măgarii.

Điua bună de diminéță s'arată; iar la satul ce
se vede călăuză nu trebuie.

CICLUL UNIRII ȘI INDEPENDENȚEI

60.

HORA UNIRII

Haï să dăm mână cu mână
Cei cu inimă română,
Să 'nvêrtim hora frăției
Pe pământul României!

Érba rea din holde piéră,
Piéră dușmanul din țară;
Intre noi să nu mai fie
Decât flori și omenie!

Măi Muntene, măi vecine,
Vino să te prinđi cu mine,
Și la viéță cu unire,
Și la mórte cu 'nfrățire!

Unde-î unul, nu-î putere
La nevoi și la durere;

Unde-s doî, puterea creşce,
Şi duşmanul nu sporesce.

Amândoi sîntem de-o mamă,
De-o făptură şi de-o samă,
Ca doî brađi într'o tulpină,
Ca doî ochi într'o lumină;

Amândoi avem un nume,
Amândoi o sórtă 'n lume;
Eû ți-s frate, tu mi-ești frate,
In noi doî un suflet bate.

Vin la *Milcov* cu grăbire,
Să-l secăm dintr'o sorbire,
Ca să trecă drumul mare
Peste-a nóstre vechi hotare,

Şi să vadă sfintul sóre,
Intr'o ți de sərbătóre,
Hora nóstră cea frăţescă
Pe câmpia românescă!

V. Alecsar dri.

(1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE ¹⁾. — **Pregătirea.** Poporul Român a ştiut totdeauna să preţuească înţelepciunea. Probă sînt numeroasele proverbe asupra neroziei şi negliobiei, şi numeroasele anecdote prin care arată simplitatea celor-l-alte naţiuni. Dar dacă a ştiut să preţuească înţelepciunea, n'a ştiut totdeauna să se slujească de ea, când a fost vorba de fapte.

De multe ori, el s'a bucurat de nerozia altora, dar şi-a pierdut vremea rîzînd de alţii şi a avut să sufere mult din această pricină. A rîs de Grec, de Turc sau de Rus, — şi Grecul, Turcul şi Rusul îşi făceau treburile din munca lui. Rîde de Evreu sau de Bulgar—

Evreul și Bulgarul își fac și acum afacerile sub privirea lui binevoitoare. Și tot așa cu cele-l-alte neamuri streine, mai cu seamă cu cele de aceeași lege cu dînsul. Când vremile de vitejie s'au dus, când țara a cădut din ce în ce mai mult sub Turci, care trimiteau Domni și cârmuitori streini, Românul își arăta curajul în haiducie și înțelepciunea în batjocură. Haiducul ucidea pe streini, iar Românul, rămas la vatra lui, rîdea de dînșii. Dar și unul și altul duceau greul vieții, ca să îmbogățească pe strein și să sărăcească țara. Ba, ca și când n'ar fi fost destui streini, în contra cărora ar fi trebuit să luptăm, noi ne făceam streini chiar între noi. Era strein Moldoveanul de Muntean, și streini, amândoi, de Transilvăneni sau Macedoneni.

Dar încet-încet vechiul curaj s'a împreunat cu înțelepciunea mai nouă, încet-încet am început să ne simțim frați de la Nistru până la Tisa, și cel mai mare act ce-am ajuns să facem din unirea înțelepciunii și a îndrăsnelii a fost *Unirea* care ne-a dat puterea. Cum s'a făcut *Unirea*, vom înțelege după simțirea de însuflețire din *Hora Unirii*, și din purtarea oamenilor puternicii din acea vreme, așa precum se vede în *Ion Roată și Cuza Vodă*.

Unitu-ne-am prin înțelepciune și îndrăsnală, dar trebuia să ne întărim, iar aceasta nu se putea decât dacă îndrăsnala ajungea la vitejie. Vitejia dormea în noi de aproape două veacuri și trebui să se deștepte, ca să devenim neatârnați. În *Sortării* vom vedea simțirile voinicilor Români, care vin să-și dea tributul de sânge pentru țară, iar în bucățile următoare vom vedea vitejiile pe care le-au făcut Români sub conducerea viteazului Domn Carol I, astăzi Regele nostru.

Și după ce prin înțelepciune și îndrăsnală am realizat o parte din gândurile mărețe ale Marelui Mihai, după ce prin vitejie am dobîndit drept la viața ce ne-a fost amenințată atât amar de vreme, ne putem uita cu mîndrie în urmă și putem înțelege rolul greu și glorios pe care l-am jucat la Dunăre — rolul de *Sentinelă Română*, rol pe care sîntem chemați să-l jucăm încă, dacă vom ști toți Români să ne unim cu înțelepciune, să lucrăm cu stăruință, și să ne luptăm cu vitejie.

---

1) la ciclurile Unirii și Independenței—și anume la No. 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67 și 68,

61.

ION RÓTĂ ȘI CUZA VODĂ

I

Intre țăraniî fruntași, care aũ luat parte împreună cu boerii, cu Episcopii și cu Mitropolitul țării la «*Divanul Adhoc*» din Moldova, în 1857, era și Moș Ion Rótă, om cinstit și cuviincios, cum sînt mai toți țăraniî români de pretutindene. — Numai atâta, moș Rótă, după câte veduse și după câte păfise el în vieța sa, nu prea punea temeiu pe vorbele boeresci și avea gâdiliciu la limbă; adică spunea omului verde în ochi, fie cine a fi, când îl *scormolia* ce-va la inimă. — Așa e țăranul, nu prea scie multe. Și moș Ion Rótă, fiind țăran, cum v'am spus, de și se învrednicise a fi acum printre boeri, nu avea ascundători în sufletul seũ.

În «*Divanul Adhoc*» din Moldova erau boeri de totă mâna: și mai mari și mai mici, și mai bêtărâni și mai tineri, și mai învêțați și mai neînvețați, cum îi apucase timpul. Intre acești din urmă erau de-alde bêtărânel Alecule Forescu, poreclit și Tololoiu, Grigore Cuza și alți câți-va de-alde aceștia care, fiindu-se de obiceiurile strămoșesci, în tôte sêrbătorile ascultau cu evlavie slujba bisericescă de la început până la sfârșit, cântând și citind la strană dea-valma cu dascălii și preoții bisericii: iar, la zile mari, ca să le ticsescă veselia, împărțiau bucațica de pâne cu orfaniî, cu văduvele și cu alți nevoeși, cum apucase din părinți. — Atâta-i ajungea capul, atâta făceau și ei pe vremea lor. Dumneșeu să-i erte și să-i odihnescă, unde-or fi acolo, că bune inimă aveaũ.

Dar să ne întorcem iar la «*Divanul Adhoc*». Aici, ca în tôte adunările de felul acestora, se făcea vorbă multă; și era lucru firesc să se facă, fiind luptă între timpul de

față cu cel trecut pentru cea mai dreptă cauză a némului românesc: «Unirea», sfinta «Unire»!

Boerii cei mai tineri, crescuți de mici în străinătate numai cu franțuzesca și cu nemțesca, erau cârtitori asupra trecutului și cei mai guralivi totodată. Vorba, portul și apucăturile bătrânesci nu le mai veniau la socotélă. Și, din această pricină, unia, în aprinderea lor, numiau pe cei bătrâni: «*rugini învechite*», «*ișlicari*», «strigoii» și câte le mai veniau în minte, după cum le era și crescerea: *dă, învățați nu-s?...*

Nu-i vorba, că și nătângia unor bătrâni era mare. Uneori, când se mâniau, *dădea* și ei tinerilor câte un *ibrișin pe la nas*, numindu-i: «*bonjuriști*», «*duelgi*», «*pantaloniari*», «*ómeni smintiți la minte*» și «*cîcoi înfumurați*» «*lepêdați de lege*», «*stricători de limbă și de obiceiuri*». — În așa *impuncișare* de idei se aflau boerii bătrâni cu tineretul din «Divanul Adhoc» al Moldovei, cu tóte că și unii și alții erau pentru «Unire». Numai atâta, că bătrânii voiau «Unire» cu *tocmélă*, iar tinerii «Unire» *fără socotélă*.

Tóte ca tótele, dar mare luptă aveau unia dintre boerii tineri cu cuconul Alecu Forescu, care, una-două, îi *tolocănia*, muștrându-i. Ba că «nu vorbesc drept românesce, cum vorbeau părinții lor, ci au *corchezit* graiul strămoșesc, de nu-i mai înțelege nimene»; ba că «face omul cu cine-va o *tovărășie* cât de mică, și tot urmază învoelă între *părți*, iar nu așa cu ochii închiși; căci «dacă n'ai carte, n'ai parte, scurtă socotélă»; ba că «de când cu străinătatea v'ați înstreinat și legea și limba și inima și chiar dragostea sătenilor; și, după nepăsarea și risipa ce o facem, svârlind banul pe lucruri de nimica, puțin mai avem de înstreinat; și nu-i departe vremea aceea, pe cât ved eu. Intrebați pe bieții nemernici de săteni, să spue ei, dacă mai cunosc cine le e stăpân. Au rămas, ca nisce câni ai nimenui, sërmanii ómeni! Cine se scólă mai de *diminéță*, acela e mai mare în sat la ei, de-i ho-

ropsesce și-î *țuhăesce* mai rău decât pe vite ! Cïocoismul și străiniū să trăescă, și lasă pe dînșii, *că ne scot ei la covrigi*»; ba că « vai de țara care ajunge s'o pună copiii la cale »; și, dacă li-î tréba de-așa, facă ei ce-or sci, că el mai bine se duce acasă, că-î ploūă caii în spate și-î stau vitele cu dinții la stele, din pricina slugilor, cărora puțin le pasă de munca stăpânului. — Și câte și mai câte nădrăvăniū de-alde acestea... Lasă pe bătrâni să te descante și să te judece ei în legea lor, că nu-ți mai trebuie alt popă.

Și eaca așa cu de-alde cuconul Alecu Forescu.

Acum vine alta la rând :

Intr'una din zile, cum vorbia frumos un boer dintre cei tineri, eaca și moș Ion Rótă sare cu gura :

— « Aveți bunătate de vorbiți mai *moldovenesce*, cucóne, să ne dumerim și noi, căci eu unul drept vă spun, că nu pricep nimica, păcatele mele ! » — Un óre-care boer întâmpină atunci pe moș Rótă, dicându-i cu glas poruncitor și rēutăcios :

— Dar ce nevoe mare este să înțelegi tu, mojiule ? Tacă-ți *liórba*, dac'aî venit aici, c'apoi... întorce-ne vom noi acasă, și *helbet!* nu ț'a lua nime din spete ce știu eu . . . . Auđi, obrăznicie ? Tu, cu opt-deci de mi de *fălci* de moșie, și el, un *ghïorlan* c'un petec de pămînt, și uite ce gură face alătura cu mine !

Moș Rótă, simțindu-se lovit până în suflet, răspunde atunci cu glas plângător :

— « Dar bine, cucóne, dacă nu v'a fost cu plăcere să pricepem și noi câte ce-va din cele ce spuneți dumnevoastră, de ce ne-ați mai adus aici, să vă bateți joc de noi ? ! Ei, cucóne, cucóne ! puternic ești, *megieș* imi ești, ca răzeș ce mă găsesc, și știu bine că *n'are să-mi fie móle*, când m'oiu întorce acasă, unde mă așteptă nevoile. Dar, să nu vă fie cu supărare, ia palmele aceste țărănesci ale nóstre, străpunse de *pălămidă* și pline de bătături, cum le vedeți, vă țin pe dumnevoastră de atâta

amar de vreme și vă fac de *huzuriți* de bine. Și mai mult decât atâta : ori-ce *venetic* în țara asta este *oploșit* de dumnevóstră și-l priviți cu nepăsare cum ne suge sângele, și tăceți și-l îmbrățoșați ! Numai noi, vite de muncă, vă sintem dragi ca sarea 'n ochi !,.. Din mojiți, din *ghiorlani* și din dobitoci nu né mai scóteți ! Dumne-deu să ne erte, și să ne ertați și dumnevóstră, cucóne, dar cu adevărat așa este : *v'ați deprins a lua focul tot-déuna* cu mânilé nóstre cele mojičesci... și tot noi cei *vinovați* !».

— «Sfint să-ți fie *rostul*, moș Ióne, că ai vorbit din durere», răspunse atunci cuconul Alecu Foréscu ; «și sint fericit, că stai alături cu mine. Decât un bon-jurist c'o mână de învățătură, mai bine un țáran cu un car de minte».

La aceste vorbe mulți dintre boeri s'au simțit atinși ; cel cu pricina a rămas ca opărit. Iar *colonelul Alexandru Cuza* a dat mâna prietenesce cu moș Ión Rótă.

II

În sfârșit, după multe *desbateri*¹⁾ furtunóse urmate în «Divanul Adhoc», s'a încuviințat «Unirea», și apoi deputații s'au întors fie-care pe la vetrele lor.

Peste câți-va ani după acésta, trecénd Cuza-Vodă spre Bucuresci, a poposit în *Agíud*²⁾, unde l-a întâmpinat o mulțime de lume, ca pe un domnitor.

Printre lumea ce se înghesuía, cu trébă fără trébă, eacă se zăresce o hârtie fâlfâind pe de-asupra capetelor mulțimii, în vârful unei prăjini. Cuza-Vodă, înțelegénd că trebuie să fie vr'un suflet necăjit, face să se deschidă calea. Și, când colo, un țáran bătrân cade în genuchi

1) lupte cu cuvintul.

2) oraș între Trotus și Siret în județul Putna.

dinaintea Domnitorului, sărutându-î mîna, cu lacrămile în ochi și dîndu-î o hîrtie scrisă pe tóte fețele.

— «He, he ! moș Ión Rótă, prietenul și tovarășul meu cel vechiú din «Divanul Adhoc», lucru negândit ! Ridi-că-te, moș Ióne, și spune fără sfielă ce durere ai ? T'a făcut cine-va vr'un neajuns ?».

Moș Rótă, vëdënd că după atâția ani de țile nu l-a uitat colonelul Alexandru Cuza și că l-a primit cu atâta bunătate, a început a plînge cu hohot și a-l ruga să-î citescă hîrtia. Vodă, fiind gata de plecare și vëdënd că hîrtia lui moș Rótă cuprinde multă *polologhie*³⁾, țise cu blîndețã :

— «Spune, moș Ióne, din gură ce ai de spus, că mai bine am să înțeleg». Atunci moș Rótă, viindu-și în sine, începe a se jelui cum urmëzã :

— «Luminarea Vóstrã !

«De când cu păcatul cel de «Adhoc» n'am mai avut ți bunã cu megieșul meu cel puternic, stăpânul unei moșii fórte mari, pe care-l cunoscî Măria Ta. N'am gîndit, nenorocitul de mine, că dumnélui, un boer așa de bogat și cu învățatură, să-și pue mintea cu unul ca mine, de la nisce vorbe nesocotite ce le-am țis și eú atunci într'un necaz. Numai Dumneđeú să-î dee sănătate și bine, dar amarnic m'a lovit în avere și în cinste ! Crede Măria Ta, că nici eú n'am fost așa de sec între cei de-o samă cu mine. Dar, de cum am ajuns acasă, gónă și prigónă pe capul meu, din partea boerului în tot felul :

«Intâi și 'ntâi, a pus înadins pe *feciorii*⁴⁾ boeresci să-mi caute pricină și să *mă aducă la sapă de lemn*⁵⁾ ; și aceștia, ca ómenii fără judecată și pismași, făceau tóte chipurile, saú ei dea-dreptul saú prin alții, cum să dee vitișóarele mele măcar de-un pas pe moșia boerescă ; și apoi, sub

3) vorbă lungă.

4) slugile.

5) să mă sărăcescă.

cuvînt că aŭ făcut stricăciune, să mi le pótă ucide fără nici o cruțare! Și astăđi împușcă-î porcii, mîne vacile și boii, poimîne căișorii, în altă ți ia-î oile dinapoî, cu grămada și du-le la curte. Iti poți închipui, Măria Ta, ce urgie grozavă era pe capul meŭ. Văđend eŭ, de la o vreme, că nu mai încetěză cu jafurile, mî-am luat inima 'n dinți și m'am dus la boer, să mă jăluiesc. Și boerul, în loc de cuvînt bun, m'a scuipat drept în obraz, de față cu slugile sale și cu alți ómeni ce se aflaŭ atunci la curte, încát am cređut că a căđut cerul pe mine de rușine! Ba încă m'a și amenințat că, altă-dată, de mî-a mai călca piciorul în *ograda* ⁶⁾ boerescă, are să poruncescă să mă întindă la scară și să mă bată cu biciul! Și cu rânduéla asta, Măria Ta, în câțî-va ani de țiile *m'a calicít* ⁷⁾ cu desăvârșire și mî-a ridicat și cinstea, care pentru mine a fost cel mai scump lucru!»

Cuza-Vodă a stat neclintit și s'a uítat țină la moș Ion Rótă, cât a vorbit el. Și, când a isprăvit vorba, i-a pus doué fișicuri de napoleoni în mână, ținendu-î cu bună-tate: —«Ține, moș Ióne, acest mic dar de la mine și întâmpină-ți nevoea de ađi pe mîne, cum te-a lumina Cel de Sus, iar pe boer lasă-l în judecata lui Dumnezeu, căci el nu bate cu cîomagul».

Lui moș Ion Rótă i se umplură din nou ochii de lacrimi și, sărutând mîna lui Vodă ca semn de mulțămire, dice oftând :

—«Dar cu rușinea ce mî-a făcut, cum rămîne, Măria Ta?!»

—«Cu rușinea, eacă așa rămîne, moș Ióne», țiise Cuza Vodă, sărutându-l și pe un obraz și pe altul, în fața mulțimii adunate acolo. «Du-te și spune sătenilor dumitale, moș Ióne, că pe unde te-a scuipat boerul, te-a sărutat Domnitorul țării și ți'a șters rușinea».

I. Créngă.
(1837—1889).

6) curtea.

7) m'a sărăcit.

62.

S O R Ţ A R I I

Flăcăii, ca la horă, pe un *tăpşan* staui rătă,
 Pe rând tot băetanul își trage sorțul seü,
 Iar mamele bętrâne, cu *inima mai mörta*,
Privesc cum pęrul cade sub fõrfecă mereü..

Le dõre mult pe ele și pieptul lor se bate,
 Și fie-care cată jęlind al ei odor,
 Căci fõrfeca, ce tae din pletele bogate,
 Nemilostivă *tae* din inimile lor.

Cu tõte-acestea nimeni nu scie ce tãrie,
 Cât foc și ce *virtute* se află în popor;
 Flăcăul de la țarã deprins la plugãrie,
 În luptã trage brazdã adãncã de omor...

Vedeți-i cum toți mãndri pãșesc de la olaltã,
 Cu fețele voiõse, ca tinerețea lor,
 Și 'ntocmai ca la nuntã ei chiue și saltã,
 Incât privind la dinșii *simțesci* un falnic dor.

«Taci mamã, nu mai plãnge!» un copilandru dice
 Bętrãnei ce, de jale, abia põte grãii;
 «De-a fi sã mor, sfãrșitul mę va gãsi și-aice. —
 Iar de-oii trãii, mulți dușmani ca ęrba voiü cosi...

«Aș vrę un cal sub mine ca Vinteș din poveste,
 Treerãtor al morții, dãnd rõte fãrã veste,
 Prin carne și prin sânge cumplit aș triera
 Și sabia flãmândã în tęcã n'ar mai sta».

«Măi frate!» ȃice altul, «cu mine și cu tine
N'or șugui păgâni... tu scii, anul trecut,
Când în bârlog ursóica m'a prins *brătiș* pe mine,
Cum tu cu barda capul bucăți i l-ai făcut».

«Așa e, *măi fârtate!* Românul din *născare*
Virtos e ca *amnarul* și, din bârlog când sare
Dihania pe dînsul, ea sare în mormînt,
Căci barda și securea surorile lui sînt...»

Ast-fel sorțarii noștri vorbesc cu vitejie.
Și toți, la glasul țării, cu mândră bărbăție,
Ca la o sêrbătore pășesc, cîntînd voios,
Și 'n mâna lor *oțelul* se face mai tăioș...

N. Beldicénu.

63.

VASILE GRĂUNTE

În *ȃiua de 30 August* ¹⁾, o mare mișcare se făcea în
taberă. Cerul era nourat și o plóe subțire curgea ca prin
sită. De cum se ivise zorile, generalii, colonelii, maiorii,
alergaui călări în tóte părțile, dînd felurite *ordine* ²⁾;
trupele nóstre se înșirau în linie de bătăe, altele se
aședau în *colóne* ³⁾ la *aripi* ⁴⁾; iar, după ce *sórele se ri-*
dicase ca o sulită ⁵⁾, începu o gróznică împușcatură de

1) ȃiua de Sf. Alexandru anul 1877, când Români, care făceau parte
din armata ruso-română ce înconjura Plevna, sub comanda Domnului
Carol, — au cucerit grozava redută *Grivița*.

2) porunci.

3) Mai multe șiruri dese de ostași forméză o «colónă».

4) Expresie *metaforică*: părțile mărginașe ale unei armate.

5) În August vremea ar fi cam pe la 7 césuri diminęta.

tunuri, care mergea într'un șir ca bătea *darabaneî*⁶⁾. Erau tunurile noastre, o sută de guri de oțel ghintuite, care salutaă pe *Impăratul Alexandru de diăa lui*⁷⁾, împroșcând cu foc în întăririle Griviței. Fie-care lovitură spărgea *brazda*⁸⁾, detuna *pereții de pământ*⁹⁾ ai dușmanului. Trei césuri ținu acest foc înfricoșat, apoi se opri

Era acum sórele sus. Un mic *paraclis*¹⁰⁾ se făcu în câmp apoi se dădu un *prânz*¹¹⁾ în cinstea Impăratului, la care Măria Sa *Domnul*¹²⁾ închină cel întâi pahar. Se spune însă, că Măria Sa nu a deșertat paharul și că ar fi dis cu *tristeță*¹³⁾ generalului său de alătura :

«*Mulți băeți de-ai mei n'au să mai vadă asfințitul sórelui!*»¹⁴⁾

Apoi se împărți de mâncare la soldați, ce-va mai mult decât de obicei. Eram toți tăcuți și gânditori, ca în apropierea unui *cés de cumpănă*¹⁵⁾; fie-care își amintia câte un dor de-acasă; unul de tată său de mamă, altul de soție sau de copii, și fie-care, puindu-și nădejdea în Dumnezeu, dicea în gândul său : «*cum mî-a fi scris!*»¹⁶⁾.

Iar Vasile Grăunte cel poznaș, pe care niciodată nu l-am vădut supărat, îmi duse la ureche :

6) (*moldovenism*) = tobeî.

7) Alexandru III, Impăratul său Țarul Rusiei, care venise să vadă cum merge resboiul.

8) malul șanțurilor.

9) ai întăriturilor.

10) slujbă în care se cere ajutorul lui Dumnezeu.

11) masă; *banchet*.

12) Domnul nostru, Carol I, care avea comanda tuturor trupelor românești și rusesci, ce asediaă Plevna.

13) (*mold.*) = tristețe

14) Mulți soldați vor muri astăzi.

15) cés greu; cés care póte aduce viéța sau mórtea.

16) Românul crede că fie-care om își are hotărîta (scrisă) sórta încă de la nascere de către Dumnezeu; sciind dar că sórta lui e hotărîta de mai 'nainte și nu o póte înlătura, merge înainte, fără să-i pese de mórte, căci, de murit, tot trebuie să móră odată.

— Măi Andrei, am semne că am să mor!

Voiu să-î răspund, însă el îmi curmă vorba:

— Ascultă, Andrei... adause el, de a fi să mor, să nu spuî vestea asta mamei, așa deodată; s'o cruți, s'ermana, că-î bătrână, și să-î dai părăluțele ce am aici în raniță¹⁷⁾, adunate din lăfă¹⁸⁾.

— Ia tacî, măi, îi răsponsei eû, că nimeni nu-și scie sfârșitul dîlelor.

— N'ai tu grijă, Andrei, că nu-mî fac eû inimă rea pentru atâta lucru. Oiu căuta și eû să-mî vind pielea cât se pôte mai scump¹⁹⁾, ca să nu-mî pară rău pe ceea lume²⁰⁾, c'am fost înșelat.

Vasile, după ce-și ușurase inima²¹⁾, spuindu-mî taina lui, intră iar în firea lui obicinuită, cu veselia pe față și cu glumele pe buze.

Apoi, după ce sórele trecu de amiață-đi, căpitanul veni în fața noastră și ne spuse următoarele cuvinte care se petcetură²²⁾ în mintea mea:

— Copii!... Vedeți întăririle Griviței din fața noastră?... Trebuie să le luăm din mâna dușmanilor. Voiu merge în fruntea vóstră, iar voi să mă urmați cu bărbăție, căci cinstea și viitorul Țării stau astă-đi în mânele vóstre... Să nu aveți grijă de dușman; să nu aveți decât o singură grijă: ca el să nu ridă de voi. Acei care vor căde pe câmpul de luptă vor fi aleșii lui Dumneđu, căci numele lor va fi pus în rîndul vitejilor Țării, și Țara întregă și

17) sacul pe care-l pörtă soldații în spate, și în care ei își pun tot ce le trebuie la drum, la manevre, în răsboiü.

18) Soldații, în afară de mîncare, aveau lăfă de 8 bani pe đi.

19) să mă lupt cât mai vitejesce și să ucid cât mai mulți vrășmași, până ce voiü fi ucis eû.

20) lumea cea-l-altă.

21) după ce se scăpase de grija ce-l apăsa (presimțirea morții).

22) rêmaseră scrise; se imprimară; se întipăriră.

urmașii urmașilor noștri îi vor bine-cuvînta. Așa dar, după mine copii, și strigați să trăească România!

Să trăească! strigarăm cu toții într'un glas.

Trâmbițele dădură semnul de atac.

Căpitanul scose sabia din teca și plecă înainte, iar rândurile noastre, ca valurile apei, porniră în spre Grivița.

Din a dreapta mea era Vasile Grăunte, din a stînga, Petrea Doncilă. Imi era îndemănă între dinșii, căci, ori cum, erau prietenii ai mei dintr'un sat și, împărțită între prietenii, nevoea se ușurează. — «Să ne ținem bine, ne ȃiserăm între noi, și ce-a da Dumneȃeu!»... De ce înaintam, de ce capetele noastre se înferbîntau; iar Turcii adăpostii în întăririle lor, de unde numai fesurile li se zăriau, ne primiră cu o grindină de *plumbi* ²³⁾, cînd ajunserăm la bătea pușcii lor. Mulți de-ai noștri cădură la cea d'întăi *salvă* ²⁴⁾ a dușmanului, dar nici unul nu dădu înapoi. Inșă *de ce ne apropiam, de ce focul* ²⁵⁾ era mai tare. Șuerau glonții pe la ureche, trecea prin căciulă, trecea prin manta, curgea mai deșă decăt plôea de sus, încât s'ar fi ȃis că Iadul se deschisese dinaintea noastră. Nu era chip *să ne răsufăm* ²⁶⁾. Românii cădea acum ca *snopii* ²⁷⁾ și ar fi cădut toți pînă la unul, dacă căpitanul nostru, cu sabia golă și cu stégul în mână, n'ar fi prins să alerge în fuga mare spre a scurta calea pînă la dușman.

— După mine, copii... nu-i vreme *să ne codim!*... ²⁸⁾ strigă el din tôte ȃputerile.

Atunci tot șirul nostru începu să alerge cu pas voinesc și în câte-va minute, ajunse la șanțul de lîngă përe-

23) glonțe.

24) împușcară cu toți deodată.

25) cu cît ne apropiam, cu atît... Focul = împușcăturile.

26) (*mold.*) = să răsufăm.

27) Snop = braț de spice de grâne legat bine la mijloc.

28) să șovăim; să nu scim dacă trebuie să facem sau să nu facem un lucru.

tele Griviței. Cât ai clipi din ochi, șanțul fu umplut cu *strujanî*²⁹⁾, cu *țarcuri*³⁰⁾ de nuele, dar mai mult cu trupuri de ómeni; apoi sute de scări, aduse în spate, fură lipite de përete, și *Căciularii*³¹⁾ noștri, deprinși din copilarie a sări garduri și *pârlézuri*,³²⁾ *se acățară*³³⁾ pe ele ca mâțele. Aici priveliștea se făcu îngrozitoare, căci lupta era mai de aprópe, mai piept la piept; dar acésta ne venia și nouă la socotelă, pentru că până atunci noi trăsesem în pămînt, iar Turcii în carne vie. Dómne sfinte !... multe scări de ale nóstre se rupseră în două, multă dorobanțime cădu în șanț făcënd pod cu trupurile lor, și tot ómeni unul și unul, *Suseni*³⁴⁾ de cei *cumpętați la vorbă*³⁵⁾ și răbdători la trébă, însă astă-dată și dintre Turcii mulți cădură, ca nisce *țarcî*,³⁶⁾ din înălțimile Griviței, fulgerați de flăcării noștri.

Căpitanul era totdeuna în frunte, acolo, unde primejdia era mai mare. El se suia acum pe scară în mijlocul unei vijelii de glonți; aprópe era să pună piciorul de-asupra și să implante stégul în pămîntul dușman, când un plumb îl lovi în piept. — «Inainte copii!» strigă el pentru cea din urmă dată, apoi cădu pe scară în mijlocul nostru. Imi veniră lacrămile în ochi, când îl vădui dându-și sufletul, căci fusese om bun căpitanul nostru, dulce și purtător de grijă pentru noi, iar pentru dînsul fără păsare; și, cum îl țineam încă cald în brațe, imi veni un dor atât de înfocat de a-l rësbuna, încât fără voe luaiú stégul din mânilor lui și mă aruncaiu pe scară, în scirea lui Dumneđu

29) (*mold.*) coceni; tulpini de porumb.

30) împletituri.

31) Curcanii; Dorobanții.

32) locul mai bun de trecut peste un gard.

33) (*mold.*) se agață.

34) Munteni; locuitorii locurilor 'nalte, de sus.

35) care nu spun vorbe multe.

36) (*mold.*) coțofene.

Vasile Grăunte și Petrea Doncilă veniaă după mine. Din nenorocire însă, scara nu ajungea până la muchia peretelui, și trebuia să mă agăț cu mânilor pentru a mă urca sus. Atunci mă simții lovit la mâna stângă de un tăiș de sabie: însă, în fierbințele luptei, nu băgaiu de sémă, îmi făcuî vânt și sării de-asupra.

Turcul, care mă rănise, sta gata să-mi mai dea o lovitură, dar, vorba ceea, îi luaiu apa de la móră, pocnindu-l cu *stratul* ³⁷⁾ puscii peste *scăfârlie* ³⁸⁾ de s'a dus *dea-tăvă-lucul* ³⁹⁾, cum s'ar duce un *harbuz* ⁴⁰⁾ în vale. Apoi înfipsei stégul în Grivița.

Năvălise acum ai noștri, ca furnicile, din tóte părțile; și, amestecându-se cu Turcii, începură să se lupte cu ei piept la piept. Când e vorba de luptă dréptă și de ciomag, apoi las' pe flăcâii noștri, că nu li-s mânilor amortite! Era drept dragul de văduț, cum se învêrtiaă în aer straturile de pușcă, lovind câte două, trei *títve* ⁴¹⁾ o dată, cum sburaă fesurile cu creeri cu tot, cum se înplântaă baionetele până în rădăcină în carne de Turc, încât, innădușiți, striviți de puterea noastră covârșitoare, dușmanii cădură până la unul. Dar, ce-î drept, și ei s'aă apêrat ca nisce *zăvođi* ⁴²⁾!

— Așa mai înțeleg, dise Vasile Grăunte, care, dimpreună cu Doncilă și cu mine, apêrasem stégul din tóte puterile, *plătind cu dobîndă* ⁴³⁾ loviturile ce ni se dăduse. Doncilă căpêtase o rană la picior; eu o a două în cóstă, dar mă

37) (*mold.*) patul; partea lată de lemn în care este înfiptă țeva puscii

38) țesta capului.

39) (*mold.*) dea-berbelécul.

40) (*mold.*) pepene.

41) (*mold.*) tigve, mai des «tívgi».

42) Căni rēi, ce se întrebuinteză, legați în lanț, la paza casei.

43) plătind cu vârf și îndesat; dând mai multe lovituri decât promise, precum un om, care s'a împrumutat, dă celui ce i-a dat cu împrumut pe lângă capital și dobîndă.

țineam bine ; iar Vasile Grăunte era *téfër ca oul* ⁴⁴⁾, nu-mă căciula și mantaăa lui se facuseră cîur.

— Asta sciū că a fost nuntă, nu șagă ! adaoase el glumind ; păcat că n'am avut și lăutari !

Nu bine însă își isprăvi vorba, că un Turc, lovit de mörte, care sta lungit la picîorele lui, oftă din greu. Milos cum era, Grăunte se plecă spre el și-l întrebă ce voesce ; iar, drept răspuns, Turcul, care mai avea încă o rëmășiță de viेतă, scöse un pistol de la brău și-l descărcă în pieptul lui Grăunte.

Acesta își aținti atunci ochii într'ai mei cu o căutătură, pe care nu voiū uita-o niciodată, apoi cădu lângă Turc, fără suflare.

Sërmanul Grăunte !... când m'a spus că are semne de mörte, a grăit, se vede, într'un cės rëu.

Dar și in mine s'a rupt ce-va, când a murit Grăunte, căci deodată puterile m'aū părăsit și am cădut jos leșinat.

N. Gane.

64.

UN DOROBANȚ

La Plevna zace într'un șanț,
Scăldat mai tot în sânge
Și-aprópe mort, un dorobanț.
Rësleț și singur plânge,

Dar el nu plânge că-i rănit,
Orî singur c'o să möră
Aici, strëin și părăsit, —
Un alt chin îl dobóra :

---

⁴⁴⁾ întreg, nevătemat, cum e oul care nu e spart.

La p̃ieptu-î ține strîns un stég.
De stég îi este frică...
Zărind un Turc umblând *pribég*,
Cum pôte se ridică,

Cu unghiile sgăriind
Pămîntul lângă dînsul,
Il trage peste stég grăbind
Și 'nnăbușindu-și plînsul.

Apoi, slăbit, iar cade 'n șanț....
Oftéză lung... și móre.
Atâta-î tot : un dorobanț
E mai puțin sub sóre.

După Bonachi.

65.

LUAREA GRIVIȚEI

«...La 30 August se dă a treia bătălie înainte Plevnei. Nóptea precedentă ploúase și diminéța mai ploúă, totă înconjurimea Plevnei era în cęță. Atacul fusese hotărît pentru ora 3 după amiađi. Dar cu mult înainte, pe la 11 ore, încep a se auđi de la aripa stîngă, din spre *Radișova*, violente împușcături și o *canonadă* care ține câte-va ore. După *felul nedisciplinat* al generalilor ruși, trupele lui *Scobelev* atacaseră înaintea orei hotărîte și atrăseseră în luptă și batalióne din *corpul lui Krylov*. Pripita încercare este respinsă cu mari perderi pentru Ruși.

Din *punctul* de observare de-asupra satului Grivița, *Principele Carol* dă la ora 3 ordinul pentru asaltul general. Cęța se împrăștiase, dar reîncepuse plóea. De unde se află, *Principele* pôte vedé o mare parte a câmpului de

bătae, însă până la *extrema stângă rusescă* sînt 16 kilometri. La dreapta, în partea română, obiectul de atac este reduta Grivița. Cu cel mai mare avânt, *divisiile* 3 și 4 năvălesc asupra șanțurilor, dar focul Turcilor le nimicesce, *granatele* plesnesc în pămîntul de lângă Principe; de două ori, trupele înainteză până la șanț, de două ori sînt respinse, lăsând drumul lor acoperit de morți, printre care maiorul Șonțu și căpitanul Valter Mărăcinenu, ale căror cadavre sînt înfipite de Turci pe *parapetul* redutei ca trofee! *Pe Principe nu-l mai răbdă* în locul de observare; el se repede în mijlocul trupelor sale și le îmbărbătează la un al treilea atac. Acum se înțelesese cauza neisbîndeii și a marilor pierderi: nu o singură redută avea Grivița, cum se părea și cum arăta harta rusescă, ci două, legate între ele printr'un șanț formînd un fel de *cortină*, dar a doua, mai spre Răsărit, nu se putea zări decât după trecerea unei văi, de pe o înălțime dinainte-î.—Sînt 5 ore trecute; Principele se îndrepteză spre primele *ambulante*, încă sub focul turcesc; aici primesce scirea, că atacul este respins pe toată linia! O singură speranță mai rămîne pentru un *succes parțial*: rezultatul ultimului atac al Românilor asupra redutei No. 1 de la Grivița. Pentru a patra oră, în amurgul serii, trupele rămase din divisia 4, sub conducerea locot.-colonelului Voinescu și a căpitanului Groza, se aruncă asupra teribilei redute dinaintea căreia Rușii perduseră a doua a lor bătălie de la 18 Iulie. După cea mai crîncenă luptă, batalionul 2 de vînători (Maior Al. Candiano Popescu), regimentele 14 și 16 de dorobanți și 5 de linie, isbutesc să intre în redută, de unde Turcii se retrag pas cu pas în reduta a doua, încercînd în zadar să câștige poziția perdută. Un stég turcesc și trei tunuri cad în mâinile Românilor.

Onoarea țilei este scăpată, valoarea armatei române este de acum înainte dovedită în ochii tuturor; dar pierderile

aliaților sînt enorme, peste 16000, morți și răniți, dintre care în partea noastră 2600 cu 59 ofițeri ; mai ales brigada I a colonelului Ipătescu și în deosebi regimentul 8 (loc.-colonel Poenaru) sînt decimate...

Titu Maiorescu.

(născut la 1840).

66.

JDER DE SENTINELĂ

El e ostaș de frunte Jder Nistor, vânătorul,
Ce intră 'n Turci *năpraznic, cum intră 'n cârd omorul,*
Și-î place pe câmp neted cu *durda* să vîneze
Cumpliți *Bași-Buzuci* și *fierele cercheze.*

De-aséră 'n sentinelă Jder șéde tot la pândă,
Gândind la biéta-î mamă, *cu inima plăpândă,*
Visând l'a lui mirésă, *cu sufletul duîos,*
Privind la Turci în față, *cu ochiul scânteîos.*

Dar vîntul *suf'l'a érnă,* dar plóea cade 'n unde !
Prin haîne pân' la óse înghețul îi pătrunde,
Și 'ncet el simte somnul că vine pe furiș,
De 'ntinde peste ochi-î un *vêl păengenîș.*

Jder luptă, umblă, cântă, nevrînd ca să se culce,
Dar somnu-î varsă 'n creeri beția lui cea dulce,
Și el pe nesimțite, învins, întunecat,
Se rézēmă de pușcă ș'adórme clétinat.

Deodată i se pare, că vede pe-a lui mamă,
Ce vine, îl atinge la ochi cū-a ei năframă
Și-î dice: «Te trezesce, copile, dragul meū :
«Vin dușmanii! te-ajunge prin somn păcatul greū!»

Tresare vânătorul!... Doi *spectri* se arată
 'Nălțându-se prin umbră cu arma ridicată!...
 «Ho! fiére ho!» el strigă și 'n clipă viu, deștept,
 Pe dușmanî îi străpunge cu baioneta 'n piept.

Din doi, unul c'un gemet oftéză, cade, móre;
 Iar altul, cu durerea luptându-se 'n picîóre,
 Se 'neruntă, se repede, ca lupul crunt, la Jder
 Și-i face-o brazdă largă la braț cū-al său hanger;

Apoi se prăbușesce alătura cu mortul.
 Jder dice-atunci, muștrându-l: «De ce ți-ai lăsat cortul?
 «Și ce cătași păgâne, aice 'n șanțul meu?
 «Ți-a fost urît de viéță? Amar de capul tēu!»

Și aprig, cu mânie, ridică stratu 'n aer,
 Să sfarme pieptul dușman, ce scóte-un jalnic vaer;
 Dar, când să dea: «Stăi, frate!» *îi dice-un glas iubit*:
 «Nu-î drept să dai lovire vrăjmașului rănit!»

Jder stă, aruncă arma, s'apropie 'n tăcere
 De Turc, îi légă rana, alin'a lui durere;
 Apoi, când vine qiūa, pe Turcul leșinat
 Il pórtă 'n ambulanță, dicēnd: «Poftim vēnat!»

V. Alecsandri.
 (1821—1890).

67.

INTRAREA OȘTIRILOR IN BUCURESCI

Pe câmpia Bănesei se ridicase un altar¹⁾, împodobit
 cu flori și cu arme.

Pe câmpie, cât era de mare, se vedeau numai oșteni

---

1) o clădire în care avea să se aducă de preoțime rugă de mulțumire
 către Dumnezeu; o capelă.

îmbrăcați de sărbătoare. Era mare și de mult așteptată ziua, când oștirea biruitoare a Românilor avea să intre cu sunete de trâmbițe și de *chimvale*²⁾ în capitala țării. Și de aceea, nespus de multă lume s'adunase în largul câmpiei, ca să fie de față la sărbătorirea armatei.

La dreapta altarului se aflau vr'o câte-va sute de oșteni, răniți în război, aduși anume ca să meargă în fruntea oștirii. Acestă vrednicie li s'ar fi convenit morților noștri de pe câmpiile Bulgariei, dacă ar fi fost cu putință. Dar ei erau morți de un an acuma și erau departe, în pământ străin. Lângă răniți stetea șese sergenți voinici, fie-care purtând câte un stég turcesc, smuls de flăcării noștri pe câmpul luptelor. Iar lângă ei, stetea un regiment de dorobanți, alcătuit din *câte o mână de flăcăi*³⁾ din toate cele șase-spre-zece regimente de dorobanți, care au luat parte în război. Frumos amestec de Români! Într'acelaș regiment flăcăii din Oltenia cu cei din fundul Moldovei și cei de la Dâmbovița cu cei de la Prut, așa cum au intrat și în focul turcesc, amestecați după întâmplare. Erau dorobanții întregii Români, temeiul puterii noastre. Iar, alături cu dorobanții, erau *săpătorii oștirii*⁴⁾, *oșteni de linie*⁵⁾, vânători și tunari.

La dreapta altarului era un regiment de *călărași*⁶⁾ alcătuit, ca și al dorobanților, din câte o mână de flăcăi din toate cele opt regimente de călărași, care au cutreerat câmpiile Bulgariei. Acelaș amestec de oameni din toate colțurile țării. Iar, lângă călărași, erau cele două regi-

2) instrumente musicale compuse din câte două discuri (tipsii) de alamă, care răsună frumos și puternic, când sînt isbite.

3) câte o ceta de voinici; câte un *pluton* de soldați.

4) geniu.

5) pedestrași.

6) armată călărășă, ca și roșiorii, numai alt-fel îmbrăcați.

mente de roșiori⁷⁾, alte regimente de linie și de tunari, și un pluton de oște de pe mare⁸⁾.

Era o zi senină. Câmpia părea că e plină de fulgere, atâta strălucire și schinteere se juca pe întinsul ei, pornită de pe strălucitorul oțel al baionetelor și al coifurilor⁹⁾.

În jurul altarului, steteau înșirate cele patru-deci și șase de tunuri smulse de ai noștri din mâna Turcilor: toate îndreptate cu țevile lor omoritoare spre oștire, așa ca 'n vremea luptelor. Dar astăzi li-e gura fără glas și biruitul nu mai are putere să înspăimânte pe nimeni.

La amiazi sosi și Domnul Carol, călare și înconjurat de generali, și de-ai noștri și străini, iar alături Dómna Elisabeta în trăsură.

Cine a fost pe câmpie, în clipele acelea, n'are să uite nici în mormint vijelia de chiote ce au întâmpinat pe vitézul Domn. Tóte muzicele regimentelor începură să cânte deodată, toți flăcăii de sub arme, ca dintr'o singură gură, își *chiotiră*¹⁰⁾ urarea lor, iar mulțimea de pe margini *fremăta*¹¹⁾, ca frémetul apelor mari.

Fiori răsbiră prin mulțime și vuetul despica văzduhul până la Dumneđeü.

Apoi trei *arhierēi*¹²⁾ începură să slujescă la altar sfînta slujbă. Atunci din rîndurile oștirilor au înaintat voïnicesce patru-deci și trei de flăcăi cu cele patru-deci și trei de stéguri ale regimentelor nóstre. Ei s'au făcut róta, avénd în mijloc altarul Domnului-de-Sus și pe Domnul lor și al Țării.

După sfârșirea slujbei, toate stégurile au trecut, unul după altul, pe dinaintea Domnitorului, și fie-care flăcău

7) Veđi 6.

8) o cétă de *marinari*.

9) un fel de chipiú înalt și rotund, de metal.

10) își strigară.

11) făcea un zgomot nedeslușit și măreț.

12) preoți călugări dintre care se aleg episcopii și mitropoliții.

pleca stégul, iar Domnul însu-și punea pe stég «*Crucea trecerii Dunării*»¹³⁾, iar Dómna punea o cunună de flori. Pe trei stéguri, pe ale regimentelor care se bătuseră în prăpădenia de luptă la Smârdan, Domnitorul puse în deosebi și alt semn de vitejie, «*Stéua României*».

Apoi muzicele tăcură, și Domnitorul vorbi oștenilor :

«Viteji flăcăi! Țara întregă și capitala ei, împodobită cum n'a mai fost niciodată, și cu tot sufletul pornită să vă răsplătescă vitejia de la Grivița și Plevna, de la *Rahova*¹⁴⁾ și de la *Smârdan*¹⁵⁾, vă primesc astăzi ca pe voinicii vrednici, căci voi ați adus neatârnairea țării.

«Mândriți-vă cu numele vostru de Român și păstrați în sufletul vostru credința că sinteți tari și buni, și nu uitați că némul nostru întreg vă răsplătesce cu iubire și vă sərbătorește fapta.

«Să țineți la stégul țării ca la un lucru sfânt, așa cum ați ținut pe câmpul luptei! Sciū bine, că de acum, ori când va fi nevoie de brațul vostru, veți alerga cu inima întregă și ca oșteni pe deplin. Nu uitați că inima *Mea*¹⁶⁾ e cu voi, și că n'am altă fericire mai mare, decât acesta de astăzi, când pot să vă dic tuturoră : «copii viteji, vă mulțumesc!»

«Acum, cu mândrie Mă pun în capul vostru, ca să intrăm împreună în Capitală, unde ne așteptă cu neastâmpăr poporul, ca să vă mulțumescă și el și să vă arate de câtă iubire și de câtă cinste sinteți vrednici».

Apoi Domnitorul cu oștirea plecă spre oraș.

13) decorație dată aceloră care au trecut Dunărea în contra dușmanilor.

14) cetate, pe malul Dunării, în dreptul gurii Jiului și față în față de Bechetul nostru.

15) pozițiune strașnic întărită în apropiere de Vidin.

16) E scris cu literă mare, fiind-că așa obicnuesc să serie Capetele încoronate când vorbesc despre sine.

În fruntea tuturor mergeau *gendarmii*¹⁷⁾ călări; apoi răniții cu stégurile luate de la Turci, având în mijloc pe Domnul Carol cu generalii. Indată, după Domn, veniau cântând într'un singur glas musicile tuturor regimentelor, în fruntea celor cinci-șeci-și-două de *bataliône*¹⁸⁾ de pedestrime. În urmă veniau dorobanții și călărașii cei amestecați, având în mijloc tunurile turcesci. Roșiorii încheea întreg șiragul. Și musicile cântau, și stégurile regimentelor fâlfâiau pe de-asupra capetelor, ropoteau scurt și îndesat pașii flăcăilor, scârțiau rótele tunurilor, și era plină câmpia de strălucirea armelor.

Oștirea avea să trecă pe sub o *pórtă*¹⁹⁾, făcută anume, cum e obiceiul să se facă oștirilor biruitoare, înaltă, împodobită cu nepomenită mândrie, cu stéguri, cu slove de aur, care spuneau numele locurilor pe unde și-au lăsat România ósele, apărând țara și biruind păgânimea. Când a fost în dreptul porții, óstea a fost primită cu altă furtună de chiote, și atâtea flori au aruncat cei adunați peste flăcăi și sub picioare, în drumul lor, încât drumul lor le-a fost numai o flóre.

Primarul Capitalei s'a apropiat atunci de Domnitor, aducându-i pâne și sare după obiceiul străbunilor, și L-a salutat cu vorbe frumoase, amintind cât de cu drag a sărit oștirea la hotare, câte lipsuri și greutate a îndurat în țară streină, cum s'a luptat și și-a versat sângele cu atâta bărbăție, și cum, de acum înainte, e neclintită sórta României și *vegheată*²⁰⁾ neatárnarea ei.

Au mai vorbit și alții.

Domnitorul le-a mulțumit, apoi oștirea în frunte cu

---

17) cuvînt format din expresia franțuzescă *gens d'armes* = ómeni de arme; este armata întrebuintată să țină rînducla la sêrbători însemnate și la paza Capetelor încoronate.

18) cete de câte 500 de soldați; trei bataliône fac un regiment.

19) arc de triumf.

20) păzită.

Domnul a intrat în oraș, pe podul Mogoșoiei, care s'a numit de atunci Calea Victoriei. El merse de-a-dreptul la statua lui Mihai-Vitezul, Domnul cel neastampărat și dăător de spaime Turcilor, și puse o corónă de stejar pe capul vitezului Domn.

De aci apoi oștirea s'a împrăștiat prin oraș și de acum a început serbarea mulțimii, au cântat musicile ostășesci și lăutarii prin toate piețele, s'au întins hore pretutindeni și era o bucurie de negrăit. Câți părinți și frați și cunoscuți nu plângeau acum de bucurie, că li s'au isprăvit cu bine grija și temerea ce o aveau pentru ai lor, cei duși departe! Câtă bucurie avea țara întrégă, că li s'a făcut și Românilor parte, cu puterea lui Dumneșeu, să-și vadă oștirile intrând cu biruință în Capitală, lucru de care n'au avut ei parte mai mult de o sută de ani, iar cei bêtrâni nici n'ar fi visat că pot să-l mai vadă înviêta lor!

Domnitorului și flăcăilor noștri le simtem datorii puterea și mărirea țării de astăzi.

Fala noastră este cumintele și chibzuitul nostru Domn, iar fala Domnului este oștirea cea viteză pe care el a dus-o cu atâta bărbăție în luptă. Iubire fără margini li se cuvine, iubire și recunoștință de-apururi, că din nêmul nostru au făcut un nêm sciut și din țara noastră, țară de viteji.

După G. Coșbuc.

68.

SENTINELA ROMÂNĂ

I

Românul nu piere.

Din vârful Carpaților,
Din desimea brașilor,
Repeșit-am ochii mei,
Ca doi vulturi sprintenei,

Pe cea vale *adâncită*
 Și cu flori acoperită,
Ce se'ntinde ca o ceta
 Până 'n Dunărea mărêță
 Și de-acolo 'n depărtare
 Până 'n Nistru, până 'n Mare.
 Iar pe cel *amar* pustiū,
 Că *vedutul*, ce 'ntâlnii ?
 Intâlnii *vitéz oștén*,
Purtând semne de Roman,
 Falnic, tare, ca un leū,
 Și cu chip frumos de deū :
Brațu-î stâng era 'ncordat
Sub un scut de fer săpat,
 Ce, ca sórele, *soria*
 Și pe care se zăria
 O lupóică argintie,
 Ce părea ar fi chiar vie,
 Și, sub fiéră *doi copii*
 Ce păreau a fi chiar vii.
 Mâna-î dréptă ținea pală ;
 Iar pe cap purta cu fală
 Coif de aur lucitor,
 Ca un deū nemuritor.

Cel vitéz era călare
 Pe-un cal alb în nemișcare,
 Ce, ca dînsul neclintit,
 Sta privind spre Răsărit.
 Numai ochii săi mișca,
Vulturesce-î alerga
 Pe cea zare cenușie,
 Lungă, taĭnică pustie,
 Unde, ca prin vis trecênd,
 S'auđia, din când în când,

Vuet surd, grozave șópte
 Ce veniaũ din Miédă-nópte,
 Sgomot lung, înădușit,
 Ce venia din Rėsărit.

Érba nu se clėtina,
 Frunza nu se legėna,
 Pasėrea la munți sbura,
 Fiera 'n codri tremura,
 Căci prin lumea spăimintată,
 În uimire cufundată,
 Treceaũ reci fiori de mórte,
 Presimțiri de rele sórte!
 Iar pe cer, un vultur mare,
 Făcėnd *cercuri de sburare*,
 Se vedea plutind cu fală,
 Și 'n rotirea-ı *triumfală*
 Țintia ochiul sėũ măreț
 Pe vitėzul călăreț.

— «*Cine ești? De unde ești?*
 Pe la noi ce rătăcesci?»

— «Sint Roman și sint oștén
 De-a 'mpėratului Traian!
 Maica Roma cea bėtrână
 Mi-a pus arma asta 'n mână
 Și mĩ-a țis cu glasul sėũ:
 «Fiul meũ, alesul meũ!
 «Tu, din toți ai mei copii,
 «Cel mai tare 'n vitejiı!
 «Mergi în Dacia, grăbesce,
 «Pe barbari de-ı risipesce,
 «Ș'apoi vecinic priveghėză,
 «Sentinelă mult vitėză,
 «Și te-aține la hotare,
 «Că s'aud în depărtare

«RĂsunând dușmane *pasuri*,
 «Menințând barbare *glasuri...*».
Venitu-am și-am învins!
 Pe barbari, pe toți i-am stins;
 Și, pe țermurile lor
 Acum, domn stăpânitor,
 Aștept órdele *avane*,
 Aștept limbile dușmane,
 Care vin din Răsărit,
 Ca potop nemărginit,
 Să cuprindă, să înnece
 Tot pământul unde-or trece».
 — «O viteze neferice,
 Ai să pieri în câmp aice!»
 — «Eü să pier?... eü?... niciodată!
 Vie-o lume încrunțată,
 Vie valuri mari de foc...
 Nică că m'or clinti din loc!
 Tot ce-ı verde s'a usca,
 Rîurile vor seca
 Și pustiul tot mereü
 S'a lăți 'mprejurul meü;
 Dar eü vecinic în picioré,
 Printre valuri arđetóre,
 Voiü lupta, lupta-voiü fórte,
 Făr' a fi atins de mórte,
 Căci Român sînt în putere,
 Și Românü 'n veci nu pieré!»

II

Apa trece, pietrele rămân.

Abia ȃdice, și deodată
 Fulgeră 'n cer o *săgétă*,
 Vâjie, vine, lovesce
 Scutul care zîngănesce

Ş'o respinge, — o svârle jos,
 Ca pe-un şérpe veninos.
 După dînsa 'n depărtare,
 Colo 'n fund, în fund la zare,
 Se ivesce-un *negru nor*,
 Plin de *sgomot sunător*,
 Ce tot vine, ce tot cresce
 Şi pe câmpuri se lăţesce,
Cât e zare de zărit
Intre Nord şi Răsărit!

— «Sentinelă, priveghéză :
 Norul crunt înaintéză !
 Sentinelă, *te arată* :
 Norul crunt se sparge!... Iată,
 Iată órdele avane,
 Iată *limbile duşmane*
 De *Gepiđi* şi de *Bulgarî*,
 De *Lombarđi* şi de *Avari!*
 Vin şi *Hunii*, vin şi *Gođii*.
 Vin potop, potop, cu tođii,
 Pe cai iuđi, ca rîndunele,
 Fără *frée*, fără *şele*,
 Cai *sirepi*, ce fug ca vîntul,
 De cutremură pămîntul ;
 Mulđi sînt, ca nisipul mării ;
Mulđi, ca ghierele muştrării
Intr'un suflet păcătos,
Intr'un cuget sângeros !..
 Săi, *Române*, pe omor,
 Fă-te fulger răsbitor,
 Fă-te Dunăre turbată,
 Fă-te *sórtă ne 'mpăcată*,
 Căci potopul, iată-l vine,
 Şi-î amar, amar de tine!»

— «Vie !...»

Ca o stânca 'naltă,
 Ce din vârful de munte saltă,
 Tună, se rostogolesce,
 Cade, rupe și zdrobesce
 Codrii vechi din a sa cale
 Până 'n fund în fund de vale, —
 Ast-fel *crunt* ostașul meu
 Iși isbesce calul său
 Peste codrii mișcători
 De Barbari năvălitori.
 El îi sparge și-i răsbesece,
 Snopuri, snopuri îi cosesce
 Și-i înfrânge și-i respinge,
 Și-i alungă și-i învinge.
 Calu-i *turbă*, mușcă, sare,
 Nechezând cu înfocare ;
 Calcă trupuri sub picior, e,
 Sfarmă arme sunătoare
 Și cu greu în sânge 'nnótă,
 Și mereu se 'ndesă 'n glótă !

Crunt războiul ! privire cruntă !
 Fiul Romei se încruntă,
 Fulgeri es din ochii săi;
 Fulgeră miile de schinte
 Dintr'a armelor ciocniri
 Și lucioase zingăniri ;
 Sbor *topórele*-aruncate,
 Sbârnăe-arcele 'ncordate,
 Și săgețile ușore
 Nouréză mândrul sóre ;
 Caii saltă și necheză,
 Lupta urlă, se 'ncleștéză,

Și Barbarii, toți grămadă,
Morții crude se dau pradă!
 Dece cad, o sulă mor,
 Sute vin în locul lor;
 Mii întregi se risipesc,
 Alte mii în loc sosesc!
 Dar vitézul cù-a sa pală
 Face drum printre năvală
 Și pătrunde prin săgeți,
 Că-i Român cu șapte vieți.
 In zadar *hidra* turbéză,
 Trupu-i gróznic încordéză,
 Geme, urlă și scrâșnesce
 Și 'mprejur se 'ncolăcesce:
 Fiul Romei se aprinde,
 Hidra 'n mână-i o cuprinde
 Ș'o sugrumă și o *sfarmă*,
 Ș'o învinge și o *darmă*.
 Fug Gepiđii, fug Bulgarii
 Și Lombardi și Avarii;
 Fug și Hunii, fug și Goții,
 Fug potop, potop cu toții,
 Și se duc, se duc ca vântul,
 Asurđind întreg pămîntul
 De-a lor urlete barbare,
 De-a lor vaete amare.

III

Unde-s órdele avane?
 Unde-s limbile dușmane?
 Aă perit, s'aă stins din față,
 Precum tómnă, 'n diminéță,
 Se topesc, *se sting la sóre*
Negurile otrăvitoare,

Cu ce vifor de urgie
 Năvăliră 'n *România!*
 Cum veniră de turbați,
 Ca balauri încruntați,
Cu o falcă 'n cerul sfînt
Și cu alta pe pămînt!
 Dar s'aũ dus, cum n'aũ venit,
 In pustiul lor cumplit,
 Părăsind în urma lor
 Câmpul luptei de omor!
 Lat e câmpul celei lupte,
 Lat și plin de arme rupte,
 Plin de trupuri *fărămate,*
 Care zac grămești culcate,
 Plin de sânge ce-l pătéză
 Și văzduhul aburéză.
 Unde sînt atâtea vieți?
 Unde-s ochii îndrăsneți?
 Mórtea rece le-a cuprins,
 Intr'o clipă ea le-a stins,
 Și, pe câmpul cel de mórte,
Crunt locaș de rele sórte,
 S'a lăsat acum deodată
 O tăcere 'nfricoșată.
 Numai când, din vreme 'n vreme,
 Se aude-un glas ce geme,
 O jélire 'nristătóre,
 Un suspin de om ce móre,
 Saũ nechezul dureros
Unui cal răsturnat jos,
 Care chémă ne'ncetat
 Pe stăpănu-i jos culcat!...
Sórele își schimbă locul
 Și apune roș ca focul,

Intinđend pe cea câmpie
O văpselă purpurie,
Ca un sângeros vestmînt
Peste-un lung și trist mormînt...
Dar în 'naltul cerului,
De-asupra mormîntului,
Țipă *vulturul* cu fală,
Și 'n rotirea-î triumfală
Incunună cū-al seŭ sbor
Pe vitézu 'nvingător:
«Să trăesci, ostaș romane,
Stâlp al lumii apusane!
Tu cu peptu-ți ai oprit
Valul crunt din Răsărit,
Și cu brațul tēu armat,
Pasul sôrtei l-ai schimbat!»

V. Alecsandri.
(1821—1890).

PARTEA II

S M E U L

Un smeŭ cu códă lungă ŝi cu sbârnâitoare
 De tot răsunătoare,
 Vdndu-se odată sub nourî ridicat,
*La fluturul din vale, acestea a strigat*¹⁾ :
 — «*Sburdalnică*²⁾ ființă!
 Tu, care tótă țiuă că-atâta ușurință
*Alunghi*³⁾ tot după florî,
 De ce nu cutezi ore să te ridici ca mine,
Să rspândesci în aer mirare ŝi fiori?⁴⁾
 Mî-e milă, țeŭ, de tine,
*Căci în întinsul spațiu*⁵⁾ abia te mai zăresc!»
 — «O, nu-ți mai fie milă», lui fluturul îi țice ;
 «Eŭ srta-ți n'o doresc :

1) *Către fluturul din vale a strigat cele ce urmză.*

2) neastâmpărată.

3) Mai bine: «alergi».

4) Smeul cu sbârnâitura lui în înaltul cerului face pe copii să se mire,
 să se înfire : «răspândește mirare ŝi fiori».

5) Deórece în văzduhul ce cuprinde tte...

Pe când tu sborî legat,
 Eû liber mă desfăt aice
 De flori înconjurat;
 A ta sbârnâitură e o *șarlatanie*⁶⁾;
 Chiar *starea ta*⁷⁾ atârnă de vînt și de copii;
 In fine, tu ești jucărie,
 Iar eû sînt dintre vii!⁸⁾

Așa și dintre ómenî sînt *șarlatani*⁹⁾. sînt smei
 Ce sbârnâesc, se 'nalță. *cât vîntul lor le bate*¹⁰⁾;
 Iar, cum a lui suflare orî stă, orî se abate,
 Cu vîntul, cad și ei.

Al. Donici.
 (1808-1866).

70.

EFTIN ȘI SCUMP

— Tată, am găsit un boû eftin; bine ar fi să-l cumperî, dîse un tîner ca de opt-spre-șecce pîna la douădecî de ani, tatăluî sêu, *plin de bucurie*¹⁾.

— De unde sciî tu că este eftin, și cine este cel ce-l vinde? întrebă părintele.

— Este un nenorocit, tată, rêsponse tînerul, căruia î-aû murit pîna acuma mai mulți boî. Vitele, *ce brumă î-aû mai scăpat*²⁾, le-a schimbat pe banî. El voesce *să se apuce de alt-ce-va*³⁾, căci cu vitele n'are noroc.

---

6) înșelăciune.—De la cuvîntul francez (le) *charlatan* = om care înșelă lumea, vîndînd pe la târguri și pe la respântii doctorii proste.

7) ființa (existența) ta.

8) iar eû fac parte dintre viețuitóre.

9) (expresie *metaforică*) cât timp îi ajută împrejurările.

1) determină pe «tîner» nu pe «tată».

2) mult puțin, cât î-a mai rămas.

3) să începă a se îndeletnici cu alt-ce-va; să facă altă meserie.

Boul ce i-a rămas încă, *este hotărît să-l dea pe ce l-o da*⁴⁾, numai să scape de dînsul, și nu găsesce să-l vîndă.

— *Și în cât l-a lăsat?*⁵⁾

— Eū l-am tocmit *și-l pot scóte*⁶⁾ cu vre-o cincî-deci de lei.

— Este scump, dragul tatiî.

*Surprins*⁷⁾ de răspunsul tatălui său, băétul lăsă ochiî în jos, tăcu și se duse într'ale sale. Era încredințat că tatăl său scie ce spune.

Sórta, care pînă aci fusese cam aspră cu acéstă familie, se îndurâ în cele din urmă și, *de la un cîrd de vreme*⁸⁾, *începu a-î zîmbi*⁹⁾. *Pe ce punea mâna bētrînul*¹⁰⁾, totul îi eșia spre bine.

După vr'o doi ani de la acésta, bētrînul se întórse acasă într'una din țile cu un boū frumos. *Avea de ce prinde ochiul, cînd se uita cine-va la el*¹¹⁾. Fiul, cînd vėdu în *bătătură*¹²⁾ un ast-fel de boū, alergă la tată-sēu într'un suflet și, plin de bucurie, îi țise :

— De la cine ai cumpărat boul ăsta, tată ?

— De la *obor*¹³⁾, tătucule.

— Și l-ai luat mai ețin decăt cel care-l găsisem eū *mai anțerț?*¹⁴⁾

— Ba nu, pe acesta am dat mai mult, de și nici acela

4) (omul acela) este hotărît să-l vîndă cu orî-ce preț.

5) Și care este cel din urmă preț ce cere ?

6) și-l pot cumpăra.

7) mirat.

8) de la un timp încóce ; de câtă-va vreme.

9) Sórta începu a-î zîmbi (*metaforă*) = sórta făcu să-î mérgă tot în plin ; sórta îl făcu să se îmbogățescă.

10) De ce se apuca ; orî-ce întreprindea ; orî-ce făcea.

11) Cînd îl privia ochiul, îl vedea gras, voinic, frumos, așa încât nu se mai sătura să se uite la el.

12) curte ; ogradă.

13) târg de vite.

14) mai acum doi ani.

nu era prost. Boul, ce veđi în bătătură, mă ține două
sute de lei.

— Boul ce tocmisem eu era numai cincî-deci de lei,
și atunci mî-ai đis că era scump, tată dragă.

— Așa este, fătul meu. Acésta o đic și acum. Atunci
boul cu cincî-deci de lei era scump, fiind-că n'aveam
banî. Astă-đi, acesta cu două sute de lei, este eftin,
fiind-că, de la mila lui Dumneđu, *am legat și noi
gura pânzei*¹⁵).

Acésta s'o ții minte în viéța dumitale.

P. Ispirescu.

(1830—1887).

71.

CONDAMNAREA STRUGURULUI

Când a fost alésă gustósa gutue,
Atât peste póme, regină să fie,
Cât și peste erburî și peste legume
Și peste-orî-ce plante¹⁾ din întinsa lume,
Tronul și-l pusese sus la înălțime;
Și, 'ntindéndu-și cortul²⁾ în mare lățime,
Sta înconjurată, ca regină mare,
De póme destule până 'n depărtare.

15) (expresie *metaforică*) avem și noi cu ce să trăim ; avem și noi avere.

1) Poetul își închipue că se întâmplă în lumea plantelor cele ce se
întâmplă în lumea omenescă. Ast-fel «gutuea» este alésă «regină», ca să
domnescă peste póme, erburî, legume și orî-ce fel de plante, întocmai
cum în lumea omenescă un rege este ales să domnescă peste un popor
compus din deosebite némuri de ómeni. Acéstă comparație ce o facem în
minte în tótă poesia ne arată îndestul că acéstă poesie este un șir ne-
întrerupt de *metafore*, tóte pornind de la închipuirea plantelor ca fiind
omenesce. Acéstă închipuire se numesce *personificare*.

2) Vorbire figurată provenită din pricina *personificării* gutuii. Sensul
propriu = își întinse ramurile.

Iar în jos, pe vale sta în șir, *sub cóste*³⁾,
 Tot felul de plante, *puternică óste*⁴⁾.
 Intr'ăst chip regina, gustósa gutue,
*Vru 'n ordine bună domnia să-și pue*⁵⁾.
 Deci, *după talente de tot cunoscute*⁶⁾,
 Iși puse miniștrii care s'o ajute:
*Rodia*⁷⁾ alésă, cum și *alămăea*⁸⁾,
*Persica, năramza*⁹⁾ *pentru trépta 'ntăia*¹⁰⁾;
 Intr'a doăa tréptă fu rânduít pěrul,
 Vișinul, cireșul, zarzărul și měrul;
 Iar pe sub acestea, mai jos, *cornul*¹¹⁾, prunul
*De-aseenea tréptă*¹²⁾, nucul și alunul.
 In chipul acesta, *împlinindu-și suma*¹³⁾
 Din pómele tóte, din tótă leguma,

3) pe sub dél.

4) Ca regină ce era, gutuea trebuie să aibă și óste — óste de plante, se 'nțelege.

5) Vru să-și pue cele ce stăpânia în bună rânduclă ; vru să întemeeze o cârmuire (administrație) bună.

6) luându-se după priceperea pe care toți o recunoseau la unii dintre supușii săi.

7) fructul unui pom (rodiul) din țările calde ; e cam cât portocala de mare, are cója verde-galbenă închisă, grósă și tare, care nu se mănâncă, iar înăuntru o mulțime de semințe roșii, frumoșe, dulci și răcoritoare la gust.

8) (*mold.*) lămăea.

9) un fel de portocală de culóre stacojie (nărămzată).

10) pentru boeriile de prima tréptă. Înainte vreme la treburile Statului nu puteau lua parte decât boerii, care și ei erau de trei trepte (stări). Cei de trépta întâia (protipendada) aveau singuri dreptul să porțe barbă. Treptele boeresci se deosibeau și după mărimea *ișlicurilor* (un fel de căciulă cu fundul foarte umflat).

11) un copac cu trunchiú subțire și lemnul foarte tare. Fiind că până acum în loc de numele copacului, poetul a pus numele fructului, ar fi trebuit și aci să dică, nu cornul ci «córna», care e póma cornului.

12) Iar pe aceeași tréptă (pe trépta treia).

13) punând boeri în tóte slujbele ce erau trebuincioșe la cârmuirea Statului.

Sta și din 'nălțime se uita la vale,
 Trimițând la tóte poruncile sale;
 Iar strugurul, care era așeșat
 Aprópe de 'naltul reginei palat,
*Pârcălab să fie onórea-a avut*¹⁴⁾
 Peste ori-ce plante din latul ținut;
 Inșă, avênd ciudă *către cele-l-alte*¹⁵⁾,
 Cărora se dase slujbe mai înalte,
 Incepu cu ură, tot pâre să facă,
 Cređând că reginei așa o să-î placă;
 Pe de altă parte, *plantele sărace*¹⁶⁾
 Nu aveau de dînsul niciodată pace:
 Nu 'nceta în lături să se tot întindă,
 Să se mai lungescă, loc să mai cuprindă;
 S'atârna de una, sugruma *pe alte*¹⁷⁾,
*N'avea păs în sine*¹⁸⁾ de porunci înalte;
 Bătăios, sburdalnic din a sa natură
 Supera pe tóte prea peste măsură;
 Ii plăcea să-și bată joc de fie-care,
 Ameția o lume ca cu fermecare.
 In starea acésta, cu față seméță,
 Infoiat în haîne, *rësucind mustéță*¹⁹⁾,
 Plin de nebunie, cu *arțag*²⁰⁾ în sine,
 Se ridică 'ndată, la regina vine,
 Ca pâre s'aducă despre cele-l-alte....

14) a avut cinstea să fie pârcălab (primar sau prefect).

15) Mai bine: împotriva (contra) celor-l-alte.

16) plantele care nu erau în slujbă; poporul de jos al plantelor.

17) Corect: «pe altele». Pretutindene când poetul vorbește de faptele unei plante, caută să le descrie ast-fel în cât să se vadă firea acelei plante. Ast-fel «vița», care face strugurul, «se 'ntinde», «se lungesce», «se atîrnă», «rësucește cârceii» de tot ceea-ce crește în juru-î, apoi «vinul», ce se scóte din struguri, «ameșesce ca cu fermecare» pe cei ce-l bea.

18) Nu-î pasă de loc.

19) (expresie *metaforică*) rësucindu-și cârceii.

20) mânie fără pricină; poftă de cértă și bătae.

«Mă închin, regină, cu supus *raport*²¹⁾,
 Precum a mea slujbă cere să mă port;
 Cu purtare blândă, umblând eă cu ele,
 Aflat-am în tóte mari cugete rele:
 Prea multe din plante *rele uneltesc*²²⁾;
 Să *rěstórne buna ordine voesc*²³⁾;
 Și mai ales varza, cea 'nfoétă 'n foi,
 Umblă să aducă 'n tóte²⁴⁾ mari nevoi;
 Cépa cea bərbósă, de-altă parte iar,
*Pornesce pe lacrămă*²⁵⁾ prunci și mame chiar;
 Asemenea prazul, cu *chipul seă tras*²⁶⁾,
 Cârnesce și strâmbă orî-și-care nas;
 Apoi usturoiul, cu firea sa iute,
 Tot lucru 'mprejuru-î amar îl împute;
 Acestor, de tine, de loc nu le pasă
 Și pre cele-l-alte, pre tóte, le-apasă».
 Auđind regina starea cea nespusă
 De mustosul strugur, 'nainte-î adusă,
 Đise către dînsul: «Aî tu mărturie
 Să vină de față după datorie?»
 «Am, el îi răspunse, nu o mărturie,
 Ci îți pot aduce de vrei și o mie;
 Nu de jos persóne, ci de-onóre 'n lume,
 Și, te rog, ascultă, să le spun pe nume:
 Mărturia 'ntâia mî-e piperul, care
 E la fie-care în onóre mare;

21) dare de sémă respectósă a unui slujbaș mai mic către unu
 mai mare.

22) uneltesc (pun la cale) fapte rele.

23) Voesc să *rěstórne* cârmuirea (guvernul).

24) în tóte afacerile.

25) Face să *lăcrămeze*.

26) cu obrazul slab. In adevăr prazul nu are căpěfină mare ca cépa
 saú usturoiul: el e «mai tras», mai slab.

Asemenea este și *enibaharul*²⁷⁾,
*Chimenul*²⁸⁾, *molotrul*²⁹⁾, *cimbrul*³⁰⁾ și mărarul;
*Capera*³¹⁾, *oliva*³²⁾, carele-s de frunte
 Precum la ospete, așa și la *nunte*³³⁾:
 Mazărea gustosă, *cuvioasa*³⁴⁾ linte,
 Ce 'n ajun se pune la toți înainte,
 Și *ghebosul roșcov*³⁵⁾, care la toți place,
 Smochina ce poate pe prunci să-î împace,
 Așa și *curmaia*³⁶⁾ cea în simbur tare,
 Așa și castana cea cu miedul mare;
 Am și pe stafidă, sora mea cea mică,
 De va fi primită *la ce-va să dîcă*³⁷⁾.
 De voesci, acestea 'nainte să vie.
 Indată să spună care ori-ce scie!»

Cum simți acésta cépa usturosă,
 Cum e din natură-î fórte veninosă,

27) mirodenie ce se scóte din fructul *enuperului*. Enuperul său jné-penul este un copăcel din familia coniferelor (séménă cu bradul).

28) *chimion*, plantă din fam. ombeliferelor, care face bóbe miro-sitóre.

29) sulcină sau sulfină, un fel de plantă leguminosă, care miróse frumos și se pune vara printre țesături, ca să nu le mănânce moliile.

30) zarzavat din familia labiatelor, întrebuintat să dea gust unor bucate și fripturi.

31) bobocii unui copăcel din țările calde, care, uscați sau sărați, se gátesc sub numele de «capere» și dau o mánecare plăcută.

32) măslina.

33) Mai bine: «nunți».

34) Lintea e «cuvioasă», sau «evlaviósă», «religiósă» pentru că se mănâncă cu deosebire de fețele bisericesci în zile de «post» («ajun»).

35) Ar fi trebuit «ghebósa roșcovă», fiind-că fructul roșcovului (roș-cova) e ghebósă, nu pomul care o face.

36) Mai bine: «curmala».

37) se mărturisescă ce-va în vre-o privință.

Se sculă îndată iute, cu mânie,
*Douăsprece haine puse de dimie*³⁸⁾,
*Cămeşe*³⁹⁾ atâtea, albe, subțirele.
 Îmbrăcând *benișul*⁴⁰⁾ roșul peste ele.
 Iși peptenă *barba albă și bătrână*,
*Scuturând-o bine de lut și țărână*⁴¹⁾,
 Plecă necăjită cu mare putere,
 Aerul 'nainte-și umplându-l de *fier*⁴²⁾.
 Pe pământ, târîndu-și barba lungă, lată,
 Sus în dél ajunse la regina 'ndată:
 «Să trăesci pe tronu-ți, înaltă *matrónă!*⁴³⁾
 Să ne fii la tóte prea bună *patrónă!*⁴⁴⁾
 Sá 'nfloresci ca mēru 'n fie-care an,
 Aibă-țic hipul vesel față de *șofran!*⁴⁵⁾
 Eū, cu plecăciune până la pământ,
*Iți rog bunătatea pentru cređemînt*⁴⁶⁾.
 Mincinosul strugur mult ne-a defăimat,
 Că 'n slujbele nóstre rău ne-am fi purtat;
 Dar acestea tóte, câte le-a vorbit,
 De la sine însu-și singur le-a scornit.
 Te încredé mie adevēru-ți đic
 Că am barbă albă, nu sînt copil mic.

38) E vorba aci de foile cele albe și gróse ale căpēfinii de cēpă.
 «Douăsprece» formă populară pentru «douăspredece».

39) (*mold.*) cămășī.

40) giubea; manta cu saū fără măneci ce se purta 'nainte vreme.
 Aci e vorba de pelița roșcată ce învelesce căpēfina de cēpă.

41) pământ și pulbere. Barba = mustățile cepei.

42) Mirosul cel iute al cepei.

43) Femeile nobile la Romani se numiau «matrón».

44) stăpână.

45) saū «safran»; plantă din familia *irideelor* ce crește în climele calde;
 părțile din năuntru ale floriī ei dau o colóre galbenă frumósă. Cēpa
 dorește gutuii o culóre frumósă galbenă, fiind-că așa e gutuea când se
 cóce bine.

46) Te rog să ai bunătatea să dai cređemînt cuvintelor mele.

Pot să-ți fac îndată ori-ce jurămint
 Spre adevărînță la al meu cuvînt:
 Jur în dreptu-mi cuget, să n'am parte eă
 Intr'acéstă lume de tot némul meu!
 Și să nu mă bucur, *ca de-un mușuroiă*⁴⁷⁾,
 De iubit-u-mi frate numit usturoiă,
 Cum și 'n tristă stare să ajung să cađ,
 Să plâng acum mórtea *ginere-meă*⁴⁸⁾ praz;
 Să se stingă némul *socrului*⁴⁹⁾ meu hrén,
 Să-l mănânce viermiă viă chiar în ăst an;
 Să 'ngrop în vieță-mi și să tânguesc
 Ficele-mi *ridiche*⁵⁰⁾, ce mult le iubesc;
 Cum și prea măritu-mi ginere, ardeiă,
*Pulbere ajungă în ori-ce bordeiă*⁵¹⁾.
 Să ajung eă însu-mi unchiului meu *nap*⁵²⁾
 Și mătușei sfecle grópă să le sap;
 Nici să am în lume parte 'n ochiă mei
 De nepoțiă morcovi și de *pătrunjei*⁵³⁾;
 Să se rătăcescă 'n lume și câmpii
 Verele-mi iubite *brojbe*⁵⁴⁾ și *guliă*⁵⁵⁾;

47) tot așa de puțin să mă bucur de frate-meă, usturoiă, cum m'aș bucura de un mușuroiă care nu e de nici-o trebă.

48) Prazul, semănând cu cépa, cépa ăice (prin *metaforă*) că îi este ginere.

49) Face socru pe hrén, fiind-că e iute ca și ea.

50) Mai bine: «ridichiă».

51) Se vede că nici jurămintul cepei n'a fost drept, căci în adevăr ardeiul se găsește pisat în toate casele țărănești. Aceeași observație pentru hrén, pe care-l mănâncă viermiă, cât și pentru cele-l-alte rude ale cepei.

52) Napul este o plantă înaltă din familia cruciferelor, la a cărei rădăcină se găsește tubercule, ce sémână cu cartofiă, bune de mănecare.

53) Se întrebuițeză de obiceiă numai la singular: «pătrunjel».

54) Plantă din familia compoștelor cu trunchiul bulbos, ce crește în pămînt și e bun de mănecat.

55) Sémână cu brojba, numai învelișul trunchiului, nu e alb, ci vinet.

Și, bubosul strugur de n'o fi mințit,
 Mórtea mea să fie de tăios cuțit,
 Cum și 'n bucățele să mă facă 'n loc⁵⁶⁾
 Și să mă prăjescă în tigăi⁵⁷⁾ pe foc!
 Rog dar ca să fie strugurul adus,
 Ce-a bârfit de mine⁵⁸⁾ și minciunii a spus,
 Vroiū prin judecată, ca ori eū, ori el,
 Să ni să alégă dreptul la un fel».

Auđind regina aste jurăminte,
 Porunci *salatei*⁵⁹⁾ ce sta înainte,
 Ca să cheme 'n grabă întrég'adunare,
 Președénd bostanul⁶⁰⁾ cel cu capul mare;
 Pepenele verde lângă el să ședă
 Cu slugi credinciose împrejur, spre pază.
 Numai pătlăgele în roș îmbrăcate
 Și cele în vinet *ce sînt veninate*⁶¹⁾;
 Și bamele încă, *loboda*⁶²⁾ și *știrul*⁶³⁾
 Să se afle față să 'mplinescă *știrul*⁶⁴⁾.

56) pe loc.

57) Veđi 51.

58) El, care «m'a calomniat» («m'a vorbit de rău») pe mine.

59) Ar fi fost mai corect să ȓică: «lăptucii» sau «marulei» care sînt zarzavaturile din care se face *salata*. «Salata» nu e o plantă, ci un fel de bucate.

60) Fiind președinte, adică conducător al judecătorilor, «dovlécul». Forma «bostan» se întrebuintează mai mult în Moldova.

61) Pătlăgelele vinete, când sînt bêtrâne sau învechite, sînt veninoase.

62) Plantă din familia chenopodeelor (*Atriplex*), avénd une-orî frunzele și trunchiul roșii. Cresce în stare sêlbatică prin grădinile ómenilor. Când sînt tinere frunzele, se fierb cu borș și orez, și dau o mîncare de post fórte bună.

63) Plantă din familia amarantaceelor (*Amarantus*) care séménă cu loboda dar are trunchiul și frunzele pêróse. Omenii sáraci gátesc știrul roșu ca pe lobodă (veđi 62); știrul alb sau sêlbatec slujesce ca hrană porcilor.

64) numărul trebuincios de judecători.

Deci aceste tóte, cum se adunară,
 Pe mustosul strugur *il infățișară*⁶⁵);
Cumpēna îndată aducēnd, porniră
*Și spusele tóte drept le cumpēniră*⁶⁶);
 Și *bârfașul*⁶⁷) strugur nedrept fu găsit
 Și că însu-și tóte singur le-a scornit.
 Dar vinosul strugur să plângă 'ncepu
 Și marlori să stringă din parte-și ceru.

La spate-i aprópe staū trei, ce-l iubiră
 Și să-i țină parte anume veniră:
 Pepenele galben, persica, caisa;
 Dar judecătorii nu cređură ȓisa,
 Ci îi condamnară toți, ca dintr'o gură,
*Cum și încheere deodată făcură*⁶⁸):
 Pepenele, parte ce-i ținea nedreptă,
*Să se crape 'n două 'naintele 'ndată*⁶⁹);
 Așa și caisa și persica iară
 De necaz, mânie se dispintecară:
 Iar urzica, care sta aci sbârlită,
 Vrēnd să és' afară iute, necăjită,
 Urcică 'mprejuru-i pe câți îi atinse
 Și 'ntr' acestea mare larmă se încinse!

Dar regina 'n sine fórte supērată
 Cu mare urgie se porni îndată,

65) il aduseră de față ca să-l judece. Judecată = infățișare.

66) Poetul pune pe judecători să judece cu ajutorul balanței (cumpenei; tiriziilor) care este simbolul (semnul) pe care pictorii il pun în mâna Dreptății (Justiției) când o zugrăvesc. Intr'un taler pun vorbele strugurului, în cel-l-alt vorbele cepei, ca să vadă care sînt mai cu greutate (mai drepte); și găsesc că cépa are dreptate.

67) *calomniatorul*; pârîșul; pârîtorul; vorbitorul de rău.

68) Și îndată deteră hotărîrea (făcură încheerea) ca...

69) Pepenele galben când se cóce, totdeuna se crapă; tot așa caisa; mai puțin persica.

Să 'nfrunte pe strugur pe sfînta dreptate
 Și să cheme-asupra-î blestemele tóte.
 Dicînd: «*Tu în vieță-ți, ca un blestemat,*
*Tot de lemne 'n lume să fii spânzurat!*⁷⁰⁾
 Sóre să te arđă, să te bată vînt
 Și să nu-ți ajungă trupul de pămînt;
 Și apoi, în urmă, prin *cuțit tăios*^{71),}
 Trupul tîu să fie de-acolo dat jos;
 Și să n'aibî pe nimeni a se umili,
 Nici clopot a-ți trage, nici a te jeli;
 Ci cu rîs, cu cîntec a te arunca,
 Cum și sub picîóre înc'a te călca!
 Sângele să-ți stórcă, corpu-ți *tescuind*^{72),}
 Și să-l bea voinicii vesel chiuind:
 Grijiile să-și uite în acel minut
 Și toți să se țină cei măi cu avut⁷³⁾;
 Unii 'ncépă limba a-și împletici^{74),}
 Iar fricoșii 'ndată cu curaj a fi⁷⁵⁾
 Alții, când dintr'însul ce-va vor sorbi
 La arțag să prindă, în certe-a vorbi;

70) În blestemul strugurului se spune ceea ce scim despre felul cum se cultivă el și despre însușirile vinului ce se scóte din el. Vița de vie stă spânzurată pe «araci», dar această spânzurare îi face bine, căci alt-fel n'ar putea produce mulți struguri și strugurii nu s'ar putea cóce bine; dar pentru că «spânzurarea» este un lucru grozav pentru ómenî și pentru-că plantele sînt aci închipuite (concepute) ca ómenî, gutuea are aerul de a-l blestema pe strugur într'un chip îngrozitor.

71) cosor.

72) sdrobind prin apăsare saũ strivire.

73) Și toți (cei ce s'aũ îmbetat) să se credă cei măi cu avere (cei măi bogați) ómenî.

74) Unora să încépă a li se împletici (încurca) limba.

75) ómenii la beție sînt fórte curagioși; de aceea fac fórte multe lucruri care nu trebuie, și ajung adese-orî criminali.

Alții iar să mǎrgă pe două cărări ⁷⁶⁾,
 Și câinii să latre l'ale lor strigări;
 Alții ca nebunii, vântu' blestemând ⁷⁷⁾
 Să mi să răstórne în tină ⁷⁸⁾ zăcând;
 Alții iarăși bĕndu-l, dintr'al lui plecat ⁷⁹⁾,
 Să se 'mbolnăvescă și să zacă 'n pat;
 Iar, când din beție-și ⁸⁰⁾ se vor deștepta,
 Să se rușineze toți de fapta sa!»

Acesta-î blestemul de strugur rostit ⁸¹⁾,
 Ce și până astăzi se vede 'mplinit.

Anton Pan.
 (1794—1854).

72.

ARICIUL

Când a făcut Dumneđeũ lumea, s'a apucat să rĕsucĕscă și firul vremii. Acest fir era împletit din două: dintr'un fir negru și dint'unul alb. Firul alb era ȕiua, cel negru nóptea.

Și a căutat Dumneđeũ un dobitoc — că pe atunci încă nu erau ómenĭ pe lume — ca să-ĭ ajute la rĕsucitul firului. Dar nici-un dobitoc n'a vrut să-ĭ ajute, pentru că firul era nesfârșit de lung și munca prea era cu obosĕlă

---

76) să nu pótă ține drumul drept din pricina amefĕlii.

77) Bețivul blestemă vântul, creĕnd că vântul ĭl face să nu se țină pe picióre și să nu mĕrgă drept pe drum.

78) noroiũ.

79) din pricină că *i* s'a aplecat (ĭ-a venit grĕță).

80) din beția lor.

81) rostit asupra strugurului.

multă. În urmă s'a găsit ariciul gata să dea ajutor lui Dumneđeū.

Și a stat ariciul un an, doi ani, trei, o sută, o mie ba zece mii de ani și a ajutat pe Dumneđeū.

Și îi dase Dumneđeū două *gheme*¹⁾, unul alb și unul negru, și-i dase în grijă să învêrtescă ghemele mereū, ca să curgă cele două fire de-o potrivă. Iar Dumneđeū sta și rêsucia firele și făcea, din două, unul pestriț, și-l depēna pe ghemul vremii. Și așa era *menit*²⁾ ca, după ce va fi fost isprăvit de *depēnat*³⁾ ghemul vremii, Dumneđeū să facă pe *ómenī și apoi să începă să desfacă firul vremii de pe ghem*⁴⁾. Și atâta să trăescă ómenii pe lume, cât va ținea firul de pe ghem.

Și acum, dice că, ariciul, uitându-se mereū la cele două ghemuri și învêrtindu-le mereū-mereū, a ațipit de oboselă. Iar în vremea asta s'a rupt firul cel alb, și Dumneđeū depēna înainte pe ghemul vremii un singur fir în loc de două: pe cel negru.

Când s'a deșteptat, ariciul a rămas fără suflare de gróză multă. *Atâta*⁵⁾ *vreme, cât se depēnase firul cel negru singur, atâta vreme trebuia să fie pe lume nópte, numai nópte, căci nu se amestecase cu fir alb, care era ziua. Póte un an, póte doi, orī o sută, orī o mie de ani, era să fie pe lume numai nópte! Și atâta de mult s'a speriat ariciul de ce a făcut, încât toți perii de pe dînsul s'aū ridicat în sus, cum se ridică în vârful capului pērul omului la spaimă mare.*

1) sau «ghemuri».

2) sorocit; hotărît; *destinat*.

3) A depēna = a desfășura firul de pe un ghem sau dintr'o jurubiță (sul).

4) Cel ce a închipuit acéstă poveste ne spune aci că ziua și nóptea care vin una după alta și alcătuesc șirul vremii, a început odată cu omul, singurul care a putut pricepe mersul vremii.

5) Mai bine: «câtă vreme».

Și Dumnezeu, supărat de răul ce i-l făcuse ariciul, a ȑis într'o mânie : «Sbârlit să-ȑi rămăe pėrul viėta întrėgă, și spaimă de mórte să duci căte ȑile vei trăi!» Dar, aducėndu-și aminte de binele cel-l-alt, ce i-l făcuse, a ȑis cu bunătate :

«Ghemele mi le-ai ȑinut, și ghem să te poți face la vreme de primejdie, și nimeni, nici om, nici fieră să nu se pótă apropia de tine, ca să-ȑi facă rėu, că mult mi-ai voit tu bine!»

Și așa a rămas până în ȑiua de astăȑi. Sbârlit și cu ȑepi a rămas ariciul, și plin de spaimă ; dar ghem se póte face, și nimeni nu-ı póte *cășuna* ⁶⁾ vr'un rėu.

G. Coșbuc.

73.

BALAUROL CEL CU ȘAPTE CAPETE

A fost odată ca niciodată, etc.

A fost odată într'o țară un balaur mare, *nevoe mare* ¹⁾. El avea șapte capete, trăia într'o grópă și să hrănia numai cu carne de ómeni. Când eșia el la mănecare, tótă lumea fugia, se închidea în case și sta ascunsă, până ce își *potolia fómee* ²⁾, cu vre-un drumeț, *pe care îl trăgea ața la mórte* ³⁾. Toți ómenii locului se *tănguia* ⁴⁾ de rėutatea și de frica balaurului.

Rugăciuni și *căte în lună și în sóre se făcuse* ⁵⁾, ca să

6) (a) pricinui ; (a) cauza ; (a) face.

1) (*idiotism* = expresie proprie limbii române) grozav (*colossal*) de mare.

2) își astămpėra fómee (se sătura) el, balaurul.

3) (*idiot.*) care, fără să scie, mergea la mórte, după cum fusese ursit.

4) se plăngeau ; se văicăria ; își spuneau păsul.

5) (*idiot.*) Expresie prin care arătăm *mulțimea* și *felurimea* nenumărată a faptelor făcute. O putem înlocui cu expresia : «Ce nu se făcuse?»

scape Dumnezeu pe biéta omenire de acest nesăţios balaur; dar în deşert.

Fel de fel de fermecători fură aduşi, însă rămăseră ruşinaţi cu vrajele lor cu tot.

În cele de pe urmă, dacă vedu împăratul că toate sînt în deşert, hotărî ca să dea pe fica lui de soţie şi jumătate împărăţia sa aceluî voinic, care va scăpa ţara de această *urgie* ⁶⁾, şi dete în scire la tótă lumea hotărîrea sa.

Iar, după ce se duse vestea în ţară, mai mulţi voinicî se vorbiră să mērgă împreună la pândă şi să mântuēscă ţara de un aşa balaur înfricoşat. Ei se înţeleseră între dinşii ca să facă un foc la marginea cetăţii, care era mai apropiată de locul unde trăia balaurul şi în care cetate era şi *scaunul* ⁷⁾ împărăţiei, şi acolo să stea să privegheze pe rînd câte unul, unul, pe cînd ceî-l-alţi să se odihnescă, ca nu cum-va acela ce ar fi de pândă, să dórma şi să vie balaurul să-î mănânce d'a gata. Decî făcură legătură ca acela, care va lăsa să se stingă focul, să fie omorît, drept pedépsă, dacă va dormi cînd ar trebui să fie deştept.

Cu aceştî voinicî se întovărăşi şi un *om verde* ⁸⁾, *puii de Român* ⁹⁾, scii colea, care auđise de făgăduinţa împăratului şi venise să-şi cerce şi el norocul.

Porniră decî cu toţii şi aleseră un loc aprópe de grópă, şi se puseră la pândă.

Pândiră o đî, pândiră două, pândiră mai multe đile şi nu se întâmplă nimic; iar cînd fu într'una din đile, cam după *sfinţitul* ¹⁰⁾ sórelui, pe cînd era de rînd vitézul

6) *flagel*; biciu dumnezeesc; pedépsă ceréscă; nenorocire grozavă.

7) (expresie *figurată*) capitala.

8) *Idiotism* prin care arătăm că omul de care vorbim este sănătos şi la trup şi la minte, în deosebire de «om desgheţat», prin care arătăm numai deşteptăciunea saŭ inteligenţa cuî-va.

9) Veđi 8.

10) (*muntenism*) asfinţitul; apusul.

nostru să pândescă, eși balaurul din grópă și se îndreptă către voinicii care dormiaū pe lângă foc.

Vitézul ¹¹⁾, care priveghia, i se făcuse inima cât un purice dar îmbărbătându-se se repeđi, și unde se aruncă, *măre* ¹²⁾, asupra balaurului cu sabia gólă în mână și se luptă cu dînsul, pîna îi veni bine, și *hârșt* ¹³⁾! îi tae un cap, hârșt! și-i mai tae unul, și așa câte unul, câte unul, pîna cînd îi tae șase capete.

Balaurul se svârcolia de durere și plesnă din códă, de te lua fiori de spaímă; *vitézul* nostru însă *se lupta de mórte* ¹⁴⁾ și obosise; iar tovarășii săi *dormiaū duși* ¹⁵⁾.

Dacă vėdu el că tovarășii săi nu se deșteptă, își puse tóte puterile, se mai aruncă o dată asupra grozavului balaur și-i tăe și capul ce-i mai rămăsese. Atunci un sînge negru lăsă din ea fiéra spurcată, și curse, și curse pîna se stinse și foc și tot.

Acum, ce să facă *vitézul* nostru, ca să nu găsească focul stins, cînd s'or deștepta tovarășii lui? Căci legătura le era să omóre pe acela, care va lăsa să se stingă focul. S'apucă mai întăi și scóse limbile din capetele balaurului, le băgă în sîn și, iute, cum putu, se sui într'un copac înalt și se uită în tóte părțile, că dór va vedé unde-va vr'o zare de lumină, să se ducă și să céră nițel foc, ca să ațîțe și el pe-al lor, ce se stinsese.

Cătă într'o parte și într'alta, și nu vėdu nicăeri lumină. Se mai uită o dată cu mare băgare de sémă și

11) Corect: «*Vitézului*».

12) Vorbă *arhaică* (arhaism = vorbă veche) ce se găsește des în poeziile și poveștile populare prin care ni se arată că trebuie să ne așteptăm la ce-va măreț, deosebit.

13) Interjecție prin care imităm sunetul ce face sabia cînd tae ce-va cu repeđiciune. Aceste vorbe care imităză lucrul pe care-l denumesc se numesc vorbe *onomotopetice*.

14) se lupta pe viață și pe mórte; se lupta amenințat în fie-care moment de mórte; se lupta cu desnădėjduire («*desperare*»).

15) (*idiol.*) dormiaū par'că ar fi fost morți; dormiaū buștén.

zări într'o depărtare nespūsă o schîntee ce abia licăria. Atunci se dete jos și o porni într'acolo.

Se duse, se duse, până ce dete de o pădure, în care întâlni pe *Murgilă*¹⁶⁾, pe care-l opri în loc, ca să mai întârdie nóptea.

Merse după aceea mai departe și dete peste *Miédă-Nópte*¹⁷⁾, și trebui s'o lege și pe dînsa, ca să nu dea peste *Murgilă*. Ce să facă, cum să drégă *ca să isbutéscă*¹⁸⁾? O rugă ca să-î ajute a lua un copac în spinare pe care, dicea el, îl tăese de la rădăcină; o învătă el să se pue cu spatele, să împingă, pe când el tot cu spatele la copac, de cea-l-altă parte, va trage cu mînilé, ca să-î pice în spinare și să l ia, să se ducă la tréba lui.

Miédă-Nópte, de milă și de rugăciunea ce-î făcu, se puse cu spatele la copacul pe care i-l arătă vitézul și, pe când împingea, *el o legă de copac cobzá*¹⁹⁾ și porni înainte, căci n'avea vreme de perdut.

Nu făcu multă cale și întâlni pe *Zorilă*²⁰⁾; dar lui Zo-

16) ființă închipuită de mintea poporului spre a personifica «amurgul» («crepusculul»; «vremea de după apusul sórelui»; «când se îngână diúa cu nóptea și încep să ésa stelele; «începutul serii»). Vitézul oprind în loc pe *Murgilă*, face, până când i-o da drumul, ca începutul acelei nopți să stea pe loc.

17) ființă închipuită de mintea poporului spre a personifica nóptea. Ea vine în urma lui *Murgilă* și-l alérgă într'una. Voinicul Nostru, ca să póta ținea nóptea în loc, a trebuit să prindă pe *Miédă-Nópte* și s'o lege, ca să nu dea peste *Murgilă*.

18) ca să isbutéscă s'o lege? «A isbuti» e mai frumos cuvînt decăt «a reuși» care e un *barbarism*.

19) (*idiot.*) o legă de o făcu ca o cobzá — și de mîini și de picîore.

20) persónă în care poporul își închipuiesce venirea zorilor (auroré) care vestesc că se apropie diúa (se crapă de diúă). *Zorilă* gonesce pe *Miédă-Nópte*, precum acésta gonesce pe *Murgilă*. Vitézul nostru trebue să lege și pe *Zorilă*, alt-fel ar da peste *Miédă-Nópte* și peste *Murgilă* și s'ar strica rostul zilelor și nopților. Ca să țină cu adevérat nóptea în loc, era de neapérată trebuință să-î lege pe câte trei.

rilă nu prea îi da meșii²¹⁾ a sta de vorbă, căci, dicea el, se duce după Miédă-Nópte, pe care o luase la gónă. Făcu ce făcu și-l puse și pe dînsul la bună rânduélă²²⁾ ca și pre cei-l-alți doi, dar cu mare bătae de cap²³⁾. Apoi plecă înainte și se duse până ce ajunse la o peștere mare, în care zărise focul.

Aci dete peste alte nevoi. În peșteră acolo, trăiaă nisce ómenî uriași, care aveaă numai câte un ochiū în frunte²⁴⁾. Ceru foc de la dînșii, dar ei, în loc de foc, puseră mâna pe dînsul și-l legară. După aceea aședară un cazan pe foc cu apă, și se gătiaă să-l fierbă, ca să-l mănânce.

Dar, tocmai când era să-l arunce în căldare, un șgomot se auđi nu departe de peștera aceea; toți eșiră și lăsară pe un bătrân de ai lor, ca să facă astă trébă.

Cum se vedu vitezul nostru singur numai cu unchiășul, îi puse gând rău. Unchiășul îl deslegă, ca să-l bage în căldare; dar voinicul îndată puse mâna pe un tăciune și-l asvârli drept în ochiul bătrânului, îl orbi, și apoi, fără să-i dea răgaz²⁵⁾ a dice nici cărc! îi puse o pedică și-i făcu vânt în cazan.

Luă focul, după care venise, o apucă la sănătósa și scăpă cu fața curată.

Ajunse la Zorilă, îi dete drumul. După aceea o tuli la fugă²⁶⁾ și fugi până ce ajunse la Miédă-Nópte, o deslegă și pe dînsa, și apoi se duse și la Murgilă, pe care-l trimese să-și vadă de trébă. Când ajunse la tovarășii săi,

21) nu avea vreme; nu putea; nu se încumeta; nu avea timp de pierdut. Meși=pantofi turcesci, fără toc.

22) și-l legă și pe dînsul.

23) cu mare greutate. A trebuit să se bată de multe ori în cap ca să pótă iscodi («găsi», «inventă») un mijloc prin care să isbutéscă să-l lege.

24) În vechime acest fel de ómenî se numiaă «Ciclopî».

25) fără să-i lase vreme; fără să-i dea pas.

26) o luă la fugă, ca să pótă ajunge la Miédă-Nópte mai 'nainte a lui Zorilă.

ei tot mai dormiau. Nu începuse, veđi, încă a se arăta *albul*²⁷⁾ ȃilei; atăt de lungă fu nóptea, fiind-că voinicul îi oprise cursul, și așa avu timp destul să colinde după focul care îi trebuia.

N'apucă să ațite focul bine, și tovarășii săi, deșteptându-se, ȃiseră :

— Dar lungă nópte fu asta, măi vere !

— Lungă, da, vericule, răspuse vitézul. *Și se umflă din fole*²⁸⁾, ca să aprindă focul.

Ei se sculară, apoi începură a se întinde și a căsca, dară se cutremurară, când vedură *namila de*²⁹⁾ lighionă lângă dînșii și un lac de sânge cât pe colo. Sgâiră ochii și cu mare mirare băgară de sémă că capetele balaurului lipsesc ; iară vitézul nu le spuse nimic din cele ce pățise, de témă să nu intre ura între dînșii, și se întórseră cu toții în oraș.

Când ajunseră în cetate, tótă lumea se veselă, cu mic cu mare, de uciderea balaurului, da laudă Sfintului, ca trecuse nóptea cea lungă și mai ajunse odată iară la diuă, și *ridica până la înaltul cerului*³⁰⁾ pe mântuitorul lor.

Vitézul nostru, care veduse și el lipsa capetelor, *nu se frământă de loc cu firea, fiind-că se scia curat la inimă*³¹⁾, și porni către curtea împăratéscă, ca să vadă ce s'o alege cu capetele fără limbă ; căci el înțelesese că aici *trebuie să jöce vre-o drăcie*³²⁾.

*Pasămite*³³⁾ bucătarul împăratului, un țigan negru și

27) lumina ; zorile.

28) Și trase în piept aerul ; și-și umflă plămâni. Plămâni sînt ca niște fole (instrumentul de suflat în foc al fierarului).

29) *enorma ; colosala ; grozava ; extraordinara.*

30) lăudaș « nespūs », (« cu înflăcărare », « ca pe un dumneđu »).

31) nu se neliniștea (nu era îngrijat) pentru că avea dovada sigură că el ucisese balaurul — anume « limbile » ce le tăese înainte de a pleca după foc.

32) trebuie să fie vre-o viclenie drăcéscă la mijloc.

33) Pesemne ; veđi dómne ; se întâmplase că.

buzat, se dusese d'a minune să vaadă ce mai ala-bala pe la flăcăii ³⁴⁾ ce stau de pândă. Și, dacă dete peste dinșii dormind și peste *dihania* ³⁵⁾ spurcată fără suflare, el se aruncă cu *satârul* ³⁶⁾ de la bucătărie și-i tăe capetele. Apoi merse la împăratul cu capetele și i le arătă, *fălindu-se* ³⁷⁾ că el a făcut isbânda.

Iară împăratul, dacă vede că se înfățișă bucătarul curții cu isbândă, făcu o masă mare, ca să-l logodéscă cu ficasa, și pusese în gând să facă o nuntă, unde să cheme pe toți împărații.

Țiganul arătă la totă lumea hainele sale pe care le umpluse de sânge, ca să fie cređut.

Când ajunse vitézul nostru la palat, împăratul ședea cu voe bună la masă; iară *ciropina* ³⁸⁾ sta în capul mesei pe șapte perne.

Cum ajunse la împăratul, îi dișe voinicul :

— Prea Înălțate Impărate, am auđit că óre-cine s'ar fi lăudat către Măria-Ta, că el ar fi ucis pe balaur. Nu-i e adevérat, Măria-Ta, că el ar fi ucis pe balaur. Nu e adevérat, Măria-Ta : eú sînt care l-am omorit.

— Minți, *mojicule* ³⁹⁾, strigă Țiganul îngâmfat. Și porunci slugilor să-l dea afară.

Impăratul, care nu prea credea să fi făcut Țiganul astă voinicie, dișe :

— Cu ce poți dovedi dișele tale, voinicule ?

— Dișele mele, răspunse vitézul, se pot dovedi prea

34) ce mai fac flăcăii; ce mai e pe la ei.

35) fiéra «năprasnică» («grozavă»).

36) bardă cu códa lungă pentru tăétul cărnii și óselor; cu satârul se tócă carne.

37) lăudându-se cu îngâmfare; făcându-se grozav.

38) Cuvînt cu care Româniî numesc cu dispreș pe Țiganiî.

39) bádăranule; om de jos ce ești; mitocanule. Tóte aceste vorbe sînt *josnice*, adică nu sînt întrebunțate decăt de ómenii fără «crescere bună» («educație»).

bine; porunciți numai ca mai întâi să se caute, dacă capetele balaurului, care stau colea la ivelă, au și limbile lor?

— Să caute, să caute, *disse bahnita* ⁴⁰).

El însă *o cam băgase pe mânica* ⁴¹), dar se prefăcea că nu-i pasă.

Atunci căutară și la nici unul din capete nu găsiră limbă : iar mesenii înmărmuriră, *că ce va să dică asta* ⁴²)!

Țiganul, care *o sfeclise de tot* ⁴³) și care se căia de ce n'a căutat capetele în gură mai înainte de a le aduce la împăratul, strigă :

— Dați-l afară, că e un smintit și nu scie ce vorbește.

Împăratul însă *disse* :

— Tu, voinicule, va să dică, ne dai să înțelegem că acela a omorît pe balaur, care va arăta limbile?

— Fugi d'acolo, Împărate, *disse Țiganul*, care tremura ca varga și se îngălbenise ca cera, *nu veđi că calicul* ⁴⁴) asta este un *deșuchi* ⁴⁵), care a venit aci să ne amăgescă?

— Cine amăgesce, răspunse voinicul liniștit, să-și ia pedepsa.

El începu apoi a scóte limbile din sîn și a le arăta la totă adunarea : și, de câte ori arăta câte o limbă, de atâtea ori cădea și câte o pernă de sub Țigan, până ce, în cele din urmă, cădu și de pe scaun, atât de tare se speriasse *dihania* ⁴⁶).

După aceea voinicul nostru spuse toate câte a pățit și cum a făcut de a ținut noaptea atât de mult timp. Nu-i

40) uriciunea țigănescă ; cioropină. Veđi 38.

41) începuse «s'o sfeclăscă», «să se îngrijoreze» ; «să fie cuprins de grija» ; «să-l cuprindă téma».

42) că nu sciau ce înseamnă acesta.

43) o băgase pe mânecă dea-binelea. Veđi 41.

44) sărăcăciosul ; *miserabilul* ; neprivopsitul.

45) nea'ntr'o parte ; smintit ; într'o ureche ; zăbăuc ; zăpăcit.

46) Veđi 35. Aci e întrebuițat însă în sens *figural*.

trebui împăratului să se gândească mult și să vadă că voinicul care vorbea avea dreptate; și, cum era de superat pe Țigan pentru mișelia și minciuna lui cea nerușinată, porunci și numaidecât se aduse doi cai neînvețați și doi saci de nuci, legă pe Țigan de còdele cailor și sacii cu nuci, și le dete drumul.

Ei o luară la fugă prin *smârcuri*⁴⁷⁾, și unde cădea nuca, cădea și bucățica, până s'a prăpădit și Țigan și tot.

În urmă, pregătindu-se lucrurile, după câte-va zile se făcu nuntă mare, și luă Românașul nostru pe fata împăratului de soție, și ținu veselie mare și nepomenită mai multe săptămâni, puindu-l și în scaunul împărăției; iar fata lăcrămă și mulțumi lui Dumnezeu că a scăpat de *harapina*⁴⁸⁾ spurcată.

Și eram și eu p'acolo și dedeam ajutor la nuntă, *unde căram apă cu ciurul, iar, la sfârșitul nunții, aduse un coș de prune uscate, să arunce în ale guri căscate*⁴⁹⁾.

P. Ispirescu.

(1830—1887).

47) locuri prăpăstioase și pline de mocirle și bălți.

48) Veđi 38 și 40.

49) Basmelile se încep și se sfârșesc totdeauna cu câte unul sau mai multe spuse al căror neadevăr se vede cât de colo. Ast-fel, la început găsim pe «puricele potcovit cu nouă deci și nouă ocale de fier, etc.», iar la sfârșit, povestitorul ne spune mai adese-orî cum «a cărat apă cu ciurul» la nunta lui Făt Frumos. Aceste spuse au de scop să ne facă să pricepem la început că din lumea «aevea» («reală») intrăm în lumea închipuită; iar la sfârșit, că din lumea închipuită intrăm iarăși în lumea reală. Acelaș rost îl au glumele pe care povestitorul le face la sfârșit pe sêma ascultătorilor («aduse un coș de prune uscate, să arunce în ale») («cele») guri căscate»).

74.

DAC'A VRÉ DUMNEDEŪ!

— Scii una, măi femee? ȕise Pârvu, înjugând boii la car

— Oiŭ sci, dacă mi-î spune, răspunse femeea.

— Boii noştrii sînt bătrîni, abîa de măi pot róde colţul *erbîi*¹⁾; merg în scădere. M'am gîndit să-î vînd şi, cu o parte din banii ce-oiŭ prinde pe dînşii, să cumpër o pereche pe juncanî tineri; iar cea-l-altă parte s'o păstrăm pentru *gospodăria*²⁾ noastră: banî albî pentru ȕile negre Ce ȕicî şi tu?

— Sciŭ şi eu?

— Cum aşa? N'ai nicî o socotinţă în capul tĕu? Bine-î să-î vînd, orî nu-î bine?

— Bine, dac'a vré Dumneȕeŭ.

— Ce fel: «dac'a vré Dumneȕeŭ?» Ce are să se amestece Dumneȕeŭ la vîndarea boilor noştri?

— Eacă are.

— Măi femee, nu fiî şi tu *forfĕcătură*³⁾! Sîntem noi stăpîni pe boi saŭ nu? Avem dreptul să-î vindem saŭ n'avem? Rĕspunde!

— Sîntem stăpîni ş'avem dreptul, dac'a vré Dumneȕeŭ.

— O ȕii una şi bună: «dac'a vré Dumneȕeŭ!» Adecă, să fie numaidecât pe voea ta. Aşa mi se cade, dacă cer

1) érba «cînd e mărunţă»; («cînd incolţesce»).

2) «câsnicia» («casa»; «familia»).

3) încăpĕţinată. Acĕstă expresie se întemează pe o poveste. Vĕdĕnd un loc cosit, un om ȕise că «par'că ar fi ras»; femeea sa însă, răspunse că «par'că ar fi tuns» («forfecat», «forfĕcătură»). Omul ţinu la vorba lui, femeea ţinu la a ei, şi ajunseră lucrurile aşa de departe, că omul vroi să-şî înnece femeea, dacă nu va ȕice ca el. Ea însă ţinu la vorba ei aşa de mult, încât şi sub apă fiind, îşi scóse mîna afară şi făcu cu douĕ degete semnul fórfecelor.

sfat de la *un cap de muere*⁴⁾, care nu scie să încurce două pae⁵⁾.

— Hăis! Prier, cea! Zorilă, — țise el boilor răstit, învîtînd de-asupra lor o vărguță de alun și urcându-se în car.

— Mă duc, să-mi vînd boii la târg. Să ne vedem sănătoși peste trei țile!

— Ne-om vedé, dac'a vré Dumneșeu.

— Apoi nu spun eú, că femeea îndărătnică *te scóte din sárite*⁶⁾! Eacă, țău, poți cădê într'un păcat, așa pe nemâncate, atâta te cicălesce cu gura. Hăis! Prier, cea! Zorilă.

Pârvu ajunsese la târg.

Acolo mare înghesuélă și *tămbălău*⁷⁾, de nu puteai răsbate cu sufletul. Tóte prăvăliile de pe strade încărcate cu marfă nouă de Brașov, Lipsca și Țarigrad. Numai bani să fi avut cine-va. Câmpul vitelor, cât coprindeai cu ochii rôtă împrejur, *tixit*⁸⁾ cu boi, cai, oi, trăsuri și căruțe de tóte soiurile, de tóte prețurile. Apoi *hămurări*⁹⁾, olării, sticlării, *locante*¹⁰⁾, la fie-care pas; și o învălmășélă și o *fertură de norod*¹¹⁾ și strigăte de *telali*¹²⁾ și pocnete de bice și nechezuri de cai, încât

4) un cap lipsit de minte și judecată. Femeile sînt socotite de popor mai próste decăt bărbații: «póle lungi și minte scurtă», țice Românul.

5) care nu scie nici să împletéscă două pae; care nu scie să facă nici cel mai lesnicios lueru.

6) te «*irilă*» («*ațiță*») într'atât, încât încetezi de a măi face fapte «*înțelepte*» («*cumpênite*», «*chibzuite*»).

7) multă lume, multă neorânduélă și mult șgomot.

8) înghesuit; plin cu desăvârșire de nu măi se găsesce loc pentru nimeni.

9) prăvălii unde se vînd hamurii.

10) cărciumi; *crășme* (*mold.*); locuri unde se mănâncă și se bea pe plată.

11) (expresie *figurată*) o mulțime de popor care mergea în sus și în jos, ca apa când fierbe.

12) negustori de haîne vechi.

bietul Pârvu nu mai scia pe ce lume se găsește. El își deslegă boii în iarmaroc, le așternu o *sarcină*¹³⁾ dinainte; și, aședându-se în car, cam într'un cot, se puse pe așteptat mușterii. Se rotiră împrejurul lui doi, trei Ovrei, cu mânilor în buzunare, fôrte fuduli, care, când auđiră de prețur boilor, dădură din umere și plecară; dar și Pârvu nu era mai puțin fudul: cu cât mușterii îi desprețuiau marfa, cu atât el o *urca mai sus*¹⁴⁾. Venia de pildă un *perciunat*¹⁵⁾ și întreba:

— *Bade, bade! Chite purale boii?*¹⁶⁾

— *Trei-deci de galbeni cu zimți și fără bortă*¹⁷⁾, răspundea el hotărît.

— *Trei-deci de galbeni pentru cine întrébă, dar pentru cine cumpără?*

— *Aista-i prețur, cui place: cui nu, eacă drumul!*

Așa se petrecu ȃiua în ciocniri de cuvinte, în târgueli fără ispravă; iar, *pe la întunecate*¹⁸⁾, Pârvu, ostenit de atâta *vorbă de clacă*¹⁹⁾, se culcă în car, ca toți vânđătorii de boi, ce se aflaú în iarmaroc.

13) un braț de fân.

14) cu atât el «cerea un prețur mai mare» («ridica prețur»).

15) un «Evreu» («Ovreiu», «Jidov», «Ebreu», «Iudeu»). Dintre aceste vorbe cu care românesce putem denumi o persoană de religiune mosaică, cele mai cuvincioșe sînt: «Evreu» sau «Ebreu» și «Iudeu». Cele-l-alte denumiri și cu deosebire «perciunat» («care pörtă perciuni sau zulufi») sînt mai mult sau mai puțin josnice și arată din partea celui ce le întrebunțeză un sentiment de dispreț pentru acest fel de ómeni.

16) Ei neică, «câte parale boii?» («ce ceri pe boi?»). Imitație după vorba românească stricată a unor Evrei.

17) bani de aur prețuind 12 lei și ce-va, cu crestături pe margine, spre semn că au eșit din «monetăria» («tarapanăua», «bănăria») împărătescă și deci au valóre,— și fără să fie găuriți, spre semn că au *lótă* valórea, ne lipsindu-le nici-o pãrticică din aurul ce trebuie să aibă nisce asemenea monete.

18) pe 'nserate; la cãderea nopții.

19) vorbă «de geaba» («fără folos»).

Când se deșteptă a două ȕi, ce să vadă?... boii ni-căirea. Dă în sus, dă în jos; *alérgă, Pârvule*²⁰⁾, pe la prefect, sub-prefect, *polițaiu*²¹⁾, primar... *închină-te, Pârvule, pe la tóte icónele...*²²⁾ boii intraseră în pămînt. In sfârșit, după trei ȕile de căutare, Pârvu, care-și cheltuise acum și *paraúă de naforă*²³⁾, găsi boii într'o pădure, *hămisiți*²⁴⁾ de fóme, furați de *un cinstit de negustor*²⁵⁾, scăpat de curênd din temniță și care aștepta numai nóptea să-î trecă peste hotar.

Când își aduse Pârvu boii de funie în ȕarmaroc, îi cletina vântul, de slabí ce erau; iar lui i se părea că-î are de dar, întru atâta pîrduse nădejdea de a-î mai găsi. El îi dădu în jumătate de preț, fiind-că era acum pe la spartul târgului și boii *pîrduseră din fața lor*²⁶⁾. Dar erau bani buni și aceia, *luați ca din drum*²⁷⁾, căci puțin a lipsit să rămăe fără boi și fără bani.

*După ce a bătut palma cu negustorul*²⁸⁾ și a nămerat *zimți*²⁹⁾ unul câte unul, punêndu-î la brău într'o

20) Scriitorul se adreséză direct la persóna despre care povestese, spre a da mai multă vioiciune povestirii.

21) *plécă-te și rógă-te, Pârvule* «pe la tóte autoritățile» («pe la toți ómenii cãrmuirii»).

22) sau, în orașele mari, prefectul de poliție. E cãpetenia persónelor însãrcinate cu paza orașului și cetățenilor de făcétorii de rele.

23) paraúă ce-o dãruesce cine-va bisericii, când miruindu-se, ȕa «naforă» (*mold.*) («anaforă», «anafură», «pãine sfințită»). A cheltui «și paraúă de anaforă» = a cheltui «până la o para» («tot»).

24) «lihniți»; «morți de fóme».

25) Expresie *ironică* (batjocoritóre) prin care autorul înțelege tocmă contrariul de ce vrea să ȕică: «un cinstit de negustor» = «un hoț».

26) nu mai păreau așa de grași și de frumoși, cum erau mai înainte de a fi furați.

27) ca și când ar fi fost de găsit sau de cãpétat.

28) După ce a sfârșit vîndarea; după ce s'a încheét cumpérătórea. La sfârșitul orí-cărei vîndări, cumpérătorul dă mânia cu vîndétorul isbindu-se palmă în palmă.

29) (expresie *figurală*) galbenii.

pungă de piele cu *baere* ³⁰⁾, Pârvu voi să plece acasă; dar, nefiind mult până în sêră și temându-se să nu innopteze pe drum, se hotărî să rămăe până a două zi. Atras decî de o *sluțenie de maîmuță* ³¹⁾, ce sta în vârful unui par, și de un *paiaț* ³²⁾ uns cu făină pe obraz care bătea *doaba* ³³⁾ din răsputeri la ușa unui cort, chemând norodul să vadă «minunea minunilor», «copilul sburător», — «calul năsdărăvan», și «omul care înghite iatagane», Pârvu dădu cincî-decî de banî și intră la comedie. Tôte aũ fost cum aũ fost: minunății nemțesci nu alte-va; treceri prin cerc, *frânturi de șele* ³⁴⁾, iatagane înghițite, șorecî înhămați; dar năsdărăvăniile calului le-aũ întrecut pe tôte. Mă rog! Cum a eșit calul de după perdea, s'a plecat în genuchî în fața publicului în chip de «bine v'am găsit sănătoși». Apoi, punându-i-se césornicul dinainte, a arătat césurile fără greș, bătînd de atâtea ori cu copita în pămînt, câte césuri erau; și, la întrebarea «ce-î place mai bine: «biciul saũ grăunțele?» a rĂspuns, la biciũ, scuturînd din cap, adicĂ «nu», și la grăunțe, plecînd din cap, adicĂ «da». Iar cînd paiațul îl întrebă:

— Ia sĕma, murgule, șî-mî spune, cine din tótă lumea, adunată aici, e mai bețiv? — calul se așternu pe fugă, făcu câte-va roți împrejur, se opri dinaintea unui om, îl mirosi, apoi fugi mai departe; mirosi pe un altul și

30) cordon; împletitură de lână saũ de pĕr de cal care, fiind petrecută prin găurile de la gura pungii, slujesc pe de o parte să închidă punga, pe de alta s'o spînzure spre păstrare de gătul purtătorului.

31) o urîțenie de momiță; o maîmuță «urită» («pocită», «slută»).

32) persónă care, fiind îmbrăcată în haîne extra-ordinare, și avînd în cap o mască caraghiosă, face fel de fel de strîmbături năsdărăvăniũ ca să facă pe privitori să ridă și să intre la comedie.

33) (mold.) toba; darabana.

34) frânturi de mijloc; exerciții gimnastice.

iar fugi; dar, când ajunse dinaintea lui Pârvu, *pârdalnica de vită*³⁵⁾ stătu pe loc și începu să bată din picior.

— Nu cum-va e aista? — întrebă paiațul.

Calul dădu din cap și necheză.

*Nică că mai încâpea vorba*³⁶⁾, «aista-î», răspunse calul în limba lui, așa ca să-l înțelegă și copiii.

Rîdea lumea cu chef, rîdea și Pârvu; apoi cu toții eșiră mulțumiți pentru cei cincideci de bani dați la intrare.

— Ascultă, Pârvule, îi dîse o cunoscință de-a lui din iarmaroc, *vita cea de cal*³⁷⁾ o fi spus sau nu adevărat; dar știu și eu una adevărată.

— Ce?

— *N'ai dat adălmaș*³⁸⁾ pentru vîndarea boilor.

— Bine dîci, adaose un al doilea; asta nu-î cu cale între *gospodari*³⁹⁾ cinstiți.

Pârvu stătu un moment pe gânduri; pierduse jumătate de preț la vîndare, mai cheltuisese din pungă cu căutarea boilor, mai dăduse cincideci de bani la comédie... ei... *ce mai la dël la vale?* «*Unde a mers mia, mîrgă și suta!*»⁴⁰⁾.

— Hai la aldămaș!

Plin de chef, Pârvu cu tovarășii săi intră într'o crăsmă,

35) blestemata (afurisita; ticălăsa) de vită; vita blestemată. Prin această expresie arătăm în mod glumeț că nu prea ne vine la socotélă lucrul său fința despre care vorbim.

36) Nu mai era nici-o îndoelă; nimeni n'ar fi putut spune alt-fel:

37) Expresie glumêtă: «calul ăla!»

38) N'ai făcut cinste (n'ai dat de bcut, ca să-ți arăți bucuria). Adălmașul său aldămașul se face în totdeuna în urma încheerii unei afaceri, și de obicei de către vîndător.

39) ómeni cu casa lor; casnici; familiști.

40) ce să se mai gîndescă într'un fel ori într'altul? Dacă a pierdut atît de mult, de ce n'ar mai pierde ce-va mai puțin!

și acolo: «*fine, hine; na, cumetre!*»⁴¹) se prelungi al-dămașul până ce ochii lui Pârvu se *păinjiniră*⁴²), de vedeau ca prin ciur. Încă două, trei pahare și Pârvu, *văjiit*⁴³) cu desăvârșire, cădu sub masă, spre îndeplinirea *proorociei*⁴⁴) calului. Mai ți că nu sînt și dobitoce *năsdrașane!*⁴⁵).

A două ți, Pârvu se deșteptă cu capul înfierbîntat și cu ochii grei în arestul poliției. Caută la brâu; *dar găsesce, dacă ai ce!*...⁴⁶). *Banii își căutaseră și ei de drum cu punga cea cu baere, dimpreună*⁴⁷).

Asta a fost o adevărată *pacoste*⁴⁸).

Pârvu alergă iar *la toate fețele cârmuirii*⁴⁹), se închină iar la toate icónele, lăcrămînd după punga lui; însă *banii, mai șireți decât boii, sciură să se ascundă mai bine*⁵⁰).

După trei zile de zadarnică căutare, Pârvu fu silit să-și vîndă și carul, spre a-și plăti datoriile la casa unde găzduise, și se întórse acasă pe jos, prin *colbul*⁵¹)

41) Vorbe prin care ómenii se îndemnă la bețură. «Hine» (*provincialism*)= «fine». (Vorba cu care nașul chemă pe cel pe care l-a botezat și l-a cununat).

42) se întunecară ca de o «perdea» («pânză») de «păiajen» («paianjen»;
«paingën») ce i s'ar fi lăsat pe ochi.

43) amețit; trăsnet.

44) prevestirii.

45) care fac minuni. Calul de la comédie făcuse minunea să prevestescă că Pârvu e bețiv.

46) dar nu mai găsi nimic. Veđi și 21.

47) Vorbesc de bani ca și când ar fi nisece ființe însuflețite. E o expresie *metaforică* ce însemnă: «banii fuseseră furați dimpreună cu punga cea cu baere».

48) nenorocire nemeritată.

49) la toate autoritățile; la toți ómenii însărcinați cu «cârmuirea» («administrația», «oblăduirea»).

50) Banii sînt numiți «șireți» în glumă, spre a se arăta că ei, fiind mai mici decât boii, au putut să fie ascunși mai ușor de către hoții ce-i furaseră.

51) (*mold.*) praful; pulberea.

drumului, *pleoștit*⁵²⁾ ca vai de el, gândind... adică ne-gândind nimic; ce era să se trudescă a gândi la lucruri ce nu se mai puteau întorce!

— Cine-î acolo? — strigă femeea lui Pârvu, auzind în puterea nopții o bătae la ușă.

— Eă, bărbatul tău, «dac'a vré Dumneđeă!» răspunse bietul om *pocăit*⁵³⁾.

N. Gane.

75.

TALGERUL CU DOÛE FEȚE

Ôre-care meșterăș
 A trimis un băețăș
 Cu un *talger rudăresc*¹⁾,
 Cu două fețe, *prostesc*²⁾,
 Ca să ia de la *băcan*³⁾
*Icre roșii*⁴⁾ de un ban.
 Îi mai dete și alți doi,
 Să ia *icre negre*⁵⁾, moi,

---

52) cu capul în jos; umilit.

53) căindu-se că la început nu a vrut să înțelégă vorba adâncă, pe care î-o spusese nevastă-sa: «dac'a vré Dumneđeă». Acum o simte așa de mult, încât acum o întrebuinteză și când nu trebuie.

1) taler de lemn, făcut de Rudari (un fel de Țigani care se îndelet-nicesc să lucreze deosebite obiecte de lemn, precum: albi, fuse, linguri, talere, jucării, etc.).

2) *ordinar*; de rând.

3) *bacal* (*mold.*); vîndător de lucruri de mâncare scumpe (zahăr, orez, icre, portocale, etc.).

4) icre de crap sau de știucă.

5) icre de morun, care sînt foarte gustose și foarte scumpe (14, 16 și chiar 24 de lei chilogramul).

Băétul, cam prosticel,
 Cerënd icre de un fel,
 Le-a pus pe talger aci
 Și altele porunci.
 Băcanul, dacă i-a dat,
 — «Unde le pui?» l-a 'ntrebat.
 El, talgerul întorcënd
 Și icrele resturnând,
 — «Pune-le aici», a ȓis,
 Și-a mers d'unde l-a trimis⁶).
 Acolo când s'arătă,
 Stăpânul sėu l-întrebă :
 — Cele-l-alte unde sînt ?
 «Orî nu 'nȓelegî de cuvînt?»
 Copilul iar întorcënd⁷)
 Și «eacătă-le» ȓicënd,
 Căȓu și acele⁸) jos.
 Stăpânul sėu, necăjit,
 Indată l-a pălmuit,
 ȓicënd: — «Veȓi, minte să ȓii
 Și păzesce să nu fî
 Cu două feȓe și tu
 C'ast talger ce te bătu»⁹).

Anton Pann.

(1794—1854).

6) Și s'a întors de unde fusese trimis.

7) Adaogă: «talerul».

8) icrele care-î maî remăsese; cele d'întăi se vėrsase chiar în prăvălia băcanului.

9) Și «păzesce-te» («feresce-te») să nu fii cu două feȓe ca acest taler din pricina căruia ai măncat bătae (adică să nu fie «ipocrit», «prefăcut»).

HARAP ALB LA ROȘ-IMPĚRAT

.....Acum *Harap Alb*¹⁾ și cu ai săi mai merg ei, cât merg; și, într'o târzie vreme, ajung la împărăție, *Dumne-deu să ne fie, că cuvîntul din poveste, înainte mult mai este*²⁾. Și, cum ajung, odată intră *buluc*³⁾ în ogradă *tus-se*⁴⁾: *Harap Alb* înainte și cei-l-alți în urmă, care de

1) *Harap Alb* era fiul cel mai mic al unui Impărat, fratele lui Verde-Impărat. Verde-Impărat, care nu avea decât fete, ceruse fratelui său, care n'avea decât băieți, să-i trimetă pe unul din fii, ca să-l lase urmaș în scaunul Impărăției sale. Rând pe rând fratele lui Verde-Impărat căută să-i trimetă pe cel mai mare dintre fii, apoi pe cel mijlociu; dar nici-unul nu putu să răsbată până la împărăția unchiului lor. Numai cel mai mic putu să ajungă cu ajutorul unui cal nădrăvan, dar și lui pe drum i se întâmplă o nenorocire. Nevrînd să asculte de povața tatălui său, care-î spusese să se ferescă de ômenii spâni sau cu pèrul roșu, el își luă slugă tocmai pe un spân. Acesta, prin șiretlic și rēutate, sili pe stăpânul său să se facă slugă cu numele de *Harap Alb*, iar el să rămână stăpân cu numele și însușirea de nepot al lui Verde-Impărat. Ajungînd ast-fel la curtea acestui împărat, Spânul se pòrtă fòrte rēu cu fòstul său stăpân și vrea să-l pîrădă, poruncindu-î să îndeplinească nisce fapte pe care toți le credeau cu neputință. Ast-fel Spânul trimite pe *Harap Alb* să aducă sălăți din grădina Ursului și nestimate din pădurea Cerbului. Ajutat de calul său nădrăvan și de Sfintele ce întălnesc în cale, *Harap Alb* isbutesc să îndeplinească poruncile Spânului. In fine fosta sa slugă, care acum îl asupria de mórte, îl trimite în întreprinderea cea mai grea: să-î aducă pe fata lui Roș-Impărat, cel mai gróznic împărat de pe vremurile acele. *Harap Alb* cu calul său nădrăvan și cu nisce ômeni și mai nădrăvani cu care se întălnesc în cale, isbutesc și în acéstă întreprindere. In acéstă bucată se povestesc cum a isbutit *Harap Alb* să ia cu sine pe fata lui Roș împărat. Prin acéstă fată se dă la urmă pe față viclenia Spânului, pe care calul nădrăvan îl ucide, iar *Harap Alb* ia de soție pe fata lui Roș-Impărat.

2) cuvinte care se spun pe la jumătatea povestei, când povestea e prea lungă.

3) grămadă.

4) (mold.) câte și șase.

care mai chipos și mai îmbrăcat, de se târîiaŭ ațele și curgeaŭ oghelele după dinșii ⁵⁾, par'că era óstea lui Papuc Hogeá Hogeá ⁶⁾. Și atunci Harap Alb se înfățișeá înaintea împératului Roș, spunéndu-í de unde, cum, cine și pentru ce anume aŭ venit. Impératul *í-a fost de mirare* ⁷⁾, vedénd că *nisce golaní* ⁸⁾ aŭ asemenea îndrăsnelá, de vin cu nerușinare, să-í cérá fata, fie din partea oricú ar fi. Dar, *nevoind a le strica inima* ⁹⁾, nu le spune nici da, nici ba, ci le dá răspuns, ca să rămáe peste nópte acolo; și, până mâni diminéță, s'a mai gândi el ce trebue să facă... Și, pe altá parte, împératul odatá chemá în tainá pe un credincíos al seŭ și dá poruncá să-í culce în casa cea de aramá înfocată, ca să dórmá pentru veșnicie, după cum páțise și alți pețitori póte *mai ce-va* ¹⁰⁾ decât aceștia.

Atunci credincíosul împératului se duce repede, dá foc casei cele de aramá pe de-desupt, cu douădecíșipatru de stâneni de lemne, de se face casa roșie, cum e jăratecul. Apoi, cum inserézá, vine de poftesce pe óspeți la culcare. *Gerilá* ¹¹⁾ atunci, năsdrávan cum era el, chemá pe tovaráșii seí de o parte și le díse încetíșor :

5) (expresie *ironicá*) care de care mai urít și mai sdrențeros, de remáse numai ațele din hánele lor, și amenințaŭ să cadá petecele de pe ei.

6) Numele unei persóne vechi pe care tradiția și numele ne-o arată ca ce-va de rís și de batjocură.

7) s'a mirat; a fost surprins.

8) nisce calici («sărácăcioși», «vái de ei», «nemernici», «becisnici», nevoiași).

9) nevrénd «să-í mai supere» («să le facá inimá rea»).

10) mai cu însemnătate; mai *importanți*; mai cum se cade.

11) Iată cum ne este descris mai înainte Gerilá: «...la pólele unui codru, numai ce vede (Harap Alb) o dihanie de om, care se párpălia pe lângá un foc de 24 stâneni de lemne și tot atunci striga cât îi lua gura că-í e frig. Și apoi, afará de acésta, omul acela era ce-va de speriat: avea nisce urechi «căpláuge» («marí și blegí») și nisce buzóe gróse și «debălázate» («date în sus și în jos»). Și când sufla cu dinsele, cea de

— Măi, nu cum-va să vă împingă *Mititelul* ¹²⁾ să intrați înaintea mea, unde ne-a duce *omul țapului celui roș* ¹³⁾, că nu mai ajungeți să vedeți ziua de mâne. Dór nu-î împăratul Roș vestit prin *meleagurile* ¹⁴⁾ acestea pentru bună-tatea lui cea neauđită. Il știu eu *cât e de priitor și de darnic la spetele altora* ¹⁵⁾. Numai, *de nu ți-ar muri mulți înainte* ¹⁶⁾; *să trăească trei ȃile cu cea de alaltăeri* ¹⁷⁾. D'apoi fetișóra lui.... a ȃis dracul și s'a făcut : bucățică ruptă, tată-sėu în picătoare, *ba încă și mai și...* *Vorba ceea : capra sare masa și éda sare casa* ¹⁸⁾. Dar las că și-au găsit ei omul... *De nu le-oiu veni eu de hac* ¹⁹⁾ în astă-nópte, nici mama dracului nu le mai vine.

— Așa gândesc și eu, ȃise *Flămândilă* ; *și-a pus el împăratul Roș boii în cărd cu dracul, dar are să-ı scótă fără córne* ²⁰⁾.

---

de-asupra se rėsfrângea în sus peste scăfărlia capului, iar cea de-desupt îi atărna în jos, de-ı acoperia pântecele. Și pe orı-ce se opria suflarea lui se punea «promorócă» («brumă») mai grósă ca o palmă. Nu era chip să te apropii de dınsuı, că așa tremura de tare, de par'că-l sghihuia dracul...

12) Dracul.

13) (expresie batjocoritóre) omul de încredere al Impăratului Roș.

14) vecinătățile ; ținuturile ; locurile.

15) (expresie *ironică*) cât îi place să facă rău celor-l-alti ómenı.

16) să móră cât mai curėnd ; lovi-l-ar mórtea mai degrabă !

17) să-l găsească mórtea chiar astăđi.

18) *ba încă și mai mult...* *Vorba Românului...*— Prin proverbul ce urměză poporul arată că copiii adese-orı sınt mai răi decât părinții.

19) De nu și-or găsi băcăul cu mine ; dacă nu ı-oiu rėmănea eu dacă nu-ı voiú birui eu ; dacă nu le-oiu da de cap eu.

20) s'a pus în vrășmășie cu noi, dar n'are să-ı mérgă bine, cum nu ı-ar merge bine cui-va care s'ar pune tovarăș cu diavolul care e plin de viclesug. — *Flămândilă* este ast-fel descris mai înainte : «Și mergėnd ei o bucată înainte, Harap Alb vedė altă drăcărie și mai mare : o namilă de om mânca brazdele de pe urma a 24 de pluguri și tot atuncı striga în gura mare că crapă de fόμε...»

— Ba mi se pare, c'a da el și *telégă*²¹⁾, și plug, și *otic*²²⁾ și tot, numai să scape de noi, și se *Ochilă*²³⁾.

— Ia ascultați, măi, și Gerilă, *vorba lungă sărăcia omului*²⁴⁾. Mai bine hăidem la culcare, *că ne așteptă omul împăratului cu masa întinsă, făclilele aprinse și cu brațele deschise*²⁵⁾. Hai! ascuțiți-vă dinții și porniți după mine.

Și odată pornesc ei, *telép*²⁶⁾, *telép*; și, cum ajung în dreptul ușii, se opresc puțin. Atunci Gerilă suflă de trei ori cu *buzișorele sale cele iscusite*²⁷⁾ și casa rămâne nici ferbinte, nici rece, cum e mai bine de dormit într'însa. Apoi intră cu toții înlăuntru, *se tologesce*²⁸⁾ care unde

21) cărucioră cu două rôte.

22) uneltă cu care se răzue pământul după fierul *rariței* (un fel de plug întrebuințat la brăzdatul porumbului când are burueni).

23) Iată cum e descris mai înainte *Ochilă*: «Și mai mergând ei o bucată, numai iată ce vede Harap Alb altă minunăție și mai minunată: o schimonositură de om avea în frunte numai un ochi mare, cât o sită, și când îl deschidea, nu vedea nimica; da chior peste ce apuca. Iară când îl ținea închis, dar, fie zi, fie noapte, spunea că vede cu dinsul și în măruntaele pământului. — Iată, începu el a răzni, ca un smintit, toate lucrurile mi se arată găurite ca «sitișca» («sită de strecurat») și străvedii ca apa cea limpede; de-asupra capului meu ved o mulțime nenumărată de vechute și nevăchute; ved erba cum crește din pământ, ved cum se rostogolește soarele luna și stelele după dél, luna și stelele cufundate în mare, copacii cu vârful în jos, vitele cu picioarele în sus și oamenii umblând cu capul în umere; ved, în sfârșit, ceea-ce n'as mai dori să vadă nimeni, ved nisce guri căscate, uîtându-se la mine și nu-mi pot da sémă, de ce vă mirați așa...!».

24) Proverb prin care Românul osândesce pe cei ce vorbesc mult și lucrăz puțin, adică pe aceea care, tot făcând la planuri cum să lucreze mai bine, se aleg numai cu planurile și nu înainteză de loc.

25) (expresii *ironice*). Gerilă înțelege prin aceste vorbe tocmă contrariul.

26) Interjecție prin care imităm pasul unuia ce merge prin noroiu sau a cărui încălțăminte de-abia se ține de picior. Prin această interjecție arătăm mersul greū și alene.

27) (expresie *ironică*) buzóele lui cele grozave. Vedí 11.

28) se trântesce; se aședă cu tot trupul dea-lungul și alene.

apucă, și... *tac mă chémă*²⁹⁾. Iar credinciosul împăratului, încuind ușa pe din afară cu repegiune, le ȳice cu rēutate:

— Las' că *v'am găsit eũ ac de cojoc*³⁰⁾. De acum dormiți, *dormire-ați somnul cel de veci*³¹⁾, că *v'am așternut eũ bine*. Vē veți face voi *scrum*³²⁾ până mâne diminēțã.

Apoi îi lasã acolo, și el se duce în trēba lui. Dar Harap Alb și cu ai sēi *nicĩ nu bindisicãũ*³³⁾ de asta; cĩ, cum aũ dat de cãlduricã, *pe loc li s'aũ muet cĩolanele*³⁴⁾ și aũ început a se întinde și *a se hãrjoni*³⁵⁾. Ba încã Gerilã *se întindea de cãldurã, de-ĩ treceãũ genuchile de gurã*³⁶⁾. *Și hojma morãcãnia pe cei-l-altĩ, ȳicēnd*³⁷⁾:

— Numãĩ din pricina vóstrã am rēcit casa, cãcĩ pentru mine era numãĩ bunã, cum era. Dar așa pãțescĩ, *dacã te ieĩ cu nisce bicisnici*³⁸⁾. *Las' că va mãĩ plãti el berechetul acesta, de altã-datã*³⁹⁾. Scii că are haz și asta! *Voi sã vē lãfãiți*⁴⁰⁾ și *sã huzuriți*⁴¹⁾ de cãldurã, iar eũ sã crãp

29) (*idiot.*) și tãcurã cu toțiĩ; și nu se mãĩ auđi nicĩ pis.

30) (*idiot.*) *v'am fãcut eũ pe piele*; *v'am fãcut eũ de petrecanie*; *v'am fãcut eũ ce vē trebuia*.

31) *gãsi-v'ar mórtea!*

32) *cenușã*; *remãșița cãrbunelui topit cu desãvãrșire*.

33) *habar n'aveãũ*; *nu le pãsa de loc*; *nicĩ nu bãnuiaũ cã sĩnt la rēũ*.

34) *ĩndatã li s'a muiat «ósele» («mãdulãrile»; «membrele»)*.

35) *a se sbegui*; *a se lovi unul pe altul în glumã*.

36) (*expr. ironicã*) *ĩĩ era așa de frig și se sgãrcia așa de rēũ de frig cã ajungea cu genuchele dincolo de gurã*.

37) *Și mereũ bombãnia pe cei-l-altĩ, ȳicēnd...; și ĩntr'una ĩĩ mustra mormãind*.

38) *dacã-ți bagĩ în cãrd (dacã te ĩnsoțescĩ; dacã faci tovãrãșie; dacã bagĩ în plug) cu nisce «pĩerde varã» («ómenĩ de nimic», «nevoiașĩ»)*.

39) *«N'o sã mãĩ gãsiți altã-datã pomana asta»; n'am sã mãĩ fiũ prost sã mãĩ fac «sã dea peste voi» («sã vē folosiți de») «berechetul» («bel-sugul»; «abundența»; «pomana») acēsta*.

40) *Voi sã vē desfãtați cu nerușinare; voi sã stați ĩntĩnșĩ petrecēnd cu «ifos» («ĩngãmfare», «obrzãncie», «nerușinare»)*.

41) *și sã trãiți ĩn belșug*.

de frig. Buuună trébă! Să-mi daŭ eŭ liniştea mea *pentru hatărul nu sciŭ cui*⁴²⁾? Acuş *vě târnâesc*⁴³⁾ prin casă, *pe rudă pe sĕmînţă*⁴⁴⁾, *încaltea*⁴⁵⁾, să nu se alégă nemica nici de somnul meŭ, dar nici de al vostru.

— Ia tacă-ţi gura, măi Gerilă, điseră cei-l-alfi. Acuş se face điŭă şi *tu nu mai stincheşti cu braşove de-a tale*⁴⁶⁾. Al dracului lighioe măi eşti! Destul acum că *ne-ai făcut capul călindar*⁴⁷⁾. Cine-a măi dori să facă tovărăşie cu tine, *aibă-ş parte şi porţe-ţi portul*⁴⁸⁾, că pe noi sciŭ că ne-ai ameţit. *Are cine-va cap să se liniştească de reŭl teŭ*⁴⁹⁾? Ia *auđi-l-ai*⁵⁰⁾! Par'că-i o móră hodorogită. Numai gura lui se aude în tóte părţile. *Hojma tolocănesce*⁵¹⁾ pentru nimica tótă, curat ca un nebun. Tu, măi, eşti bun de trăit în pădure cu lupii şi cu urşii, dar nu în case împĕrătesci şi între nisce ómenĭ cum se cade.

— Ia ascultaţi, măi, da de când aţi pus voi stăpânire pe mine? đise Gerilă. Apoi *nu mă faceţi din cal măgar*⁵²⁾, *că vě veţi găsi mantaŭa cu mine*⁵³⁾. Eŭ is bun, cât is

42) pentru a face «pe placul»; pentru «a intra în voea» («de dragul» spre mulţumirea interesată a) nu sciŭ cui.

43) *vě* iaŭ de pĕr şi «*vě* târâsc pe jos încóce şi încolo» («*vě* târnuesc»).

44) (*idiot*). pe toţi dea-rândul; cu tot némul.

45) încaĭ; barim; cel puţin.

46) tu nu măi «contenesci» («încetezi»; «taci») cu «flécuri» («nimicuri»; «vorbe de clacă») de-ale tale.

47) ne-ai ameţit; ne-ai plictisit. *Călindar* şi *căringar* (*pop.*) = calendar.

48) să aibă parte (să i se isbândescă) ca să se porţe cum te porţi tu.

49) Nimeni nu póte să se liniştească din pricina «neastâmpĕrului» («purtării tale rele»).

50) Forma populară în loc de «auđi-l», «ăi» neadăogând nici-un înţeles. El lungesc zadarnic cuvîntul.

51) Intr'una (mereŭ) «tae la bureţi» («flecăresce»; «bombănesce»; «spune gogoşi»).

52) nu mă necinstiţi; nu mă *deconsideraţi*; nu mă faceţi că sînt măi neînsemnat decât sînt.

53) că «*vě* veţi găsi beléŭa»; «o s'o păţii»; «o să daţi de dracul»; («o să vi se întâmple reŭ») cu mine.

bun, dar și când m'a scóte cine-va din răbdare, apoi nu-*î* trebuie nici Țigan de lae împotriva mea ⁵⁴).

— D^{eu}, nu șuguesc⁵⁵), măi Buzilă ⁵⁶)? Da amarnic măi ești la vieț^ă! ⁵⁷) ȕise Flămândilă. Tare mi-ești drag ⁵⁸)! Te-ași vâri în sîn, dar nu încap^î de urechi ⁵⁹)... Ia măi bine ogoesce-te ⁶⁰) o lécă, și măi stringe-ți buzișorele acasă; nu de altă, dar să nu-ți pară rău pe urmă, că dór nu ești numai tu în casa asta.

— Ei apoi! vorba ceea : fă bine, să-ți aud^î rău ⁶¹), ȕise Gerilă. Dacă nu v'am lăsat să intrați aci înaintea mea, așa mi se cade ; ba încă și măi rău decât așa : cine va face altă-dată ca mine, ca mine se pățescă.

— A^î dreptate, măi Gerilă, numai nu te cauți ⁶²), ȕise Ochilă. Dar cu prăjituri de-a tale ⁶³), ȕa acuș se duce nóptea și va^î de odihna nóstră ! Măcar tu să fii acela, ce a^î ȕice, când ți-ar strica cine-va somnul ? Ba încă a^î dat peste nisce ómeni a^î lui Dumneȕeu ⁶⁴), dar să fi fost cu alții, hei, hei ! mânca^î păpară până acum ⁶⁵).

54) așa de fără de rușine și așa de rău crescut este, că nici un Țigan «de lae» («nomad») nu-l póte birui în ocări.

55) (ironic) nu glumesc^î ? (vorbesc^î serios ?)

56) Alt nume al lui Gerilă, care, precum scim (veđi 11) avea buzele grozav de mari.

57) Dar rău măi ești (dar greu măi trăesce cine-va cu tine).

58) (ironic) Nu te pot suferi ; uric^îos măi ești !

59) (ironic) Te-aș vâri în sîn (se înțelege : ca să te încălȕesc, ca să te ocrotesc), dar îți sînt urechile prea mari și nu pot.

60) liniștesce-te ; calm^éză-te ; încet^éză cu vorbele tale.

61) Proverb prin care se arată nerecunoștința ómenilor către cei ce fac binele. Fă bine, ca să fii «bârfit» («criticat») de cei-l-alți.

62) (ironic). A^î dreptate, măi Gerilă, dar nu pune lumea nici-un preț pe tine.

63) (iron.). Dar cu «fl^écurile» («n^îmicurile») pe care le spu^î.

64) peste nisce «ómeni buni» («cum se cade»).

65) mânca^î bătae până acum. Papară = un fel de mâncare din bucăți de pâine fiartă cu brânză la un loc. Aci e întrebuițat în sensul figurat, de «bătae» («trânt^élă»; «târnu^élă»).

— Dar nu măi taceți, măi? că ia acuș trec cu picioarele prin perei și es afară cu acoperemîntul în cap, dise *Lăți-Lungilă* ⁶⁶). *Par'că nu faceți a bine* ⁶⁷), de nu vë măi astâmpără dracul nici la vremea asta. Măi Buzilă, mi se pare că tu ești totă pricina gâlcevii dintre noi?

— Ba bine că nu, dise Ochilă. Are el noroc de ce are, dar știu eū ce i-ar trebui.

— *Ia să-i faci chica topor, spinarea dobă și pantecele cobză* ⁶⁸), dise *Setilă* ⁶⁹), căci altmintrelea nici nu e de chip s' o scoți la capăt cu buclucașul acesta ⁷⁰).

Gerilă, vedënd că toți îi stau în potrivă, se mânie atunci și unde nu trântesce o brumă pe pereți ⁷¹) de trei

66) Iată cum e descris Pasări-Lungi-Lățilă sau *Păsărilă* măi 'nainte : «Și măi mergënd ei o bucată, numai iată că vede Harap Alb altă «bâzdăganie» («ființă extra-ordinară») și măi și : o pocitanie de om umbla cu arcul după vënat păsări. Și-apoi chitiți că numai în arc se încheea meșesugul și puterea omului acestuia? Ți-ai găsit! Avea un meșesug măi drăcos și o putere măi presus decât își pôte dracul închipui : când voia, așa se lăția de tare, de cuprindea pămîntul în brațe. Și altă dată așa se deșira și se lungia de grozav, de ajungea cu mâna la stele, la sôre, și cât voia de sus. Și dacă se întâmpla să nu nimerescă paserile cu săgéta, ele tot nu scăpaū de dînsul : ți le prindea cu mâna din sbor, le rësucia gâtul cu ciudă, și apoi le mânca așa crude, cu pene cu tot».

67) Par'că faceți a rëu; par'că faptele ce le faceți le faceți ca să vi se întâmple rëu.

68) Ia să-l ieī de pēr ca să i se ridice pērul în sus în chip de topor, să-i dai câte-va în spinare ca într'o tobă și bătëndu-l să-l frângi așa ca pantecele să pară că e cobză.

69) Iată cum ne este descris *Setilă* : «Și măi mergënd ei «o postată» («o bucată»), «o fășie», «o suviță»), numai iată Harap Alb vede altă minunăție și măi mare : o arătare de om bëuse apa de la 24 de iazuri și o gârlă pe care umblaū 500 de mori, și tot atunci striga în gura mare, că se usucă de sete.

70) nici n'ai «cum să sfârșesci cu» («cum să scapi de») «buclucașul» («cântătorul de cértă») acesta.

71) trântesce mâniat (s'apucă să trântescă cu mânie) un strat de brumă pe pereți.

palme de grósă, de aũ început a clănțani și cei-l-alți de frig, de sãria cămașa de pe dînșii.

— Na! încaltea *v'am făcut și eũ pe obraz* ⁷²⁾. De acum înainte, spuneți ce vë place, *cã nu mi-a mãi fi ciudã* ⁷³⁾, țise Gerilã, ridënd cu hohot. Ei, apoi ci-cã sã nu te strici de rıs!... De Harap Alb, nu țic; dar voi, *mangoșiilor și farfasițiilor* ⁷⁴⁾, de câte ori ęți fi dormit în *stroh* ⁷⁵⁾ și pe *tãrnomatã* ⁷⁶⁾, sã am eũ atãția bani în pungã, nu mi-ar mãi trebui alta. Óre nu cum-va v'ați face și voi nisce feciori de ghindã, fãtați în tindã *cã sînteți obraze subțiri* ⁷⁷⁾ ?

— *Iar cauți sãmîntã de vorbã* ⁷⁸⁾, mãi Buzilã? țiserã cei-l-alți. Al dracului sã fii cũ tot nẽmul tẽu, în vecii vecilor, amin!

— De asta și *eũ mẽ anin* ⁷⁹⁾ și *mẽ închin la cinstita fața vóstrã, ca la un codru verde, cu un poloboc de vin și cu unul de pelin* ⁸⁰⁾, țise Gerilã. Și hai! de acum sã dormim, mãi acuș sã ne trezim, într'un gãnd sã ne unim, pe Harap Alb sã-l slujim, cu toți prietenii sã fim, cãci, cu *vrajbã* ⁸¹⁾ și urgie, Raiul n'o sã-l dobîndim.

In sfãrșit, *ce-or mãi fi dondãnit ei* ⁸²⁾ și cât or mãi fi

72) m'am purtat și eũ cu voi, dupã cum «vë este obrazul» («dupã cum meritați»).

73) cã n'are sã-mi mãi fie necaz.

74) netrebnicilor și lãudãroșilor.

75) fãn sau pae ce se aștern vitelor.

76) pae.

77) cã sînteți «boeri» («ómeni ce aũ fost crescuți în belșug»).

78) Iar vrei «sã te gãlcevesci» («sã te ieii la cẽrtã»).

79) Expresie *figuratã*: și eũ mẽ agãț=și eũ țic tot așa (și eũ sînt de pãrerea asta).

80) și vë iubese cum aș iubi un codru verde în care aș merge sã petrec cu un boloboc de vin și cu unul de pelin.

81) dușmãnie (vrãsmãșie) însoțitã de cẽrtã și gãlcãvã.

82) ce-or mãi fi «bombãnit» («mormãit»; «vorbit nedeslușit cu gãnd de cẽrtã») ei.

dondănit, că numai ăată se face ăiă!... Şi atunci credinciosul împăratului, creăend că *s'a curăăit*⁸³⁾ de óspeăi, vine cu gândul să *măture scrumul afară, după rânduélă*⁸⁴⁾. Şi, când ajunge măi aprópe, ce să vadă? Casa cea de aramă, înfocată aăa de straşnic de cu séră, era acum tótă numai un sloiă de ghiéă şi nu se măi cunoscea pe dinafară nici uşă, nici *uşori*⁸⁵⁾, nici *grăăi*⁸⁶⁾, nici *oblóne*⁸⁷⁾ la fereştri, nici nimica, iar în lăuntru se auăia *un tără-boiă*⁸⁸⁾ grozav; toăi *bocăăiaă*⁸⁹⁾ la uşă, cât ce puteăă, şi strigaă cât le lua gura, ăicend :

— Nu sciă ce fel de împărat e acesta, de ne lasă fără schintee de foc în vatră, să degerăm aicea. Aăa sărăcie de lemne nu s'a măi văăut nici la bordeiul cel măi sărăcăcios. Vai de noi şi de noi, că ne-a îngheăat limba în gură şi măduva în ciolane de frig!

Credinciosul împăratului, auăind aceste, pe d'o parte l-a cuprins spaăma, iar pe de alta *s'a îndrăcit de ciudă*⁹⁰⁾. Şi dá el să descue uşă, nu póte; dá s'o desprindă, nici atăata. Pe urmă, ce să facă? alérgă şi vestesce împăra-

83) s'a scăpat.

84) Nu era întâiaăi dată că Impăratul-Roş îăi cinstă ast-fel óspeăi; aăa că, îngrijitorul scia măi dinainte «rânduélă» («ce-avea de făcut») de a merge să cureăe odaăa cea înfocată de «cenuăa» («scrumul») rămasă din trupurile arse ale óspeăilor.

85) usciori; tocurile uşii; îmbrăcăminteá de pe dinăuntru a pereăilor unde se face o uşă, şi în care se bat řiăinele, pe care se sprjine uşă, închidend-se şi deschidend-se, şi cârligul de care se prinde clanta.

86) řierele ferestrei; drugă de fieri ce se puneă măi 'nainte vreme în tocurile ferestrelor şi care se măi pun şi astăăi la ferestrele caselor de țară şi pe la închisoră, ca să nu pătrundă în casă sau să éăă din temniă făcătoriă de rele.

87) pleópele ferestrei. Uşile ce se pun pe dinafară dinaintea ferestrei spre a opri pe răă făcători de a intra în casă pe feréstră.

88) larmă; sgomot mare; gălăgie.

89) băteaă în uşă cu putere.

90) s'a mâniaat (a turbat; s'a făcut fiere) de necaz în contra óspeăilor.

tului despre cele întâmplate. Atunci vine și împăratul cu o mulțime de ómeni, cu *cazmale*⁹¹⁾ ascuțite și cu *cazane pline cu uncrop*⁹²⁾; și unii tăiaă ghiéța cu cazmale, alții aruncaă cu uncrop pe la *țîținele*⁹³⁾ ușii și în borta cheii; și, după multă trudă, cu *mare ce*⁹⁴⁾, *hălăduesc*⁹⁵⁾ de deschid ușa și scot pe óspeți afară. Și, când colo ce să veđi? toți erau cu pėrul, cu barba și cu mustețile pline de *promorócă*⁹⁶⁾, de nu-ı cunosceaı, ómeni sînt, draci sînt, or alte *arătări*⁹⁷⁾. Și așa tremuraă de tare, de le *dărdăiaă*⁹⁸⁾ în gură. Iară mai ales Gerilă *par'că-l sghihuiaă*⁹⁹⁾ toți dracii; *posne*¹⁰⁰⁾ făcea cu buzișorele sale, încât s'a îngrozit și împăratul Roș, când l-a veđut *făcend așa de frumușel*¹⁰¹⁾.

Atunci Harap Alb, eșind dintre dinșii, se înfățișeză cuviincios înaintea împăratului, dicend :

— Prea Înălțate Impėrate ! Luminarea sa, nepotul prea puternicului Verde-impėrat, m'a fi așteptând cu nerăbdare... De acum înainte cred că mi-ți da fata, ca să vė lăsăm în pace și să ne ducem în trėba nóstră.

— Bine, voınice, ăise împăratul, uitându-se la dinșii *cam acru óre-cum*¹⁰²⁾; a veni ea și vremea aceea... Dar

91) un fel de sapă al căreı tăiș nu e pus perpendicular pe códă, ci în aceeași linie cu códa. Slujesce mai mult la săpatul șanțurilor și al pămînturilor «nelucrate» («înțelenite»).

92) căldări mari pline cu «apă căldicică» («uncrop»; «incrop»).

93) cărligele de fier în care se pun balamalele ușii și împrejurul căroro acestea se pot învėrti, învėrtind și ușa odată cu ele.

94) cu mare greutate.

95) isbutesc; ajung să; *reșesc* (*barb.*); *le succede* (*barb.*). Înainte vreme, «a hălădui» (*arhaism*) = «a scăpa».

96) brumă.

97) *fantome*; *fantasme*; stafii; *spectri*; strigoii.

98) făceaă sgomot isbindu-și dinșii unii de alții.

99) par'că-l chinuă trăgėndu-l și împingėndu-l în tóte părțile.

100) minunații; năsdravanii.

101) (*iron.*) strămbāndu-se așa de urit.

102) cam «urit» («cu necaz și rėutate»; «cu cıudă și scārbă»).

acum deodată, ăa să ospetați ce-va, ca să nu diceți că ați eșit din casa mea, ca de la o casă pustie.

— Par'că v'a eșit un sfânt din gură¹⁰³), Luminare Im-pérate, ăise atunci Flămândilă, că ne chiorăesc mațele de fόμε¹⁰⁴).

— Póte ni-ți da și ce-va udelă¹⁰⁵), Măria Ta, ăise Setilă, că ne sfârâe gâtlejul de sete.

— Ia lăsați, măi, ăise Ochilă cliopocind mereu din gene¹⁰⁶), că Luminarea Sa scie ce ne trebuie.

— Așa cred și eu, ăise Lungi-lățilă, dór d'a puterea hi om căđut la casă împăratéseă¹⁰⁷); și nu vė temeți, că are Înălțimea Sa atâta purtare de grijă, ca să nu fim chinuiți cu frig, cu fόμε și cu sete.

— Mai rămâne îndoelă despre asta? ăise Gerilă, tremurând cumplit. Dar n'aveți sciință că Înălțimea Sa este tata flămândilor și al însetaților? Și tocmai asta mă bucur și eu, că de-abia m'oiu mai încălđi o lécă, bėnd sängele Domnului¹⁰⁸).

— Ei, tacă-vė gura de-acum ăise Flămândilă. Destul e o măciucă la un car de óle¹⁰⁹). Nu tot cetărați¹¹⁰) pe

103) Mi-a făcut așa de mare plăcere vorbele Măriei Tale, ca și cum aș fi vėđut eșind din gura Măriei Tale, un sfânt.

104) (expresie josnică) că nu mai putem (că sîntem morți) de fόμε

105) (expresie glumefă) vin; bėturi spirtóse; bėtură; bėturică; sängele Domnului.

106) clipind într'una din genele cele mari; acoperindu-și și desco-perindu-și mereu ochii cu genele lui cele năprasnice.

107) căci, «la urma urmelor» («in definitiv»; «precum se vede») «am înemerit» («am venit în gazdă»; «sîntem óspeți») la un palat împăratesc.

108) Se înfelege «Domnului nostru Isus Christos», al cărui sänge «este simbolisat» («este înlocuit»; «este arătat») prin vinul din «cumineca-tură» («grijanie»). Veđi și 105.

109) Proverb prin care arătăm că e destul o singură rugăciune, cerere saú poruncă, pentru ca cine-va să săvârșéseă ce-va, precum e destul o «măciucă» («ciomag», «bătă», «bėț avėnd un capėt gros și um-flat») pentru ca cu ea să spargi un car de óle.

110) Nu tot «cicăliți» (necăjiți cu vorbă multă).

Măria Sa, *că om e dumnialuî*¹¹¹)... Pentru nisce săracuî ca noi e greu de făcut trebi de acestea. Dar la o împărăție, ca cum te-ar pișca un purice, nu se mai bagă în sémă.

— Din partea mea *mâncarea-î numai o zăbavă*¹¹²): băturica mai este ce este, țise Setilă; și aș ruga de Luminarea Sa că, dacă are de gând a ne ospêta, după cum s'a hotărît, apoi *să ne îndesescă mai mult cu udela, pentru că acolo stă totă puterea și îndrăsnela*¹¹³). Vorba ceea: *dă-î cu cinstea să pieră rușinea*¹¹⁴). Dar mi se pare că ne-am prea întins cu vorba, și Luminarea Sa nu scie cum să ne mai intre în voce.

— Acum, de ne-ar da odată ce ne-ar da, țise Flămândilă, căci mă røde la inimă, de fόμε ce mi-e.

— *Ia mai îngăduiți o lécă, măi, țise Ochilă, că dór nu v'aũ mas șorecũ în pântece*¹¹⁵). Acuș s'or și aduce bucatele și vinul, și numai de-ați avé pântece unde să le puneți.

— Indată vi s'a aduce și demâncare și bătură, țise Impêratul, *numai de-ați puté dovedi*¹¹⁶) cât vè voiũ da

111) că dumnialuî e om care înțelege datoria și cuviința.

112) mâncarea e numai o «pierdere de vreme» («zăbavă»; «zăbovială»).

113) Să ne trimetă mai des bătură, pentru că numai bătura face pe om mai puternic și mai îndrăsnet. Acéstă vorbă a lui Setilă nu e decât pe jumătate adevărată, deoarece se scie că omul cu cât e mai bêt cu atât e mai puțin puternic, de și e adevărat că se face mai îndrăsnet.

114) bea mereu ca să ajungi să nu-ți mai fie rușine.—Este un proverb prin care Românul biciuesce pe bețivi, arătându-le unde-î duce beția.

115) Ia «n'o luați așa de repede» (fiți mai *pacienți*); «nu fiți așa de nerăbdători», *măi, țise Ochilă, că dór n'aveți stomacul așa de gol, ca și cum șorecii ar fi rămas peste nópte într'insul și ar fi mâncat tot ce-ați mâncat aseră.

116) numai dacă veți puté «să rêsbiți» («să mâncați»).

eū : că de nu'ți fi mâncători și băutori buni, v'ați găsit beléua cu mine... nu vă pară lucru de șagă.

— De ne-ar da Dumneđeū tot atâta supărare, Luminarea Vóstră, ȓise atunci Flămândilă, ținându-se cu mânele de pânțe.

— Și Inălțimii Vóstre gând bun și *mână slobodă*¹¹⁷), ca să ne dați cât se póte mai multă mâncare și băuturică, ȓise Setilă, căruia îi lăsa gura apă, că din mâncare și băutură las', dacă ne-a întrece cine-va ; *numai la trébă nu ne prea punem cu toți nebunii*¹¹⁸).

Impăratul tăcea la tóte aceste, îi asculta cu desgust și numai înghiția noduri. Dar, în gândul său :

— Bine, bine ! *cercați voi marea cu degetul*¹¹⁹), dar ia să vedem, cum i'ți da de fund : *Vă vor eși ele tóte aceste pe nas*¹²⁰). După aceea îi lasă și se duce în casă.

În sfârșit, nu trecu mult la mijloc, și numai, eacă, li se aduc 12 *harabale*¹²¹) cu pâne, 12 *ialovițe*¹²²) fripte și 12 buți pline cu *vin de cel hrănit*¹²³), de care cum bei câte o lécă, *pe loc ți se tae piciórele*¹²⁴), *ți sticlesc ochii în cap*¹²⁵), ți se înclee limba în gură și începi a *bolborosi*

117) mână darnică (se înțelege : «să vă dea»).

118) (expresie *ironică*) numai să lucrăm ne este greū ; numai la lucru nu ne luăm la întrecere cu nebunii care lucréză.—Prin acéstă expresie Românul își bate joc de cei leneși și care adesea îndrăsnesc să facă nebuni pe ómenii vrednici, căroră le este drag lucrul.

119) încercați voi să vă puneți cu mine care sînt de-o sută de ori mai grozav decât voi ; cercați voi să faceți cu netrebnicia vóstră ceea-ce puternicia mea vă va da să faceți.

120) Vă veți căi voi de tóte câte le faceți ; veți ȓice vai și amar-că v'ați încercat să vă puneți cu mine.

121) care mari de cărat.

122) junici ; vaci tinere.

123) vin vechiū.

124) îndată încep «să nu te mai țină» («să ți se înmóe») piciórele.

125) ochii încep să-ți lucescă în cap de ameteła beției.

turcesce¹²⁶), fără să scii *bechiu*¹²⁷) măcar. Flămânda și Setilă dăseră atunci celor-l-alți:

— Măi, mâncați voi întâi și beți, cât veți pute, *dar nu cum-va să vă puneți mintea*¹²⁸) cu totă mâncarea și băutura, *c'apoi al vostru e dracul?*¹²⁹).

Atunci Harap Alb, Gerilă, Ochilă și Păseri-Lăți-Lungilă se pun ei de ospetază și beau, cât le trebuie. Dar ce are a face? Par'că nici nu se cunosea de unde au mâncat și au băut, că dor mâncare și băutura era acolo, nu șagă; dă! ca la o împărăție.

— Hai! ia dați-vă de o parte, măi păcătoșilor, că *numai ați crâmpoșit mâncarea*¹³⁰), dăseră atunci Flămânda și Setilă, care așteptau cu neastâmpăr, *fiind ruși în coș*¹³¹) de fome și de sete.

Și atunci, unde nu începe Flămânda a cărăbani deodată în gură câte o haraba de pâne și câte o ialoviță întregă, și repede *mi ți le-a înfulicat*¹³²) și *le-a forfecat*¹³³), de par'că n'au mai fost. Iară Setilă, dând fundurile afară de la câte o bute, *horp!*¹³⁴) ți-o suga dintr'o singură sorbitură, și repede-repede mi ți le-a supt pe toate

126) a vorbi turcesce. Când un Român aude pe cine-va vorbind turcesce i se pare că «bolborosesce» («țișnesce apa cu bobóce sau hășci»; «face ca curcanii»).

127) boacă; nimic.

128) dar nu cum-va să vă puneți toate puterile («să căutați să mâncați cu îndârjire»).

129) că atunci «vai de voi» («vă snopim în bătai»; «vă batem pe rudă pe semînță»; «vă cotonogim»).

130) ați ciupit din mâncare; ați sfârticat mâncarea; ați sfâșiat ici și colo fără să se vadă că ați mâncat din ea; ați ciopârțit-o.

131) fiind prăpădiți (simțind durere) la «coșul pieptului» «partea ce desparte stomacul de plămân»; «diafragmă»; «lingurea».

132) înghițind «repede și pe nemestecate» («lacom»).

133) le-a mâncat; le-a mistuit.

134) Interjecția prin care se imită sunetul ce face un om când sorbe cu lăcomie o băutura ore-care.

dearândul, de n'a mai rămas nici picătură de vin pe *dóge* ¹³⁵).

După acea Flămândilă a început a striga în gura mare, că móre de fóme, și a asvârli cu *ciolane* ¹³⁶) în ómenii împărătesci, care erau acolo de față.

Iar Setilă striga și el, cât putea, că crapă de sete și asvârlea cu *dóge* și cu funduri de poloboc în tóte părțile ca un nebun.

Impăratul atunci, auđind vuet tocmai din casă, ese afară ; și, când vede aceste, își pune mânele în cap de necaz.

— Măi, măi, măi ! aceștia-s curat sărăcie trimisă de la Dumneđu pe capul meu ! — ăise împăratul în sine, plin de amărăciune. Mi se pare, că ăa ! acum mă-am dat și eu peste ómeni.

Harap Alb ese atunci din mijlocul celor-l-alti și iar se înfățișează înaintea împăratului, ăicând :

— Să trăiți, Luminate Impărate ! de acum cred că mi 'ți da fata, ca să vă lăsăm în pace și să ne ducem în tréba nóstră, căci nepotul împăratului Verde ne-a fi aștep-tând cu nerăbdare...

— A veni ea și vremea aceea, voinicé, ăise împăratul, îngânând vorba printre dinți, dar până atunci măi este încă tréba. Iată ce aveți de făcut : fata mea are să se culce desară, unde se culcă totdeuna, iar *voi să mă-o stréjuți* ¹³⁷) tótă nóptea. Și, dacă mâne diminéță s'a afla tot acolo, atunci póte să ți-o daú ; iară de nu, *ce 'i păți, cu mine nu 'i împărți...* ¹³⁸) înțelese-ăți ?

— Să trăiți, Luminate Impărate, răspuse Harap Alb, numai de n'ar fi măi multă întărđiere, căci stăpânul mă

135) scândurile prin a căror strînsă alăturare se face pereții buțiilor.

136) óse lungi și gróse.

137) voi «să mă-o păziți» («să fiți de pază») să nu fugă.

138) ce veți «păți» («pătimi») numai tu veți păți. Adică lucrul ce va păți va fi așa de rău că numai un altul decât cel ce vorbește va trebui să-l sufere.

aşteptă, și grozavă urgie pótă să cadă pe capul meu, din astă pricină.

— *Stăpână-tëu ca stăpână-tëu*¹³⁹); *ce ți-a face el, asta-î deosebită de bașca*¹⁴⁰), ȕise împăratul, uitându-se chioris la dînșii. Iee-vă măcar și pielea de pe cap, ce am eũ de acolo? Inșă pe mine căutați să nu mă smintiți; *fata și ochii din cap*¹⁴¹), căci atâta vi-î lécul: *v'ați dus pe copcă*¹⁴²), cu tótă șmichiria¹⁴³) vóstră.

După acésta, împăratul îi lăsă încurcați și se duse la ale sale.

— *Aici încă trebuie să fie un drac la mijloc*¹⁴⁴), ȕise Gerilă clătinând din cap.

— Ba încă de cei bėtrâni, *săgéta de nópte*¹⁴⁵) și *dracul cel de amiedă-ȕi*¹⁴⁶), rėspunse Ochilă. *Dar nu ș'a juca el mendrele îndelung*¹⁴⁷), așa cred eũ.

In sfârșit, *duraĩ vuraĩ*¹⁴⁸), séra vine, fata se culcă și

139) «Stăpână-tëu» e o formă populară pentru «stăpânul tēu». Cu stăpână-tēu vei avé socotéla pe care tu o scii și de care mie nu-mi pasă.

140) ce-ți-o face el este ce-va «deosebit» («bașca», «separat». Expresia «deosebită de bașca» este un *pleonasm* (o repetire a aceleeași idei).

141) orĩ mi-ați scóte ochii, orĩ nu mi-ați face ceea-ce cer în privința fetei — tot una e.

142) v'a luat «Aghiuță» («dracul»); o s'o pățiți rēu de tot, ca și când ați fi cădút în mâna «Necuratului» («Diavolului»; «Dracului»).

143) smecheria; șiritlicul; *abilitatea*.

144) Aici trebuie să fie iarăși o cursă în care vrea să ne facă să cădem.

145) strigóe; una din ființele rēu făcétóre cunoscute sub numele de *Ele*.

146) Se presupune că dracul cel ce stăpânesce la Mădă-ȕi este mai grozav decât cei-l-alți.

147) Dar «nu-și va face multă vreme mendrele» («nu va mai fi multă vreme la largul sēu»; «nu va mai puté face multă vreme ceea-ce cutéză să facă»).

148) Vorbe onomatopoetice prin care se arată că s'a mai vorbit și s'a mai făcut lucruri neînsemnate până ce s'a ajuns la un fapt pe care povestitorul îl crede vrednic de spus.

Harap Alb se pune de strajă chiar la ușa ei, iară ceilalți se înșiră tot câte unul-unul până la poartă, după poruncă.

Și când, pe aproape de miezul-noptii, fata împăratului se prefăce într'o păsărică și sboră nevedută prin cincî străji. Dar când ajunge pe la străjerul Ochilă, *el, sirei-canul, mi ți-o vede*¹⁴⁹⁾ și dă de scire lui Păsărilă, dîcînd :

— Măi, fetișora împăratului *ne-a tras butucul*¹⁵⁰⁾. A dracului *sgătie de fată*¹⁵¹⁾: s'a prefăcut în păsărică, a sburat ca o săgétă pe lângă ceilalți, și ei habar n'au despre asta. Ei apoi? Lasă-te în sîma lor, dacă vrei să rămăi făr' de cap. De-acum, numai noi o putem găsi și aduce la urma ei. Tacî *molcum*¹⁵²⁾ și haidem după dînsa. Eu ți-oî arăta-o, pe unde se ascunde, iară tu să mî-o prîndi, cum ți-i meșteșugul, și să-i strâmbi gâtul o lécă, să se învețe ea de altă-dată de a mai purta lumea pe degete.

Și atunci odată și pornesc ei după dînsa și nu merg tocmai mult, și Ochilă dîce :

— Măi Păsărilă, eacătă-o, ia ! *colo în dosul pămîntului, tupilată sub umbra epurelui*¹⁵³⁾! Pune mâna pe dînsa și n'o lăsa !

Păsărilă atunci se lățește, cât ce pôte, începe a *bojbăi*¹⁵⁴⁾ prin tôte buruenele ; și, când să pună mâna pe dînsa, zbâr ! pe vârful unui munte și se ascunde după o stîncă.

149) el, sărăcanul, a putut-o vedé. — «Sărăcanul» său «sirei-canul» arată admirația povestitorului pentru o persoană care, de obicei desprețuită, e în stare să facă totuși multe fapte însemnate.

150) ne-a tras pe sfără; ne-a păcălit; ne-a înșelat.

151) A dracului «șerpóică» («ființă rea și neastăpărată») de fată.

152) liniștit; fără să dîci nici cărc.

153) Colo pe după pămînt, ascunsă sub umbra epurelui (un fel de buruénă). Din acéstă imagine vedem că ideea de rotunđime a pămîntului nu e tocmai streină de înțelegerea poporului.

154) A căuta, pe nevedute, încóce și încolo; a cotrobăi.

— *Écătă-o-î*¹⁵⁵⁾ măi, colo în vârful muntelui, după stânca ceea, ڊise Ochilă.

Păsërilă atunci se înalță puțin și începe a *cotrobăi*¹⁵⁶⁾ pe după stânci; și, când să pună mâna pe dînsa, zbâr! și de acolo și se duce, de se ascunde tocmai după lună.

— Măi Păsërilă, eacătă-o-î colo după lună! ڊise Ochilă; căci nu pot eu s'o ajung, *să-î daŭ o scărmënëtură bună*¹⁵⁷⁾!

Atunci Păsërilă se *deșiră odată*¹⁵⁸⁾ și se înalță până la lună. Apoi, coprinđend luna în brațe, *găbuesce*¹⁵⁹⁾ păsërica, *mi ți-o înșfacă*¹⁶⁰⁾ de códă și cât pe ce să-î sucescă gâtul! Ea atunci se preface în fată și strigă înspăimântată:

— Dărucesc-mi viéța, Păsërilă, că te-oî dărui și eu cu milă și cu daruri împërătesci, așa să trăesci!

— *Ba că chiar, că erai să ne dăruesci cu milă și cu daruri împërătesci, dacă nu te vedeam când ai pašlit-o*¹⁶¹⁾, *farmazonă ce ești*¹⁶²⁾! ڊise Ochilă. Sciŭ că am tras o *durdură*¹⁶³⁾ bună, căutându-te. Ia măi bine, ai la culcuș, că se face ڊiŭă acuș. Ș'apoi ce-a măi fi, a măi fi.

Și odată mi ți-o înșfacă ei, unul de o mână și altul de cea-l-altă și hai, hai!... hai, hai!... în ڊori de ڊiŭă ajung la palat; și, trecënd cu dînsa, printre strëji, o silesc să intre în odea ea, tot cum a eșit.

— Ei, Harap Alb, ڊise Ochilă, dacă nu eram eu și cu

155) Formă populară pentru «eacătă-o». I scurt de la sfârșit nu represintă nici-o idee ca și «ai» din «auđi-l-ai». Veđi 50.

156) Veđi 154.

157) să o trag de pěr nițel; să-î trag o bătăiŭșcă; s'o târnuesc nițel.

158) se deșiră («se lungesce desgrădinându-și ósele») «pe neașteptate» («repede-repede»).

159) pune mâna pe; prinde; găsesce și prinde.

160) mi ți-o apucă cu putere.

161) (*iron.*) Așa e, era să vedem noi mila și darurile împërătesci, dacă nu te vedeam, când «ai pašlit-o» («ai dispărut odată»; «ai luat-o la sănătósă»; ai șters-o)! — ڊicënd așa, Ochilă vrea să înțelégă tocmai contrariul.

162) fermecătóre; vrăjítóre.

163) tremurătură; neliniște; frică.

Păsărilă, ce făceați voi acum ? Eaca așa : *tot omul are un dar și un amar ; și unde prisosesce darul, nu se mai bagă în sémă amarul* ¹⁶⁴). Amar era să fie de voi, de nu eram noi amândoi. Și cu străjuirea vóstră, era vai de pielea nóstră !

Harap Alb și cei-l-alți, ne mai avénd ce dice, plécă capul rușinați, mulțumind lui Păsărilă și vestitului Ochilă căci le-aú fost ca nisce frați.

Și atunci, numai eaca și împératul vine, iar Harap Alb se înfățișéază înaintea lui, dicénd :

— Luminare Impérate, de acum cred mi'ți da fata, ca să vă lăsăm în pace și să ne ducem în tréba nóstră.

— Din partea mea poți s'o ieși de-acum, Harap Alb, dice împératul, *ovilit* ¹⁶⁵) și *sarbéd* ¹⁶⁶) la față de supérare și rușine ; dacă n'a fost ea vrednică să vă rápue capul, fii măcar tu vrednic s'o stăpânesci, căci acum ți-o dau cu tótă inima.

Harap Alb mulțumescé atunci împératului și apoi dice fetei :

— De-acum putem să mergem, căci stăpânul meú, Luminarea Sa nepotul împératului Verde, a fi îmbétrânit așteptându-mé.

— Ia mai îngăduescé puțin, nerăbdătorule, díse fata împératului, luând o turturică în brațe, spunéndu-i nu sciú ce la ureche și sărutând-o cu drag ; *nu te grăbi așa, Harap Alb, că te-î pripi* ¹⁶⁷). Stăi, că mai ai și cu mine *o lécă de vorbă* ¹⁶⁸) înainte de pornire, trebuie să

164) ori-ce om are parte de bune și de rele ; și când cele bune sînt mai mari, nu se mai socotesc cele rele. — Ochilă vrea să spue că de nu erau el și cu Păsărilă de partea cea bună, nenorocirea ar fi cădút pe capul tovarășilor ; dar așa, aú fost ei și-aú înlăturat nenorocirea, și-acum nu mai țin în socotélă nenorocirea ce era să dea peste toți.

165) ofilit ; vestejit ; tras la față și galben ; slăbit.

166) fără viață ; pipernicit.

167) n'o lua lată, Harap Alb, că o lași negrăpată ; graba strică tréba, Harap Alb ; ia-o mai domol, dacă nu vrei să te potienesci și să cađi.

168) nișel de lucru ; nișică tréba.

mergă calul tău și cu turturica mea, să-mi aducă *trei smicele de măr dulce și apă vie și apă mórta de unde se bat munții în capete* ¹⁶⁹). Și, de-a veni turturica mea înainte cu smicelele și apa, ia-ți nădejdea despre mine, căci nu merg, ferescă Dumneșeu! Iară de-î avea noroc și-a veni calul tău mai întâi și m-ă aduce cele poruncite, să scii că merg cu tine or unde mă-î duce; *s'a mântuit socotéla* ¹⁷⁰).

Și atunci odată pornesc și turturica și calul, fugând pe întrecute, când pe sus, când pe jos, după cum cerea trebuința.

Dar turturica, fiind mai ușoră, ajunge mai înainte; și, pândind focmai *când era sórele în cruce* ¹⁷¹), de se odihniău munții numai pentru o clipă, *se repede ca prin foc* ¹⁷²) și ia trei smicele de măr dulce și apă vie și apă mórta; și apoi, ca fulgerul, se întorce înapoi. Și, când pe la *pórta munților* ¹⁷³), calul îi ese înainte, *o popresce* ¹⁷⁴) în cale și *o ia cu măgulele* ¹⁷⁵), dîcându-î :

— Turturică-rică, dragă păserică, *ad* ¹⁷⁶) la mine cele trei smicele de măr dulce, apa cea vie și cea mórta, și tu du-te înapoi de-ți ia altele și mă-î ajunge pe drum, căci ești mai sprintenă decât mine. Hai, nu mai sta la

169) trei țândări de măr ce face mere dulci și apă vie (cu care poporul crede că se învieză morții) și apă mórta (cu care poporul crede că se oprește sângele din curs și se lipesc la loc bucățile tăete din trup, de unde munții se isbesc unii cu alții (iarăși o credință a poporului).

170) atunci totul s'a sfârșit; nu mai am nimic de dîs.

171) pe la amiazi, când direcția sórelui face cruce cu mâinele noastre întinse, una spre Răsărit și alta spre Apus.

172) precum trece de repede cine-va prin foc, ca să nu se ardă, așa a trecut păsERICA printre cei doi munți care se isbău unul de altul.

173) pe la deschidătura ce lăsase munții între ei când se odihniău.

174) o oprește; o ține în loc.

175) o ia cu șosele și momelile; începe «s'o măguléscă» («s'o ameféscă cu vorbe dulci»); «s'o încante»).

176) Imperativ presinte neregulat de la «a aduce».

îndoelă și dă-mi-le, căci atunci are să fie bine și de stăpănu-meu și de stăpână-ta, și de mine și de tine; iară, de nu mi le'î da, stăpănu-meu, Harap Alb, este în primjdie, și de noi încă n'are să fie bine.

Turturica, par'că n'ar fi voit, dar calul *n'o mai întrebă de ce-î jocul*¹⁷⁷); se repede și-î i-a apa și smicelele cu *hapca*¹⁷⁸), și apoi fuge cu dinsele la fata împăratului și i le dă de față cu Harap Alb. Atunci lui Harap Alb i s'a umplut inima de bucurie.

Vine ea și turturica mai pe urmă, *dar ce îți-e bună*¹⁷⁹)?

— Alei, *cine mi-ai fost*¹⁸⁰)! duse fata împăratului; dar bine m'ai vîndut? Dacă e așa, hai pornesc chiar acum la împăratul Verde și vestesce-î că venim și noi în urmă.

Atunci turturica pornesc, iară fata împăratului îngenuche dinaintea *tătănă-său*¹⁸¹) și dîce:

— Binecuvînteză-mă, tată, și rămăi sănătos! Se vede că *asa mi-a fost sortit*¹⁸²) și n'am ce face; trebuie să merg cu Harap Alb, și pace bună.

După acésta, își ia cele trebuitoré la drum, apoi încalecă și ea pe un cal năsdraivan și stă gata de pornire. Iară Harap Alb, luându-și ómenii săi, încalecă și pornesc spre împărăție, Dumneđu să ne ție, că cuvîntul din poveste înainte mult mai este...

I. Créngă.

(1837—1889).

OBSERVARE. — Primele patru bucăți ale părții II (No. 69, 70, 71, 72) le vom da elevilor să le citească și să le resume în timpul vacanței Crăciunului; iar cele-l-alte patru (No. 73, 74, 75, 76), în vacanța Paștelui.

177) nu mai zăbovesce; nu se mai uîță la «*protestările*» («*împotrivirile*») ei.

178) cu sila; cu *violența*.

179) dar la ce mai slujesc? («*ce-o să mai facă dacă a venit?*»).

180) rea mi-ai fost! Ai fost mai rea decât m'aș fi așteptat!

181) Formă populară pentru «*tătălui său*». Veđi 139.

182) mi-a fost ursit.

CUPRINSUL

PARTEA I

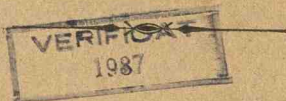
	<u>Pag.</u>
Cuvînt de introducere la ediția I	I
La ediția II	IV
La ediția III	VI
1. Patria Română, după <i>Arndt</i>	1
Observări metodice	2
2. Țara Ardealului, după <i>S. Moldovanu</i>	5
Obs. metod.	6
3. Vrăbiuța, poezie populară	8
4. San-Marina de <i>D. Bolintîneanu</i>	8
Obs. metod.	11
5. Bocet din Basarabia, poezie pop., din col. <i>Burada</i>	13
Obs. metod.	14
6. Codrul Tegheciului de <i>Dumitru Cantemir</i>	16
7. Bucovina de <i>V. Alecsandri</i>	16
Obs. metod.	18
8. Clădirea mănăstirei Putna de <i>I. Neculce</i>	19
9. Altarul mănăstirii Putna de <i>V. Alecsandri</i>	20
Obs. metod.	21
10. Copilul din casă de <i>D. Bolintîneanu</i>	22
Obs. metod.	23
11. Proverbe despre mânia și supărare	24
Obs. metod.	25
12. Câinele soldatului de <i>Gr. Alexandrescu</i>	25
Obs. metod.	27

	Pag.
13. Fabriciu din «Florariul» lui <i>P. Lăzărescu</i>	28
14. Măgarul după <i>Esop</i>	29
Obs. metod.	30
15. Vulcan, poes. pop., col. <i>Alecsandri</i>	31
Obs. metod.	38
16. Puî de leî de <i>I. Nenişescu</i>	41
Obs. metod.	42
17. Sobieschi şi Româniî de <i>C. Negruzzi</i>	43
Obs. metod.	49
18. Proverbe despre frică şi vitejie	54
Obs. metod.	55
19. Vulpea şi Măgarul de <i>A. Donici</i>	55
Obs. metod.	56
20. Ţara mea de <i>I. Nenişescu</i>	57
Obs. metod.	58
21. Érna de <i>V. Alecsandri</i>	59
Obs. metod.	60
22. Legenda stieletelului după <i>S. Fl. Marian</i>	62
23. Sfârşitul ernei de <i>V. Alecsandri</i>	63
Obs. metod.	64
24. Óspeţiî Primăveriî de <i>V. Alecsandri</i>	65
25. Povestea Ciocârliei după <i>S. Fl. Marian</i>	66
26. Pascele de <i>V. Alecsandri</i>	71
27. A doña înviere de <i>G. Coşbuc</i>	71
Obs. metod.	72
28. Trandafirul de câmp după <i>S. Fl. Marian</i>	74
29. Armindenul de <i>N. Beldicenu</i>	75
Obs. metod.	76
30. Părâul de <i>N. Beldicenu</i>	77
31. Cositul de <i>V. Alecsandri</i>	78
32. Legenda prepeliţei de <i>S. Fl. Marian</i>	79
Obs. metod.	79
33. Muntele Găina de <i>S. Moldovanu</i>	81
34. Cicórea, poes. pop. din. col. <i>G. Dem. Teodorescu</i>	84
Obs. metod.	87
35. Grauriî de <i>Duiliu Zamfirescu</i>	89
36. Nópte de Vară de <i>G. Coşbuc</i>	90
37. Scăldatul lui Ion de <i>I. Créngă</i>	91
Obs. metod.	98
38. Balta de <i>V. Alecsandri</i>	99
39. Vénătórea pe Bărăgan de <i>Al. Odobescu</i>	100

	Pag.
Obs. metod.	102
40. Jianul la vânătoare de <i>I. Ghica</i>	105
Obs. metod.	110
41. Petrea Dascălul de <i>N. Gane</i>	111
Obs. metod.	117
42. Adio Moldovei de <i>V. Alecsandri</i>	120
43. Cântecul streinătății de <i>G. Crețenu</i>	122
Obs. metod.	123
44. Proverbe despre purtarea între streini	124
Obs. metod.	126
Ciclul lui Mihaiu Vitezul	127
45. Cântecul lui Mihaiu Vitezul, poes. pop. din Col. <i>V. Alecsandri</i>	127
Obs. metod. la «Ciclul lui Mihaiu-Vitezul»	128
46. Mihaiu Vitezul osândit la moarte de <i>N. Bălcescu</i>	132
47. Biruința de la Călugăreni de <i>N. Bălcescu</i>	135
48. Pașa Hasan de <i>G. Coșbuc</i>	139
49. După bătălia de la Mirăslău de <i>N. Bălcescu</i>	141
50. Mihaiu scăpând stindardul de <i>Bolintinenu</i>	143
51. Cea din urmă noapte a lui Mihaiu de <i>D. Bolintinenu</i>	145
Ciclul Ințelepciunii	146
Obs. metod.	146
52. Deșteptăciunea lui Zadig după trad. <i>Căpăținenu</i>	147
53. Lecuirea neomeniei de <i>Anton Pann</i>	149
54. Vulpea fioroasă de <i>P. Ispirescu</i>	152
55. Judecata vulpii de <i>P. Ispirescu</i>	154
56. Ariciul și Vulpea de <i>P. Ispirescu</i>	158
57. Știuca și Motanul de <i>A. Donici</i>	160
58. Dănilă Prepeléc de <i>I. Créngă</i>	161
59. Proverbe despre nerozie și neghiobie	183
Ciclul Unirii și Independenței	183
60. Hora Unirii de <i>V. Alecsandri</i>	183
Obs. met. la «ciclul Unirii și Independenței»	184
61. Ion Rôtă și Cuza-Vodă de <i>I. Créngă</i>	186
62. Sorțarii de <i>N. Beldicenu</i>	192
63. Vasile Grăunte de <i>N. Gane</i>	193
64. Un dorobanț după <i>Bonachi</i>	199
65. Luarea Griviței de <i>T. Maiorescu</i>	200
66. Jder de sentinelă de <i>V. Alecsandri</i>	202
67. Intrarea oștirilor în București de <i>G. Coșbuc</i>	203
68. Sentinela română de <i>V. Alecsandri</i>	208

PARTEA II

69. Smeul de <i>Al. Donici</i>	219
70. Eftin și scump de <i>P. Ispirescu</i>	220
71. Condamnarea strugurului de <i>Anton Pann</i>	222
72. Arieșul de <i>G. Coșbuc</i>	232
73. Balaurul cel cu șapte capete de <i>P. Ispirescu</i>	234
74. Dac'a vré Dumneđeș de <i>N. Gane</i>	243
75. Talerul cu două fețe de <i>Anton Pann</i>	250
76. Harap Alb la Roș Impărat de <i>I. Créngă</i>	252
Observare	273
Cuprinsul	275

250

Tip. GUTENBERG Joseph Göbl, str. Dómnet, 20.

5,00